MARTHA HALL KELLY

TRANDAFIRII PIERDUȚI

virtual-project.eu

Martha Hall Kelly

TRANDAFIRII PIERDUȚI

Original: *Lost Roses* (2018)

Traducere din limba engleză de:
ADINA și GABRIEL RAȚIU

virtual-project.eu

2019

PROLOG

LIUBA
1912

Am pus miriapodul în papucul Elizei, fiindcă mă gândeam că vrea să o fure pe sora mea, Sofia. Aveam opt ani și îmi pierdusem de curând mama. Nu puteam s-o pierd și pe Sofia.

Eliza Ferriday ne găzduia timp de o săptămână în apartamentul familiei din Paris – două rusoaice, verișoare cu țarul, izgonite din locuința din Sankt-Petersburg, chiar înainte de Crăciun. Tata se recăsătorise și petrecea luna de miere în Sardinia, împreună cu noua lui soție, Agnessa, care nu putea să mă sufere. Pe ea am exersat prima oară farsa cu miriapodul, în noiembrie, când a venit să ne viziteze. Nutrea îndeosebi aversiune față de pasiunea mea pentru astronomie și îl convinsese pe tata să îmi arunce toate hărțile constelațiilor, sub pretext că îmi distrăgeau atenția de la lecțiile de franceză. În ciuda eforturilor ei de a mă ispiti cu un set de ceșcuțe de ceai pentru păpuși, din porțelan de Limoges, am stat aproape toată luna noiembrie baricadată în camera mea.

După ce a luat și Sofia vacanță de la școala Brillantmont, din Alpii francezi, ne-am întâlnit la Geneva, de unde urma să luăm trenul spre Paris. Palidă și slabă, încă zguduită de moartea neașteptată a mamei, în primăvară, Sofia aproape că n-a scos o vorbă pe tot parcursul călătoriei, ci a stat cu nasul în cărțile pe care și le luase la ea. Când am coborât în gara din Lyon, s-a oprit pe peron și îi măsura pe pasagerii care se perindau în jurul nostru. Se gândea oare la mama, care o întâmpina mereu acolo, când venea în vacanță?

La Paris, Eliza, ai cărei soț și fiică nu sosiseră încă de la New York, s-a străduit din răsputeri să ne înveselească și nu ne-a lăsat singure o clipă. În prima zi, ne-a dus la o cantină a săracilor din Le Marais, și atunci am observat ce prietenie strânsă se înfiripa între ele. Cu câtă ușurință o făcea pe sora mea să râdă. Munceau cot la cot, în desăvârșită armonie, turnând supă cu polonicul dintr-o imensă oală argintie, în vreme

ce eu adunam castroanele murdare de pe mese.

A doua zi, cu inima strânsă de gelozie, le-am privit cum se plimbă, braț la braț, prin târgul de Crăciun și vorbesc despre calitatea superioară a cărnii de gâscă față de cea de rață și ce ciocolate să cumpere de la cofetărie. Seara, jucam cărți la gura focului și mă lăsau să câștig, ca să-și poată vedea de discuțiile lor despre romane, bărbați și alte subiecte plictisitoare, după care mai stăteau la palavre până în miez de noapte. Mi-era nespus de dor de casa noastră din Sankt-Petersburg, unde Sofia era doar a mea.

Cu o noapte înainte să plecăm, la scurt timp după ce mă culcasem, au intrat amândouă în dormitorul meu și m-au trezit, când tăciunii încă ardeau în cămin.

— Trezește-te, scumpo, mi-a șoptit Sofia și mi-a dat părul de pe frunte, cum făcea mama de atâtea ori. Pune-ți paltonul peste pijama și vino cu noi.

— Ți-am pregătit o surpriză, a spus Eliza.

Pe jumătate adormită, am ieșit în aerul rece al nopții. Am pornit prin Parisul pustiu și tăcut către Turnul Eiffel și, odată ajunse acolo, ne-am oprit sub o sferă uriașă, neagră ce atârna amenințător deasupra noastră.

— Ce-i aici? am întrebat.

La îndemnul Elizei și al Sofiei, am urcat în grabă trei șiruri de trepte și am intrat prin niște draperii groase, de catifea, într-o cameră întunecoasă. Distingeam prin beznă doar câteva scaune înclinate, de genul celor pe care le vezi pe puntea unui vas, numai că acestea erau tapițate. Eliza și Sofia și-au ales două locuri, iar eu m-am așezat între ele. Oamenii dimprejur procedau la fel.

— M-ați trezit pentru așa ceva? i-am șoptit Sofiei.

— Ai puțină răbdare, mi-a răspuns.

M-a luat de mână, în momentul în care cupola de deasupra s-a luminat de stele, reproducând cerul așa cum îl mai văzusem până atunci de sute de ori de pe pământ. La lumina astrelor, am văzut o sală plină de oameni, întinși pe spate ca noi, cu ochii ațintiți la tavanul imens.

— Se numește globul celest, mi-a explicat Eliza. Sau planetariu. Stăteam uluită și mă uitam la constelațiile care se profilau pe cerul indigo. Talgerele Balanței. Scorpionul scânteietor. Până și Dragonul, în general abia vizibil, șerpuia

acum pe lângă Ursa Mică.

— Acolo trăiește mama, mi-a șoptit Sofia, aplecându-se spre mine. Am privit, cu răsuflarea tăiată, cum alunecă luna pe boltă și, din plină cum era, rămâne doar o seceră alburie, și m-a cuprins o bucurie cum nu mai simțisem de la moartea maniei.

Eliza m-a prins de cealaltă mână, cu degetele ei calde.

— Eram sigure c-o să-ți placă.

Și, cum stăteam acolo, iar lumea celestă se prefira pe deasupra noastră, am înțeles deodată că nu îmi pierdusem sora. Ci câștigasem una fenomenală.

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul 1

ELIZA
1914

Era o petrecere de primăvară, după tipicul celor din Southampton, cu obișnuitele distracții. Crochet. Badminton. Mici răutăți mondene. Se ținea la locuința mamei din Gin Lane, o clădire capitonată cu lemn alb, înconjurată de o fâșie de peluză arămie, ce cobora, într-o pantă lină, până la ocean. Vila în stil Queen Anne, cunoscută drept Vila Mitchell, după familia tatei, stătea lângă suratele ei aliniate de la un capăt la altul al plesuvei Peninsule South Fork din Long Island, New York, precum pasagerii de pe puntea unui vapor.

Dacă eram mai atentă în ziua aceea, poate aș fi ghicit care dintre băieții aceia veseli, care încercau să nimerească portițele de crochet, avea să-și găsească, în curând, moartea în pădurea Argonne și care dintre femei va schimba rochia de mătase în nuanța fildeșului cu una de doliu. N-aș fi arătat spre mine.

Era spre finalul lui mai și mult prea răcoare pentru o petrecere pe malul oceanului, dar mama ținea morțiș să ne luăm la revedere așa cum se cuvine de la prietenii noștri ruși, familia Streșnaiva. Stăteam în imensul salon friguros din fundul casei, de la fereastra căruia, smălțuită cu stropi de sare, ți se înfățișa toată curtea din spate ca de la timoneria unei nave cu aburi. Din cauza asta, aveai senzația că oaspeții coboară spre plajă printr-un văl de pâclă.

Am simțit două brațe care mă cuprind de talie, iar, când m-am întors, am dat cu ochii de fiica mea de unsprezece ani. Caroline. Îmi ajungea deja până aproape de umăr și își legase cu o panglică albă părul auriu ca grâul copt. Alături, stătea prietena ei, Betty Stockwell, complet diferită de Caroline, fiind cu vreo doisprezece centimetri mai scundă și deja o frumusețe brunetă

în devenire. Cu toate că purtau rochii albe, identice, nu semănau câtuși de puțin.

Caroline m-a strâns cu putere de mijloc.

— Mergem să ne plimbăm pe plajă. Tata m-a rugat să-ți spun că își cere scuze că s-a îmbrăcat fără ajutorul tău, azi-dimineață, așa că, te rog, nu-l pedepsi și lasă-l să-și bea Dubonnet-ul.

Am mângâiat-o pe spate.

— Transmite-i tatălui tău că bărbații daltoniști, care ascund șosete galbene în garderobă, sunt de neiertat.

— Ești mama mea preferată, a spus Caroline, zâmbind.

Apoi a luat-o la fugă spre plajă, pe lângă bărbații care își țineau pălăriile de paie cu mâna, în timp ce pantalonii de flanel le fâlfâiau în bătaia vântului. Doamnele, în pantofi din pânză și costume de in crem peste bluzele vaporoase, întorceau capetele spre soare, bucuroase să simtă din nou briza nordică, după o vacanță petrecută în Palm Beach. Prietenele sufragete ale mamei, marea majoritate îmbrăcate în tafta neagră și mătase, contrastau izbitor cu peluza decolorată, ca niște ciori care se plimbă țanțoșe prin lanul de in

A apărut mama și m-a luat de braț.

— E cam răcoare pentru o plimbare pe plajă.

La cei șaptezeci de ani ai săi, mama, Caroline Carson Woolsey Mitchell, sau simplu „Carrie”, cum îi spuneau surorile ei, era, ca și mine, o femeie voinică, de peste 1,80 metri înălțime, născută în New England, dintr-o veche familie americană, care îndurase la fel de multe necazuri pe cât uragane.

— Stai liniștită, mamă, că nu pățesc nimic.

Am mijit ochii și i-am văzut pe Henry, Caroline și Betty, care se plimbau deja pe plajă; fusta albă a lui Caroline era umflată de vânt, de parcă mai avea puțin și își lua zborul.

— S-au descălțat cumva? a întrebat mama. Sper să nu stea prea mult pe-afară.

Valuri înspumate frământau suprafața apei, în timp ce tustrei mergeau agale, cu capetele plecate.

Mama m-a cuprins în brațele ei calde.

— Mă întreb despre ce-or vorbi Caroline și Henry.

— Despre orice. Sunt pierduți în lumea lor.

O pală de vânt i-a smuls de pe cap pălăria de paie lui Henry, dezvelindu-i părul roșcat, iar Caroline s-a repezit să o ia din apă.

— Mare noroc pe ea că are un tată care o adoră, a spus

mama.

Ca întotdeauna, avea perfectă dreptate. Ce mă preocupa pe mine însă era dacă fiica mea va tuși iar jumătate de noapte din cauza aerului sărat.

Henry ne-a făcut cu mâna de pe plajă, ca un naufragiat pe o insulă pustie.

I-am răspuns și eu cu un gest.

— Henry are pielea prea albă ca să stea așa mult la soare. O să se ardă.

I-a făcut și mama cu mâna.

— Tare sensibili mai sunt irlandezii.

— Pe jumătate irlandez, mamă.

— O să-ți ducă amândoi dorul, a spus, bătându-mă pe mână.

— Nu lipsesc mult.

Sofia și familia ei veniseră de la Sankt-Petersburg, să petreacă o lună cu noi, iar, a doua zi, urma să plec la Sankt-Petersburg, odată cu ei.

— E normal să-mi fac griji. Rusia e atât de departe. În Saratoga e plăcut în perioada asta.

— S-ar putea să nu mai am altă ocazie să văd Rusia. Bisericile. Baletul…

— Țărănimea flămândă.

— Mai încet, mamă.

— Au abolit șerbia, dar săracii au rămas sclavii țarului.

— Înnebunesc dacă mai stau mult închisă aici. Caroline o să se înțeleagă de minune cu Henry.

— Cel puțin nu e război. Deocamdată.

Ziarele prefigurau un conflict cu Germania, dar lumea fusese de atâtea ori pe picior de război, încât mulți newyorkezi nici nu mai dădeau atenție acestor știri.

— Nu te mai frământa, mamă.

A plecat de lângă mine, iar eu am ieșit în vântul salin de pe terasă, unde se purtau tot soiul de conversații amabile, acompaniate de plesnetul valurilor și, din când în când, de pocnetul ciocanelor de crochet. Mi-am croit drum prin mulțime, strecurându-mă printre mătăsuri și cașmiruri, în căutarea prietenei mele, Sofia.

Prietenii mamei și ai tatei se împărțiseră în două tabere distincte. Deși tata murise de câțiva ani, mama nu uita să îi invite prietenii la toate sindrofiile. Pe vremuri, fusese liderul

Partidului Republican din New York, ceea ce spunea multe despre prietenii lui: colegi avocați și soțiile lor, finanțiști și câte un magnat care reușise prin forțele proprii.

Prietenii mamei erau clar mai animați: actori și pictori, sufragete de toate formele și mărimile, și câțiva cetățeni străini, veniți din locuri îndepărtate, despre care prietenii tatei doar șușoteau: Nairobi. Bangkok. Massachusetts.

Ca să găsesc grupul rus, trebuia doar să mă ghidez după zarva de glasuri, căci formau un anturaj deosebit de gălăgios, gata oricând să pornească discuții aprinse într-un amestec de franceză, engleză și rusă. Am trecut pe lângă medicul familiei Streșnaiva, dr. Vladimir Leonidovici Abușkin, un bărbat chel și îndesat, îmbrăcat cu haină de linx peste costumul de dimineață, care se contrazicea cu medicul mamei, dr. Forbes.

— Nu mă interesează cum procedați la Sankt-Petersburg, spunea doctorul Forbes, obosit și tras la față, după o viață de vizite nocturne la căpătâiul bolnavilor și gravidelor. Dacă vreți să iasă un copil sănătos, Sofia n-are voie să călătorească. Are nevoie de odihnă și de calciu.

Doctorul Abușkin a dat capul pe spate, disprețuitor.

— Calciu? *Pfui*! mai are două luni până naște și e sănătoasă tun.

— Dar e periculos. A pierdut deja două sarcini. E riscant să facă o călătorie prea lungă.

I-am găsit pe ruși adunați în capătul terasei din spate, alături de prietenii mei actori: căruntul E.H. Sothern, care stătea în genunchi, și soția lui, Julia Marlowe. Julia le vorbea de la fereastra dormitorului meu, de la etaj, interpretând, împreună cu E.H., una dintre cele mai celebre scene din *Romeo și Julieta.*

— Sunt zorii aproape, aș vrea să fii plecat..., recita de zor Julia, cu brațul întins deasupra mulțimii și umerii acoperiți cu cuvertura de pe patul meu.

Rușii urmăreau scena cu fețe grave, în vreme ce restul invitaților forfoteau dintr-o parte în alta, deloc impresionați de jocul celor mai mari interpreți de Shakespeare ai momentului, pe care îi văzuseră pe scena teatrului în atâtea rânduri. Poate că era curios cum reușeau E.H. și Julia, la cei patruzeci și opt, respectiv patruzeci și cinci de ani ai lor, să joace rolul faimosului cuplu adolescentin, dar trebuia să îi vezi pe scenă, ca să te convingi de talentul lor.

Julia și-a încheiat monologul, în ropot de aplauze și ovații în rusă din partea familiei Streșnaiva. Alcătuiau cel mai vesel grup de pe terasă. Ivan, capul familiei și văr al țarului Nicolae al II-lea, admira valurile agitate, îmbrăcat într-o cămașă ce îi flutura pe lângă corp. Bărbat zvelt și agreabil, cu o oarecare alură europeană, îl cunoscuse pe Henry cu mulți ani în urmă, pe vremea când soțul meu era doar un tânăr negustor de blănuri, angajat de compania Poor Brothers Dry Goods, iar Ivan era reprezentantul Camerei de Comerț a Rusiei.

Cea de-a doua soție a lui Ivan, contesa, stătea deoparte, cu Sofia, gravidă, și soțul ei, Afon, militar de carieră, și le explica pe îndelete cum își trimite rufăria din Rusia la Paris, spre a fi spălată.

Majoritatea oaspeților erau suficient de politicoși cât să nu se uite prea insistent, dar frumoasa rusoaică, trecută de prima tinerețe, era o priveliște spectaculoasă, îmbrăcată după moda pariziană de anul trecut, cu capă de samur pe umeri, șiraguri de perle și diamante atât de mari, cum nu se mai văzuseră vreodată la o petrecere de zi în Southampton.

Sofia mi-a surprins privirea, a zâmbit și a ridicat o sprânceană. Sarcina o prindea de minune; îi dădea un aspect respectabil, spre deosebire de mine, pe vremea când eram gravidă cu Caroline și arătam de parcă purtam în burtă un ponei de Shetland.

Contesa, ignorând cearta ce stătea să se iște între cei doi medici, a tras-o deoparte pe una dintre servitoare.

— Adu-mi un pahar cu apă minerală. Și nu uita să pui gheață, da?

Servitoarea a plecat în grabă, iar contesa a pus o mână pe umărul Sofiei.

— Stai jos. Gândește-te la copil și cât ai așteptat să se întâmple minunea, scumpo. Și fii mai cumpătată la mâncare, altminteri Afon nu se mai atinge de tine după ce naști.

Sofia i-a dat mâna la o parte.

— Ai cerut deja două pahare cu apă minerală, Agnessa, și nici nu te-ai atins de ele.

— Au destulă gheață americanii, scumpo.

Ardeam de nerăbdare să plec spre Rusia a doua zi. Era o călătorie unică în viață. Nu numai că voi fi de față la nașterea copilului Sofiei, dar voi avea, în sfârșit, ocazia să vizitez Sankt-

Petersburgul – somptuoasa Biserică a Mântuitorului însângerat, decorată cu mozaicuri colorate și cu pânzele lui Rembrandt de la Palatul de Iarnă al țarului. Dar, mai presus de toate, eram încântată la gândul de a-mi vedea prietena în fiecare zi.

Am luat-o pe Sofia de braț și am tras-o în sufragerie, o încăpere suficient de mare cât să încapă în ea o masă enormă de mahon, ticsită cu platouri încărcate cu apetitive și deserturi, și o canapea din damasc trandafiriu.

— Mulțumesc că m-ai luat de acolo. Agnessa e îngrozită că o să nasc din clipă-n clipă.

— E de înțeles, doar e în joc soarta moștenitorului familiei. Știi cum sunt mamele.

— Mamele vitrege. Iar Afon e de-a dreptul năuc. Parcă devine mai copilăros pe zi ce trece.

— Nici nu știi cât mă bucur că plecăm mâine, draga mea. O să le mai treacă grijile odată ce ajung acasă.

Sofia a întins mâna și a luat una dintre prăjiturelele mamei.

— Cum se numește?

Îmi plăcea enorm glasul liniștitor al Sofiei. Engleza ei cu accent rusesc avea o oarecare asprime ce-i făcea deseori pe oameni să se oprească din activitățile lor și să o asculte cu atenție.

— Fursec cu caramel. E rețeta mamei din perioada Războiului Civil.

Le rugasem pe bucătărese să gătească după rețetele neamului Woolsey, familia mamei. Mere pane. Biscuiți, fursecuri și lichior de mure.

Sofia a devorat fursecul din trei înghițituri.

— Mi-ar plăcea să rămân aici și să mănânc doar fursecuri cu caramel. Ne așteaptă o călătorie îngrozitor de lungă…

— Să mergem cu vaporul până în Franța și de acolo să luăm trenul spre Sankt-Petersburg? Mie mi se pare ceva de vis. Mă bucur enorm că am un motiv să plec din New York pe timpul verii.

Sofia a mai luat un fursec.

— Cum poți să spui așa ceva? În Rusia, jumătate din țară e în grevă. Nu știi să prețuiești lucrurile pe care le ai aici. Plaja, Manhattanul…

— Adică, ori zac aici în costum de baie, ori mă coc într-un apartament din oraș. Călătoriile în străinătate sunt singurul

remediu.

— Poți să te dedici activităților caritabile.

— Și să intru în rândul filantroapelor, care cotcodăcesc întruna despre rezervele de lapte și serbările bisericești? Nu mama, firește, toate celelalte însă nu încurajează schimbări reale și nici nu-și lărgesc orizonturile câtuși de puțin.

— Plimbă-te cu barca…

— Doar dacă-mi pune cineva cuțitul la gât. Singurele ambarcațiuni care mă interesează sunt vapoarele care merg spre est. În afară de asta, mi-e tare dor de Liuba.

— Și mie. Îmi pare atât de rău că Agnessa l-a convins pe tata că trebuie s-o lase acasă, ca să învețe pentru…

Deodată, Sofia a dus mâna la pântec și a făcut o grimasă.

— Lovește copilul? am întrebat, ușor panicată.

Era cam devreme să vină pe lume.

— Nu-i nimic grav.

Oaspeții s-au adunat în jurul mesei, inspectând mâncărurile. Netulburată de ciondăneala medicilor, mama a trecut pe lângă noi, țanțoșă ca orice Woolsey care se respectă. A lăsat în urmă un amestec plăcut de aer salin, parfum Jicky și naftalină. Ca de obicei, trata problemele în stilu-i caracteristic, cu zâmbetul pe buze și așteptând să treacă de la sine, ca o vijelie stârnită din senin.

Am simțit pe braț atingerea rece și catifelată, specifică blănii de castor, iar, când m-am întors, am dat cu ochii de vecina noastră, Electra Whitney, cu fața uscată ca un lemn scorojit; tocmai se apleca să ia o tartină. Electra locuia într-un conac sinistru ca un cavou, pe Gin Lane, la câteva case distanță de vila noastră, și avea câte un valet în livrea la fiecare ușă. Era singură în ziua aceea, fără nelipsitele ei colege din Societatea Horticolă Verde și Roz.

A luat o tartină cu somon afumat și nu mai pleca. Să fi tras oare cu urechea la discuția noastră?

Grădinarul nostru, domnul Gardener[1], inspirat nume, ce să zic, a intrat în sufragerie, ținând în mâini o vază Paul Revere, din argint, plină cu trandafiri creați de el, de la cei alb-gălbui până la unii de un roz-aprins.

Sofia a scos un geamăt și a dus o mână la corsajul proeminent.

[1] Grădinar (în limba engleză în original).

— Eram convinși că o să-ți placă, am zis.

Pe vremuri, Sofia intenționa să devină botanistă și încă studia plantele, de plăcere. Când nu colinda pe plajă, în căutare de trandafiri japonezi, petrecea ore în șir în sera mamei, unde altoia orhidee.

Domnul Gardener a pus vaza pe masa lucioasă din sufragerie, și-a netezit salopeta albă și a dat să plece. Familia domnului Gardener se cunoștea cu cea a mamei de două generații. Era un bărbat de o extraordinară blândețe și chipeș, pe deasupra: înalt, vânjos ca un plugar și oacheș ca pământul argilos pe care-l lucra.

— Ce minuni de trandafiri îți ies din mână, domnule Gardener! l-a felicitat Sofia, prinzându-l de cot.

Electra s-a tras mai aproape de masă și l-a măsurat pe domnul Gardener din cap până-n picioare. După aceea s-a uitat la trandafiri.

Care mai de care mai frumoși: un boboc William Lobb își înălța capul roz-pal dintre sepalele pline de țepi minusculi, altul, un Madame Bosanquet viu colorat, răspândea un parfum îmbătător.

Sofia le-a inspirat miresmele.

— N-am mai văzut așa ceva. Parfumul e absolut impresionant. I-ai primit de curând din China?

— Nu, doamnă. Sunt din soiurile mai vechi. Unii dintre cei mai frumoși trandafiri au ajuns să crească sălbatic.

— Îi descoperă în cele mai neobișnuite locuri, am spus. În cimitir, la cherestegerie…

— Bănuiesc că sunt și rezistenți la boli, a comentat Sofia. Ești un adevărat magician, domnule Gardener. Cel alb-gălbui, cu firicele aurii în mijloc e…

— Preferatul doamnei Mitchell și al meu, a completat grădinarul, zâmbind. Katharina Zeimet e dintre soiurile transplantate cele mai viguroase. Nu-i trebuie decât apă și puțin îngrășământ.

— Dacă dorești, domnul Gardener îți pune într-o lădiță câțiva butași, ca să-i replantezi la tine în seră, am propus.

Electra s-a apropiat și mai mult.

— E ilegal să cultivi o plantă brevetată, fără să plătești redevențe. Unele voci ar numi-o chiar furt.

Domnul Gardener s-a îndreptat de spate și a lăsat ochii în

pământ.

M-am întors spre ea.

— Nu e furt dacă iei un butaș dintr-o plantă sălbatică, și nicidecum la fel de reprobabil ca trasul cu urechea, Electra Whitney.

— Înainte, nu pomeneai așa ceva în Southampton, s-a ofensat ea.

— Nici oameni nepoliticoși nu pomeneai, am replicat.

Electra s-a îndepărtat, tocmai când mama conducea în sufragerie un grup de invitați. Domnul Gardener a făcut o plecăciune și a plecat.

Va învăța oare vreodată Electra Whitney să nu-și mai bage nasul în treburile altora?

— Poftiți, poftiți, îi îndemna mama.

Oaspeții forfoteau în jurul nostru, iar servitoarele se strecurau prin mulțime, ducând pe brațe tăvi de argint pline cu păhărele de lichior chihlimbariu.

Afon s-a postat în picioare, lângă Sofia. În haine civile, era un tânăr chipeș, ca oricare altul, dar, odată îmbrăcat în uniforma bleumarin, devenea rusul neaoș, cu ochi căprui mărginiți de niște gene dese și păr de un negru-albăstrui.

— Te căuta mama ta, Sofia, a spus Afon. Îmi pare rău să te anunț, Eliza, dar doctorul Abușkin l-a împins pe medicul tău peste căruciorul de ceai.

— Of! a exclamat Sofia, încruntată.

Mama s-a cocoțat pe un taburet, având aceeași postură dreaptă ca întotdeauna, o reminiscență a anilor în care trebuia să țină o coadă de mătură la spate, între coatele îndoite. Și-a aranjat brațele ochelarilor după urechi, iar prietenele ei sufragete s-au strâns în jurul nostru, foșnind din rochiile de mătase.

— Vă mulțumesc tuturor că ați venit! a strigat mama, cu brațele larg deschise.

— Bravo! au răsunat câteva voci din mulțime.

Am bătut cu o linguriță în pahar și s-a făcut liniște.

Mama a tușit ușor, ca să își dreagă glasul.

— Nu deseori avem prilejul de a găzdui o asemenea…

Deodată, s-au deschis ușile, și în salon au dat buzna cei doi medici, urmați îndeaproape de contesă.

— Nu cheamă nimeni poliția? i-a strigat mamei doctorul

Forbes. Individul ăsta e beat și cred că mi-a fracturat încheietura.

— *Domnilor* doctori, a spus mama, întorcându-se spre ei, ne-am adunat aici pentru a sărbători…

— Ah, nu, a strigat Sofia, de pe canapea, ducând mâinile la pântec. Eliza…

M-am apropiat imediat, iar Afon s-a lăsat în genunchi, lângă ea. Contesa se plimba agitată prin cameră și își făcea vânt cu palmele.

— *Dieu, sauvez-nous!* Au apucat-o durerile nașterii!

Mama a venit repede lângă noi și și-a suflecat mânecile.

— Adu-mi geanta, a strigat, și Peg, menajera noastră, s-a dus fuga după trusa medicală.

Sofia m-a prins de mână.

— Să nu pleci de lângă mine, Eliza.

I-am strâns mâna și m-am rugat pentru sănătatea pruncului, deși aveam sufletul greu, căci presimțeam că nu voi vedea niciodată Sankt-Petersburgul.

Capitolul 2

SOFIA
1914

După ce a venit pe lume mult prea nerăbdătorul meu copil, Maxwell Streșnaiva Afonovici, în toiul petrecerii găzduite de Eliza, am petrecut două săptămâni în spital. La scurt timp după acest eveniment, din cauza problemelor ministeriale presante ale tatei, am pornit spre Sankt-Petersburg, împreună cu Eliza. Și-a luat la revedere cu lacrimi în ochi de la Caroline și de la Henry și le-a promis că se întoarce acasă înainte de luna august.

Călătoria a durat două săptămâni, dar timpul a trecut pe nesimțite, căci discutam cu Eliza despre orice – Paris, artă, politică – până în miez de noapte; ne opream doar ca să mâncăm, să dormim și să ne ocupăm de prea iubitul prunc.

Odată reîntorși la Sankt-Petersburg și la casa din Rue Ceaikovski, eu și Liuba am plimbat-o pe Eliza prin toate muzeele și cafenelele literare, deplasându-ne pe minunata rețea de

tramvaie electrice care șerpuiau prin oraș ca niște cărăbuși răbdători, hrăniți de o încâlceală de cabluri întinse deasupra străzilor. Liuba a organizat, pe acoperiș, chiar și o seară de observare a astrelor, ca să se laude cu telescopul primit în dar de la tata. La rândul său, Eliza a cumpărat ediții vechi din *Walden sau viața în pădure,* pentru toate trei; o citeam împreună și ne opream după fiecare câteva capitole, ca să discutăm.

Deși casa noastră nu era departe de Palatul de Iarnă al țarului și de luxoasa stradă Nevski Prospekt, locuiam, spre deznădejdea Agnessei, într-una din cele mai bune zone ale orașului, aproape de ambasade. Noaptea, era forfotă mare pe străzi, dar nici că băgăm de seamă.

Într-o după-amiază, ne-am adunat în apartamentele Agnessei, ca să ne costumăm pentru balul mascat cu temă persană, ce se ținea la Palatul Anicikov, reședința mamei țarului. Auzeam ploaia prin fereastra deschisă, când m-am așezat pe canapeaua satinată, ținând în brațe trupușorul cald al pruncului Max, care respira greu din pricina sinuzitei.

Mi-aș fi dorit nespus să rămân lângă el, dar Eliza ținea morțiș să meargă la bal. În afară de asta, era printre ultimele evenimente mondene ale sezonului, înainte ca lumea bună din Sankt-Petersburg să plece spre destinații de vacanță, precum Crimeea sau Finlanda, și să lase orașul în seama îngrijitorilor și a spălătoreselor.

Înalta societate rusă părea mai nerăbdătoare ca oricând să scape de mediul citadin și de discuțiile tensionate despre război. Arhiducele Ferdinand al Austriei fusese asasinat de un sârb, ceea ce a dus la ruperea relațiilor diplomatice dintre Austria și Serbia, aliata Rusiei. În momentul de față, Austria se pregătea de război, ceea ce năștea tot soiul de ipoteze cu privire la implicarea Rusiei în conflict.

Invitația la bal preciza că trebuie să purtăm haine persane, astfel că mama mea vitregă, Agnessa, a chemat-o pe Nadejda Lamanova, fostă costumieră de teatru și croitoreasa țarinei. *Madame* Lamanova, o femeie brunetă și bine făcută, cu o expresie veșnic plictisită pe fața-i puhavă, a adus două cufere cu niște costumații persane splendide.

Eliza se plimba prin garderobă și admira mobilierul Agnessei. Cândva, această cameră fusese a mamei, fiind cea mai mare

încăpere din apartamentul Agnessei, cu tavan înalt, tapet floral; pe poliță, stătea o vază din porțelan de Limoges, plină cu gladiole roz. M-a trecut un fior, văzând cum le tremură tulpinile în adierea ușoară a vântului.

Gladiole. Ce flori odioase!

Tot gladiole, dar galbene, ne aducea o tânără când s-a întâmplat tragicul eveniment. La scurt timp după ce Agnessa s-a căsătorit cu tata, a comandat flori de la Paris, în toiul iernii. Într-o dimineață de ianuarie, după un viscol strașnic, am deschis ușa casei, venind din oraș, și am dat în prag peste o țărăncuță, mai mult moartă decât vie, cu un coș de bambus cu gladiole în brațe, prinsă într-un noian de zăpadă. Stătea nemișcată, cu ochii pe jumătate închiși și cu florile acoperite cu o pojghiță de gheață.

I-am ajutat pe flăcăii de la bucătărie să o tragă în antreu și am masat-o pe piept până când a sosit ambulanța, dar era prea târziu. M-am îngrijit să fie înmormântată, după care m-am retras în camera mea, neputându-mi scoate din minte chipul ei degerat. Cât e de nedrept să mori în fragedă tinerețe, ca să-i aduci niște flori unei doamne răsfățate din Moscova.

La scurt timp după aceea, am deschis, împreună cu tata, Casa Fenei pentru femei sărace și am denumit-o după mama, pe care o chema Agrafena. Numele ei însemna „născut cu picioarele înainte” și i se potrivea de minune, căci nu stătea locului o clipă.

Madame Lamanova a descuiat unul dintre cufere, scârțâitul zăvorului smulgându-mă din reverie. A prins capacul cu mâinile dintr-o parte, iar Eliza din cealaltă, și l-au deschis ca pe o scoică. Apoi s-au apucat să scotocească printre mormanele de brocarturi aurii și pelerine tivite cu blană.

Madame Lamanova a scos o mantie sidefie, de brocart, tivită cu blană de samur.

— Pentru doamna Ferriday?

Eliza și-a scos capotul și a îmbrăcat mantia.

— Tu ce porți, Sofia?

— Merg așa cum mă vezi.

Nu făcusem decât să adaug un șal de cașmir peste rochia albă de seară.

Agnessa a venit spre mine.

— Trebuie să-ți dai mai mult silința, scumpa mea. Oamenii te judecă mai întâi după aspect, și abia apoi după ce deschizi gura.

Era vorba ei preferată și o uram din tot sufletul.

— Te rog, Agnessa…

Madame Lamanova mi-a întins un turban cu pene, dar l-am refuzat.

Agnessa s-a dus la dulăpiorul cu bijuterii și s-a întors cu un colier în palmă. Cu cât se apropia de mine, cu atât smaraldele scânteiau mai puternic la lumina becurilor.

— Trebuie neapărat să-l porți diseară.

Când eram mică, mama purta colierul acela de smaralde doar la dineurile oficiale. Eu și sora mea, Liuba, scotoceam pe furiș prin caseta ei și mângâiam pietrele scânteietoare, bombate și cele două șiruri de diamante rotunde. Tata primise colierul de la mama țarului, în semn de recunoștință pentru măiestria lui în domeniul financiar, și i-l dăruise mamei, în luna de miere, la Biarritz. Acum îl purta Agnessa din când în când.

— Darul de nuntă pe care i l-a făcut tata mamei?

Agnessa a strâns din buze, gest pe care îl făcea întotdeauna când pomeneam de mama.

— Dacă îmi cade de la gât? am întrebat.

Tot la un bal mascat, fratele mai tânăr al țarului pierduse, cândva, una dintre nestematele coroanei, un diamant de mărimea oului de rață, pe care nu l-a mai găsit nimeni niciodată.

Agnessa mi-a prins colierul la gât.

— Dacă nu vrei să porți costumație persană, asta-i soluția cea mai bună. Sultanii erau îndrăgostiți de smaralde.

Am atins platina grea și pietrele reci de la gât. Nu mă dădeam în vânt după bijuterii, dar colierul acesta mă făcea să mă simt mai puternică.

Agnessa și-a îndreptat din nou atenția către cufere, după care Eliza a stăruit să mă fardeze așa cum considera ea că ar fi machiajul persan, și anume să-mi contureze ochii cu negru și să-mi dea cu ruj roșu pe buze.

Toată noaptea a turnat cu găleata, astfel că Agnessa i-a îngăduit tatei, și el doborât de răceală, să rămână acasă cu Liuba și cu Max. Tata părea ușurat să rateze activitatea care-i displăcea cel mai mult – dansul –, căci toți invitații erau obligați să execute un balet în stil persan, un spectacol cu participarea publicului. Împărtășeam sentimentele tatei față de dans, dar abia așteptam s-o prezint pe Eliza soției țarului, țarina Aleksandra, care își anunțase prezența.

Am plecat împreună cu Eliza, cu trăsura tatei, condusă de vizitiul nostru Piotr, care ședea pe capră și mâna caii cu biciul, mândru nevoie mare de uniforma lui de oraș, alcătuită din căciulă înaltă din blană și surtuc roșu-aprins.

Mă bucuram nespus să fiu doar cu Eliza. Agnessa și Afon veneau cu o altă trăsură, ca să se poată întoarce acasă devreme, pentru a vedea cum se mai simte tata. Eu nu voiam decât să ajung la palat cât de cât neudată de ploaie, s-o prezint pe Eliza țarinei Aleksandra, apoi să mă întorc acasă și să mă cuibăresc în pat, cu micuțul Max în brațe.

Am traversat în galop Nevski Prospekt, căci toate magazinele luxoase era închise la ora aceea. Pe la jumătatea drumului, am trecut prin dreptul unui grup de bărbați, adunați în fața unui magazin de băuturi, care acostaseră un tânăr bine îmbrăcat și, evident, încercau să stoarcă bani de la el.

— Infractori? a întrebat Eliza. Pe cea mai elegantă stradă din oraș?

— Li se spune „huligani”. Nimic nou.

Huliganismul, îndelung dezbătut în ziare, era o practică des folosită de bărbații fără slujbe, care se îmbătau și se dedau la mici agresiuni, pentru a-i intimida pe bogătași – de multe ori, chiar femei. Bandele de răufăcători îmbrânceau și necăjeau oamenii, comiteau furturi și jafuri, aruncau cuiburi de viespi prin tramvaie și se amuzau stropind trecătorii cu ceai fierbinte din ușa ceainăriilor.

Eliza a lungit gâtul în timp ce treceam pe lângă ei.

— Nu anunțăm poliția?

— Nu vine aproape niciodată.

— Mi se pare că s-a agravat situația taman când am venit eu. Țarul nu ia nicio măsură?

Am ridicat din umeri.

— Are impresia că, dacă îi susține pe bogați, o să prospere și poporul. Persoanele particulare sunt cele care încearcă să schimbe ceva. Gândește-te la adăpostul pentru femei pe care l-am deschis împreună cu tata și pe care-l finanțează din banii lui.

— Țarul nu i-a ajutat cu nimic pe cei care locuiesc în mahalale.

— În New York nu există mahalale? Aici, e vina bolșevicilor, care nu fac altceva decât să învrăjbească spiritele. Din cauza lor, a mai intrat o fabrică în grevă.

— Îmi fac griji pentru tine, Sofia. Oamenii sunt tot mai disperați. Iar, din ce-am observat, soluția țarului e să-i omoare pe protestatari.

— De domnului Rockefeller, care și-a asmuțit gărzile să mitralieze minerii, nu spui nimic? Au murit unsprezece copii.

Eliza privea străzile întunecoase, fără să scoată o vorbă. Îi vedeam în geam expresia îndurerată de pe chip. Am fost oare prea aspră cu ea? Fără îndoială, avea dreptate. Poate că era mai bine să izbucnească o revoluție care să pună bazele unei forme de guvernământ mai moderne. Jumătate din populația Sankt-Petersburgului părea pregătită să îl detroneze pe țar.

Trăsura s-a apropiat de Palatul Anicikov, a cărui fațadă albă, cu patru etaje, era puternic luminată și chiar mai frumoasă acum, sub perdeaua de ploaie.

— Aproape c-am ajuns, Eliza. O să am grijă s-o cunoști pe țarină.

— Trebuie să fac perfect reverența? N-am mai exersat-o de mult.

— Da, trebuie. De asemenea, țarina vorbește cursiv engleza și franceza. Preferă engleza, dar ai ocazia s-o impresionezi cu franceza ta. Întreab-o de fiul ei, Alexei, moștenitorul tronului. În felul ăsta, petreci mai mult timp cu ea.

Ne-am alăturat mulțimii de invitați în costumații persane, care se vânzoleau în vestibulul înalt, și am urcat pe covorul roșu, printre gărzile impunătoare, care stăteau în poziție de drepți, îmbrăcate în tunici negre, cu fir de aur. Vizitaserăm în multe rânduri Palatul Anicikov, împreună cu părinții, și se număra printre preferatele mele, căci era mult mai primitor decât imensul Palat de Iarnă, reședința oficială a țarului, situat la doar câteva minute distanță.

Deși nu ardeam de nerăbdare să vorbesc cu ei, îi cunoșteam pe aproape toți *belaia kost* prezenți – familiile ruse cu „oase albe” sau sânge albastru, alcătuite din prinți, duci, conți și baroni, care dețineau aproape întreaga bogăție a țării.

Ușile aurite s-au deschis și ne-au dezvăluit o sală de bal imensă, ai cărei pereți erau tapisați cu mătase turcoaz. Oglinzile înalte reflectau brocarturile și mătăsurile invitaților, iar mărgelele brodate scânteiau în lumina lumânărilor care ardeau pe candelabrul de deasupra capetelor noastre. Palmierii înalți, portocalii înfloriți și azaleele îmbobocite se legănau ușor în briza

ce pătrundea prin ferestrele deschise.

Eliza a scos un geamăt.

— Doamne, *Sofia*! N-am mai văzut așa ceva. Ce minunăție de plante!

— Grădinarii folosesc niște troliuri mari, ca să le ridice la fereastră. Toate provin din sera imperială a țarinei. Dacă ai vedea-o, Eliza: are trei etaje și e plină de soiuri de liliac, preferații țarinei. Înainte să plec la școală, acolo petreceam aproape tot timpul.

În capătul opus al sălii, pe tronuri aurite, stăteau împărăteasa văduvă, mama țarului, și țarina, în fața cărora se aliniaseră deja o sumedenie de invitați, dornici să-și prezinte omagiile.

În colț, era postat un grup de bărbați bărboși, în haine de seară, cvartetul de coarde care trecea cu o ușurință desăvârșită de la imnul Rusiei la melodii persane. Ei aveau să acompanieze baletul persan pe care urma să-l executăm mai târziu.

— Îți imaginezi cum ar fi să trăiești aici? am întrebat. Țarul a copilărit în casa asta.

Ne-am îndreptat spre tronurile aurite, amplasate îndeajuns de departe unul de altul, astfel încât cele două femei să nu fie nevoite să își vorbească. După ani întregi în care nora și soacra se întrecuseră pentru inima țarului, rivalitatea dintre ele era un fapt bine cunoscut, dar despre care se vorbea doar în șoaptă. Imaginea lor publică era complet diferită. Mama țarului, iubită de popor, era mai dezinvoltă și mai prietenoasă, amatoare de dans, în vreme ce țarina își păstra atitudinea rezervată, preferând activitățile mai tihnite și timpul petrecut în sânul familiei, în loc de balurile pe care le suporta cu greu.

— O să te prezint țarinei, dar trebuie să ne așteptăm rândul, am spus, conducând-o pe Eliza spre capătul cozii.

— Nici nu știu despre ce-aș putea vorbi cu ea.

Am tras-o mai aproape, ca să-i șoptesc la ureche; penele din turbanul ei mi-au gâdilat obrazul. Câte biete păsări își pierduseră viața pentru o singură petrecere!

— O să-ți pună întrebări. O să se intereseze mai ales dacă ai copii. Are o sonerie sub talpă, iar când îți expiră timpul, vin doamnele de onoare și te iau de acolo.

Coada înainta lent, și, pe măsură ce soseau noi invitați, atmosfera devenea tot mai sufocantă, iar costumele de blană începeau să miroasă a animal ud. Când ne-am mai apropiat, am

reușit să o zăresc pe țarină, cu obișnuita ei figură plictisită și pieptul acoperit de diamante strălucitoare. Oare își dădea seama că expresia de pe față îi trădează gândurile?

Le-am recunoscut pe multe dintre doamnele de onoare, căci, la un moment dat, înainte să se nască Max, am fost și eu una dintre ele. Se învârteau în jurul țarinei, îmbrăcate în rochii de muselină, și fiecare purta pe umărul stâng câte o panglică albastră, cu monograma din diamante a împărătesei, „A” de la Aleksandra. Lângă țarină stătea prietena ei cea mai bună, *madame* Wiroboff, o femeie rotofeie și retrasă, cu niște ochi somnoroși.

— E foarte frumoasă țarina, a remarcat Eliza, aplecându-se spre mine. Dar nu pare deloc fericită.

— Detestă petrecerile de anvergură. Îi place mai mult să citească.

— Unde e țarul?

— La Krasnoe Selo. Are o mulțime de treburi pe cap.

Familia imperială trăia într-o permanentă tensiune, din pricina grevelor și a frământărilor sociale, dar și a războiului care stătea să izbucnească. Se zvonea că țarul Nicolae ajunsese să se teamă într-atât pentru viața sa, încât angajase oameni care să îi deguste mâncărurile, și nu-i mai permitea nici măcar valetului său credincios să îl bărbierească, de frica unui asasinat. Deși era un conducător devotat, țarul nu avea tăria necesară unui monarh de a lua decizii în momente critice. Era mai fericit la țară, în mult iubitul său Palat Aleksander, unde juca tenis și domino, împreună cu țarina și cei cinci copii ai lor.

Am simțit o mână pe spate, iar, când m-am întors, am dat cu ochii de prințesa Olga, cea mai mare dintre fiicele cuplului regal, flancată de doi zdrahoni, în uniformă de palat.

— Cine a avut ideea să purtăm blănuri în iulie? a întrebat Olga, în engleză, zâmbind.

Îmbrăcată într-o rochie din sifon alb, în stilul tunicilor grecești, și purtând un colier din perle de cultură, era extrem de frumoasă, chiar și fără un strop de fard pe față.

Am făcut o reverență.

— Verișoară.

Olga m-a sărutat de trei ori, când pe un obraz, când pe altul.

— Mare Ducesă Olga Nicolaevna Romanova, permite-mi să ți-o prezint pe doamna Eliza Woolsey Mitchell Ferriday, venită de

la New York, am spus, folosind numele complet al Elizei, așa cum cerea tradiția rusă.

Eliza a făcut o reverență, iar Olga a salutat-o cu o mișcare a capului.

— Mă bucur să te cunosc la atât de mare distanță de America.

Era imposibil să nu rămâi fermecat de zâmbetul larg și sincer și de ochii albaștri ai Olgăi. Pentru o femeie de rangul său, era neobișnuit de cumpănită.

— Ai venit cu trenul? a întrebat Olga. E un drum atât de lung.

— Da, cu vaporul și apoi cu trenul. Am avut atâtea de vorbit cu Sofia, încât nici n-am simțit când a zburat timpul.

— Te invidiez că ai o prietenă atât de apropiată. Și despre ce-ați discutat, dacă nu sunt prea indiscretă?

— Despre picturile preferate. Despre grădina la care visează Sofia și ce ar planta în ea. Am dezbătut cine sunt filosofii care înțeleg cu adevărat sufletul femeii și am ajuns la concluzia că nu există niciunul.

— Am făcut o listă cu cele mai frumoase orașe din lume, am adăugat. Preferatul amândurora e, firește, Parisul, pentru că are cele mai frumoase muzee și cel mai bun profiterol.

— Sper să nu mi-o luați în nume de rău, Alteța Voastră, dar semănați izbitor de mult cu Sofia, a spus Eliza.

M-am uitat la Olga, cu nasul ei cârn și părul ondulat, prins în coc.

— Ni s-a mai spus. E posibil să aduc cu o soră *mult* mai mare.

Deși eram cu câțiva ani mai mare decât Olga, care avea optsprezece ani la momentul acela, și ținând seama că eram verișoare îndepărtate, aveam multe trăsături similare: aceeași înălțime, fața rotundă, ochii migdalați.

— Din păcate, eu n-am moștenit părul tău superb, a zis Olga, zâmbind. M-a luat de brat și m-a tras lângă ea, învăluindu-mă într-un parfum dulce de săpun de portocale și scorțișoară. Am cunoscut un ofițer, mi-a șoptit. Vrea să îmi facă o vizită cât de curând. E cu putință să mă susții în fața mamei?

— Desigur, scumpa mea, dar nu uita că bărbații știu că nu degeaba ești protejată. Le plac femeile care se lasă greu cucerite, așa că fii cuviincioasă. Și continuă să citești. Bărbații vin și pleacă, dar cărțile îți rămân fidele.

Gărzile începeau să se foiască, așa că Olga mi-a dat drumul la brat.

— Doar ce ne-am întâlnit și trebuie să și plec. Mama stă ca pe ghimpi, din cauza problemelor din fabrici. În timp ce gărzile o conduceau prin mulțime, s-a întors spre noi și a strigat: Tatiana își ia un buldog francez. Să treci neapărat pe la noi, când sosește.

Olga a ieșit pe o ușă laterală, iar noi am rămas la coada care înainta puțin câte puțin.

Eliza s-a ridicat pe vârfuri, ca să o vadă mai bine pe țarină.

— E înconjurată doar de aristocrate. Are de-a face și cu oameni de rând?

— Doar vara, când merg în vacanță în Crimeea. E prea periculos să ieși printre oamenii de aici, când umblă pe străzi atâția vagabonzi.

O femeie înaltă, roșcată a venit în grabă spre noi.

M-am apropiat de Eliza.

— Ea e Karina, verișoară din partea mamei.

— Sfinte Sisoe, toți vă înrudiți?

— Karina a stat doi ani în închisoare. A fost eliberată anul trecut. Am ajutat-o să intre din nou în societate. Lucrează la adăpostul pentru femei, ca să-și ispășească pedeapsa prestând muncă în folosul țării.

Când s-a mai apropiat, mânecile caftanului alb fluturându-i în spate, nu mi s-a părut că seamănă câtuși de puțin cu o infractoare, ci, mai degrabă, cu o molie mare și inofensivă.

— Cu ce-a greșit?

— Iubitul ei, băiat dintr-o familie bună, făcea parte dintr-o societate secretă al cărei scop era să răstoarne regimul prin violențe și să-l detroneze pe țar.

— De ce-ar vrea un nobil să-i facă rău țarului?

— Nu toți bogătașii sunt monarhiști, Eliza. Mulți îl contestă pe țar. Fiind tânără și naivă, Karina i-a permis iubitului să-și țină mașina tipografică în apartamentul ei. E o pianistă talentată și cânta cât era ziua de lungă, ca să mascheze zgomotul tiparniței.

— Cum de-au fost arestați?

— I-a denunțat un informator loial țarului, dar n-au prins-o decât pe Karina. Au condamnat-o la cincisprezece ani de închisoare.

— Iubitul ei a reușit să scape?

— Știe cum să se sustragă autorităților și să-i lase pe alții să tragă ponoasele. Nu l-a mai văzut de atunci, dar încă speră.

Dacă era o fată de rând, o condamnau la muncă silnică, dar țarul a avut mereu o slăbiciune pentru Karina și a considerat că doi ani de închisoare sunt o pedeapsă suficient de aspră. Nu mai are voie să cânte la pian. Nici să-l mai vadă vreodată pe Ilia. Nu știu ce o doare mai rău.

Karina a ajuns la noi și m-a îmbrățișat.

— Mă bucur nespus să te văd, verișoară. Bine-ai revenit în Rusia! Nașterea ți-a priit de minune, a spus, după care s-a întors spre Eliza. Sunt convinsă că Sofia ți-a povestit despre trecutul meu sordid.

— Puțin.

Karina a zâmbit. Avea o piele trandafirie, delicată, aproape străvezie în lumina lumânărilor. O fată de o frumusețe stranie și atât de diferită de mine, mai înaltă și mai slabă, cu un splendid păr roșu-închis. Nici nu-ți venea să crezi că ne trăgeam din aceeași familie.

— Am avut o viață mai ciudată decât un roman, dar recunosc că e plăcut să fii liber, a zis Karina și m-a tras lângă ea. Ilia mi-a trimis vorbă că o să ia legătura cu mine.

— Și l-ai crezut? am întrebat. Uite câți bărbați destoinici ai în jurul tău.

— Bineînțeles că l-am crezut. E nesăbuit, nu mincinos.

— Cum se face că el scapă mereu cu bine, Karina, în vreme ce alții…

Deodată, s-a stârnit mare agitație în vestibul, și doamnele au început să țipe. În pragul ușilor aurite, stătea un bărbat în uniformă militară, de catifea, cu o armă în mână.

— Trăiască libertatea! a strigat el.

Eliza m-a cuprins în brațe, în momentul în care bărbatul a tras un foc în tavanul sălii de bal și ne-am trezit cu o ploaie de ipsos în cap. Muzicienii s-au oprit și s-au ridicat de pe scaune.

Cu răsuflarea tăiată, am văzut cum câteva gărzi s-au repezit către țarină și către mama țarului și le-au luat de pe tronuri. Alții l-au trântit pe bărbat la podea și l-au scos cu forța din palat.

Invitații priveau încremeniți și șușoteau. Un membru al gărzii imperiale a atacat monarhia?

Mirosul de praf de pușcă plutea în aer, în vreme ce servitorii se plimbau prin mulțime, cu tăvi de argint în mâini, și întindeau gâturile ca să îl vadă pe atacator. În câteva secunde, cvartetul de coarde a reînceput să cânte, iar invitații, bizari în

costumațiile lor persane, s-au strâns în grupuri, animați de discuțiile despre atacul neașteptat.

Karina a dispărut în mulțime, dar Afon a venit în fugă la noi, alb la față ca hârtia în uniforma lui bleumarin.

— Merg s-o duc acasă pe Agnessa, ne-a anunțat. A trebuit să-i dau cu săruri pe la nas ca să-și vină în fire. Nu e loc decât pentru noi doi în trăsură.

A plecat imediat, fără a-mi arunca mai mult de o privire.

— Piotr știe că trebuie să vină devreme după noi? am strigat, în urma lui.

— Mă întorc cât pot de repede, mi-a răspuns, peste umăr.

Cum nimănui nu-i mai ardea de petrecere, în scurt timp, invitații au început să se înghesuie spre ușile aurite, iar muzicienii și-ar strâns instrumentele. Am luat-o pe Eliza și ne-am alăturat mulțimii care cobora pe covorul roșu, ud și mânjit de noroiul adus pe ghetele și pantofii persani.

Odată ajunse la baza scărilor, am recunoscut-o pe americanca care trecea pe lângă noi și am bătut-o pe braț.

— Prințesă Cantacuzino.

S-a întors. Era o femeie înaltă, frumoasă, cu ochi negri, blânzi și expresivi, gătită cu o mantie de un auriu cu irizații de smarald, tivită cu blană de samur. Originară din America, soțul ei, prințul Mihail Cantacuzino, era un general decorat din armata țarului și o prezență nelipsită la Curte.

— Sofia, a spus și mi-a strâns mâinile. Teribilă întâmplare! Când te gândești câte a îndurat țarina.

Am intrat din nou în mulțimea care se revărsa în noaptea ploioasă. Automobilele veneau și plecau, iar eu îl căutam din priviri pe vizitiul nostru.

Prințesa Cantacuzino s-a apropiat de mine și i-am simțit parfumul de iasomie și ylang-ylang.

— V-aș duce eu acasă, dar nici nouă nu ne-a sosit încă trăsura. Străzile sunt inundate.

— Am putea lua tramvaiul, a sugerat Eliza.

— Prințesă Cantacuzino, contesă Speransky-Grant, dă-mi voie să ți-o prezint pe Eliza Woolsey Mitchell Ferriday din New York.

— Încântată de cunoștință, a spus Eliza. Grant?

— Da, președintele Grant a fost bunicul meu. Dacă ne revedem în alte împrejurări, vom avea multe de discutat, dar, în momentul de față, nu cred că vreuna dintre noi ajunge acasă

prea curând.

Contele von Orloff, un prieten al Agnessei, a băgat capul acoperit cu turban în micul nostru cerc. Bărbatul mărunțel și slab la față luase foarte în serios instrucțiunea de a se îmbrăca în costum persan. Cu turbanul acela cu pană de struț, tunica din catifea groasă, brodată, și ochii conturați cu negru, până și un persan l-ar fi luat drept unul de-ai lui.

— Tramvaiul e cel mai sigur mijloc de transport, a zis contele. Am înțeles că s-au închis două străzi din cauza ploii.

— Noaptea, mă feresc să circul cu tramvaiul, am spus. Pe lângă asta, nici tramvaiele n-au cum să circule dacă sunt inundate străzile.

Muzicienii au trecut pe lângă noi, cu instrumentele în brațe, grăbindu-se spre stația de tramvai.

— Jumătate din invitați iau tramvaiul, a spus contele. Huliganii nu ies pe stradă când plouă. Doar pisicile urăsc ploaia mai mult decât ei. Unde mai pui că mă aveți pe mine alături, ca să vă apăr.

Prințesa Cantacuzino m-a tras lângă ea.

— Cazacii păzesc tramvaiele pe Nevski.

Având o presimțire nefastă, m-am luat după mulțimea care se îndrepta spre stație. Era puțin de mers, iar, în scurt timp, și-a făcut apariția tramvaiul cel roșu, pe care luceau stropii de ploaie.

De pe platforma din spate, a coborât un conductor, un bărbat bărbos, cu o tunică prinsă în centură, pantaloni, cizme până la genunchi și geantă de piele pe umăr. La gât, îi atârna un teanc de bilete multicolore, în funcție de traseul pe care mergeai. Ne-a întins mâna și ne-a ajutat să urcăm pe unica treaptă, după care a tras de o sfoară ce făcea să sune un clopoțel de lângă vatman.

— Următoarea stație, biletele galbene! a strigat el după ce tramvaiul s-a pus în mișcare.

Era o ușurare să mă aflu în vagonul puternic luminat. Împreună cu prințesa și Eliza, am găsit locuri în apropierea vatmanului, care stătea în picioare, la un volan mare și roșu. Ne-am așezat pe băncuțele din stinghii de lemn, care se întindeau de-a lungul pereților vagonului și ne-am scuturat hainele de apă.

Prințesa i-a întins conductorului câteva lire sterline pentru bilete.

— Aveți noroc, ne-a spus vatmanul, peste umăr. Numărul

patru încă circulă până la Neva. Dar e ultima cursă pe care-o mai fac. E agitație mare în afara orașului.

Pe la jumătatea vagonului, stătea violoncelistul, un bărbat trecut de prima tinerețe; părul îi cobora într-un V pronunțat pe frunte și avea ochii triști. Își ținea instrumentul între picioare. A scos din buzunar o sticlă de *Arak,* pe care o luase de la petrecere, și le-a întins-o celorlalți pasageri. Violonistul, mai tânăr, dar încărunțit, a pus vioara la bărbie și a început să interpreteze refrenul săltăreț al *Katiușei,* melodia preferată a mamei.

Eliza bătea din palme pe ritmurile muzicii.

— Habar n-am ce înseamnă, dar mă simt ca o adevărată rusoaică, mi-a strigat de pe băncuța de vizavi, cu obrajii îmbujorați.

Arak-ul mi-a alinat usturimea din gât și ne-am pus cu toții pe cântat. Ce sentiment înălțător să auzi atâtea glasuri cântând la unison!

Tramvaiul s-a oprit brusc.

În lumina farurilor, am văzut un grup de vreo zece bărbați jerpeliți care ne blocau drumul.

— Bandiți, am spus, străduindu-mă să-mi ascund tremurul din voce.

Vatmanul a sunat din clopoțelul acționat de o pedală de la picioarele lui, ca să-i atenționeze, dar bărbații nu s-au clintit din loc.

— Să ne apere Dumnezeu, a murmurat el în barbă și a frânat.

Eliza a adoptat o postură dreaptă.

— Încheie-te la haină, Sofia.

Uitasem de colierul mamei. Mi-am ridicat gulerul mantoului cu degete tremurânde.

Muzica a încetat brusc în momentul în care ne-am oprit, iar bărbații au încercuit tramvaiul, trăgând cu ochiul prin geamurile mari.

Un ins voinic, cu o șapcă pescărească, din lână, a bătut cu putere în geamul vatmanului.

— Deschide! i-a strigat în rusă.

Șoferul i-a arătat stația radio.

— Am chemat poliția.

Insul voinic a pufnit în râs. Deodată, geamul s-a făcut zob, iar atacatorul s-a cățărat în tramvai, înarmat cu un ciocan într-o

mână și un cuțit cu lamă zimțată, în cealaltă. Apoi a băgat ciocanul în buzunarul hainei și și-a scos șapca, dezvelindu-și chelia netedă care-i lucea în lumina becurilor, încadrată de un rotocol de păr cenușiu și încâlcit, ca un nimb de blană.

A luat-o pe culoarul tramvaiului, cu șapca întinsă spre călători.

— Contribuții la fondul meu pentru facultate. Haideți, nu vă sfiiți. Cu ochii la cuțit, pasagerii își scoteau cerceii, brățările, ceasurile de buzunar și le trânteau, cu un zornăit înfundat, în șapcă.

Banditul a lovit cu piciorul în pantoful ascuțit al contelui von Orloff, care se băgase de-a binelea în mantoul gros, precum melcul în cochilie. Oameni de neam bun, cu toții așteptam în tăcere să ni se decidă soarta.

Bărbatul s-a apropiat de conductor și i-a ridicat clapa de la geantă, cu vârful cuțitului.

— Deschide-o, stimate domn.

— Încă n-am strâns nimic. Abia e prima cursă.

— Știu c-ai ceva mărunțiș. Nu sunt banii *dumitale.* Dă-i încoace și ne despărțim prietenește.

Conductorul i-a întins un teanc de bancnote.

— Nu uita de lirele sterline.

Omul a băgat mâna în geantă și a scos monedele.

— Pe vremuri, oamenii se purtau cuviincios.

— Mă port cum poftesc, a replicat banditul, punând banii în șapcă. A revenit în partea din față a tramvaiului, s-a oprit, cu picioarele depărtate și capul aplecat într-o parte, și m-a măsurat îndelung. De aproape, nu aveai cum să nu observi că e ars pe o parte a feței, ca și când un fier încins îi brăzdase obrazul, lăsându-i o cicatrice rozalie, lucioasă. Încercam din răsputeri să nu mă uit la cuțitul pescăresc, murdar, din mâna lui.

— Măi să fie, a spus.

Mi-a desfăcut gulerul mantoului cu vârful cuțitului, amplasat atât de aproape de fața mea, încât simțeam mirosul metalic.

Tremuram ca o frunză. L-o fi văzut oare?

— Îmi plac smaraldele, a spus el.

O singură privire la dinții lui stricați și negri m-a făcut să întorc capul.

A trecut vârful cuțitului pe sub platina grea și am simțit pe piele lama rece.

— Cât am mai săpat după ele, când eram în închisoare. Aș

zice că le-am câștigat pe merit, nu crezi?

A deșertat obiectele furate în buzunarul hainei, și-a pus șapca pe cap și mi-a luat mâna între degetele lui, surprinzător de calde și de fine.

— Să mergem, *madame.* Am ajuns la destinație.

Am încercat să mă smulg din strânsoare, dar m-a tras cu forța de pe băncuță.

În spatele meu, Eliza s-a ridicat în picioare și l-a apucat de braț.

— Dă-i drumul.

Banditul s-a răsucit și a lovit cu cuțitul. Toți pasagerii au scos un țipăt de groază, văzând ce i-a făcut scumpei mele prietene.

Capitolul 3

VARINKA
1914

— Fierbe odată, fir-ai tu să fii, am țipat la samovar, îndesând încă câteva conuri de pin în tub.

Am regretat de îndată că m-am răstit la bietul ceainic, ultimul obiect pe care-l mai aveam de la tata. Stătea pe masă, lângă uriașul cuptor alb, construit de tata. Mi-am trecut mâna peste vasul din cupru, unica noastră comoară. Să țip la el era ca și cum îmi vărsăm năduful pe sărmanul tata, care nu mai era printre noi. Oi fi trezit-o pe *mamka*?

Mamka. Dormea pe o laiță, din *izba* noastră cu o singură cameră, întinsă pe spate, cu gura întredeschisă, nemișcată și pământie ca un cadavru. M-am apropiat de ea, în întuneric, și i-am dat părul negru de pe frunte. Ardea din pricina febrei. A fost o noapte grea, în care a tușit mult, iar eu am strâns-o în brațe, implorând-o să respire. Am scuturat funinginea de pe pătură și i-am pus două degete pe oasele de la încheietura mâinii.

Mi-au fugit ochii la icoanele din colțul sfânt, la fața aurită a țarului și a Fecioarei Negre, care scânteiau deasupra lumânărilor cu parfum de trandafir. O să mi-o răpească sfinții? Cum o să mai trăiesc fără *mamka*? O s-o înmormântăm alături de tata, în păduricea de pini.

Gândul acesta mi-a adus aminte de samovar. Am pus un deget pe peretele din metal. În sfârșit, apa începea să se încălzească, așa că, peste puțin timp, va începe să șuiere și să scoată aburi.

Am deschis ușa *izbei,* am dus mâna căuș la ochi, ca să mă apăr de soare, și mi-am scuturat șorțul de funinginea scoasă din sobă.

M-am uitat în față și mi-a sărit inima din piept când am văzut doi bărbați care veneau pe poteca noastră; unul slab ca un țâr și cu pasul vioi, care se sprijinea într-un baston negru, celălalt, rotofei și masiv, ambii îmbrăcați în haine de oraș. Perceptori. Trăsura îi aștepta la soare, în capătul potecii, încărcată cu obiecte casnice: o colivie din alamă, un cărucior de copil și un pendul.

Am dat fuga la samovar. Cum îl ascund în spatele cuptorului? Plin cu apă, era prea greu să îl car de toarte. Am prins în brațe cilindrul și l-am ridicat, căldura pătrunzându-mi prin șorțul de in și mâneci. Apa fierbinte dinăuntru a scos un clipocit în momentul în care am așezat samovarul în spatele cuptorului; mă arsesem pe brațe și pe piept.

M-am întors la ușa deschisă tocmai când soseau cei doi bărbați.

— Venerabili părinți, i-am întâmpinat cu cel mai reverențios salut, pe care îl foloseam cu toții.

Am făcut o plecăciune adâncă în fața slăbănogului și i-am văzut ghetele lustruite chiar în acea dimineață. Mă usturau brațele și pieptul de la arsuri.

— Nu te ploconi în fața mea, mi-a zis slăbănogul. Nu-ți sunt părinte. Am venit cu treburi împărătești și trebuie să discut numaidecât cu Rafa Rafovici Kozlov.

— A murit, am zis, fără să ridic ochii de la pantofii bărbatului.

Mi-am șters lacrimile de la ochi. Nu aveam voie să mă pierd cu firea și, mai ales, să-mi ies din răbdări.

Bărbatul cel vârstnic a trecut pe lângă mine.

— Ți-am zis să te ridici. Și, mă rog, de ce locuiți așa departe de oraș?

— Nu e mult de mers de la Malinov.

M-am ridicat și l-am văzut cum inspectează camera cu niște ochi de nevăstuică măriți de lentilele ochelarilor cu rame de sârmă. Zbârcit și uscat ca o smochină, cu vârfurile mustății

ceruite, bărbatul era funcționar la zemstvă: un perceptor conțopist, tagma cea mai detestată în sat.

Pe celălalt l-am recunoscut a fi domnul A., un bărbat corpolent și blajin, proprietarul magazinului universal din Malinov. Și-a șters tălpile pe pragul ușii și a intrat. Ținea un carnețel aproape de ochi și nota în el cu un ciot de creion.

Bărbatul cel vârstnic se învârtea prin cameră și vorbea:

— Locuință rurală cu o încăpere, cunoscută în dialectul local sub denumirea de *izbă.* S-a întors brusc spre mine. Cumva locuiește aici o persoană cu numele de Taras Walidovici Perminov?

— A fost ucenicul tatei mai demult. Acesta era purul adevăr. Părinții lui Taras, niște bețivi, i-l vânduseră tatei. Doarme în magazia din spatele ușii ăleia.

— A ieșit din închisoare? a întrebat domnul A., notând ceva în carnețel.

Îmi venea să râd când vedeam ciotul acela de creion în mâna lui uriașă.

— Da, acum două luni. Dar nu-i aici acum.

Bărbatul vârstnic s-a dus în colțul sfânt și s-a uitat la icoane.

— Unde e? Cu ce treabă s-a dus?

La Sankt-Petersburg, firește, dar ce era să spun? De când ieșise din închisoare, se tot ducea acolo, la întâlniri secrete, și îi găsisem în cizme câteva manifeste.

— Dumnezeu știe.

Cei doi au schimbat o privire.

M-a trecut un fior pe ceafă.

— Și-a ispășit pedeapsa.

Domnul A. s-a apropiat de mine.

— Am înțeles că ar fi cunoscut un element dăunător acolo.

Am tras aer în piept.

— Omul se schimbă mult în închisoare.

— Întoarce-te, mi-a zis bărbatul cel vârstnic.

I-am aruncat o privire lungă, după care m-am întors.

Mi-a studiat cu atenție silueta.

— Te măriți cu acest Taras?

— Nu, am răspuns.

— Femeile nemăritate plătesc o taxă suplimentară. M-a apucat cu o mână de falcă și m-a silit să deschid gura. Dinți sănătoși. Cred că ești singura rămasă nemăritată în Malinov. La

vârsta ta, altele au o liotă de copii.

Avea perfectă dreptate. Mulțumită lui Taras și înțelegerii noastre, nu trebuia să mă mărit niciodată. Nici să fac copii.

Bărbatul cel vârstnic s-a aplecat și s-a uitat pe fereastră, singura pe care o aveam.

— Cât teren arabil aveți?

— N-am avut nicio recoltă de când a vândut Taras boul.

— Poți să tragi tu la jug. S-a întors spre mine și mi-a strâns brațul prin mâneca de pânză. Ești suficient de puternică.

Am simțit o usturime când mi-am tras brațul.

Mâna bărbatului a coborât pe pieptul meu, atingându-mi ușor sânii.

— Porc bătrân, am mormăit în barbă.

Domnul A. a întors capul spre ușă, strâmbându-se de parcă mâncase ceva acru.

— Țarul i-a trimis în Siberia pe ăia de-au fost prea zgârciți la vorbă, m-a avertizat bărbatul cel vârstnic.

— Am încercat să arăm pământul. Taras ne-a legat pe mine și pe mama la plug și am lucrat, până când ea a căzut la pat, am spus, arătând spre *mamka,* întinsă pe laviță. S-a îmbolnăvit și tușește, probabil tocmai pentru c-a tras la jug, ca un animal.

Ambii bărbați au făcut un pas înapoi.

— Calitatea solului? a întrebat cel vârstnic.

— Proastă. Am trudit amândouă, și n-a crescut decât sfeclă.

Bărbatul mai în vârstă a clătinat nemulțumit din cap.

— Recoltă scăzută? Nu-i bine. Bugetul gospodăriei?

— Nu avem niciun buget. Eu fac ulei de izmă, pe care-l vând în sat, ca să am cu ce cumpăra pâine. Abia câștig câțiva gologani.

Simțeam cum îmi zvâcnesc pieptul și brațele opărite.

Domnul A. s-a aplecat spre mine.

— Te întrebăm ca să te putem taxa corect, Varinka.

Tare cumsecade om! De câte ori îi dăduse *mamkăi* ață pe credit? Ea încerca mereu să-și plătească datoria, dar, de multe ori, o refuza și-i spunea să-și păstreze banii.

— Aveți obiecte casnice? a întrebat bărbatul cel vârstnic.

Am făcut semn din cap către ligheanul mare, din tablă, care stătea rezemat de laviță.

— Spălătoarea de colo.

— Obiecte de *valoare.* Bijuterii, de pildă? Doar n-ai pretenția

să nu plătești nicio taxă, când toți vecinii tăi fac sacrificii. Țarul are nevoie de bani ca să lupte împotriva foametei.

— Și noi suferim de pe urma foametei.

Bărbatul în vârstă a arătat cu mâna către oraș.

— Poți să te-angajezi la fabrica de pânză.

— Nu mă primesc, am zis.

M-am uitat la domnul A., care ținea capul în pământ. Știa că orășenii ne disprețuiesc și ne tratează ca pe niște ciudați care trăiesc în mijlocul pădurii. Aruncau cu noroi în mine când mă vedeau pe stradă. Mă acuzau că sunt fiica unei vrăjitoare și trăiesc în păcat cu Taras și mă împroșcau cu ocări.

— Dacă nu vă deranjează, aș vrea să mă ocup de *mamka.*

Bărbatul cel vârstnic s-a îndoit de mijloc, a deschis ușița neagră a cuptorului și s-a uitat înăuntru.

— Taică-tu era meșteșugar? Nu-i de mirare că v-a adus la sapă de lemn.

— Așa e. Tot ce ne-a rămas de la el e *izba* asta, pe care a construit-o cu mâinile lui.

— Pare clădită binișor, a observat bărbatul cel vârstnic.

Cum îndrăznea să pună la îndoială iscusința tatei?

— Tata a făcut-o de la prima și până la ultima bucățică, solidă, cum se clădeau pe vremuri. El a tăiat bușteni, a uns-o cu humă de râu, pe care a cărat-o în spinare, a cioplit florile de deasupra ușii. Ba chiar a îngropat câte un bănuț în fiecare colț al casei, ca să ne poarte…

Imediat ce-am rostit ultimele cuvinte, mi-am dat seama că am făcut o mare greșeală.

— Bănuți, zici? a întrebat bărbatul cel vârstnic și s-a dus într-un colț, unde a început să râcâie pământul cu bastonul.

M-am dus iute după el și l-am tras de brațul sfrijit.

— Aduce ghinion…

S-a smuls din mâinile mele și a continuat să sape. În scurt timp, vârful de argint al bastonului a dat de metal, iar bărbatul s-a aplecat să ia bănuțul tatei. Apoi s-a dus în celelalte colțuri și a scos, mormăind satisfăcut, fiecare bănuț îngropat de tata cu ani în urmă.

Cum de putusem să fiu atât de neroadă? Am tras aer în piept, ca să-mi stăpânesc mânia.

Bărbatul cel vârstnic a venit spre mine, lăsând în urmă gropile înconjurate de movilițe sinistre de pământ.

— Acum îi datorezi țarului cu patru copeici mai puțin.

— Iar de dumneata o să se țină ghinioanele lanț, în anii următori, am replicat.

A băgat cele patru monede în buzunarul jiletcii și s-a bătut mulțumit peste el.

— Alte obiecte de valoare mai aveți?

— Absolut nimic.

Deodată, din spatele cuptorului, s-a auzit un șuierat. În sfârșit, fiersese apa din samovar.

Bătrânul perceptor s-a uitat la mine, ridicând din sprâncene, și s-a dus pe urmele sunetului.

M-am ținut după el.

— Ai milă…

L-a chemat pe domnul A. lângă el.

— Zău așa? Nu mai aveți *absolut nimici* a zis, arătând cu bastonul în spatele cuptorului. Iată c-am mai descoperit un obiect casnic.

Domnul A. a apucat samovarul de toartele de argint, în formă de cap de lebădă, l-a scos din ascunzătoare și l-a așezat pe masă.

— Uf, ce arde!

— Ei, așa mai merge, a zis celălalt.

Și-a trecut un deget peste chinga de argint a samovarului, prinsă ca o centură la brâul unui bărbat, gravată cu însemnele tuturor concursurilor de samovare pe care le câștigase tata.

— Ia te uită ce de premii!

— A fost meșter mare, am zis.

Bărbatul cel vârstnic i-a făcut semn domnul A. să plece.

— Du-l la trăsură.

M-am prăbușit în genunchi.

— Nu mi-l luați, vă rog. Am nevoie de el, pentru mama…

Perceptorul mi-a fluturat un deget pe la nas.

— Șade mult mai bine într-o casă frumoasă, nu aici, unde curge ploaia pe el.

Cu o figură abătută, domnul A. a vărsat apa fiartă în pragul ușii și a plecat cu el spre trăsură. Mi-am îngropat fața în palme.

— Ridică-te, mi-a poruncit bărbatul cel vârstnic, smucindu-mă de cot.

— Te rog. *Mamka* e cusătorească desăvârșită. O să-ți coasă o eșarfă frumoasă, cu mărgelușe de argint pe ea. Sau poate să-ți

ghicească viitorul. E prezicătoare.

M-a tras lângă el și i-am simțit răsuflarea duhnind a sfeclă și a bere clocită.

— Câți ani ai?

— Paisprezece. Nu ne lua samovarul, te rog.

— Ești nemăritată? A zâmbit și și-a trecut o mână peste partea din față a sarafanului meu, rănindu-mi pielea opărită. De ce-oți purta voi, fetele, atâtea straie pe voi?

Am dat să mă duc spre *mamka,* dar perceptorul m-a împins cu spatele de lutul tare al cuptorului înalt.

M-a sărutat pe gât, înfiorându-mi pielea cu părul lui slinos.

— Pot să-ți înapoiez samovarul, dacă ești cuminte.

Am înlemnit. Nu sărutasem niciodată pe nimeni, nici măcar pe Taras. M-am uitat la *mamka,* întinsă pe laviță, cufundată într-un somn febril. N-ar avea cine să știe ce s-a întâmplat.

— Mai întâi, adu-l înapoi, am zis.

— Ești isteață foc, a râs perceptorul. Nu. Dar jur că-ți înapoiez samovarul dacă-mi dai ce poftesc.

— Juri pe Dumnezeu?

A dus o mână la inimă.

— Jur pe Dumnezeu.

După aceea a vârât aceeași mână între picioarele mele, printre faldurile fustei lungi.

Taras nu făcuse niciodată asta.

— Pot să te-nvăț câte ceva, mi-a șoptit la ureche, gâdilându-mi obrazul cu vârful ceruit al mustății. Mi-a cuprins sânii în palme și i-a strâns, de parcă frământa un aluat. Îți place? m-a întrebat, învăluindu-mă într-un norișor cu iz de bere.

Am încuviințat din cap, deși era odios să fiu atinsă în halul acela, iar pielea îmi ardea sub mâinile lui. De aproape, îi vedeam lentilele ochelarilor acoperite cu niște cojițele albe care-i căzuseră din păr. Mi s-a întors stomacul pe dos la gândul de a-l săruta.

— Adu-mi samovarul înapoi și fac tot ce-mi ceri.

Lumina care pătrundea prin ușă a scăzut pe neașteptate, căci, în prag, se ivise o siluetă. Mai înaltă și mai lată în umeri decât domnul A. I-am recunoscut jacheta de vânătoare și cizmele *brodni,* care nu scoteau niciun zgomot când își urmărea prada. Avea o tașcă din piele, petrecută peste piept. Deslușeam conturul unuia dintre numeroasele lui cuțite, vârât în teacă la

brâu. Își făurea singur cuțitele și aveau o lamă atât de ascuțită, încât pătrundeau în piele ca prin unt. Era Taras.

Bătrânul perceptor și-a dezlipit mâinile de pe sânii mei și s-a răsucit. A clipit de câteva ori în lumina difuză și a înghițit în gol. În depărtare, l-am zărit pe domnul A. biciuind calul, iar trăsura s-a pus în mișcare cu un zdrăngănit. Domnul A. știa că nu e bine să stea în preajma lui Taras când e furios.

— Cred că am isprăvit aici, a zis perceptorul, scuturându-și pantalonii, și s-a dus spre Taras. Deocamdată, v-ați plătit dările.

Taras s-a dat la o parte și l-a urmărit pe bătrân cum străbate în fugă poteca și o taie prin pădure, în direcția orașului, fără să arunce o privire în spate.

M-am dus iute la *mamka* și am găsit-o încă dormind. I-am pus o mână pe frunte și am constatat, ușurată, că se mai răcorise.

M-am întors spre Taras.

— Iartă-mă. Știu c-am încălcat înțelegerea.

Taras s-a apropiat de mine.

— Ești dezgustătoare. Cum să-l lași să-și pună labele pe tine? a zis și a trântit tașca grea pe jos. Nu mă pot încrede în tine.

— Ne-a luat samovarul, am răspuns, mușcându-mi buzele, ca să-mi stăpânesc lacrimile.

— Cui îi pasă de-un ceainic amărât? Oricum nu bem ceai.

Taras a luat ligheanul de lângă laviță și mi l-a întins.

L-am ridicat la piept.

— Nu întârzii mult, a spus. Să nu termini până mă întorc.

Știam, firește, ce am de făcut, oricât de mult îmi displăcea. Și mai știam și unde se duce Taras. Îi dăduse bătrânului un avans, ca să fie mai palpitantă vânătoarea. L-am privit cum iese pe ușă, după care am turnat apă în lighean. Mi-am descheiat fusta și m-am dezbrăcat, pregătită să urmez regulile înțelegerii, știind că, într-adevăr, Taras nu va întârzia mult. Bătrânul perceptor nu va apuca să parcurgă nici măcar jumătate din drum.

Capitolul 4

ELIZA
1914

Cât de rapid s-a petrecut incidentul din tramvai! Banditul s-a răsucit și mi-a crestat degetul mare cu lama neașteptat de ascuțită pentru un cuțit atât de rudimentar. La început, n-am simțit nimic, după care a început să-mi șiroiască sângele pe mantia de brocart alb a lui *madame* Lamanova. Cum ar proceda bunica Woolsey într-o asemenea situație? Ar pune presiune pe rană?

Stăteam încremenită și năucă, în vreme ce tovarășii mei au sărit la atac împotriva banditului. Vatmanul s-a ales cu o tăietură la picior când a smuls cuțitul bărbatului și l-a azvârlit pe jos, de unde l-a ridicat apoi prințesa Cantacuzino și l-a folosit spre a-l ține pe tâlhar la distanță. Conductorul și violonistul s-au chinuit să-l imobilizeze, dar bărbatul a reușit să scape.

— Puneți mâna pe el! a strigat vatmanul, tocmai când și-au făcut apariția cazacii, pe caii lor micuți, iar banditul s-a evaporat în noaptea cețoasă.

Deși îmbrăcați în obișnuitele uniforme bleumarin, tivite cu roșu, și nu în celebrele tunici stacojii, alcătuiau o priveliște neasemuită, cum dădeau ei roată tramvaiului, poalele tunicilor fluturându-le pe lângă picioare. Tabloul îți trezea un sentiment de entuziasm, ce mă făcea să uit de suturile care mă așteptau, și sunt convinsă că m-aș fi bucurat de spectacol, dacă nu vedeam cât e de zguduită Sofia. Se învârtea în jurul meu, galbenă la față ca ceara. Fusese la un pas de a-și pierde nu doar colierul, ci și viața.

Vatmanul tramvaiul a telefonat la locuința Sofiei, și o parte din pasageri ne-au însoțit până la reședința familiei Streșnaiva, în pragul căreia ne așteptau, scăldați în lumini, servitorii și rudele, care se adunaseră cu mic cu mare. Până și suferindul domn Streșnaiva se ridicase din pat.

Au mai zăbovit până când vechiul meu prieten, doctorul Abușkin, buimac, abia trezit din somn și cu părul scurt și zbârlit, după moda germană, ca țepii unui arici, mi-a curățat rana pe îndelete, declamând în gura mare că, dacă nu era el, cu siguranță, aș fi rămas cu mâna beteagă.

A doua zi dimineață, incidentul era relatat în *Gazeta de Petersburg,* articol pe care mi l-a tradus Sofia. Titlul era MOȘTENITOARE AMERICANCĂ ÎNJUNGHIATĂ ÎN TRAMVAI DE UN GREVIST, afirmație surprinzător de adevărată pentru un ziar de scandal, mai puțin partea cu moștenitoare, care era clar o

exagerare.

•

Până pe 18 iulie, grevele violente au luat sfârșit, iar viața în Sankt-Petersburg și-a reluat cursul normal, astfel că mă puteam plimba iar în voie prin oraș; îmi țineam mâna bandajată cu un tifon, pe care dacă-l desfășuram ajungea până la lună și înapoi. Sofia și Liuba erau niște călăuze perfecte și am petrecut multe nopți minunate, admirând stelele de pe terasa acoperișului. Dar, către finalul lui iulie, a trebuit să mă pregătesc de plecare.

Petrecusem aproape șase săptămâni alături de familia Streșnaiva, care nu precupețise niciun efort spre a-mi oferi tot confortul: o casă cu încăperi mari și mobilate cu toate cele de trebuință, flori și argintărie frumoase, un dormitor cu vedere la fluviul Neva și cameristă personală. Duceam însă dorul familiei și nici că izbuteam să scap de neliniștea care îmi frământa sufletul. Discuțiile despre război se întețiseră și, cu toate că țarul înăbușise revoltele, poporul era din ce în ce mai nemulțumit, lucru pe care familia Streșnaiva se încăpățâna să nu-l vadă.

În ultima zi, Sofia și Liuba m-au condus la gara Nikolaevski. Intenționam să mă întorc pe aceeași rută pe care venisem, prin Franța, și s-o iau înaintea războiului, în cazul în care avea să înceapă. Purtam cea mai nouă achiziție, un faimos șal Orenburg, din păr de capră și mătase, atât de subțire și de fin țesut, încât îl puteai trece printr-un inel, dar suficient de mare și călduros, dacă îl desfăceai de tot.

Am luat-o pe eleganta Nevski Prospekt, urmate de o a doua trăsură, în care se aflau un valet și două servitoare. Strada părea pustie, cum se întâmpla deseori, în noiembrie, pe străzile din Paris, când înalta societate era plecată din oraș. Dar, pe măsură ce ne apropiam de gară, ni se înfățișa adevăratul Sankt-Petersburg, un furnicar de cerșetori, milogi, coșari și femei în rochii țărănești, viu colorate. Bărbații adunați în grupuri fluturau steaguri roșii și pancarte scrise de mână, pe care citeai *Predați armele, burghezi!* și *Pământul aparține țăranilor!* M-a trecut un fior rece, dar Sofia și Liuba nici nu păreau să bage de seamă.

Potrivit presei scrise, revoluția populară era în plin avânt, însă familia Streșnaiva și amicii lor refuzau cu o stranie obstinație să vadă flăcările care se înălțau în jurul lor. În egală măsură, țarul părea, ciudat lucru, rupt de supușii săi, iar țarina nu le arăta nicio fărâmă de afecțiune. Fără îndoială, perechea regală avea

să fugă dacă izbândea revoluția, dar ce se întâmpla cu Sofia? I-am sfătuit să se retragă la Paris, până când se liniștea apele, dar au rămas surzi la rugămințile mele.

Stăteam împreună cu Liuba în fața Sofiei, iar micul Max moțăia în brațe la mine. O să-mi fie dor de finul meu, aproape la fel de mult ca de mama lui. Trăsura s-a zgâlțâit, iar copilul s-a lipit mai mult de mine, atingându-mă cu obrazul. Era un prunc nespus de frumos, răsfățat de toți adulții la cel mai mic scâncet; era îmbrăcat într-o rochiță plisată, din olandă irlandeză, dantelă belgiană și cașmir. Scutecele îi soseau prin poștă de la o mănăstire din Lyon și erau făcute din bumbac flanelat, franțuzesc, cu marginile însăilate cu fir de argint și prinse în jurul burticii princiare cu ace de siguranță din aur. Până și numele și anul nașterii îi erau brodate pe ele, *Maxwell 1914.*

Crescuse enorm în scurtul răstimp pe care îl petrecusem acolo. La cele două luni cât avea, căpătase alura unui copil robust, iar pe căpșorul drăgălaș începeau să-i răsară primii cârlionți bălai.

Înaintam greu, căci vizitiul trebuia să ocolească gropile din șosea.

— Ți-ai luat toate actele? m-a întrebat Liuba. Pașaportul?

— Dă-i pace Elizei, a mustrat-o Sofia. Știe și singură ce are de făcut.

Mă bucuram să mai petrec puțin timp în compania surorii de zece ani a Sofiei. Se maturizase mult de la ultima întâlnire, la Paris, cu doi ani în urmă. O fetiță frumoasă, cu ochi ageri și cu zâmbetul mereu pe buze, moștenise înfățișarea aristocratică a tatălui ei, dar niciun pic din cumpătarea acestuia. Era înzestrată cu un farmec neobișnuit pentru o copilă de vârsta ei și cu o inteligență ce o depășea mult pe a mea, dar fără a fi nesuferită ca alți copii studioși. Numele Liuba înseamnă „iubire”, iar fata întruchipa pe deplin acest sentiment.

Am lăsat brațul rănit, lângă mine, pe banchetă. Încă înfășurat în bandaje și mare cât o mănușă de baseball, a început să-mi zvâcnească imediat ce am ajuns la gară. Sofia și-a netezit fusta.

— Îmi pare rău că pleci atât de curând, a spus, privind pe geamul trăsurii, cu ochii în lacrimi.

I-am încredințat Liubei copilul și m-am mutat lângă Sofia.

— Nu fi tristă, scumpo. Te-ai gândit când mai vii în State? De data asta, poate ne vedem în California. Știu un agent de voiaj

care se ocupă de tot.

— Mi-ar face mare plăcere. Să ne trimiți și nouă numele lui.

— Bineînțeles.

M-a strâns în brațe și i-am simțit pieptul scuturat de suspine. După aceea mi-a întins o bucată de hârtie.

— O să-ți scriu des. Dacă trimit scrisorile prin curierul de la ministerul tatei, ar trebui să ajungă destul de repede la New York. Iar, dacă ai vreodată nevoie urgentă de mine, telefonează-mi ori la numărul din oraș, ori la țară. E un telefon public la magazinul universal din Malinov. Proprietara, doamna A., ne transmite toate mesajele.

— Dacă e în toane bune, a ținut să precizeze Liuba.

Sofia și-a scos mănușa de la mâna dreaptă și ne-am făcut cruce una alteia, după obiceiul prietenilor ruși.

— O să-mi fie dor de tine, scumpo, am zis cu lacrimi în ochi.

Sofia mi-a întins un pandantiv micuț, albastru-aprins.

— Să-ți aducă aminte de mine.

L-am luat. Era un pliculeț smălțuit, într-o nuanță azurie.

— Se deschide, mi-a spus Liuba.

Am ridicat clapeta micuță a pandantivului și a apărut inscripția în franceză: *Ne m'oublie pas!*

Nu mă uita.

Liuba s-a aplecat în față și s-a uitat atent la pliculeț.

— Primul dar primit de mama din partea tatei.

— Nu pot să-l accept, Sofia.

— Promite-mi că îți amintești să-mi scrii de câte ori te uiți la el.

Vizitiul a lovit în plafonul trăsurii cu cravașa.

— Iute, *madame,* că pleacă trenul.

Am vârât pandantivul în buzunar și am coborât în vuietul unui ocean de mame și copii ruși, bărbați și băiețandri, majoritatea neîngrijiți și îmbrăcați mai mult în zdrențe, câțiva necăjindu-i pe călătorii înstăriți care se străduiau să se strecoare printre ei. În scurtul timp petrecut acolo, vagabonzii prinseseră mai multă încredere, ba chiar se obrăzniciseră, animați cumva de spiritul de grup. Cu mâna bandajată la piept, l-am urmat pe valet, iar alți doi bărbați veneau în spate, cu cufărul meu.

S-a așternut, deodată, o tristețe amară peste sufletul meu. Nu cumva familia Streșnaiva va fi, într-o zi, spulberată de acest talaz înfiorător? O să le organizez un voiaj în America, imediat

ce revin acasă. În felul acesta, rezolvam orice problemă.

La ușa gării, m-am mai întors o dată și am văzut cum dispare trăsura, înghițită de marea furioasă.

•

Am ajuns cu bine la New York în august, tocmai când Germania a declarat război Franței și a invadat Belgia, deși era stat neutru, iar Rusia a început mobilizarea. Îmi făceam nenumărate reproșuri că nu îi luasem pe Sofia și pe familia ei din Rusia, odată cu mine. Acum, că izbucnise războiul, le era mult mai greu să plece.

Henry și Caroline m-au întâmpinat pe chei, cu un buchet enorm de trandafiri roz, m-au dus degrabă la apartament, în vreme ce Thomas, șoferul mamei, și Peg, ne urmau într-o altă mașină, împreună cu bagajele. Era nespus de plăcut să simt din nou pământul sub picioare și să aud vuietul New York-ului: voinicii noștri cai americani care tropăiau prin oraș, graiul englezesc pe care îl auzeai pretutindeni, iar toate acestea erau ferite de frământările greu încercatei Europe.

Nu mă despărțeam niciodată de pandantivul Sofiei, căci mă liniștea să îl simt neted și răcoros în palmă când citeam știrile despre război.

Urmăream fiecare eveniment nou, dar, în scurt timp, a ajuns să ne îngrijoreze peste măsură tusea sâcâitoare a fiicei noastre. Cum doctorul Forbes ne-a recomandat să evităm aerul sărat din Southampton, Henry a profitat de ocazie și a angajat un agent imobiliar, tânăr și energic, pe numele său Noel Bishop, și am început să colindăm prin zonele rurale din Connecticut, în căutarea unei case la țară. Rudele mamei, familia Van Winkle, locuiau de ani buni în districtul Litchfield, dar mi se părea un efort zadarnic s-o târâm după noi pe drumuri și pe la tot soiul de proprietăți părăginite.

Într-o după-amiază nefiresc de rece pentru începutul lui septembrie, am pornit prin Statul Nucșoarei[2], până la Bethlehem, șerpuind pe drumuri de țară în mașina noastră decapotabilă Packard Phaeton, cu capota ridicată. La volan, era șoferul scrobit al mamei, Thomas Whitmarsh, falnic și mândru în uniforma lui bleumarin.

Mama stătea lângă mine, pe bancheta din spate, iar Caroline, între noi, pe scăunelul din piele cafenie, și ne ținea pe fiecare de

[2] O altă denumire a statului Connecticut.

braț. Pentru că venea direct de la școală, era îmbrăcată în uniformă, cu ciorapi negri, bluză albă, din bumbac, cu guler marinăresc și cravată verde-închis, peste care purta un sacou verde-deschis.

Henry ședea în față, alături de Thomas, și Noel, între ei, pe scaunul lat. Vigilent ca un căpitan de navă, care se uită după aisberguri, Henry scruta peisajul, cu mâna pe geam și țigara între degete.

— Coloniștii s-au stabilit în Bethlehem în 1734, ne povestea Noel Bishop. La scurt timp după aceea, tânărul Joseph Bellamy a deschis prima școală teologică din America chiar în casa pe care urmează s-o vedem.

În timp ce înaintam agale printre coline și ferme, Henry s-a întors zâmbitor spre noi.

— Parcă se simte libertatea în aer aici.

Mama i-a netezit părul lui Caroline.

— Unii sunt făcuți să trăiască la țară, alții, nu.

Henry a aruncat scrumul țigării și o ploaie de scântei portocalii mi-au trecut prin dreptul geamului.

— Recunosc că nu mi-ar displăcea să lucrez pământul.

— O fi ceva ereditar, a zis mama. În fond, Louisiana era plină de proprietari de plantații care-și înrobeau semenii.

— *Unchiul* lui Henry a avut sclavi, mamă. În 1860. Ai uitat că și bunicii tăi și-au înrobit semenii? În Carolina de Sud, am…

— N-o să uit niciodată cum era în Charleston, a spus mama, trăgându-se de o mănușă.

De câte ori ne povestise cum mama ei le luase pe ea și pe surorile mai mari și le dusese să vadă grozăviile de la târgul de sclavi? Vorbiseră cu o tânără mamă ai cărei soț și copii fuseseră smulși în lanțuri de lângă ea, experiență care a trezit un puternic avânt aboliționist în sufletul mamei și al celor șapte surori ale ei.

Henry s-a întors spre noi și a zâmbit.

— Doar nu-mi porți încă pică pentru ce-a fost, mamă.

Mama a aranjat o șuviță rebelă după urechea lui Caroline.

Parcă intuind că vrajba celor doi îi va afecta tranzacția, tânărul Noel s-a îndreptat de spate.

— Intrăm în Bethlehem.

Am încetinit și ne-am strecurat pe sub boitele masive ale bătrânilor stejari și ulmi, am trecut pe lângă imașul satului, deja

năpădit de o iarbă deasă precum smocul de păr de pe capul mistreților. Era un sătuc încântător, cu un centru atât de mic, încât puteai arunca o piatră dintr-o parte în alta, fără să te forțezi prea tare.

— Pe dealul de-acolo, se află Birtul Păsării, a explicat Noel, arătând cu mâna înspre casa colonială impunătoare, ce se ridica pe colina din spatele imașului. Cândva, servea drept ascunzătoare pe ruta subterană.

Mama s-a înviorat brusc la auzul acestor cuvinte.

— Iar în stânga, casa în stil Federal, pe care o veți vedea imediat ce trecem de imaș, e destinația noastră.

Caroline m-a strâns și mai tare de mână.

— O văd. Presimt deja că o să-mi placă totul la ea.

Deși începea să se însereze, era suficientă lumină cât să distingem fațada din lemn ce se înălța înaintea noastră, pe panta lină a dealului. Era văruită într-o nuanță deloc atrăgătoare de galben, iar înfățișarea îi era sluțită de multitudinea de verande și bolovani care ieșeau din pământ.

Thomas nici n-a apucat bine să oprească mașina, că Henry, Caroline și agentul s-au dat jos și au luat-o la fugă pe deal. Au trecut iute pe sub poarta mare și au dispărut pe ușa din față.

Eu și mama am rămas în mașină.

Mama și-a întins gâtul.

— Poarta n-a fost construită odată cu casa. Dar sunt convinsă că dependințele datează din aceeași perioadă.

Am atins-o pe mânecă.

— Mamă, de ce ții morțiș să-l necăjești pe Henry? Nu ți-a dovedit nici până acum ce om bun e? Singura lui dorință e să ne facă fericite.

Mama s-a întors spre mine.

— O casă ca asta necesită multă muncă.

— Am avut un noroc colosal să-l cunosc pe Henry. E spontan, interesant și hotărât să vadă lumea împreună cu mine. Cum mama părea preocupată doar de casă, am decis să îmi folosesc atuul, și anume învățăturile ei. În fond, mamă, nu cumva generozitatea este măsura după care judecăm buna creștere?

Mama m-a mângâiat pe mână.

— E bărbat destoinic, scumpa mea, iar călătoriile prin lume sunt un țel admirabil.

— Dac-aș avea aripi, acum mi-aș lua zborul.

— Dar chiar de străbatem lumea în căutarea frumuseții, trebuie s-o purtăm veșnic în suflet, altfel n-o vom găsi.

— Nu e cu putință să spui pe șleau ceea ce-ai de spus, mamă?

— Nu uita să prețuiești ceea ce ai.

•

Thomas a parcat în dreptul ușii laterale și, după un răstimp potrivit cât să-și arate nemulțumirea, mama a consimțit să îi permită lui Thomas să ne ajute să coborâm din mașină. Am urcat pe o verandă laterală, sub o pergolă în stil Chippendale, împovărată de vrejuri bătrâne de glicină, groase cât trompa de elefant, și am intrat într-o mică sufragerie. Casa pustie mirosea a igrasie, din cauză că nu fusese aerisită de mult, iar peste acest iz se strecura mireasma distinctă de ceară de albine și cinste, tipică reședințelor din New England.

Ne-am învârtit prin încăperea simplă, prevăzută cu atât de multe uși, încât îmi amintea de decorul unei comedii franceze, apoi am pătruns în sufrageria în care se afla un mic șemineu și o scară abruptă ce pornea de la ușa principală.

Mama a deschis fereastra, și în cameră a pătruns parfumul de fân proaspăt cosit.

— Acum, că mă uit mai bine, îmi dau seama că e chiar interesantă.

— La fel e și mormântul reginei Tiyi, dar ți-ar plăcea să locuiești în el? În afară de asta, n-ai mai nimic de făcut aici.

— Ești la țară, scumpo. Asta-i și ideea, a zis mama, îndreptându-se spre intrarea din față. Splendidă scară. Parcă o și văd pe Caroline coborând pe ea, în ziua nunții.

Tânărul și energicul Noel a venit în căutarea noastră.

— Aici locuiau studenții la teologie în perioada cât îi dăscălea reverendul Bellamy.

Am zgâlțâit balustrada și am simțit cum se clatină.

— Păcat că nu i-a dăscălit și în legătură cu instalația sanitară. E ca-n Evul Mediu aici.

Am revenit în sufragerie și, de acolo, am intrat în bucătărie, doar-doar ne descotorosim de Noel, dar el se ținea scai de noi.

— Tinerii seminariști erau cazați la etajul al treilea, ca la internat. De atunci, a fost folosit pe post de magazie de mere, dar i se poate găsi o întrebuințare mai bună.

Podeaua bucătăriei s-a îndoit sub picioarele noastre când am intrat.

— Ai grijă, mamă. Dușumeaua e măcinată toată. Se vede în pivniță aici.

Pe un perete, stătea o chiuvetă adâncă, din porțelan alb, iar, pe altul, erau înșirate câteva bufete cu geam.

Noel a venit după noi.

— Are nevoie de o mână de femeie. Familia Hull s-a simțit minunat aici. Au rămas câteva sticle de vin în beciul pentru alimente, după ce s-au mutat. Gândiți-vă că ar putea fi fortăreața domniilor voastre. Am citit în ziare că, dacă ajunge războiul pe malurile noastre, vrând-nevrând, o să învățăm cu toții germană.

— Poate măcar atunci ne vom încumeta și noi să intrăm în război, am spus.

Mama s-a dus în pragul ușii și a dat la o parte o pânză de păianjen.

— Dacă nemții ajung până în Bethlehem, Connecticut, o să avem probleme mai grave pe cap. S-a aplecat și a aruncat o privire pe coșul șemineului din sufragerie. Trebuie să angajezi servitori, scumpo.

— Nu vine nicio cameristă aici. Cine o s-o mai îmbrace pe Caroline?

Am ieșit în curte pe ușa din spate. Mama a mângâiat trunchiul unui arțar viguros și a arătat spre tufele de liliac.

— Crește liliacul aici precum buruienile. Nu-i nimic mai încântător. Poți să-ți faci o grădină.

M-a pufnit râsul.

— Ar fi, într-adevăr, o priveliște memorabilă. Eu, îmbrăcată în salopetă și cu pălărie de paie pe cap.

Caroline a venit în fugă spre noi, ținând o mână la coaste.

— Eu și Thomas am găsit struguri pe pergolă. Sunt așa de calzi și de dulci. Și să vezi grajdurile, mamă! Tata zice că putem crește orice animale. Cai, vaci…

— Animalele necesită multă îngrijire.

Caroline a rămas fermă pe poziție.

— Mă ocup eu.

— Așa spui acum, dar când te strigă prietenele, lași toată treaba în seama lui Peg.

Caroline s-a bosumflat, și mama a strâns-o în brațe.

— Animalele îți pot aduce o imensă alinare, scumpo.

— Nu ne băga pe gât vreun cățelandru pitic. Ce vrei, să

ajungă precum cucoanele alea de la club, care umblă cu câte un pechinez cu fața turtită după ele? Cred că intru-n mormânt.

L-am auzit pe Henry strigându-ne de la grajdul din partea de vest, iar Caroline a luat-o la fugă spre el. Am traversat peluza după ea, în direcția celor trei grajduri mari și albe, amplasate față în față, împrejurul unei curți năpădite de iarbă. Am aruncat o privire către pajiștea brăzdată de șiruri de meri noduroși, înfloriți, dintr-o livadă îmbătrânită. Se întindea până la strada Munger și era împrejmuită de un zid din piatră albastră, plină de mușchi, de genul celor pe care le vezi șerpuind pe tot cuprinsul districtului Litchfield.

M-am oprit și am privit-o pe Caroline cum aleargă spre grajd, cu părul lung, blond prins cu o panglică stacojie. La vârsta de unsprezece ani, era o copilă deșirată și stângace.

— Tată, e o școală părăsită aici, a strigat ea din spatele grajdului. Are până și sobă.

Henry i-a răspuns din ușa grajdului.

— Putem s-o mutăm pe pajiște și facem un teatru în ea. Vrei? Numai piese de Shakespeare o să se joace, ca să fie pe placul tău.

Caroline a luat-o la fugă spre livadă.

— Bineînțeles că vreau, a strigat ea. „De bucurie sufletu-ți se împlinește, atunci când făurești”[3].

Am intrat în grajdul cu tavan scund și am inspirat mireasma de fân și lemn de cedru. Vrăbiile ciripeau în cuibul din șură, iar, pe lângă pereți, se întindeau boxele abandonate. M-am oprit când l-am văzut pe Henry, cocoțat pe scara ce ducea în șură, ștergând o grindă cu degetele.

— Ia uite! Pe vremuri, aici notau cu cretă numărul baloturilor de paie.

— Se înnoptează, Henry.

A coborât de pe scară și a venit spre mine, în hainele curate pe care i le dădusem chiar în acea dimineață, jachetă de tweed și pantaloni din flanelă, în culorile insulelor Hebride, arămiu, verde-albăstrui și gălbui, care se potriveau de minune cu părul lui blond-castaniu și mustața impozantă.

— Se vede că au fost iubitori de cai, am remarcat.

Henry m-a luat în brațe și m-a tras lângă el, un parfum plăcut înălțându-i-se dinspre pieptul cald. Era favoritul lui, Sumare, un

[3] Citat din piesa *Troilus și Cresida,* de William Shakespeare.

parfum lemnos, a cărui aromă perfect echilibrată de pin se contopea minunat cu mireasma de mosc din grajd.

— Of, ai mare dreptate, Eliza, casa asta e o ruină.

L-am prins de mijloc. O rază de lumină pătrundea prin șură și îi cădea pe obrazul îmbujorat.

— Îți șade bine în postura de gentleman fermier.

— Mai bine renunțăm la idee.

M-a sărutat prelung și pasional, purtându-mă cu gândul la luna de miere petrecută pe Riviera Franceză, când daltonistul Henry cobora la micul dejun, mândru de soția lui, îmbrăcat cu pantaloni de vară albaștri, beretă roșie, tricou roz, în dungi, și espadrile violet.

Mi-am lipit obrazul de cămașa lui și am simțit cum i se umflă pieptul.

— Ar fi o muncă titanică, a spus.

— Nu arată chiar atât de rău.

— Nu e rentabil.

— Ai și livadă, am zis. Știu cât de mult îți plac dulcețurile.

— Dar tu ți-ai dori o vilă în Toscana. Deși aici am ajunge mult mai ușor.

Nu degeaba Henry se făcuse remarcat la Poor Brothers. La vremea aceea, deținea toate calitățile unui om de succes: ambiție, curaj și un excelent spirit negustoresc.

— Nu m-ar deranja să mai facem câte un drum aici, atât timp cât nu-mi perturbă călătoriile. I-am putea lua un ponei lui Caroline, eu aș putea să cresc cai. La aproape patruzeci de hectare de teren, am avea suficient spațiu pentru drumeții.

— Dar ar însemna să avem două case de vacanță, dacă o pui și pe cea din Southampton.

— Ținând seama de boala de plămâni a lui Caroline… avem mare nevoie de asta, Henry.

— Nu știu ce să zic, a spus el, lovind cu vârful piciorului în dușumea.

Henry încerca să negocieze cu mine, ceea ce era chiar plăcut.

— Ai o imaginație bogată, Henry. Cu timp și bani, cred că reușim să modernizăm bucătăria.

— Sau locuim în oraș, și cu asta basta. Ce nevoie avem de aer curat?

— Dacă n-o cumperi tu, o cumpăr eu, Henry.

A zâmbit, și ochii albaștri i-au sticlit în lumina tot mai difuză.

— Bine, fie, dacă ții morțiș. O luăm. O vom numi „Fânarul”, după locuința bunicului din Anglia, și o să cumpăr un ponei pentru fiica mea. Un jugan pag. Ce zici? M-a prins de umeri și m-a împins puțin mai în față. Stai liniștită, n-o să trăiești izolată aici. N-am vrut să-ți spun până-n ultima clipă, dar am pregătit o călătorie.

— Vai, Henry…

— Nu pot să-ți spun unde mergem, dar sunt sigur că o să-ți placă, a zis, mângâindu-mi obrazul cu degetele. Vreau să merg peste tot cu tine.

L-am strâns de braț.

— Nu mă fierbe, Henry, te rog. O luăm prin Orient? Din cauza războiului, nu ne putem apropia de Europa. Mi se pare cam nedrept că noi plănuim o călătorie de vis, tocmai acum când Sofia trece prin asemenea greutăți.

— O să se termine repede războiul și va putea veni în vizită. Dacă se liniștesc apele rapid, cine știe, poate ne vedem chiar pe drum.

— Mergem în India, Henry? Sofiei i-ar plăcea la nebunie Jaipurul.

— Pot doar să-ți spun că mergem într-un loc foarte cald.

M-am stăpânit cu greu să nu sar în sus de fericire. Eram cea mai norocoasă ființă din lume. Ce imagine îmi trezea în minte gândul la acea călătorie – mama, Caroline, toată lumea, cufere pline, călătorind prin lume, împreună cu Sofia și familia ei!

Pe înserat, când întunericul începea să coboare peste Fânar, am urcat cu toții în mașină, cu o nouă speranță în suflet, sentimentul care te cuprinde atunci când te aventurezi la o achiziție însemnată, oricât de nerealistă ar fi – sentimentul că viața ta va căpăta o dimensiune mai amplă, că se va schimba din temelii și că nu mai există cale de întoarcere.

— Se pare că am mai găsit o casă, am zis.

— Hai să coborâm capota, a sugerat Henry. Să sărbătorim evenimentul.

— Dar…

S-a răsucit și mi-a zâmbit, după care și-a aprins o țigară, flacăra albăstruie pictându-i vârful în culoarea lavei topite.

— Să facem ceva nebunesc.

— Sunt de acord, a spus mama. Nu-ți iese în cale în fiecare zi o casă care să aibă nevoie disperată de tine.

Thomas a coborât din mașină și a tras acoperișul din pânză. În momentul în care am ieșit de pe aleea cu pietriș, partea superioară a parbrizului s-a lovit de ramura unui castan și o ploaie de flori albe s-a revărsat în mașină.

Mama a lăsat capul pe spate, încântată să le simtă atingerea.

— E semn bun, a spus, și am pornit spre Manhattan.

PARTEA A DOUA

Capitolul 5

SOFIA
1916

La mai bine de doi ani după ce ne-am despărțit de Eliza, am tras obloanele casei și am fugit din oraș. După ce Germania a declarat război Rusiei, Franței și Belgiei, situația s-a agravat tot mai mult. La început, Rusia a primit cu entuziasm vestea războiului. A scos soldații și fanfarele la defilare pe Nevski Prospekt. Dar după ce am suferit o înfrângere usturătoare și ne-am retras din Galiția, lucrurile au mers din rău în mai rău.

Au urmat ierni fără baluri somptuoase. Tinerii care, cu doi ani în urmă, dansau la petreceri, își găsiseră sfârșitul prin păduri îndepărtate. Războiul ne-a distrus economia și înghițea mult necesarele de alimente. Soldații dezertau și îngroșau rândurile mateloților și ale altor ruși flămânzi care ieșeau pe străzi și cereau încheierea conflictului.

Spre toamna lui 1916, valul de jafuri violente comise asupra trăsurilor trezoreriei a pus pe gânduri întregul Minister de Finanțe, iar colegii tatei l-au rugat să ducă documentele importante la țară, spre a fi în siguranță. Cum tata era de părere că și familia e mai protejată acolo, ne-am întors la casa de la țară, aflată la o oră distanță spre sud de oraș, în vecinătatea satului Malinov. După noi, veneau două trăsuri încărcate cu bagaje și servitori. Abia așteptam să mă văd la adăpostul acelei case minunate.

Am plecat în zori de zi, ca să atragem cât mai puțină atenție, dar mulțimea ne-a remarcat rapid, căci, neavând la dispoziție automobilele ministeriale, care fuseseră rechiziționate, circulam cu o trăsură luxoasă. Eu, Agnessa, tata, Liuba și Max, în vârstă de șaisprezece luni, ne aflam în prima și cea mai frapantă trăsură, cu uși aurite, pictate cu heruvimi dezbrăcați și nobili

care dansează, și panouri pe care stătea blazonul imperial al țarului. Un șir de oameni care așteptau în fața unei tutungerii se întindea până în stradă, încetinindu-ne înaintarea. În scurt timp, ne-am trezit împresurați de cerșetori.

Adia un vânt rece în acea dimineață.

O mamă fără palton a ridicat un prunc costeliv la geamul trăsurii.

— Moare de foame.

Ochii ni s-au întâlnit și am întors capul, rușinată de copilul bine hrănit din brațele mele.

Bărbați în uniforme militare zdrențăroase s-au apropiat de micul nostru convoi, astfel că eram nevoiți să ne târâm ca melcul. Întindeau gâturile ca să vadă mai bine în trăsură și fluturau un steag roșu pe care scria: *Pământ și Libertate!* Câți spioni germani s-or fi insinuat în mulțime, pentru a agita spiritele? M-a trecut un fior de gheață. Aveam senzația că mă aflu în fața unui stăvilar care stătea să se rupă.

Aflat în permisie de la școala militară, unde se ocupa de instrucția cadeților, soțul meu, Afon, se ținea cu greu după noi, călare pe cal, căci animalul tresărea speriat de marea de mâini întinse spre el.

O piatră a lovit în geamul din dreptul Agnessei, făcându-ne să sărim de pe banchetă, iar pe geam a apărut o crăpătură, ca o stea. Copilul meu a izbucnit în plâns și și-a îngropat fața în fustele mele.

— Ivan, a zis Agnessa. Spune-i vizitiului să întoarcă. Încercăm altă dată.

Cineva a ridicat la geamul Agnessei o bătrână cu o broboadă viu colorată, măruntă cât un copil, iar babornița ne-a făcut cu mâna și a zâmbit, dezvelindu-și gingiile știrbe. Așteptându-se la un gest de bunăvoință din partea acesteia, Agnessa i-a făcut și ea cu mâna, dar femeia a scuipat în geam.

Agnessa s-a întors spre mine, scrâșnind din dinți de furie.

— E prea mult pentru mine.

Tata și-a aranjat ochelarii pe nas, a pus un braț în jurul Liubei și pe celălalt în jurul cutiei metalice, verzi, și se uita la gloata de afară.

— E prea târziu să mai facem cale-ntoarsă acum, draga mea. Dacă le cășună pe noi, fac praf trăsura în câteva minute.

Trăsura s-a legănat brusc dintr-o parte în alta.

— Ivan, a bâiguit Agnessa, ducând o mână la gât.

M-am aplecat spre geam și am văzut câțiva soldați în uniforme slinoase și cu epoleții smulși, care se opinteau cu umerii în trăsură și o împingeau înainte și înapoi. Majoritatea purtau săbii și steaguri, iar, în acea gloată, se deslușeau o mulțime de baionete. Un grup cânta *Marseilleza,* care începea să ia locul imnului național.

Trăsura s-a înclinat, și Agnessa a alunecat spre mine, prinzându-l pe Max între noi.

— Sunt și copii aici.

Un soldat s-a răsucit către noi, ținându-se de umăr, cu o figură dușmănoasă.

— Scroafa chiabură.

Din mulțime, a răsunat un glas.

— Opriți-vă! E căpitanul Stepanov, de la Academie.

— Măi să fie! a exclamat altul. Faceți loc, cetățeni!

Bărbații și-au croit drum prin gloată, țipând în gura mare.

— Trece bunul meu dascăl!

— De ce să ne dăm la o parte? a urlat cineva. Îi nimicim pe toți!

— Fiți respectuoși, tovarăși. Mi-e prieten vechi.

În scurt timp, mulțimea s-a tras în lături și am izbutit să înaintăm.

— Altă favoare nu vă mai facem, a strigat un bărbat, când am trecut prin dreptul lui.

— A doua oară, nu mai suntem la fel de binevoitori, a strigat altul în urma noastră.

Afon s-a întors din drum, ca să elibereze și celelalte două trăsuri. Mi-am șters palmele asudate pe fustă. În ultima vreme, renumele lui Afon ne scăpase deseori din asemenea situații.

Agnessa a pus mâna pe geamul crăpat.

— Cum îndrăznesc să mutileze bunurile țarului? A băgat mâna sub scaun și i-a dat drumul cățelușului ei, Tum-Tum, din geanta de pânză în care îl transporta. Mi-e teamă pentru biata țarină, care a rămas singură cu copiii.

Mi-am mângâiat fiul pe spate.

— N-ai motiv. E numai vina ei.

Tata mi-a aruncat o privire mustrătoare, căci rareori îngăduia critici la adresa cuplului imperial. Era, totuși, teribil de descurajant să vezi cum țarina dusese frumoasa Rusie la sapă

de lemn.

Micul Max s-a ridicat în picioare pe banchetă, lângă mine, ochișorii albaștri lucindu-i de lacrimi și cu un chip angelic încadrat de cârlionții bogați.

În timp ce trăsura își continua drumul, l-am prins de mijloc și i-am pipăit brațele și picioarele, ca nu cumva să fie rănit.

Mi-a luat obrajii în palme și m-a întors cu fața la el.

— Ce e, iubirea mea?

— *Un biscuit?*

Am scos un pișcot din coșul de răchită de la picioarele Agnessei și i l-am dat în mână.

Max s-a așezat pe genunchii mei și s-a cuibărit în faldurile moi ale mantoului meu de mătase. I-am inspirat parfumul savuros de săpun franțuzesc și lapte covăsit. Ce copil norocos era! Doar printr-o întâmplare a sorții, venise pe lume în familia noastră și nu în mulțimea de pe străzi.

Liuba stătea lângă tata, cu spatele la capra vizitiului. Era o copie feminină, fidelă a tatei, dar în miniatură, moștenind de la el sprâncenele groase, fața ovală și ochii ageri cărora nu le scăpa nimic. La cei aproape doisprezece ai săi, Liuba, copilul „făcut la bătrânețe” al mamei, stătea fără palton pe ea, având înfășurată în jurul gâtului eșarfa galbenă primită în dar de la țarină de ziua onomastică și o pată neagră, de cerneală, pe mâneta stângă a rochiei. Și-a dat o șuviță încâlcită de păr după ureche, a îndreptat vechiul sextant al tatei spre geam și și-a lipit ochiul de lunetă.

— Te rog să-l pui la loc, a zis Agnessa, în rusă, limbă pe care o folosea doar atunci când era supărată pe noi ori discuta cu servitorii, căci, în copilărie, mama ei nu permitea să se vorbească decât franceza la reședința din Moscova a familiei. A scos o portocală învelită în vată din coșul cu bunătăți. Niciun bărbat nu vrea să se însoare cu o fată căreia îi stă mintea doar la stele, a adăugat.

— E foarte bine așa, ținând seama că are abia doisprezece ani, Agnessa, am intervenit. Ce vrei, s-o măriți ca pe-o fată de țăran?

Agnessa a dus portocala la nas și i-a inspirat aroma dulceagă. Așa viu colorată cum era, părea un obiect de pe altă planetă.

— Căsătoria înăbușă creativitatea, a spus Liuba, reglând oglinda sextantului. E mai interesant să calculez latitudinea.

— Doamne, apără și păzește! a oftat Agnessa. Ai grijă să nu zgârii lambriurile.

Țarul însuși ne împrumutase trăsurile, iar noi cinci călătoream în prima dintre ele. Mi-am trecut două degete peste tapițeria de catifea roșie și m-am cutremurat. Tot interiorul era îmbrăcat în catifea și matlasat, încât părea mai degrabă un coșciug de aristocrat. Mă bucuram că Agnessa nu deschide geamurile, căci eram încă tulburată după incidentul din oraș.

— Trăsura asta a fost a Ecaterinei cea Mare, ne-a informat Agnessa.

Liuba se uita cu ochii mijiți în jurnalul în care nota toate calculele astronomice.

— Ce bine era dacă aveam o lampă! a zis.

Trăsura a nimerit într-o groapă și ne-a zdruncinat zdravăn.

— Și primăveri mai plăcute.

A doua trăsură, mai simplă, dar pe deplin mulțumitoare, transporta cinci cameriste și pe dădaca lui Max, o elvețiancă pe numele ei Justine, care plângea aproape toată ziua de dorul casei și tresărea la cel mai mic zgomot, crezând că au venit nemții la ușa noastră. A treia, o diligență obișnuită de transport, căra bagajele: cele șase cufere îmbrăcate în piele de focă ale Agnessei, dintre care unul, doldora de argintărie învelită în pânză și șase icoane pictate pe lemn ale sfinților ei preferați, și o cutie în care se găsea pătuțul cu baldachin al cățelului ei, Tum-Tum. Cele trei valijoare ale noastre și o ladă cu trandafirii Katharina Zeimet primiți de la domnul Gardener, care înfloriseră în sera de la minister, stăteau înghesuite precum piesele unui puzzle chinezesc.

M-am mai liniștit în momentul în care l-am văzut pe Afon lângă noi, călare pe armăsarul murg, preferatul lui. O să ne poată proteja oare, în sălbăticia pădurii, până când îi vine ordinul de chemare? Născut într-o familie de iluștri militari, Afon Afonovici Stepanov se săturase să mai predea la academie și abia aștepta să plece pe front.

Cum ajunsese bărbatul acesta chipeș să se îndrăgostească de mine? Mi-ar fi plăcut nespus să călătorim în a doua trăsură, doar eu, Afon și copilul nostru, să discutăm despre plecarea lui iminentă și să ne bucurăm în tihnă de Max.

Dar, nu peste mult timp, voi putea să mă plimb nestingherită cu fiul meu. Să ies la călărie cu Afon, prin pădure, și, poate, să

găsim un umbrar cu mușchi unde să…

Agnessa a tras draperia de la geamul oval din spatele nostru.

— Ultima trăsură rămâne în urmă…

Tata a băgat cutia metalică sub banchetă și a despăturit ziarul.

— Poate că bieții cai au făcut apoplexie după ce-ai încărcat un salon întreg în trăsură.

— Ai prefera să stai pe niște saci umpluți cu paie? a replicat Agnessa.

Ce-o fi văzut tata la Agnessa, care se deosebea în toate privințele de mama mea cea plină de viață? Căutase oare o mamă vitregă exemplară pentru fetele lui, care să le învețe toate regulile etichetei? Dacă așa stăteau lucrurile, planul lui dăduse greș, căci singura mea dorință era să duc o viață simplă, la țară, exact ca a mamei.

Tata și-a îndreptat atenția asupra ziarului, iar gambeta din fetru gri și catifea, bombată, stătea lângă el, pe banchetă și tresălta la fiecare hârtop de parcă era vie.

Am scos un teanc de scrisori din coșulețul meu. M-am calmat de îndată ce am văzut caligrafia Elizei pe plicuri. Am deschis unul și am început să citesc cu glas tare, în vreme ce Max le flutura pe celelalte, ca un evantai.

Henry s-a dedicat agriculturii, a cumpărat o casă la țară, părăginită, unde are de gând să locuiască, de parcă războiul nici n-ar exista. Doamne, cât urăsc cuvântul „neutru”! De-aș putea îndemna țara asta să sară în ajutorul Europei și al Rusiei, aș face-o îndată! Kaiserul este o brută ordinară, iar gândul că Franța ar încăpea pe mâna lui e aproape la fel de înfiorător ca acela de a invada Petrogradul și de a-ți face rău ție și scumpului Max! Am presimțirea sumbră că Germania nu se va da în lături de la nimic…

— Mi se pare atât de ciudat să aud Sankt-Petersburgul numit Petrograd, a spus Liuba. E ridicol să schimbi numele unui oraș, doar pentru a-i da o sonoritate mai puțin germană.

Agnessa privea pe geam.

— M-am săturat de război.

— Eliza are perfectă dreptate în privința kaiserului, a spus tata. Uite, chiar aici scrie că nemții folosesc gaz toxic la Verdun.

— Ziarele relatează doar grozăviile, a spus Agnessa, nedorind să-și bată capul cu asemenea lucruri.

— Și ce-ar trebui, să relateze doar știri care-ți convin dumitale? a replicat Liuba.

— Da, chiar așa ar trebui. Am înțeles că doamnele de onoare îi transmit țarinei doar veștile bune.

— Struțul își bagă capul în nisip când se simte în pericol, a zis tata.

Cu fiecare zi ce trecea, Rusia suferea pierderi uriașe, căci Germania și Ungaria călcau în picioare trupele țarului și ale aliaților săi, Franța și Belgia. Oare îl vor trimite și pe Afon în Franța? Mi-ar fi prins nespus de bine să o am pe Eliza alături, să mă ajute să deslușesc o noimă în toate astea și să-mi ridice moralul.

Liuba i-a scos tatei batista din buzunar și l-a șters pe frunte.

— E un război fără sfârșit, a zis el. Trebuie să începem să ducem o viață mai modestă.

Agnessa s-a posomorât. Era frumoasă chiar și atunci când se încrunta, adică aproape tot timpul.

— Nici la Londra, nici la Paris, nu există saloane modeste. Of, de-am fi și noi la Țarskoe Selo, alături de țar și de lumea bună! Ne așteaptă o iarnă interminabilă în pustietatea aia.

Am pus scrisorile Elizei înapoi în coșuleț.

— O să ne descurcăm noi cumva, am spus. În afară de asta, e cale doar de jumătate de oră de mers cu trăsură de la Malinov până acolo.

Vizitaserăm în nenumărate rânduri familia imperială la Țarskoe Selo, „Satul țarului”, un complex fastuos de palate și parcuri, situat la douăzeci și patru de kilometri de Sankt-Petersburg. Acolo, se aflau Palatul Aleksandr, reședința de vară preferată a familiei regale, și Palatul Ecaterina, cu pereții încrustați cu lapis-lazuli sau chihlimbar.

— Alexei are un automobil adevărat la Palatul Aleksandr, a spus Liuba. Se plimbă cu el pe culoare.

— Când ești moștenitorul tronului, îți permiți să ai automobil, a zis Agnessa.

— Poate vine țarina în vizită la noi, a spus tata.

Agnessa a zâmbit la auzul acelor cuvinte și s-a cuibărit în spătarul de catifea.

— Țarina? La Malinov? Nici pomeneală. Toți preferă marea.

Poate, totuși, îi ispitesc să vină la ghicitoare…

— Femeia aia sărmană, care trăiește în pădure? am întrebat.

— O să ai destui musafiri, a spus tata.

— Dintre *săteni*? Nu-i nicio persoană distinsă.

Cățelul Agnessei s-a trezit și s-a uitat la noi, cu ochi cârpiți de somn, de parcă atunci ne vedea pentru prima oară. Nu exista câine care să semene mai mult cu stăpânul lui decât semăna toy terrierul rusesc, Tum-Tum, cu mama mea vitregă; silueta delicată, colierele de ametiste pe care le purtau amândoi la gât, hainele roșcate, din blană de samur, ochii căprui și umezi, expresia vigilentă de pe chip. Pentru că nu adusese pe lume niciun copil, Agnessa se purta cu Tum-Tum ca și când îi ieșise din pântec. Mic cât o prepeliță dolofană, Tum-Tum n-ar fi putut în veci s-o apere.

— Se vede localitatea! a exclamat Liuba în momentul în care am cotit către sat.

Malinov era ca toate satele mărișoare din nordul Rusiei. Prin mijloc, trecea o stradă principală de pământ, mărginită de două șiruri de case simple, din lemn, cunoscute sub denumirea de izbe, și mici prăvălii, iar, în centru, trona biserica, cu un dom alb, în formă de ceapă.

Imediat ce treceai de răspântie, se găsea vechea fabrică imperială de funie, o clădire pătrățoasă, din cărămidă, pe care tata o cumpărase și o transformase în fabrică de in îl convinsese pe țar să o doteze cu electricitate, astfel încât muncitorii să poată lucra în două schimburi la țeserea inului adus din alte sate, și împărțea câștigurile cu acesta. Un zâmbet a răsărit pe chipul tatei când am trecut prin dreptul fabricii. Datorită ei, mulți țărani erau scutiți de muncile istovitoare ale câmpului.

— Sunt niște cutii stivuite în curte, a spus el, lungindu-și gâtul. Trec mâine să văd dacă le-au luat.

— Țărănimea asta, a spus Agnessa. Își fac veacul pe la biserică, când, în fapt, la tine ar trebui să se-nchine.

— Merită compasiune, a spus tata, revenind la ziarul său.

Max s-a ghemuit în brațul meu și a adormit. Moțăiam și eu, dar iepurește, de spaima tâlharilor. M-am deșteptat când ne-am apropiat de casă, iar copacii își revărsau coroanele peste șosea, înveșmântați în straie tomnatice. Liuba a deschis geamul trăsurii și lovea frunzele cu palma.

— Ce-mi place viața de *daciniki,* a oftat ea.

Agnessa a tras un botoșel de mătase peste una din lăbuțele din față ale lui Tum-Tum.

— Asta nu-i casă de vacanță, Liuba. E *moșie...*

— O moșie care are nevoie de *instalații sanitare,* a strigat Liuba către copaci.

Agnessa s-a uitat pe geam.

— Și de cuburi de gheață.

Liuba a luat o portocală din coșul ei, a aruncat-o pe geam și s-a întors, zâmbind, spre Agnessa.

— Tare răsfățată mai ești, Liuba! a spus ea, trântindu-se pe spătar.

Liuba a ridicat din umeri.

— Cineva o să aibă o surpriză plăcută. Mereu fac asta. Țăranii au o carență mare de vitamine și, din cauza asta, se îmbolnăvesc de scorbut. S-a prins cu ambele mâini de pervaz și s-a aplecat în afară. Se vede poarta!

Casa era o moșie, numită Malenkoe Nebo, „Micul Eden”, pe care țarul i-o dăruise tatei cu ani în urmă, în semn de recunoștință pentru devotamentul cu care se îngrijea de finanțele familiei imperiale. Înconjurată de pădurile nemărginite de brad ale țarului și de stepe mlăștinoase – smârcuri întinse, acoperite cu vegetație înaltă –, era un paradis cinegetic, păzit cu strășnicie de dragul nostru străjer, Bogdan.

Pe la jumătatea anilor 1800, moșia servise drept spălătorie și grajduri pentru fabrica de funie a țarului, iar, ulterior, fusese transformată în locuință. Gardul, un șir de țepușe negre din fier, meșteșugit lucrate, atât de înalt, încât să-l poată sări căprioarele, împrejmuia casa și dependințele, iar, pe vremuri, proteja de hoți caii țarului. Fiecare țepușă, în vârful căreia era câte un romb ascuțit, stătea neclintită. Porțile erau aproape de două ori mai înalte, încununate de o arcadă de frunze din metal, împletite cu litere din alamă, care alcătuiau propoziția preferată a tatei: *Bun-venit în eden!*

— Ho! Ho! a strigat vizitiul, când ne-am apropiat de poartă, împreună cu Afon călare pe lângă noi.

Două santinele au luat poziția de drepți. Făceau parte dintre grenadierii țarului, militari răsplătiți cu slujbe onorifice pentru devotamentul cu care îl slujiseră. Era îmbrăcați în uniforma de toamnă, potrivită gradului lor, cu tunică bleumarin și trese aurite pe piept, și câte o muschetă pe umăr. De ani buni, țarul

ni-i împrumuta pe aceeași oameni, Aleks și Ulad.

Trăsura a încetinit, și Afon a răspuns la salutul militarilor. Liuba i-a întins mâna lui Aleks, cel mai vârstnic și mai prietenos din ei.

Bărbatul a întins mâna și i-a strâns-o.

— Bun-venit acasă, doamna mea!

Caii băteau din copite, la fel de nerăbdători ca și noi să ajungă acasă.

— Deschide porțile palatului, bunul meu domn, a spus Liuba, zâmbind.

Fiecare santinelă a împins cu toată forța în câte o poartă. Odată deschise complet, militarii au luat din nou poziția de drepți, iar trăsura a înaintat.

Liuba s-a așezat lângă tata, cuprinzându-și obrajii în palme.

— Priviți!

M-am uitat spre pădure și am văzut un grup de bărbați – să fi fost patru sau cinci – strânși în jurul unui urs brun, așa cum făceau vânătorii când capturau un urs viu, spre a fi arătat la circuri sau bâlciuri.

Unul dintre braconieri stătea călare pe sărmana vietate și se chinuia să-i prindă botnița, în vreme ce ceilalți îl țineau de bice cu bile în capete, pe care i le înfășuraseră în jurul gâtului. Animalul gemea jalnic, pocnea din dinți în felul acela înfricoșător al ursilor și se zbătea nebunește, silindu-i pe bărbați să țopăie dintr-o parte în alta, ca să se ferească de ghearele lui.

Auzind trăsura noastră, au azvârlit cu toții bicele din mână și au rupt-o la fugă.

Urmăream scena cu sufletul la gură, când Max s-a repezit la geam ca să vadă ursul. L-am prins și l-am așezat între mine și Agnessa.

Afon a scos pistolul și a tras după fugari. Liuba s-a ghemuit lângă tata, iar caii au început să fornăie și să se smucească în hamuri. Fumul de praf de pușcă îmi încețoșa vederea, iar, odată ce s-a risipit, bărbații se făcuseră nevăzuți.

— Doamne, Dumnezeule, a zis tata, alb la față ca hârtia. I-a recunoscut cineva?

Agnessa a pus o mână rece peste a mea.

— Cum de-au trecut de porți, Ivan?

Văzându-se eliberat, ursul a trecut în fugă prin fața noastră, târând după el botnița de piele și un bici încă înfășurat în jurul

gâtului.

— E liber! a strigat Liuba.

Afon s-a aplecat în șa și s-a uitat pe geamul trăsurii.

— Toată lumea e bine? a întrebat, cu un zâmbet silit.

Îmi bătea inima cu așa putere, încât n-am putut decât să încuviințez din cap.

— Nu vă faceți griji, a zis tata. Se ocupă Bogdan.

Agnessa rămăsese încremenită.

— Ivan, câte să facă și-un biet paznic ramolit?

Tata i-a pus o mână pe genunchi.

— N-o să pățim nimic, câtă vreme îl avem pe Afon lângă noi. Din păcate, trebuie, totuși, să fim mai prudenți, acum că…

Trăsura s-a pus în mișcare, trasă de caii încă speriați. Agnessa i-a netezit cârlionții lui Max.

— Să fim *prudenți*? Asta-i pădure imperială. Indivizii ar trebui spânzurați.

— Vreau doar să fim puțin mai precauți, a spus tata.

Liuba s-a ridicat în picioare și s-a aplecat pe geam.

— Văd acoperișul!

— Și noi îți vedem lenjeria, a zis Agnessa, cu voce tremurândă. Stai jos imediat.

Tata a scos cutia metalică de sub banchetă și a strâns-o la piept. Liuba s-a aplecat și mai mult pe geam.

— S-a adunat toată lumea în fața casei. Bogdan, Raisa…

Mi-am luat mănușile și am încercat să-mi recapăt cumpătul înainte de a-i saluta pe servitori.

La urma urmelor, cum am putea schimba ce ne-a hărăzit Dumnezeu?

Capitolul 6

VARINKA

1916

În noaptea în care contesa ne-a onorat izba cu vizita sa, spre a-și afla norocul, lupii au tăcut. Istețe animale, lupii ăștia! Știu când și-au găsit nașul.

Când s-a întunecat, am îmbrăcat-o pe *mamka* într-o cămașă

de noapte curată, pentru a fi pregătită să-i ghicească viitorul contesei. Stătea pe patul făcut de Taras, din lemn de mesteacăn, care era așezat lângă cuptorul spoit al tatei, atât de înalt și de lat, încât acoperea întregul perete din fund. Eu dormeam pe el, cel mai bun pat din orice izbă, căci era cald de la focul ce ardea înăuntru.

Din urmă cu doi ani, când Taras se dusese după bătrânul perceptor și ne recuperase monedele, încă posedam o mică avere. Asemenea unei flori muribunde, ce se străduiește să mai înflorească o ultimă oară, *mamka* s-a mai înzdrăvenit și a reînceput să coasă și să le ghicească norocul oamenilor. Perceptorul, pe de altă parte, nu fusese deloc norocos. Zăcea undeva, în pădure, răpus de cuțitul lui Taras.

Norocul însă nu ne putea repara acoperișul, al cărui stuf se înnegrise odată cu trecerea anilor, iar ploile reci pătrundeau noaptea prin crăpături. Toamna se instalase peste codrul nostru de la marginea Malinovului, iar respirația ne ieșea în aburi pe gură. Cuptorul mistuia văzând cu ochii și ultimii bușteni de mesteacăn și se lăsase frigul în cameră. Dar, la lumina lumânării de seu de la capul patului, vedeam fruntea *mamkăi* lucind de fierbințeală. Își tot ridica gulerul cămășii de noapte și respira cu greutate. Era posibil să sufere de ftizie, ne spusese, cu o săptămână în urmă, o moașă bătrână pe care o plătiserăm peste prețul normal, fiindcă venise în miez de noapte. Poate, totuși, se înșela.

I-am pieptănat *mamkăi* părul lung și ondulat, am ajutat-o să-și tragă pe ea capotul făcut de mâna ei, a cărui broderie argintie era una dintre cele mai izbutite lucrături pe care o reușise. I-am așezat pe cap o cunună perlată, cocoșnicul moștenit de la mama ei. Boala o îmbătrânise enorm. Deși nu împlinise nici patruzeci de ani, în lumina slabă, părea să aibă cu cel puțin zece ani mai mult, dar obrajii supți îi dădeau un aer princiar. Nu era deloc surprinzător, ținând seama că tatăl ei se trăgea dintr-o familie bună, fusese învățător respectat, și chiar văzuse iahtul regal.

Mamka a ridicat o mână.

— Nu te apropia prea mult, *liubov.*

— Sst. Cruță-ți puterile pentru când va veni vremea să ghicești. Și nu uita s-o întrebi pe contesă dacă pot lucra pentru domnia sa.

— Ești mai ocrotită aici, lângă mine.

M-am îndepărtat de pat.

— Nu pot să stau închisă aici pe vecie.

— Nu te amărî, Inka.

Am îngenuncheat lângă pat și i-am strâns mâna.

— Cred că dă lefuri bune.

Cum o fi la moșie? Imaginile unor doamne elegante, precum fiicele țarului și mari ducese, mi se perindau prin fața ochilor. În rochii albe și pantofi de piele.

— Mă lași? Te rog.

— Poate, a zis, uitându-se la lumina pâlpâindă a lumânării. Or avea nevoie de ajutor la bucătărie?

— Întreab-o. O să accepte dacă e mulțumită de ce îi ghicești.

Mamka și-a încrucișat brațele peste burtă.

— Mi-e teamă, Inka.

— E ultima oară când mai ghicești, îți jur, orice-ar spune Taras.

— Stai lângă mine?

— Firește.

Ploaia răpăia tot mai tare pe acoperiș. S-o găsi să picure chiar acum, când ne venea un oaspete atât de distins?

Am pus o cană de lapte fiert pe noptieră, pentru contesă, și am tras singurul nostru scaun aproape de pat, dar îndeajuns de departe cât să nu se molipsească musafira. Era din ce în ce mai greu pentru *mamka* să ghicească viitorul clienților săi, căci, odată cu înaintarea în vârstă, viziunile deveneau tot mai vii și mai clare, dar oamenii veneau în fiecare zi, dornici să-și afle norocul, iar banii ne ajutau să cumpărăm de mâncare.

— Cărțile… a zis mama, căutând cu mâna prin pat.

Am scos din buzunar cărțile mari de divinație, legate cu șnur roșu. Erau franțuzești, tocite și netede la atingere: *Cartomancie Française,* dar scrise în rusă. Fiecare carte era o micuță capodoperă colorată, de cea mai bună calitate, și rareori dădeau greș. I le-am întins, și le-a strâns la piept.

I-am așezat în poală scândura de tei pe care își înfăptuia minunile, apoi am aprins un boț de tămâie și am privit cum fumul acesteia se înalță șerpuind printre grinzile și ierburile uscate, atârnate de ele. După spusele *mamkăi,* acest lucru dădea ghes spiritelor să se arate. Le dădea ghes și clienților, căci parfumul ascundea mirosul dulceag de boală. De ce-or fi

fost oamenii dispuși să-și pună viața-n primejdie, doar ca să-și afle viitorul?

Taras, care ne îngrijea în felul său, aștepta în șopron și urmărea totul prin găurica lui preferată din perete. Locuia acolo de când mă știam; dormea printre uneltele pe care tata îl învățase să le folosească și era tare priceput, până când a fost încarcerat doi ani în Siberia, un loc care îl schimbase în cel mai urât chip cu putință.

S-au auzit deodată un clinchet de clopoței, strigătul vizitiului și un glas de femeie. M-am dus iute la ușă. Am deschis-o, și flacăra lumânării s-a întețit, parcă simțind că ne sosește un oaspete, după care s-a potolit. În fața ușii, a oprit o droșcă, iar cei doi cai negri frământau pământul sub copite. În fundul trăsurii descoperite, ședea o doamnă cu căciulă de samur pe cap, înfofolită până la gât într-o blană de urs polar.

Contesa.

Vizitiul a dat blana la o parte, iar doamna a coborât și a intrat în casă, ștergând cu batista cățelușul ud pe care îl ținea în brațe. Când a trecut pe lângă mine, a fost cât pe ce să întind mâna și să mângâi blana deasă a șubei de samur. Ce minunăție de haină, de un roșu-închis, pe care scânteiau stropii de ploaie, în lumina lumânării!

Un servitor cu veston verde s-a postat lângă ușă, iar contesa s-a îndreptat către etajera dantelată din colțul estic cel sfânt, pe care *mamka* își ținea micuța colecție de icoane pictate pe lemn. Flacăra candelei roșii se răsfrângea pe foița de argint a Fecioarei Maria cu pruncul și a Sfântului Winnoc, care o apărau pe mama de friguri. Contesa a făcut o plecăciune scurtă în fața sfinților, apoi s-a dus spre patul *mamkăi;* pana de bâtlan de la căciulă se legăna în ritmul pașilor ei.

Lumânarea își împrăștia umbra pe perete și făcea ca diamantele de la urechile și gâtul contesei să pară vii. La fel și *botinele* sale. Din când în când, aruncam câte o privire fugară la picioarele ei, ca să le văd mai bine – erau făcute din piele gri, de ied, cusute cu fir de argint. Aidoma celor pe care le purta Marea Ducesă Tatiana, în ilustrațiile unei reviste. Mi-am tras fusta mai jos, ca să-mi ascund încălțările împletite din coajă de mesteacăn.

Contesa s-a apropiat de patul *mamkăi,* strângând cățelușul cafeniu la piept. Când a trecut pe lângă mine, am făcut o

plecăciune adâncă, mototolindu-mi șorțul între degete, ca să nu se vadă găurile din el.

M-am dus la căpătâiul patului *mamkăi,* care s-a îndreptat de spate și i-a întins mâna contesei, o reminiscență a regulilor de etichetă de pe vremea când mersese la curtea regală, să-și viziteze o verișoară, doamnă de onoare acolo. Dacă nu prindea drag de bietul tata, poate că era și acum acolo.

— Zina Glebova Kozlov Pușkinski, Înălțimea Voastră, s-a prezentat mama, cu un zâmbet reținut.

Firește, toți ne numeam Pușkinski și eram clasele cele mai umile din regiune.

După câteva clipe de șovăială, contesa i-a întins o mână înmănușată în piele roz, de ied, și i-a strâns-o scurt.

— Nu am fost informată că vin la căpătâiul unei bolnave, a vorbit contesa rar, în limba rusă, alungând cu palma fumul de grăsime de lup ce se ridica din lumânare.

— Îmi cer iertare, contesă Streșnaiva, a spus mama, în cea mai elegantă franceză pe care o cunoștea. N-am știut că mă voi simți atât de rău.

Contesa s-a uitat la *mamka* preț de câteva secunde, după care i-a răspuns tot în franceză.

— Dumneata, mai mult decât oricine, ar fi trebuit să prevezi acest lucru, a zis, râzând stânjenită.

— Luați loc, vă rog, a invitat-o *mamka.*

— Am înțeles că citești în glob de cristal… Unde ți-e globul?

S-o fi așteptat să găsească vreo femeie mai tuciurie, cu clopoței la pantofi?

Mamka i-a zâmbit.

— Nu pot începe, până nu luați loc.

Contesa a aruncat o privire lungă prin cameră, apoi s-a așezat pe marginea scaunului.

— Nu aveți samovar?

— Nu, înălțimea Voastră. Ni l-a luat perceptorul. Am încercat să-l recuperăm, dar apucase să-l trimită la Sankt-Petersburg.

Mamka se străduia să-și păstreze calmul, dar amândouă vărsaserăm lacrimi amare în ziua aceea cumplită.

Contesa și-a scuturat câțiva stropi de pe mânecă.

— Toată lumea trebuie să-și plătească taxele.

Mamka a făcut semn din cap către noptieră.

— Nu avem ceai, dar v-am pregătit o cană cu lapte fiert.

Contesa a luat cana și a pus-o la botul câinelui, care s-a apucat să bea, lipăind ușor cu limba.

Mi-au fugit ochii spre peretele de scânduri de la șopronul lui Taras, tocmai când ieșea un norișor de abur alb printre crăpături. *Te rog, nu ieși de-acolo, să strici totul.*

— Te cunosc de undeva? a întrebat contesa, ducând la ochi lornionul prins de un lănțișor și studiind-o pe *mamka.*

— Tata a fost învățător la oraș... E posibil să fi auzit de...

Contesa a pus jos lornionul.

— Scuză-mi zorul, dar aș vrea să trecem la treabă.

Mama și-a strâns gulerul cămășii de noapte cu mâna palidă precum fildeșul.

— Îndată, dar, înainte să începem, aș dori să spun că nu vă cer niciun ban.

— Asta-i nemaiauzită.

— În schimb, am rugămintea să o angajați pe fiica mea, Varinka, pe care o vedeți acolo. E fată harnică.

M-am îndreptat de spate.

Contesa s-a uitat la mine.

— Ce pretenție necuviincioasă!

— E frumușică, nu-i așa? a zis *mamka.* Și am educat-o bine. A citit mult și știe toți sfinții. Toate zeitățile grecești și romane. I-am învățat franceza și pe ea, și pe ucenicul soțului meu. A deprins-o cu mare ușurință.

— Prefer să servească bărbații în salonul de mese.

— Ajutor la bucătărie, atunci? Lăptăreasă? Se pricepe și la copii.

— Câți ani are?

— Șaisprezece.

— E nemăritată?

Mamka a plecat capul în pământ și am simțit cum îmi ard obrajii. Nu exista fată de țăran în sat care să nu se fi măritat până la vârsta de cincisprezece ani. Viața mea nu va fi niciodată ca a lor.

— Se îmbăiază sâmbăta? a întrebat contesa.

— În fiecare zi. Și vorbește foarte bine franceza. Eu am învățat-o.

— Chiar așa? La urma urmelor, de ce nu? E greu să găsești servitori de nădejde în sălbăticia asta.

Mama a întins o mână spre contesă.

— Nu veți regreta, vă jur.

Eu, să lucrez pentru o contesă? Ce-o mai fi și aia salon? Ne lasă să mâncăm resturile din camera aia? O să port uniformă și-o să le văd hainele de aproape? O să mă dau oare cu parfum?

— Vă dau de știre când am nevoie de ea, a răspuns contesa, făcându-se că nu vede mâna întinsă a *mamkăi.* Îți plătesc cinci copeici, dacă sunt mulțumită de cum ghicești. Nu sunt avară.

Mamka a zâmbit.

— Prea bine.

Cu acel suflu de energie pe care îl avea întotdeauna la începutul unei ședințe de ghicit, a desfăcut șnurul ce lega pachetul de cărți, a scos una și a așezat-o pe scândură. M-am ridicat pe vârfuri ca să văd mai bine, căci asta era partea care-mi plăcea cel mai mult.

— Prima carte vă spune trecutul. A întors cartea cu peștele, pictată cu un crap rozaliu ce sărea dintr-o mare albastră. *Mamka* a zâmbit și i-a aruncat contesei o privire furișă. Peștele e o carte foarte bună. E simbolul bogăției.

— Bogăție? a zis contesa, încruntându-se. Până și-un orb vede asta. Soțul meu e verișorul familiei imperiale. Normal că vezi bogăție.

— A doua carte vă va spune prezentul, a zis *mamka.*

A mai tras o carte din pachet și a așezat-o pe scândură. Era cartea copilului. Una dintre preferatele mele, căci înfățișa un băiețel cu o pălărie cu pene pe cap, care alerga cu un băț și-un cerc.

— Vi s-a mărit familia cu încă un membru, a spus mama. Vă e alături de aproape doi ani.

Contesa a slobozit un geamăt scurt, după care a scos un evantai din mânecă și l-a deschis.

— Așa este, a spus. Deși a venit pe lume ceva mai repede decât trebuia. Altceva?

— Ei bine…

Contesa și-a tras scaunul mai aproape de pat.

— Vorbește odată. Îți poruncesc.

— E vorba de un copil… un băiat.

Un copil! Invidia mi-a strâns sufletul ca o gheară. Cât de norocoasă era fiica contesei să aibă un băiat!

Contesa își flutura evantaiul, făcând să pâlpâie flacăra lumânării.

Mamka a înălțat capul spre cer, cu un zâmbet radios, ca al sfinților martiri pictați pe lemn.

— S-a născut pe un pat de maci, sub un cer argintiu.

— Așa este, a confirmat contesa. Cearșafurile erau pictate cu flori roșii, iar baldachinul era argintiu. Ești, într-adevăr, înzestrată. Spune-mi acum când va apărea următorul copil.

Mama a așezat cărțile pe scândură, cu fruntea încruntată.

— Asta-i tot. Am obosit.

Avea una dintre presimțirile ei rele?

Contesa a strâns evantaiul și l-a vârât la loc în mânecă.

— Am bătut atâta cale prin noroaie. Ba încă ne-a mai și urmărit un lup răpciugos jumătate de cale.

— Sunt flămânzi. Paznicul de vânătoare al domniei voastre ucide toți elanii…

— Mi-am distrus și botinele în mocirla de-aici. N-ai de gând să-mi spui *nimic* despre viitor?

— Nu pot…

— Îți mai dau o rublă pentru asta, a stăruit contesa.

Mamka o privea și mângâia pachetul de cărți cu degetele.

— Spune-mi ce mă așteaptă, altminteri, nu-ți angajez fata.

Mama se uita la perete, încremenită ca o stană de piatră, apoi a luat din nou cărțile.

— Dacă țineți neapărat, vom vedea și viitorul.

A tras una și a așezat-o pe scândură cu un pocnet scurt.

Vulpea care ucidea un porumbel.

Mamka s-a uitat în ochii contesei.

— Patru fete vor trăi vremuri vitrege.

— Care fete? a întrebat contesa. Am doar două fiice. Nu mai pricep nimic.

— Cele mari și cea mică.

— Vorbești în dodii.

Mamka a mai întors o carte.

Corabia.

— Cartea aceasta vestește o călătorie, a zis *mamka,* îngândurată.

— Încă una? a zâmbit contesa. La Paris, sper.

Mama și-a plimbat vârful degetului peste apa de pe carte, apoi s-a uitat la contesă.

— Spune că băiatul va fi smuls din brațele mamei sale.

Contesa a strâns și mai tare câinele în brațe.

— Nu pricep.

— Spune că băiatul va traversa de patru ori apa, înainte de a-și găsi odihna. Nu va fi protejat decât atunci când va ajunge sub torță.

— Cred că-i o greșeală, a zis contesa. Despre ce torță vorbești?

Cu degete tremurânde, *mamka* a mai tras o carte din pachet și a așezat-o în marginea mai întunecată a scândurii.

— Cartea următoare e crucială, așa că luați aminte la ce vă spune.

A luat lumânarea de pe noptieră și a înclinat-o în jos, cu ochii mijiți. Flacăra a pâlpâit și o lacrimă de ceară s-a prelins pe scândură.

Coasa.

M-a trecut un fior de gheață pe șira spinării.

— Ah! a exclamat mama, întinzându-mi lumânarea, și a împins scândura cât colo, de parcă o frigea.

Cărțile s-au împrăștiat pe pat. *Mamka* s-a prăbușit pe pernă, ducând pumnul la gură și i-a făcut semn contesei să plece.

— Vă rog să plecați.

Am apropiat lumânarea de așternuturile pe care stătea, cu fața în sus, cartea ce îi provocase acea reacție. Părea atât de inofensivă: un snop de grâu auriu, la rădăcina căruia se găsea o coasă cu lamă argintie. Cartea aceea nu prevestea niciodată ceva bun.

— Și restul? a întrebat contesa.

Mamka i-a mai făcut o dată semn să plece.

— E tot ce văd.

— Dar când o să se întâmple toate astea?

Mamka a întors capul spre lumânarea din mâna mea, cu ochii larg deschiși.

— V-am spus tot ce știu. Plecați, vă rog.

După ce și-a venit în fire, contesa s-a ridicat de pe scaun și a pornit spre ușă.

— Sunt profund nemulțumită de vizită, a spus în rusă. Nu meriți cinci copeici.

I-a făcut semn servitorului cu veston verde, care a aruncat un bănuț pe pat; după aceea au ieșit vijelios amândoi.

Am auzit droșca îndepărtându-se și am luat-o pe *mamka* de mână. Tremura și era galbenă la față ca ceara.

— Ești obosită, *mamka*?

Taras a dat buzna în cameră, îmbrăcat în cojocul din piele de urs, iar *mamka* și-a încleștat degetele pe mâna mea. Taras a ajuns la pat din patru pași; urechile căciulii de blană îi fluturau ca unui cățel. Umbra i se proiecta pe perete, înaltă și amenințătoare.

A luat bănuțul.

— O copeică? Parazită nenorocită!

Mi-am ascuns dezamăgirea de *mamka.* Cu o copeică, nu cumpăram nici măcar un codru de pâine.

Mama s-a întins pe perne, cu privirea ațintită în față.

— Ce e, *mamka*? Ai făcut o treabă grozavă.

— Nu-i adevărat. Nu m-a lăsat sufletul să-i spun.

— A fost foarte bine…

— Ba nu. Am văzut totul, Inka. Habar n-ai…

Taras a băgat banul în buzunar.

— Scroafa își merită soarta cu prisosință. Am eu grijă să moară în chinuri.

Capitolul 7

ELIZA
1916

După ce Henry a cumpărat Fânarul, a făcut câteva mici reparații, dar, cum era prea ocupat cu munca, n-a reușit să ajungă acolo decât de câteva ori. Mi-am luat gândul de la casă și mi-am îndreptat atenția către viața la oraș și către două dintre preocupările mele preferate: corespondența cu Sofia și călătoria peste hotare. Sofia îmi scria zi de zi, iar eu mă așezam în același loc, pe canapeaua din salonul apartamentului nostru din Manhattan, așteptând să sosească poștașul. De îndată ce Peg îmi aducea scrisoarea din ziua respectivă, luam cuțitașul și deschideam plicul.

Dragă Eliza,

Nici nu-ți imaginezi prin ce peripeții am trecut ieri, până când am ieșit din oraș, ca să mergem la țară. Par desprinse dintr-un

roman. Ne aflam în trăsură când am fost asaltați de o gloată sălbatică, alcătuită din cele mai prăpădite ființe, de la mame cu prunci înfometați până la soldați dezertori. Mare ne-a fost norocul că am scăpat cu viață. Biata Justine e încă isterică și tare mă tem că va trebui să o trimitem înapoi acasă, ceea ce înseamnă că rămânem fără dădacă pentru Max...

Își încheia scrisoarea cu o semnătură întortocheată și cu o fotografie a micuțului Max în brațele Liubei. Se făcuse un băiețel chipeș, fețișoara îi era încadrată de un nimb de cârlionți bălai. Ca întotdeauna, era o bucurie să primesc vești de la ea, dar când oare vor lua în serios amenințarea gloatelor sălbatice?

Mi-am abătut atenția către apropiata călătorie. Pregătirile păreau a nu se mai sfârși, căci războiul din Europa ne îngreuna planurile. În toamna aceea însă, nu trecea zi în care să nu se vorbească de un armistițiu, așa că nu puteam decât să fiu optimistă și să mă dedic cu totul pregătirilor de drum. Aveam cufere întregi de împachetat și, cum Henry refuza să-mi dezvăluie destinația, îi dădusem de lucru croitorului să ne confecționeze ținute pentru toate anotimpurile.

Era o după-amiază răcoroasă de toamnă, și aerul mirosea a ploaie. Eu și Peg împrăștiasem toate hainele pe care le aveam în salonul imens. Peg, al cărei nume de botez era Julia Smith, era un boboc de fată, zveltă și cu niște ochi de căprioară, care trebuia deseori îngrijită. Avea o piele de alabastru și o podoabă de păr roșcat, care nu voia să stea locului, în oricâte agrafe l-ar fi prins.

Apartamentul cu tavan înalt se afla în Manhattan, pe East Fiftieth Street nr. 31, și era mult prea mare pentru noi trei, având cinci dormitoare, camere pentru menajere și o bibliotecă încântătoare. În loc să las salonul spațios pe mâna unui decorator, am preferat să-l amenajez chiar eu, împodobindu-l în stil parizian, cu canapele și scaune Ludovic al XV-lea, gravuri după scene franțuzești și impozanta oglindă Trumeau a bunicii așezată pe o consolă poleită cu aur. Un dulăpior în stil chinezesc, ticsit cu cele mai alese băuturi, și covorul persan al tatei confereau un strop de aer oriental încăperii.

Printre acestea, Peg făcuse un cerc de bagaje, un Stonehenge din cuferele Goyard ale mamei, truse cosmetice și cutii de pălării, fiecare cu propria plăcuță: *Malles Goyard 233 Rue St-*

Honoré Paris – Monte-Carlo – Biarritz.

Simpla vedere a cuferelor, scoase din camera de bagaje din Gin Lane, îmi redeștepta în minte farmecul aventurii. Pânza cu zigzaguri negre și căptușeala de bumbac, curelele din piele portocalie și încuietoarele din alamă, îndoite de talazurile vijelioase și de hamalii brutali, toate acestea purtau încă vestigiile ultimului *voyage éclair* întreprins de părinții mei. Bucățele de levănțică uscată prin sertarele căptușite cu pânză. Un teanc de sariuri în nuanța smaraldului, roz și portocalii, vaporoase și mirosind vag a naftalină. Mi-am trecut un deget peste inițialele fantomatice ale mamei gravate cu roșu pe latura fiecărei cutii de pălării. CWM. Caroline Woolsey Mitchell.

Într-unul din sertare, am așezat lenjeria și fel de fel de mănuși pentru zonele toride. Articolele din gabardină și lână, pentru regiunile muntoase. Să pun oare și niște impermeabile, în caz că ne prinde musonul?

Fiica mea, Caroline, citea un volum din poeziile lui Byron, pe canapeaua franțuzească, înconjurată de păpușile care aveau să ne însoțească în voiaj, aranjate după înălțime, ca o armată tăcută și neclintită.

Peg i-a întins o șosetă.

— Puneți-o și pe urmă citești cât vrei.

Fără să ridice ochii din carte, Caroline a întins un picior suplu, și Peg i-a tras șoseta pe gambă.

— Gata.

Pentru o persoană care-și cumpăra doar pălării la reducere, Peg știa să-și poarte cu eleganță hainele de stradă, în schimb, era din cale-afară de neglijentă cu uniforma de menajeră. Rareori uita să-și pună rochia neagră cu guler și manșete albe, dar accesoriile adesea lipseau, ciorapii negri îi stăteau adunați la glezne, iar boneta de muselină albă era de negăsit.

La vremea aceea, Peg ar fi fost concediată din orice casă respectabilă din Manhattan, căci, deși cele mai bune menajere erau irlandezele naturalizate în America, Peg habar nu avea cum să pregătească o baie și, în mod sigur, n-ar fi rezistat nici măcar o zi, dacă trebuia să calce ziarele reginei.

Era, totuși, semn bun că, în ziua aceea, trebăluia de zor și nu se ascunsese în cămară, ca să citească reviste de scandal și să bea altceva decât ceai.

— Asta o să te apere de soare, a zis Peg, ținând o pălărie

aurie, de paie, cu o cunună de hortensii, deasupra capului lui Caroline.

Caroline a dat-o la o parte cu mâna.

— N-am nicio tragere de inimă să merg în India, mamă. Nu se poate să rămân cu Betty? Vreau să ne înscriem amândouă în organizația Fetele Cercetașe.

— Ce mai e și asta?

— S-a înființat de curând. Fetele merg la ședințe în uniforme făcute în casă și învață să supraviețuiască în condiții dificile. De pildă, cum să facă focul, frecând două bețe unul de altul. Cum să gătească o masă completă dintr-un singur cartof.

— Adică să trăiți cum trăiam noi în Irlanda, înainte să plecăm, a remarcat Peg, așezând pălăria în cutie.

— Te rog, mamă, a stăruit Caroline. Toată lumea merge în excursie la un iaz din New Jersey.

— Scumpa mea, nu știm sigur dacă tata ne duce în India. Dar, chiar de-ar fi așa, nu vrei să cunoști și tu un *maharishi*? Să porți sariuri roz-aprins?

— Absolut deloc. Visez să mă plimb prin pădure. Chiar azi-dimineață, am compus o poezie despre asta.

Peg a îngenuncheat, ca să-i prindă pantofii lui Caroline.

— Aș da orice să cunosc un *maharishi.*

Caroline i-a dat cârligul la o parte și și-a strâns picioarele sub ea.

— Singurul oraș pe care vreau să-l văd e Stratford-upon-Avon.

Peg a aruncat cârligul de nasturi pe canapea, după care a băgat un braț de eșarfe într-un sertar al cufărului.

— O fi scris Shakespeare sonete frumoase, dar nu i-a fost deloc credincios bietei Anne.

Când s-a întors Henry, cu amicul său Merrill după el, nici că putea nimeri într-un moment mai prost de stat la taifas. Henry al meu nu era înzestrat cu calități fizice demne de un atlet, ceea ce mă cruțase, din fericire, de excursii aventuroase, precum plimbări cu canoea, și îl silea să se dedice unor activități mai inofensive, precum cititul. Dar, în sâmbăta aceea, lucrurile stăteau cu totul altfel. Urma să joace tenis cu Merrill.

Au dat amândoi buzna pe ușa apartamentului, ca doi elevi abia scăpați de la școală. Domnul Richard Merrill, cunoscut în societate sub numele de Merrill, se împrietenise cu Henry de pe vremea când stăteau la internatul colegiului St. Paul. Debordând

de energie și poftă de muncă, Henry se îmbogățise prin forțele proprii, pe când Merrill își moștenise locul pe Wall Street. Henry avea părul blond-arămiu și ochi de un albastru-verzui, în timp ce Merrill era un pic mai înalt și avea părul negru ca pana corbului. Merrill era considerat cel mai râvnit burlac de pe Coasta de Est, dacă nu-l puneam la socoteală pe chipeșul artist Albert Eugene Gallatin.

— Salutare! a strigat Henry.

Merrill s-a oprit brusc când a dat cu ochii de mine.

— Bună, Eliza!

Cu excepția câtorva riduri fine în jurul ochilor, nu se schimbase aproape deloc față de ultima oară când îl văzusem.

— Nu știu de ce ești atât de mirat. Aici locuiesc.

Henry a venit spre mine și m-a sărutat pe obraz. Am simțit mirosul de pastilă mentolată.

I-am pus o mână pe obraz. Era cald.

— Tot mai tușești?

A sărutat-o pe Caroline pe creștet și pe păpușa de lângă ea.

— Merrill m-a provocat la o partidă de tenis în parc. Merg să mă schimb și plecăm.

— Mai bine nu, Henry. E prea răcoare.

De când se cunoșteau, se încăieraseră din cele mai felurite motive, printre care și din pricina mea. Scăpaseră întotdeauna cu răni minore, deși Merrill a reușit o dată să-l mânie în așa măsură pe Henry, încât s-a ales cu ochii învinețiți. După aceea, Henry i-a adus repede două cotlete, ca să reducă umflăturile, pe care le-au gătit și mâncat în aceeași seară, de parcă nu se întâmplase nimic.

Henry i-a făcut semn lui Caroline să îl urmeze în camera lui.

— Scumpa mea, mă ajuți să aleg hainele potrivite? Eliza, ești drăguță să-mi pregătești un Dubonnet?

— Înainte de tenis?

— E mai mult chinină.

— Ține malaria departe, a comentat Caroline.

Henry a întins brațele, cu palmele în sus.

— Vezi? E leac medicinal.

— Pot să vin și eu să văd partida, tată?

— Trebuie să te pregătești pentru testul la germană de mâine.

Caroline s-a ridicat în picioare.

— Îl urăsc pe kaiser. E nebun de legat.

Henry s-a uitat la mine, cu un zâmbet larg.

— Cred că avem o actriță printre noi, Eliza.

— Mai bine nu-i dăm apă la moară, am spus.

A prins-o pe Caroline de mână și a tras-o în hol, spre camera lui.

— Nu te duce, te rog, am strigat după Henry.

— Servește-l pe Merrill cu o limonadă, scumpo, mi-a răspuns el.

Pașii s-au stins, și Merrill s-a întors spre mine, zâmbind.

— Nu ne-am mai văzut de mult.

Peg ne arunca priviri furișe de lângă cufărul unde împăturea un pulover, cu mișcări atât de lente, de parcă exersa *furoshiki,* arta japoneză a împăturirii hainelor.

— Nu-mi văd capul de treburi, Merrill. Trebuie să fac bagajele pentru excursia cea misterioasă. Sper să mergem în India.

— În sălbăticia aia? E o zăpușeală îngrozitoare, a spus el, luând un sari portocaliu, vaporos și privindu-l în lumină. Asta vrei să porți? Prefer femeile în haine mai discrete și mai sobre, lucrate cu grijă.

Nu era de mirare că, din ei doi, îl alesesem pe Henry. Merrill nu avea nimic din firea jovială și deschisă a lui Henry. Deși era, fără îndoială, un bărbat atrăgător, Merrill avea acea frumusețe comună, căreia îi lipseau tocmai defectele care făceau ca o față să fie mai interesantă. Precum o cicatrice stranie sau dinții de sus ușor ieșiți în afară.

I-am smuls sariul din mână și i l-am întins lui Peg.

— Nici nu mă așteptam la altceva din partea ta, Merrill.

— Pentru mine, e un mister de ce vor oamenii să călătorească.

Dacă îl ascultai pe Merrill, chiar și un drum până în Staten Island era periculos.

— Trebuie neapărat să-l târăști pe Henry la tenis? O să-l alergi până la epuizare... și cred că are febră.

— Un strop de rivalitatea amicală nu strică, a răspuns el. Mă bucur mult să te revăd, Eliza.

L-am ocolit și m-am dus la cufărul meu, împachetând un șal stacojiu cu franjuri. Când pleci în călătorie, e bine să ai la tine cât mai multe ținute de stradă.

Merrill a venit după mine.

— Mi-ar plăcea să ne vedem într-o zi, să mai stăm de vorbă, a spus, punându-mi o mână pe talie.

De câte ori făcuse același gest, pe vremea când eram împreună?

M-am tras într-o parte.

— Despre ce să vorbim, Merrill dragă? Scuză-mă, trebuie să-i pregătesc băutura lui Henry.

— Depănăm amintiri.

Cu toate că îl mai întâlnisem pe Merrill la diverse evenimente sociale, trecuseră doisprezece ani de când se încheiase scurta noastră relație.

L-am atins pe mâneca puloverului.

— Am înțeles că ești cu fata familiei Jackson. Pare plăcută și dispusă să adopte stilul tău simplu de viață.

I-am dat șalul lui Peg, care l-a aruncat în sertarul cufărului.

— Ce vrei să insinuezi?

— Hai să fim sinceri, dragule. Când nu lucrezi, bați mingea pe undeva.

— Și ce-ai vrea, să merg la safari?

— Nu contează ce vreau eu, ci…

Henry și-a făcut apariția în salon, îmbrăcat în pantaloni albi, de doc, și cămașă de in Caroline venea în urma lui, desfăcând din celofan o bomboană mentolată.

Merrill s-a apropiat de perete, ca să admire o fotografie.

— Ce puneți la cale? a întrebat Henry. Mă duc să-l învăț pe amicul Merrill cum se joacă tenis.

— Nu mai bine stai acasă, Henry, și verifici să nu-ți lipsească nimic din bagaje? O să înceapă ploaia și nu trebuie să dovedești nimănui nimic, scumpule. Nu toată lumea are calități sportive.

Henry și-a aruncat un prosop după gât și îl ținea de capete.

— Am jucat tenis la St. Paul.

— Ai tu impresia, a replicat Merrill.

Henry m-a sărutat pe ambii obraji, gâdilându-mă cu mustața, după care au pornit amândoi spre ușă, fără să arunce o privire înapoi.

— Stai să-ți bei Dubonnetul, am zis.

Au ieșit în grabă.

— După partidă, mergem să sărbătorim învingătorul, așa că nu sta trează până vin eu, mi-a strigat peste umăr.

Peg a închis ușa în urma lor, și vocile li s-au stins. M-am dus la

fereastră și i-am văzut când au ieșit în stradă. Henry și-a aprins o țigară, iar Merrill își flutura racheta în mers, sub cerul tot mai plumburiu.

După aceea, m-am întors la bagaje. Când mergi în sălbatica Indie, trebuie să fii bine pregătit.

•

Era trecut de miezul nopții când l-am auzit pe Henry îndreptându-se cu pași împleticiți spre camera lui. Fără îndoială, își înecase amarul înfrângerii în Dubonnet. M-am prefăcut că dorm când a intrat să-mi ureze noapte bună, străduindu-mă să respir adânc și regulat. A rămas o vreme lângă patul meu, după care s-a retras în camera lui.

A doua zi dimineață, m-am trezit devreme, ca să merg la echitație. Cum Henry nu ieșise încă din dormitor, mi-am pus costumul de echitație, iar Thomas m-a dus cu mașina la grajdurile din Central Park. Caroline petrecuse noaptea la prietena ei, Betty Stockwell, așa că mama fetei, Amelia – prietenă cu mine din perioada adolescenței – m-a însoțit la plimbarea matinală.

Era o zi splendidă și senină de toamnă, căci furtuna trecuse și lăsase în urmă un cer azuriu. Am luat-o spre nord, pe Aleea Hipică din Central Park, în direcția lacului de acumulare. Nu era mai nimeni acolo, căci la ora aceea, cavaleria civilă era alcătuită cu precădere din doamne. În mod evident, Amelia petrecuse mult timp la măsuța de toaletă și își prinsese părul castaniu cu o plasă. Fiica ei, Betty, îi semăna leit, începând de la părul castaniu, care cobora într-un V ascuțit pe mijlocul frunții, și până la stilul tăios de a vorbi.

— Caroline a ta, Eliza, e preferata învățătoarei. Domnișoara Webb spune că, dacă ar avea o fată, ar vrea să-i semene întru totul. Cine o meditează?

— Pur și simplu, seamănă cu taică-su, Amelia.

— I-am angajat un meditator lui Betty, dar tânărul și-a dat demisia pe motiv că era epuizat. Tare slabi de îngeri mai sunt tinerii din ziua de azi. Poate e mai bine așa. Latina nu te-ajută să-ți găsești un soț. Bărbații nu vor altceva decât un trup cald. Pentru Richard, e totuna dacă e în pat cu mine sau cu bucătăreasa. Pe întuneric, n-ar face nicio deosebire și, în afară de asta, îl ațâță la culme mirosul de scorțișoară.

— Uneori, mă gândesc că soții mai mult ne complică viața.

— Da, dar încearcă să intri în lumea bună, dacă n-ai soț. James, soțul lui Florence Schermerhorn, a fugit cu nevasta unui vânzător de biblii. Biata femeie, i s-au închis în nas toate ușile din New York.

A trebuit să se mute în Larchmont, unde singurul ei pretendent e un pastor bătrân care poartă perucă de cavaler.

Am dat ocol lacului și, cu toate că tânjeam s-o iau la galop, am ținut caii la trap, în limita celor zece kilometri la oră. Ramurile arborilor se împreunau deasupra noastră, iar copitele cailor scoteau sunete plăcute când loveau poteca moale.

Mi-l închipuiam pe Henry cum se trezește, umilit, și caută o cafea tare. Așa-i trebuia. Să-i doftoricească Peg durerea de cap și orgoliul rănit. Poate așa se învăța minte să nu mai joace tenis pe ploaie.

•

După ce am luat prânzul cu Amelia și am dat o raită prin oraș, ca să cumpăr pastile de chinină și alte mărunțișuri pentru călătorie, m-am întors la apartament, cu brațele încărcate de pungi de hârtie. Hotărâsem, între timp, să îl iert pe Henry. În fond, de dragul meu făcea pe grozavul și avea să-și răscumpere greșeala pe durata călătoriei.

Peg m-a întâmpinat la ușă, cu fața îmbujorată printre pistrui.

— Domnul Ferriday nu-i deloc în apele sale, doamnă, m-a anunțat, cu pumnii strânși sub bărbie.

— Cum adică?

S-a bătut cu mâna pe piept.

— Are probleme aici.

M-a trecut un fior de groază.

— Când au început?

Am lăsat pungile jos.

— De azi-dimineață, doamnă, când i-am dus tava cu mâncare.

M-am dus spre dormitorul lui Henry.

— De obicei, la șapte fix, e în picioare, a spus Peg, ținându-se după mine, și-mi zice „Peg Smith, adă-mi o găleată cu cafea, dar azi vorbește-n dodii, iar storurile nu-s trase cum trebuie.

Când am ajuns la dormitorul lui, am văzut ușa întredeschisă și tava cu mâncare, în hol, neatinsă.

— De ce nu i-ai dus-o în cameră, Peg?

Fata stătea în hol, cu brațele împreunate în jurul taliei.

— Am vrut s-o duc, doamnă, dar dacă mă molipseam de vreo

boală?

Am intrat în cameră. Henry stătea în pat, ghemuit pe o parte, peste cuvertură și cu un braț scos din pulover. I-am pus mâna pe șold și am simțit lâna udă leoarcă.

— Închide fereastra, Peg. Nu puteai să-l învelești cu o pătură?

Henry tremura și tușea.

Peg nu se clintea din prag.

— Mama zice că verișoara lui Joanie Sullivan a făcut aprindere la plămâni…

— Ajută-mă să-l dezbrac de hainele astea ude.

— … și n-a mai apucat dimineața.

Peg stătea în ușă, cu degetele la buze. Cu mare greutate, i-am tras puloverul peste cap lui Henry, dar cămașa de dedesubt îi era lipită de piele. Cum ar proceda mama? De ce n-oi fi ciulit urechile când vorbeau despre îngrijirea bolnavilor? I-am pus o mână pe frunte. Ardea.

— Am intrat în camera ta aseară, a bâiguit Henry, clănțănind din dinți. Voiam să-ți spun…

— Sst. Nu mai vorbi.

— Biletele…

— Care bilete, Henry?

— Visam să călătoresc în toată lumea cu tine, dar…

I s-a stins vocea.

— Te faci bine, da? Normal că te faci bine. E o simplă febră.

I-am aruncat lui Peg o privire peste umăr. Ne urmărea din prag, dar a ridicat repede ochii în tavan, când m-am uitat la ea.

— Adu-mi măcar un lighean cu apă caldă și un burete. Și termometrul… vezi că e în bucătărie.

Peg șovăia.

— *Mișcă-te.* Sună-l pe doctorul Forbes și spune-i să vină *imediat…* și pe mama…

Peg a zbughit-o la fugă.

Până să-i scot cămașa, Henry dârdâia din toate încheieturile.

Peg s-a întors cu ligheanul și l-a lăsat în fața ușii.

L-am ridicat de jos. Apa era rece.

— Vine doctorul Forbes? am întrebat.

— Sună ocupat.

— Dar mama?

— Am sunat la casa din Gin Lane și mi-au zis că azi-dimineață a căzut la pat din cauza gripei.

S-a îmbolnăvit mama? Tocmai acum, când aveam mai mare nevoie de ea?

— Unde-i termometrul?

Peg și-a scos boneta și a început s-o frământe în mâini.

— M-am uitat în bucătărie, dar…

— Peg Julia Smith, te jupoi de vie dacă nu dai fuga la cabinetul doctorului Forbes și te-ntorci degrabă cu el.

Fata stătea încremenită.

— N-ai auzit ce ți-am spus?

— Doctorul la care am dus-o pe Caroline?

— Nu, doctorul Forbes. Din Thirtieth Street.

— Lângă brutărie?

— Nu, lângă spițeria…

— De la care am luat siropul de tuse?

— Da…

— Dar sunt douăzeci de străzi până acolo.

— la un taxi, numai du-te odată.

Peg s-a făcut nevăzută, iar eu am scotocit zadarnic prin toate sertarele din bucătărie, în căutarea termometrului. Am alergat prin apartament, am luat păturile de pe paturi și le-am așezat peste Henry, până când nu i s-a mai văzut decât capul de sub mormanul uriaș.

Am închis toate ferestrele, l-am rugat să bea apă, dar a refuzat; nimic n-a reușit să-i potolească tusea cumplită.

•

Era deja după-amiază târziu, când a sosit doctorul Forbes. S-a dus numaidecât la patul bolnavului și i-a dat sacoul lui Peg, care aștepta în hol. Am simțit cum mi se destinde tot corpul la vederea distinsului nostru medic, cu jobenul și geanta lui umflată, din piele neagră, de vacă, tocită la colțuri. De ani buni, doctorul Forbes era salvatorul mamei; el a stat la căpătâiul meu când m-am îmbolnăvit de scarlatină; el i-a adus pe lume pe Caroline și pe finul meu, Max.

— Am venit cât am putut de repede, a spus. Am avut o naștere dificilă. Copilul era așezat invers. Iar pe Fifth Avenue abia se circula, din cauză că a izbucnit un incendiu.

De sub mormanul de pături, l-am văzut pe Henry cum se zvârcolește spasmodic, chinuit de un nou acces de tuse.

De ce se agravase atât de rapid?

— Tușește așa de câteva ore, domnule doctor.

— De câteva *ore*?! a exclamat medicul, îndepărtând pătură după pătură, ca un negustor de covoare din New Delhi. Când a mâncat ultima oară?

— Nu știu. Aseară, bănuiesc.

A scos un termometru din geantă și l-a scuturat.

— I-ați luat temperatura?

— N-am avut cu ce.

A introdus termometrul sub axila lui Henry.

— Nu există un termometru în casa fiicei lui Carry Woolsey? m-a mustrat doctorul Forbes, punând două degete pe încheietura lui Henry. De ce nu m-ai chemat mai devreme? E contagios.

M-a trecut un fior pe șira spinării. Contagios?

— A sunat Peg…

Doctorul Forbes a pus dosul palmei pe obrazul lui Henry, după care i-a scos termometrul de la subraț și s-a uitat la el.

— Are febră mare, Eliza. Ridică-i capul mai sus.

— L-am spălat cu apă rece.

— Cu apă rece? Trebuie să fie *călduță.* Fierbe niște apă și răcește-o încet. Băile reci agravează febra.

I-am ridicat capul fierbinte și i-am mai pus o pernă sub el.

— A jucat tenis ieri și a adormit cu hainele ude pe el.

— Cât de nesocotit să fii? Iar păturile astea i-au făcut mai mult rău. Convinge-l cumva să bea apă.

Henry s-a prins cu mâinile de piept și a râs.

— E prea fierbinte, mamă. De ce e așa fierbinte?

Doctorul Forbes a deschis ferestrele.

— Țineți-le deschise. Are nevoie de oxigen.

I-am dus paharul la gură.

— Sunt eu, Eliza, dragule. Trebuie să bei puțină apă.

Henry mi-a dat peste mână.

— Unde naiba e fiica mea?

Doctorul Forbes îl studia, mângâindu-și gânditor barba.

— A fumat?

— Trabucuri.

— E posibil să fie pneumonie lobară. De vină pot fi două tipuri de pneumococi. Dar n-am de unde să știu care din ele a cauzat boala.

L-a apucat o nouă criză de tuse, care s-a încheiat cu un horcăit, de parcă se îneca.

— *Fă* ceva, l-am implorat pe medic, îngenunchind lângă Henry.

— Nu sta prea aproape de el, Eliza.

— Trebuie să iei măsuri, domnule doctor, am zis, mângâindu-i fruntea lui Henry.

— Există un ser…

— Trimite pe cineva după el.

— Dă rezultate doar la anumite tipuri de exsudat și trebuie făcută comandă pentru el.

— Altă soluție?

— Am putea încerca o puncție arterială, dar e o procedură nouă și riscantă. Terapia cu radiații e posibil să aibă efect. I-ar prinde bine și un irigator rectal, ca să nu se deshidrateze prea tare.

— Trebuie să-l ducem la Spitalul St. Luke. Cheamă ambulanța.

A întins mâna spre geantă.

— Toată lumea e la locul incendiului. Și e posibil să nu reziste dacă încercăm să-l mutăm. Dacă am fi luat măsuri mai din timp…

Din hol, răzbăteau voci. *Caroline.*

A trecut, gâfâind, pe lângă Peg și a intrat în cameră.

— Tată… am fost la Betty…

— Fata mea, a murmurat Henry, întorcând capul, la auzul glasului ei.

Caroline s-a repezit spre el.

— Am venit imediat ce-am aflat.

În partea opusă a patului, doctorul Forbes se uita la mine și clătina din cap. Caroline nu avea voie în preajma lui Henry Era mult prea primejdios pentru plămânii ei delicați. Dar cum să-i interzic fetei mele să-și vadă tatăl?

Am prins-o de încheietura mâinii, înainte să ajungă la pat.

— O să-l vezi în curând, scumpo. Acum, are…

Caroline s-a smuls din strânsoare, s-a năpustit spre pat și l-a cuprins pe Henry de gât.

— Sunt aici, tată. Nu plec de lângă tine.

Henry s-a întors spre ea.

— Unde-ai fost? Te-am tot strigat.

Doctorul Forbes a dat iute ocol patului.

— Copiii n-au ce căuta aici, Caroline.

A apucat-o de mijloc și a tras-o de lângă Henry.

Caroline se zvârcolea ca un animal turbat, izbindu-l pe medic cu mâinile și picioarele.

— E tatăl meu. Am tot dreptul să…

Doctorul Forbes a târât-o cu forța spre ușă.

— Trebuie să părăsească imediat casa.

Caroline a întins mâna spre mine, cu o privire deznădăjduită și imploratoare.

— Te rog, mamă, lasă-mă să stau.

Mi-am ferit ochii.

— Ia-o de-aici, Peg. Zi-i lui Thomas să o ducă la Southampton.

— Nu, mamă, nu…

Peg a apucat-o de încheieturi, a luat-o din brațele doctorului Forbes și a scos-o din cameră, închizând ușa cu piciorul.

Prin ușa închisă, a pătruns un ultim țipăt stins.

— N-ai dreptul să faci asta. E tatăl meu…

Henry s-a uitat spre ușă.

— Unde e Caroline?

Medicul i-a pus o mână pe frunte.

— Vine imediat. Deocamdată, trebuie să-ți scădem temperatura. Pe chipul lui Henry a apărut o durere sfâșietoare și i s-au umplut ochii de lacrimi.

— Fir-ar a naibii de treabă, vreau să-mi văd fata.

I-am strâns mâna.

— O s-o vezi în curând, dragule.

A închis ochii și a tăcut.

Doctorul Forbes a scos un garou de pânză din geantă și mi-a aruncat o privire.

— Roagă-te la toți sfinții, Eliza.

Aveam senzația că s-a oprit timpul în loc.

Tot ce-mi trecea prin minte era: *Ia-mi, Doamne, tot ce dorești, dar nu mi-l lua pe el.*

Capitolul 8

SOFIA
1916

În ziua prânzului festiv organizat cu ocazia celei de-a

cincizecea onomastici a Agnessei, am luat masa în gângurelile turturelelor adunate în copacii de la ferestrele salonului. Era cea mai caldă zi de toamnă de care avusesem parte în ultimii ani în pădurile noastre; până și gheața din ghețărie se transformase într-o băltoacă de apă călduță. Stăteam cu toții la masă. Agnessa era gătită într-o rochie albă din în cu mâneci evazate.

— Deschide fereastră să intre puțin aer, a spus ea.

Paznicul de vânătoare, Bogdan, s-a grăbit să îi facă pe plac. Era un om foarte cumsecade, cu ochi albaștri și blânzi și pielea bătută de vânturi și ploi. Era negricios la față, după anii petrecuți în aer liber, indiferent de anotimp, alături de ceata lui de hăitași, bărbați care strigau și fluturau cârpe roșii ca să scoată sălbăticiunile din ascunzători. La vârsta de șapte ani, am fost cel mai slab elev al său, deși, cu multă răbdare și înțelegere, a izbutit, până la urmă, să mă învețe să trag cu arma. Mirosea a rom și a piele veche și își punea brațele în jurul meu când țințeam. Peste ani, când am ucis primul meu elan, s-a bucurat ca un tată mândru de copilul lui.

Cu fruntea îmbrobonată de sudoare, Bucătarul a așezat pe masă, în dreptul Agnessei, tradiționalul tort festiv, presărat cu migdale. Asuda până și tortul, iar crema părea acoperită de un strat de rouă.

De unde-o fi procurat zahărul? Bănuiam că de pe piața neagră, căci, chiar dacă aveai tichete de rație, rareori găseai zahăr la băcănie.

Bucătarul s-a tras câțiva pași înapoi și se uita la mine, așteptând aprobarea mea.

Liuba s-a aplecat spre mine.

— I-ai căzut cu tronc, surioară. Se vede de la o poștă.

— Ți-ai pierdut mințile, am spus, deși nu era un gând deloc neplăcut.

Știam cu toții cât de norocoși suntem că Bucătarul, cunoscut de cei mai mulți sub numele de baronul Iuri Vaniovici Vasili-Argunov, un burlac chipeș și proprietar de vaste terenuri, își găsise fericirea în bucătăria noastră. Cu ani în urmă, Agnessa l-a invitat la un dineu și, după ce bărbatul a gustat un sufleu necopt, a preluat bucătăria și n-a mai plecat, insistând chiar să i se spună Bucătar.

Inelul de la mâna lui stângă a scânteiat în lumină. Era o veche moștenire de familie, primit în dar de străbunicul său de la

Aleksandr al II-lea, un cerc lat, din aur roz, gravat cu un vultur imperial auriu, cu un diamant masiv în burtă. Din spusele Agnessei, mulți se oferiseră să îl cumpere, și până și țarul i-l admirase. Nu m-au impresionat niciodată podoabele cu diamante purtate de bărbați, dar el, evident, prețuia nespus acest inel.

Liuba a luat cartea de astronomie din poală și s-a apucat să citească.

— Nu fi nepoliticoasă, Liuba, a dojenit-o Agnessa. Pune-o imediat deoparte. Stelele astea, așa o pasiune deșartă!

— *Damnant quod non intellegunt,* a mormăit Liuba și a pus cartea înapoi în poală.

— Ce-a zis? a întrebat Agnessa, uitându-se la tata.

— Oamenii condamnă ceea ce nu înțeleg, i-a tradus el.

Agnessa a scuturat o firimitură invizibilă de pe masă.

— Înțeleg foarte bine stelele. Mi-ar plăcea mai mult dacă ar sta locului. Toată învârteala asta a lor îmi dă o stare de neliniște.

Liuba s-a întors spre mine, cu o privire exasperată, de parcă spunea: „Ce rost are să te contrazici cu o persoană mulțumită de propria ignoranță?”

Raisa, una dintre spălătoresele noastre, o fată blândă și ciolănoasă, care-și purta părul împletit în două codițe subțiri, de un blond-arămiu, stătea în spatele Agnessei și făcea vânt cu un evantai jerpelit, din pene de struț, ca să ventileze aerul între camere.

Casa era mai degrabă o înșelătorie, o fostă spălătorie industrială, transformată într-un conac nicidecum elegant, deși camerele înalte îi dădeau un aspect impozant. Pe când trăia, mama renunțase la scaunele franțuzești din salon și la portretele strămoșilor și o decorase într-un stil simplu, rusesc. Pusese perne pe jos, tablouri populare rusești pe pereți și umplea orice vas din casă – ceainice, pahare, carafe – cu trandafiri sălbatici, culeși chiar de ea, care răspândeau un parfum dulce în casă.

După ce Agnessa s-a mutat împreună cu noi, a dat ordin să fie scoasă de la păstrare toată mobila franțuzească, și pernele, cărate în pod, sperând, probabil, ca astfel să șteargă orice reminiscență a Rusiei. Și a mamei.

În ciuda împotrivirilor mele și ale Liubei, Agnessa a readus

mobila aurie în salon, a șters de praf portretele înaintașilor, unele dintre ele de-a dreptul înfricoșătoare, și le-a agățat în *zala,* o încăpere asemănătoare salonului englezesc, care se întindea pe toată partea din față a casei.

La etaj, dispuse în jurul scării principale, se aflau apartamentul tatei și al Agnessei, al meu și al lui Afon, și al Liubei. Dormitorul mamei era locul nostru preferat de întrunire, și, deseori, întindeam pe jos saltele de puf și stăteam până noaptea târziu, să discutăm și să lecturăm poezii.

Aveam acces neîngrădit în garderoba ei, puteam să ne jucăm acolo și să-i îmbrăcăm haina de samur de la Worth, a cărei căptușeală răcoroasă ca apa ne dezmierda brațele arse de soare. Îi mângâiam rochiile din mătase portocalie sau verde și ne lipeam obrajii de kimonourile de catifea. Mama purta rareori veșminte luxoase, preferând ținutele lejere, care îi permiteau să se miște cu ușurință, haine țărănești, pantaloni de grădinar și papuci chinezești din pânză neagră.

După moartea mamei, sentimentul pierderii iremediabile s-a așternut, imperceptibil și necruțător, peste noi. Tata îi ținea camera încuiată și nu se despărțea niciodată de cheie. Când a venit Agnessa, a cerut să fie deschisă, haina mamei, curățată și pusă la păstrare pentru ea, iar cearșafurile și dantelele, împărțite între mine și Liuba.

Spre norocul nostru, a urmat vacanța la Paris, alături de Eliza, care ne-a mai alungat mâhnirea. Dar, imediat ce am revenit în Rusia, am observat că Agnessa făcea tot ce-i stătea în putință pentru a șterge amintirea mamei.

I-a redecorat dormitorul în stil franțuzesc, așternuturile erau din cea mai fină olandă, blazonul tatei, brodat pe toate țesăturile, garderoba, ticsită de haine moderne de la marii croitori francezi, în nuanțe de gri și levănțică. Casa era de nerecunoscut, după ce Agnessa a văruit zidurile de cărămidă, a înlocuit obloanele rusești, viu colorate, cu unele gri, după moda franceză, și a pus să fie plantată iederă englezească, ca să acopere fațada.

Îl țineam pe Max pe genunchi, cuprinzându-l cu o mână pe după burtă, iar el își mânca terciul de hrișcă cu lingura, din castron. Purta pe cap un coif argintiu, legat în dreptul urechii cu o fundă de satin. Afon se strâmba la el, din partea opusă a mesei, și Max râdea în hohote, scuturându-și zulufii blonzi.

Servitorii au adus pui de sturion de Volga și supiere ceramice pline cu mâncărurile preferate ale tatei, ca de pildă *rassolnik* dulce-acrișor și ciorbă de castraveți cu rinichi de vită, de care Liuba a refuzat să se atingă. Afon a mâncat cu poftă, gândindu-se, probabil, că nu va mai avea parte de asemenea festin o vreme, căci sosise deja mult temuta telegramă și trebuia să se prezinte cât mai curând la comandamentul regimentului din Petrograd.

Tata stătea țanțoș pe scaun, îmbrăcat din cap până-n picioare în haine de țară: pantaloni lejeri, de culoare cafenie, și *rubaha,* cămașă de in pe care o purtau țăranii, cu gulerul descheiat, care îi atârna pleoștit ca o ureche de porc. Titlul de pe prima pagină a ziarului pe care-l ținea în mână anunța: *Trupele britanice avansează. Armata germană este forțată să se retragă.* Veștile din ziua aceea au reușit să ne înveselească pe toți. În afara victoriei decisive obținute de generalul Brusilov, aliații câștigau teren în bătălia de pe Somme, cu ajutorul unei noi arme secrete: tancul.

Agnessa s-a aplecat spre mine, învăluindu-mă în arome de garoafe și ylang-ylang, care mi-au tăiat toată pofta de *oeufs en cocotte.*

— Săptămâna trecută, am mers la ghicitoare.

— A, deci acolo te-ai dus. Mare pierdere de timp…

— O cheamă Zina și mi-a spus… S-a tras mai aproape de mine. Mi-a spus că micul Max va traversa apa de patru ori.

— Ghicitorii sunt niște șarlatani, Agnessa.

Afon a întins mâna după o felie de pâine neagră.

— Poate să-mi spună la ce regiment mă trimit?

— Știu că aduce ghinion să-ți vezi viitorul, dar e *foarte* faimoasă. Vin oameni de neam bun de pretutindeni să o consulte. I-a prezis Roksanei Petrovana că o să elimine o piatră și, chiar în noaptea aia, a ieșit din ea.

— Hai mai bine să vorbim despre onomastica ta, Agnessa, am propus. Tata ți-a pregătit un cadou minunat.

S-a apropiat și mai mult de mine.

— După cum văd eu lucrurile, micul Max a traversat o dată apa când ai mers în America și erai gravidă cu el. A doua oară, când ți s-a rupt apa și l-ai născut. Iar a treia oară, a fost când ne-am întors.

— Trebuie neapărat să…

— Ceea ce înseamnă că rămâne să mai treacă o dată.

M-a străbătut un fior rece, nefiresc pentru o zi atât de călduroasă, și l-am strâns pe Max la piept. O să-l țin în brațe cât e vara de lungă, și nu-l bag în lighean nici să mă pici cu ceară. N-aș suporta un alt accident. Când era mai mic și abia învăța să meargă, i-a alunecat mânuța din a mea, a căzut și s-a ales cu o tăietură adâncă la bărbie. Agnessa a început să alerge prin casă și să țipe, tata a trimis după medic, iar eu mi-am folosit fusta, ca să opresc sângerarea.

I-am pipăit bărbia lui Max și, cu un nod în stomac, am simțit cicatricea.

— După aceea, zici c-a văzut flăcările iadului, pentru că n-a mai vrut să continue.

— Sper că ai plătit-o bine, a zis tata, fără să ridice ochii din ziar. Nu știi niciodată când te blesteamă spiritiștii ăștia.

— Ai întrebat-o dacă mai vine vreo revoluție? a întrebat Liuba, schimbând un zâmbet ironic cu Afon.

Agnessa a netezit fața de masă.

— Trupele țarului o să înăbușe orice revoltă. E dreptul lui de la Dumnezeu să conducă țara, chiar dacă nu pare prea preocupat de asta.

M-am foit pe scaun. Foarte nepoliticos din partea Agnessei să pomenească numele țarului la masă, dar, dacă tot a deschis discuția, n-am putut să nu profit de ocazie.

— E strigător la cer ca țarul să întrețină douăzeci și unu de palate, în vreme ce poporul lui moare de foame!

Liuba a luat în furculiță un rinichi de vită și îl studia cu atenție.

— Și soldații suferă de foame. În unele zile, abia dacă primesc ceva de mâncare, n-am dreptate, tată?

— Liuba, du-te imediat și fă-ți lecțiile la franceză, a spus Agnessa.

— Numaidecât, a răspuns Liuba.

A rămas la locul ei și s-a apucat să citească din cartea pe care o ținea pe genunchi.

— Crezi că țarul o să țină deschisă Casa Fenei în lipsa noastră? l-am întrebat pe tata.

Agnessa a adoptat o ținută semeață.

— De ce trebuie să vorbim despre locul ăla de ziua mea?

Deși adăpostul înființat de mine pentru femeile sărmane era aproape unanim considerat o cauză nobilă, Agnessa detesta să

discute despre el, ca, de altfel, despre orice subiect legat de mama.

— O să scriu la minister să îi rog să se ocupe de ea, a spus tata. Deocamdată, trebuie să ne luăm și noi măsuri de precauție.

— Ai dreptate, a spus Agnessa. Sătenii ne iubesc, dar nu știi niciodată ce se poate întâmpla. N-aș vrea să pună ghearele pe moșie și să ne transforme pe noi în chiriași.

— Tata s-a purtat frumos cu ei, am zis.

— Sper din tot sufletul că gărzile imperiale păzesc minele de smarald, a spus Agnessa.

— N-ar fi momentul să-i arătăm cadoul Agnessei? a sugerat Afon, ridicându-se de pe scaun.

Liuba s-a îndreptat de spate, iar clopoțelul roșu care îi atârna la gât de un șnur a scos un clinchet cristalin.

— Gata? Îi dezvăluim surpriza?

Bănuiam că Agnessa o prinsese din nou pe Liuba vorbind rusește și din cauza asta o pedepsise să poarte „clopoțelul diavolului”. Ce nu-și imagina ea era că Liubei chiar îi plăcea clopoțelul și îl privea ca pe o mare onoare, căci, deși franceza și engleza erau la mare modă în societate, rusa era limba preferată a mamei.

Agnessa l-a strâns pe Tum-Tum la piept.

— Singurul dar pe care mi-l doresc e un tren care să mă ducă direct la Paris.

Tata s-a ridicat și s-a apropiat de scaunul Agnessei.

— Mai ai răbdare câteva zile, iubirea mea. Mai am doar câteva treburi de rezolvat la minister. Poți să te-apuci să faci bagajele, dar numai cele strict necesare.

— Ce-oi vrea, să plecăm *cu mâna goală* și să trăim în corturi, ca beduinii?

— Trebuie să ne mișcăm repede după ce pleacă Afon. Ne întoarcem când se mai liniștesc apele.

Agnessa a dus un cubuleț de brânză la botul câinelui, care a întors capul.

— Hai să revenim la cadou. Am atâta treabă, de nu-mi văd capul. Doar pentru onomastica lui Max de mâine, trebuie pregătite șase feluri de mâncare. Am trimis vorbă țărăncuței ăleia să vină să ajute la servire.

— Dă-ne măcar un indiciu, tată, a insistat Liuba.

— E ceva mare.

— Sper să fie un ametist, a spus Agnessa.

— E în hambarul din fund, a adăugat tata.

Pe moșia noastră, se găseau numeroase dependințe: hambarul de lângă casă, în care păstram sacii cu cereale, grajdul cu douăzeci de boxe, magazia de brânzeturi și hambarul din fund, care era gol.

Agnessa mai avea puțin și izbucnea în lacrimi.

— Știi că nu-mi plac hambarele, dragule.

— Hai s-o legăm la ochi, a propus Liuba.

— Mirosul de bălegar mă omoară, a spus Agnessa, ducând la nas șervetul din damasc. Se simte până aici.

Tata i-a luat șervetul din mână, l-a împăturit în formă de triunghi, ca pe eșarfele pe care le purtau bandiții pe față, și i l-a legat la ochi.

Liuba s-a dus fuga la Agnessa și a tras-o de mână, ca pe o nevăzătoare. Cu Tum-Tum în brațe, Agnessa s-a lăsat condusă spre hambar, iar noi le-am urmat.

Mergeam în grup. Max mi se legăna în brațe și fredona cântecelul favorit, din care nu nimerea decât câteva cuvinte. Era un cântec francez, macabru, pe care-l învățase de la Agnessa, despre niște marinari aflați în larg, care hotărăsc să mănânce un băiețel.

A fost odată o bărcuță
Ce nu mai călătorise pe mare
Hei! Hei! Hei!
După câteva săptămâni, mâncarea s-a isprăvit
Hei! Hei! Hei!

S-au pus și adulții pe cântat, în timp ce treceam pe lângă sera Agnessei, de unde venea o mireasmă dulce și leneșă de piersici. Era o oranjerie cochetă, cu geamuri de sticlă, trimisă tocmai de la Paris, cu acoperișul mărginit de metal alb, dințat; înăuntru, lămâii erau plini de fructe, chiar și în toiul toamnei. Îmi plăceau nespus clipele petrecute în clădirea de sticlă, alături de micul Max care se juca la picioarele mele, în vreme ce răsădeam și altoiam plantele, înconjurată de gardenii înmiresmate, orhidee amazoniene și trandafirii agățători ai domnului Gardener. Îi admiram atât de mult trandafirul alb, încât aveam un raft întreg

cu butași din el, fiecare cu rădăcina înfășurată în pânză de sac și legată cu sfoară.

— N-am ce să-mi doresc aici, a zis Agnessa, fluturând brațele prin aer.

— Calmează-te, i-am spus.

Liuba a condus-o în hambarul din fund, care, deși nu mai adăpostea animale, păstra încă mirosul de fân. Afon m-a prins de mână și am pășit amândoi pe rumegușul de cedru. Tata ne-a făcut semn să înaintăm. Pe un perete, era rezemată o cutie masivă, din metal verde, înaltă și lată cât un elan mascul. Zăngănea, de parcă se agita o vietate în ea.

Când ne-am mai apropiat, Tum-Tum a început să mârâie, și Agnessa l-a strâns mai tare în brațe.

Tata i-a luat mâna Agnessei și a pus-o pe cutie.

— Zi-mi imediat ce e, Ivan.

Tata i-a desfăcut legătura de la ochi.

Agnessa s-a încruntat și a clipit de câteva ori, ca să se obișnuiască cu lumina difuză.

— Dumnezeule mare, ce mai e și asta?

Liuba s-a apropiat de cutia metalică și a deschis ușa cu balamale din față.

— N-o recunoști, Agnessa? E un aparat de făcut gheață. În felul ăsta, ai gheață la orice oră dorești.

— Prietenul lui Afon de la clubul automobilistic ne-a adus și un generator care să-l țină în funcțiune.

Agnessa i l-a întins tatei pe Tum-Tum și a rămas încremenită, cu gura căscată.

— Doamne sfinte! Vai, Ivan, când ne întoarcem de la Paris, o să pot, în sfârșit, da oricâte petreceri doresc. A băgat mâna în gaură și și-a trecut degetele peste cuburile albăstrii. Îmi place gheața transparentă, nu cea tulbure.

Tata a sărutat-o pe obraz, cu o expresie de dragoste sinceră pe chip. Deși era tare dificilă uneori, Agnessa îl făcea fericit.

Agnessa a luat două cuburi în palmă, încântată ca un copil de ziua onomastică. Câțiva cârlionți i s-au desprins din coc, în momentul în care a venit pe la fiecare, ca să își etaleze cadoul. I-a dat un cub lui Max, care s-a uitat la el, după care l-a aruncat în rumegușul de cedru, cu un țipăt.

— Froid!

Am pufnit cu toții în hohote de râs.

L-am strâns în brațe și i-am simțit inima cum bate prin vestuță.

— Așa, dragul meu. E foarte rece.

— Sunt cea mai norocoasă femeie de pe fața pământului, a spus Agnessa, cu o privire absentă, în timp ce cubul i se topea în palmă.

•

În dimineața următoare, m-am trezit și m-am cuibărit lângă Afon. Nici nu s-a mișcat când mi-am lipit stomacul de spatele lui și i-am simțit prin pijamale șoldul osos. Slăbise enorm după doar o săptămână de dureri în gât. Poate reușeam să ne furișăm din casă și să petrecem câteva ore doar noi doi, înainte să plece. De când venise pe lume Max, nu se mai atinsese de mine, probabil de teamă să nu mă supună vreunei alte nașteri dificile. Doctorul Abușkin îmi spusese că nu voi mai putea face copii, dar mi-ar fi plăcut să-i demonstrez că se înșelase.

Am coborât din pat și, nerăbdătoare să-mi văd calul, mi-am prins părul, mândră că reușesc cu doar cinci agrafe, așa cum mă învățase mama. M-am dus la cufărul de zestre și mi-am examinat trusoul.

Am atins ușor mătasea neglijeului albastru-cenușiu. După spusele Agnessei, bărbații au oroare de femeile care poartă albastru și preferă fie lenjeria neagră, fie deloc. Am scos din sertar un corset dantelat, bej, și mi l-am pus pe pielea goală. Odată ce l-am strâns peste piept și l-am legat în față, printre împletiturile și găurelele fine, au început să mi se vadă porțiuni de piele, provocator. Am tras o bluză peste el, mi-am pus pantalonii de călărie și i-am lăsat un bilet lui Afon să vină după mine.

M-am asigurat că Raisa e prin preajmă, în cazul în care se trezea Max, după care m-am dus în camera Liubei. Ședea pe podea, cu picioarele încrucișate sub corp, și tăia ceva cu foarfecă.

— Vii la o plimbare? am întrebat-o, cu o mână pe cadrul ușii.

Foarfecă argintie a scânteiat în clipa în care a ascuns-o la spate.

— Sunt ocupată.

Era un proiect secret la care lucra de ceva vreme. Liuba se ferise să-mi dezvăluie vreun detaliu, dar știam că implică hârtie argintie, fiindcă toată podeaua dormitorului ei era presărată cu

bucățele lucioase.

— Nu ieși din curte, Sofia. E periculos.

— Nu mă prinde nimeni din urmă.

— Te omoară Agnessa cu mâna ei, dacă te mai vede în pantalonii ăștia de călărie.

— Dar dacă te prinde pe tine cu foarfecă? Unde ai găsit-o?

Liuba era precum o coțofană, când venea vorba să facă rost de diverse obiecte.

— Nu am furat-o din coșul ei de cusut. Jur pe toate stelele puse de Dumnezeu pe cer!

— Spui asta doar atunci când minți. Jură pe viața tatei.

Liuba a zâmbit.

— Plimbare plăcută, surioară!

Când m-am apropiat de grajd, iapa mea, Jarușka, a scos un fornăit ușor, nerăbdătoare să-și primească mângâierile și morcovul. Știa, firește, că vin, pentru că era înzestrată cu o intuiție ieșită din comun. Rod al unei aventuri de o noapte dintre un armăsar vânjos din cavaleria cazacă și una dintre prețioasele iepe pur-sânge arab ale țarului, Jarușka era o mândrețe de cal, cu chișițe zbârlite, coamă și coadă aspre și urechi moi care-i atârnau ca la câini. Deși nu era îndeajuns de frumoasă pentru a fi pe gustul Agnessei, avea o viteză uluitoare, o fire blajină și devotament nemărginit față de stăpânul ei, trăsături pentru care sunt recunoscuți caii de cavalerie. Cu un păr castaniu și pasul lin precum apa, acesta era calul ideal pentru mine.

Am ieșit pe poartă și am apucat-o pe o cărare din pădurea înveșmântată în tonurile splendide ale toamnei. I-am dat frâu liber Jarușkăi și, în scurt timp, săream peste bușteni căzuți și goneam printre tufe, desenând noi poteci în urma noastră, vântul fluturându-mi răcoros prin păr.

Nu știam cât timp a trecut de când alergam, dar m-a apucat o sete teribilă, astfel că am oprit lângă o tufă de zmeur, cu gândul de a face cale întoarsă.

În momentul acela, am zărit bojdeuca. Era cât pe ce să n-o văd, căci era construită în coasta unui afloriment stâncos, iar pereții bătrâni, din lemn, căpătaseră culoarea rocilor. M-am apropiat. Era o colibă retrasă, cu o singură fereastră și ușa din față, prinsă cu un sistem primitiv de funii.

— E cineva acasă? am strigat, în rusă, și mi-am auzit vocea aspră și, totuși, nefiresc de stinsă în freamătul pădurii.

Mi-au răspuns doar ciocârliile.

Am coborât din șaua caldă, am priponit-o pe Jarușka de un copac și, cu inima tremurându-mi în piept, am aruncat o privire pe fereastră. Vedeam doar o parte a camerei, o masă grosolană, acoperită cu tot felul de scule.

Am deschis ușa și am intrat cu pași furișI, ca de hoț. Spre marea mea ușurare, nu dormea nimeni acolo. Era un locșor primitor, dotat cu o masă și un pat de campanie, acoperit cu o blană de urs.

Un perete de gresie umedă forma zidul din spate al casei și strălucea în lumina difuză. Nu se simțea miros de igrasie, ci doar un parfum plăcut de izmă. Pe masă, printre bucățele de aur și argint, stăteau o toporișcă și câteva unelte cu coadă din lemn. Tot acolo, era și un cuțit neterminat, cu lama încă neșlefuită. L-am luat de mâner și mi-am trecut degetele peste lemnul încrustat cu argint și un T negru, nu mai mare decât unghia de la degetul mic, marcat cu fierul încins pe una din laturi.

M-am dus la fereastră și am studiat mulțimea de ilustrate, prinse în cuie pe peretele din lemn. Aveau scurte inscripții în limba franceză și înfățișau niște femei tinere, care mai de care mai despuiată. Am trecut vârful cuțitului peste una dintre ele, o fată în pielea goală, care zâmbea dintr-o cadă micuță. Alta, complet dezbrăcată, cânta la fluier ca să scoată un șarpe din coș. Toate erau blonde, din cap până-n picioare.

Deodată, s-a stârnit freamăt în pădurea din spatele colibei. Cu sufletul la gură, m-am ghemuit pe podeaua de pământ, lângă masă. Îmi simțeam inima palpitând pe genunchi și ciuleam urechile. Zgomotul răsuna tot mai aproape, iar cuțitul îmi aluneca din palma transpirată.

Ușa s-a deschis brusc, și, în lumina începătoșată a dimineții, am deslușit doar o siluetă neclară.

— Am un cuțit… am zis, ridicându-mă în picioare.

— Vrei să mă omori înainte de micul dejun? a spus atacatorul, făcând un pas înapoi.

— Afon, am zis și mi-am recăpătat simțurile în brațe. Doamne, ce m-ai speriat!

Afon a intrat în încăpere, de parcă pășea într-o cameră elegantă de hotel, cu o pâine în mână și un bidon atârnat la gât.

— Habar n-aveam de existența acestei colibe, a zis el.

Am pus cuțitul pe masă.

— Cum de nu te-am auzit când ai venit?

Afon s-a apropiat de mine, îmbrăcat tot în cămașa de noapte, pe care și-o îndesase în pantaloni. Părul negru și ciufulit îl făcea să arate ca un băiețandru în dimineața aceea.

A zâmbit.

— Ar trebui să mă trimită la o unitate de iscoade, a comentat, trăgând aer în piept. Ce minunăție de conifere sunt anul ăsta, Sofia! Mirosul de pin e ca o doctorie.

— Trebuia să te faci arboricultor.

— Și cine să le mai țină piept hoardelor de nemți care vor să pună stăpânire pe codrii noștri? a spus, uitându-se prin interiorul căsuței. Te previn că fiul nostru a rămas în grija Agnessei. Raisa a trebuit să meargă în sat, ca să-și viziteze verișoara.

Ce nerozie din partea mea! Cum să-l las pe Max în grija Agnessei?

— Vai și-amar de noi, Afon!

— Când am plecat, stăteau amândoi la măsuța de toaletă, și Max scotocea prin caseta ei de bijuterii. Dar nu cred să se ridice curând din pat, așa că o să-l lase să-și facă de cap.

— De ce nu l-ai luat și pe el cu tine?

— E ultima mea zi de libertate, Sofia. Aveam nevoie de o plimbare care să mă relaxeze, a zis, oprindu-și privirea asupra ilustratelor de pe perete. Cine locuiește aici? Bogdan?

M-am apropiat de ilustrate.

— Nu cred.

— Bogată colecție, a remarcat Afon, din spatele meu.

Am scos din cui ilustrata cu îmblânzitoarea de șerpi.

— N-am fost niciodată în India, dar mă îndoiesc că așa se procedează.

Afon mi-a luat-o din mână și a băgat-o în buzunar.

— S-ar putea să-mi trebuiască pe viitor în scopuri științifice.

L-am cuprins de mijloc și mi-am lipit obrazul de pieptul lui.

— O să-mi fie dor de tine.

— Fii puternică, scumpo, a spus, îndepărtându-mă de el. N-ai voie să plângi.

Am întins mâna spre cureaua bidonului, și Afon m-a ajutat să i-l scot de la gât. Când l-am dus la gură și am băut, mi s-a scurs apa pe bluză, dezvăluindu-mi lenjeria dantelată de dedesubt. El mi-a șters stropii. Mi-am luat inima-n dinți și l-am sărutat pe buze.

La început, a părut surprins, dar mi-a răspuns la sărut. Avea gust de pâine neagră și ceai.

— Afon, hai să găsim ceva mai…

M-a sărutat pe obraz și a coborât spre gât.

— Mă bucur că ești matinală.

Mi-a dezmierdat gâtul cu buzele, înfiorându-mă.

După aceea a luat o figură serioasă și s-a apucat să-mi descheie bluza.

— Miroși ca o grădină.

Am dat să-mi desprind agrafele, dar Afon și-a trecut degetele prin părul meu și le-a scos una câte una. Părul mi-a căzut pe spate, iar el mi-a mai descheiat agale doi nasturi și și-a strecurat mâinile pe lângă corset.

— Ador să te văd în lenjerie, Sofia.

— Dacă dă cineva peste noi?

Și-a înfipt degetele în părul meu și m-a sărutat tandru pe gât, învăluindu-mă în miresme de aer proaspăt, brad și lemn…

Deodată, am zărit cu coada ochiului ceva la fereastră. O siluetă nedeslușită, la început. Imaginea fugitivă a unei cămăși albastre.

Am scos un geamăt.

— Ce-a fost aia, Afon?

— O pasăre, probabil, a spus, sărutându-mă în continuare pe gât.

— Ba nu. Era altceva. Un bărbat, cred. *Se uita* la noi…

Nu departe de noi, a răsunat o împușcătură atât de puternică, încât au vibrat pietrele din spatele meu.

Afon m-a tras lângă el și i-am simțit inima tresăltând în piept. Stăteam în coliba întunecoasă și așteptam cu răsuflarea tăiată.

— Rămâi aici, mi-a zis Afon. Mă întorc imediat.

A ieșit pe ușă și a luat-o la fugă în direcția împușcăturii. M-am ținut după el și, nu peste mult timp, l-am găsit pe Bogdan întins pe jos, cu umărul sângerând.

— Cred că a fost o armă de calibrul 35. Glonțul a intrat și-a ieșit.

— Ai apucat să vezi cine a fost? a întrebat Afon.

— M-a atacat pe la spate când am vrut să-mi iau arma.

Am schimbat o privire cu Afon. Poate că tata avea dreptate și era mai bine să plecăm la Paris cât mai curând cu putință.

Capitolul 9

VARINKA
1916

M-am trezit devreme în ziua aceea, căci trebuia să mă prezint la conacul contesei. Stăteam întinsă pe salteaua micuță, de paie, cocoțată pe masivul cuptor rusesc, în locșorul comod pe care tata îl făcuse anume pentru mine, ca să fiu îndeajuns de aproape de mama să îi aud răsuflarea noaptea.

Luna tomnatică strălucea prin lucarna amenajată de tata în acoperiș, astfel încât omul din lună să mă poată vizita noaptea. Era o lună clară, aproape plină; bătrânul din ceruri mă proteja, căci acolo era și tata.

Mă va vedea oare femeie în toată firea, măritată și cu o casă plină de copii? Mama mi-a zis că, într-o bună zi, voi avea un copil. Dar nu avea cum să se întâmple asta, cel puțin, nu cu Taras.

M-am ridicat în capul oaselor. Ce copilărie să mă gândesc la asemenea lucruri! Nu voi părăsi niciodată izba asta. Dacă era după Taras, aveam să rămân pe vecie prizonieră în mijlocul pădurii. Deși purtam aceeași rochie de in ca toate fetele din sat, un sarafan lung, lăbărțat și cu talie înaltă, și îmi ascundeam părul sub basma, Taras tot mă dorea. Bineînțeles, nu mă va lăsa niciodată grea, pentru că aceasta era cea mai importantă condiție a înțelegerii noastre.

Spre norocul meu, tata îmi clădise o lume perfectă acolo, un pat confortabil ca o bărcuță și o scară din funie lângă el. Pe peretele de lângă pat, agățasem fotografii cu cele patru fiice ale țarului și mari ducese. Nu mă mai săturam să le admir rochiile, coafurile și bijuteriile. Mi-am sărutat vârfurile degetelor și le-am pus pe fiecare fată în parte. Pe Olga, cea mai mare dintre ele, mare iubitoare de cărți, apoi pe Tatiana, poreclită și „Guvernanta”. Pe Maria cea milostivă. Pe Anastasia cea poznașă. Și pe brunetul Alexei, fratele lor și moștenitorul tronului.

Am mângâiat cărțile înșirate pe etajera de lângă pat. Cervantes. Dostoievski. Frații Grimm. O carte despre picturi

celebre. La ce-mi trebuia școală, când o aveam pe *mamka* și toți acești minunați învățători? Tata mă învățase până și istoria lumii.

Am lăsat scara din funie pe lângă cuptor, am coborât tiptil, ca să n-o tulbur pe mama, și mi-am tras halatul peste furou și pantalonași. Am pus la fiert terciul *mamkăi.* Mă aștepta o zi mare, așa că nu era timp de zăbavă. Prima oară, aveam să dau o fugă în sat, ca să îmi vând uleiul, după care începeam prima zi de muncă la moșia contesei.

Am auzit dușumeaua scârțâind în spatele meu. M-am răsucit, speriată, și am dat cu ochii de Taras. Liniștea dimineții s-a risipit într-o clipă și mi-am pierdut cumpătul. În dimineața aceea, Taras părea de-a dreptul uriaș.

— De ce mă sperii? Nu trebuia să fi plecat la ora asta?

— Am împușcat deja o căprioară azi-dimineață, mi-a răspuns, ridicând din umeri, fără să mă slăbească din ochi.

La cei douăzeci de ani ai săi, cu patru mai mare decât mine, Taras era înalt cât ușa, avea picioare zdravene cât trunchiul de plop și un păr castaniu, pieptănat cu cărare pe mijloc și dat după urechi. Îl iubeam nespus înainte să ajungă în închisoare. Când s-a întors, era cu totul alt om.

— Vânezi în pădurea țarului? Vrei să-ți pună ștreangul de gât? Du-te și te angajează la fabrica de pânză.

— Ca să se înavuțească și mai mult porcul chiabur?

— *Mamka* are nevoie de pâine. Am făcut o înțelegere, Taras.

— Așa e.

Am încercat să-l ocolesc, ca să iau tigaia.

— Am treabă. Poate mâine.

M-a prins de încheietura mâinii – slavă Domnului, de stânga căci dreapta încă nu era vindecată, după ce mi-o scrântise cu o săptămână în urmă.

— Fii înțelegător, Taras.

— Ai mai preparat ulei? m-a întrebat.

Am pus mâna liberă pe flaconul rece și neted din buzunarul șorțului.

— Trebuie să-l vând.

Uleiul meu era la mare căutare în sat. Unii spuneau că are proprietăți magice și vindecă durerile, dar era un simplu ulei de in amestecat cu un strop de izmă.

Taras a făcut semn din cap spre șopron.

Am dat să mă smulg din strânsoare, dar m-a prins și mai zdravăn.

— Ziua, Taras? Dacă aude *mamka…*

Și-a apropiat fața de mine.

— Mi-ai făcut o promisiune și trebuie s-o respecți.

Cunoșteam semnele care îi prevesteau momentele sumbre.

Respirația îngreunată. Privirea rătăcită.

Mi-a dat drumul la mână.

— Taică-tu a zis-o cu gura lui. Soții trebuie să poftească la soțiile lor, soțiile trebuie să-și asculte soții.

— Nu suntem soț și soție și nici nu vom fi vreodată.

A pornit spre ușa șopronului.

— Nu sunt obligat să stau aici și să îndur asemenea lipsă de respect.

M-am dus după el și l-am găsit îndesând o cămașă în ranița de pe pat. Era cald în cameră, dar întuneric; patul făcut cu grijă stătea într-un colț, iar în soba de fontă ardea focul.

O rază de lumină cădea pe colecția de obiecte înșirate pe perete – vechile cuțite ale tatei și o coasă înaltă cât un băiețel. Uneltele de tâmplărie, meșteșugite de mâna lui, stăteau frumos aranjate pe bancul de lucru: sule și dalte cu mânere din lemn de arțar, un T micuț, din fier, pe care-l folosea pentru a-și grava inițială pe coada cuțitelor.

— Puteam să fi făcut deja jumătate din drumul până la lacul Baikal, dar am preferat să fiu *aici.*

Avea lacrimi în ochi sau era doar o nălucire a mea? Era musai să-și țină firea, căci *mamka* n-ar fi suportat încă una dintre ieșirile lui. În afară de asta, eu și mama eram norocoase că ne aducea de mâncare. Taras ar fi putut locui în coliba lui din pădure și să ne lase să murim de foame.

— Prietenul tău nu mai trece pe la noi? am întrebat.

Vladi, un bărbat mărunt și gras, care-i fusese coleg de celulă, ne vizita în clipele cele mai grele, sperând să-l poftim la masa noastră sărăcăcioasă.

— A convocat adunarea în sat.

— Bine, fie, am spus. Dar numai de data asta.

Știam amândoi regulile. Eu îi făceam masaje și-l lăsam să mă privească cum mă dezbrac, iar el mă apăra. Sărutările pe gură erau interzise. De asemenea, nu aveam voie să ne atingem mai jos de talie.

Taras și-a scos cămașa și s-a ridicat în picioare; pieptul îi era luminat de o rază de soare, și genele, umede de lacrimile nevărsate. Mi-am trecut degetele prin părul negru din scobitura pieptului, am coborât spre stomacul neted, tare și vălurit precum carapacea unei țestoase. Toate părțile corpului lui Taras erau mari – picioarele, brațele, ochii – de parcă ieșise din pântecele vreunei uriașe.

Mi-am plimbat degetele peste tatuajele care îi acopereau partea din față – amintiri ale perioadei petrecute în închisoare. Pe un umăr, avea tatuat un pumn strâns în jurul unei tulpini de lalea. Pe celălalt, un trandafir încolăcit în jurul unui pumnal. Mi-am lăsat degetul mare să alunece peste preferatele mele, doi heruvimi zburători pe pielea netedă a pieptului, niște copilași grăsani care țineau în mâini un drapel inscripționat cu litere albastre: ничего не верить. *Să nu crezi în nimic.* Cât de diferit era înainte să ajungă în închisoare, mai delicat și mai zvelt, cu pielea moale, nepătată de tuș! Pe vremea aceea, zâmbea și îmi spunea „iubita mea”.

— Repejor, i-am zis. Întinde-te pe burtă.

Taras s-a lungit pe pat, cu fața în jos. Mi-am scos halatul și m-am urcat pe el. Îi simțeam mușchii spatelui prin pantalonii subțiri.

Am scos dopul flaconului, iar Taras a slobozit un geamăt adânc când a simțit parfumul de izmă.

— *Ușor,* mi-a spus.

— Sst. Să nu ne audă *mamka.*

I-am turnat ulei pe talie, apoi i l-am întins spre omoplați, peste tatuajul splendid care îi înfățișă pe Fecioara Maria cu pruncul și doi îngeri plutind deasupra lor. Îi frământam spatele catifelat ca pielea de căprioară, norii pufoși și rochia Fecioarei. Uleiul de izmă se încălzea tot mai tare, pe măsură ce mâinile mele îi destindeau mușchii și alunecau peste cicatricile aspre lăsase de ghearele ursului, considerate de mulți un semn de noroc. Norocul lui că izbutise să ucidă animalul înainte ca acesta să îl sfâșie mai rău.

— Ar trebui să-ți faci și tu un tatuaj, Inka.

M-a trecut un fior. Mi se întorcea stomacul pe dos la gândul unui ac care să-mi străpungă pielea.

— Un trandafir micuț, poate. În colțul ochiului?

— Pe față? am spus, îngrozită. Ferească sfântul!

După ce i-am masat spatele câteva minute, m-am ridicat, mi-am desfăcut șorțul și i-am aruncat uleiul lui Taras.

— Ușor. Fără grabă, mi-a zis, cu un nod în gât.

Mi-am descheiat nasturii sarafanului, evitând cu orice preț să-l privesc în ochi, l-am scos, după care m-am dezbrăcat de bluză și am rămas în furou. Nu era nevoie să mă uit la el ca să știu că își freca partea din față a pantalonilor.

— Continuă, mi-a zis.

Mi-am desfăcut și furoul și am rămas doar în pantalonași, cu gândul departe, departe, la Muntele Olimp și la poarta păzită de zeițele anotimpurilor. Pluteam pe deasupra norilor și a palatelor de cleștar ale zeilor, care-și hrăneau nemurirea cu nectar și ambrozie.

— Gata, ajunge, am spus și mi-am încheiat furoul.

Taras a sărit din pat, și-a înfipt degetele în brațul meu și a strâns cu putere.

— Nu te juca cu mine. Știu că o faci înadins.

Atât de rău m-a strâns, de-am crezut că leșin de durere.

— Fără vânătăi. Așa ne-am înțeles.

Mi-a dat drumul, a scos dopul flaconului cu dinții și mi-a turnat uleiul pe piept. Apoi s-a apucat să mă sărute pe gât și să-mi frământe sânii în palmele lui unsuroase. L-am îmbrâncit, dar a luat-o de la capăt, cu și mai mare brutalitate.

M-a sărutat pe gât și, în scurt timp, am revenit pe Muntele Olimp, unde unul dintre zei își plimba limba fierbinte de izmă peste pieptul meu. Mi-am înfipt degetele în părul lui negru și i-am dezmierdat îngerii albaștri de pe umeri.

I-am simțit mâinile alunecându-mi pe șolduri, către triunghiul dintre picioare.

M-am smuls de lângă el.

— Potolește-te, Taras. Ai promis.

M-a apucat de mână și m-a tras înapoi. Un junghi bine-cunoscut mi-a săgetat încheietura mâinii. Cu lacrimi în ochi, m-am prăvălit în genunchi de durere.

— Iar m-ai rănit.

A îngenuncheat lângă mine, ținându-mă de încheietură, de parcă era unul dintre puii de pasăre pe care-i salva, și mi-a pipăit osul.

— E doar luxată.

M-am ridicat și m-am dus spre ușă, ținându-mă de mână.

Tocmai azi își găsise!

•

Către sfârșitul amiezii, am pornit spre moșia contesei. Îmi mai trecuse durerea, căci îmi bandajasem încheietura cu o cârpă înmuiată în apă rece. Când m-a întrebat *mamka* ce-am pățit, i-am spus că m-am împiedicat în timp ce dădeam cu mătura prin fața casei.

Începea să se lase amurgul rece, când m-am prezentat paznicilor de la poartă și am luat-o pe aleea ce ducea la conac.

În scurt timp, am auzit acorduri de muzică și am întrezărit o casă de cărămidă. Când m-am mai apropiat, mi s-a părut că mă aflu în fața unui palat din basme, cu ferestre luminate și siluete strălucitoare, îmbrăcate în albastru-pal și alb.

M-am dus la ușa din dos, am tras aer în piept, am intrat și m-am îndreptat spre bucătăria cu ferestre înalte cât copacii și luminată ca ziua. Un bărbat înalt și blond, cu o tunică lungă de culoarea zăpezii proaspete, împărțea ordine servitorilor în uniforme negre, care alergau de colo colo, cu oale argintii în brațe. Era o larmă asurzitoare, iar stomacul meu se văita din pricina mirosului de friptură de pui și de pâine coaptă.

— Pune ciocolata la rece! i-a strigat cuiva, în engleză, bărbatul cu tunică albă.

I-am mulțumit *mamkăi* în gând, că mă silise să învăț engleza.

O fată voinică, cu codițe împletite, albe, și obrajii atât de îmbujorați de ziceai că a pălmuit-o cineva, a trecut în goană pe lângă mine, după care s-a oprit brusc.

— Tu cine mai ești?

— Varinka. Contesa mi-a trimis vorbă să vin.

Purta o uniformă grozavă, cu rochie neagră, șorț alb, scrobit, cu volănașe pe margine, și pantofi negri, de piele.

— Pentru ce anume te-a chemat?

— Să ajut la bucătărie.

— Eu sunt Raisa, a zis, trăgându-mă după ea în bucătărie.

Avea mâinile aspre și roșii precum obrajii. M-a dus la bărbatul înalt, cu tunică albă, care stătea aplecat peste un platou cu plăcințele fistichii.

— Domnule Bucătar, ea e Varinka.

Am făcut o plecăciune până-n pământ, așa cum mă învățase mama.

Bărbatul își admira opera.

— Ridică-te, fato. În casa asta, fetele fac reverențe.

M-am îndreptat de spate, ușurată că nu se uită la mine, căci tremuram ca o frunză. Era atât de chipeș, cu părul lui des și blond și ochii de culoarea albăstrelelor. Avea aspectul unui om înstărit. De ce oare asuda în bucătărie? A pus o urechiușă de ciocolată albă, străveziu de subțire, pe capul unui șoricel din ciocolată, cât degetul mare de la o mână.

— Tu ești fata pe care-a chemat-o contesa?

Am încuviințat din cap.

— *Est-ce que tu parles français?*

— *Oui, monsieur.*

— Bun. În salon, e permisă doar franceza, a zis el, punându-i coada șoricelului. Ai mai servit vreodată la masă?

— Firește, am răspuns. Într-o vară, la mare.

Mi-a aruncat o privire neîncrezătoare.

— Într-un restaurant elegant?

— Da.

— Ce mâncăruri serveau? m-a întrebat, cu ochii mijiți.

— Păi… tocănițe, am răspuns, mândră. Carne de căprioară și porc de cea mai bună calitate. Chiar și țarul a luat masa acolo o dată. A cerut două porții de tocană de căprioară.

Bucătarul și-a îndreptat din nou atenția către preparate.

— Habar n-ai să minți, domnișoară Varinka. Țarului nu-i place carnea de căprioară, iar tu n-ai ieșit niciodată din pădure.

M-am înfierbântat toată. Cum de fusesem atât de neroadă? O să mă trimită acasă?

Bărbatul a luat o lingură de argint.

— Nu cumva te-am mai văzut prin sat? Erai împreună cu tâmplarul, dacă nu mă-nșel.

— Da, cu Taras. E protectorul meu.

— Cred că te-ai descurca mai bine la spălătorie.

— Dar nu avem suficienți oameni care să servească la masă astă-seară, a intervenit Raisa.

Bucătarul a aruncat lingura în chiuvetă, cu un zăngănit puternic.

— Mda, deci, n-avem încotro și trebuie să ne mulțumim cu tine. Dar numai în seara asta.

Am urmat-o în hol pe Raisa, care m-a dus în camera specială unde era păstrată mâncarea.

— Chipeș bărbat, Bucătarul! am oftat. Și cât de bine vorbește

engleza.

— La fel o vorbeai și tu, dacă mergeai la Oxford. E undeva, în Anglia. Mi-a pus în brațe un maldăr de haine frumos împăturite și o pereche de pantofi că ai ei. Schimbă-te repede. Pantofii s-ar putea să-ți fie cam mari. Mă-ntorc imediat.

M-am dezbrăcat, am despăturit rochia de uniformă și mi-am tras-o peste cap. Materialul din stofă mi-a alunecat răcoros pe piele. Mi-am descălțat pantofii împletiți, am desfăcut pânza aspră în care-mi înfășuram picioarele și mi-am tras unul din ciorapii albi peste genunchi. Mi-am legat în jurul mijlocului șortul alb, elegant, am pus pantofii negri pe podea și am zâmbit.

M-am uitat la toată mâncarea aceea din jur. Era atât de multă, încât nu o puteau consuma pe toată odată, și aveau nevoie de o cameră specială în care să o țină la păstrare. Cutii cu fainã și conserve de pește.

O ladă întreagă cu portocale, fiecare așezată pe o hârtie șifonată, ca o pasăre în cuib.

S-a auzit o bătaie la ușă, și am văzut-o pe Raisa în dreptul geamului vălurit, prin care nu distingeai decât o siluetă.

— Ești gata? mi-a strigat din hol.

— Îndată, am zis și am băgat un picior în pantof.

Avea dreptate, îmi erau mari.

— Să fii foarte atentă astă-seară, a spus Raisa, de partea cealaltă a ușii. Așezi supiera pe bufet, după care te retragi lângă perete până ți se face semn să servești. Scoți capacul, îl lași pe bufet și servești din *stânga.* Contesa vorbește în franceză, ca să nu tragă servitorii cu urechea la discuțiile lor, dar, când vrea să ne transmită ceva, vorbește în rusă. Și ai mare grijă, nu care cumva s-o privești în ochi.

Am strâns bine șireturile pantofilor, ca să nu-mi cadă din picioare, și am ieșit din cămăruță.

— Bun, a zis Raisa, aranjându-mi volănașele șorțului.

— Pantofii-mi sunt mari.

— Trebuie să ne descurcăm cu ce avem.

Ne-am întors în bucătărie tocmai când Bucătarul turna ciorbă cu polonicul într-o supieră albă.

Eram amețită de atâtea indicații câte primisem. *Pui supiera pe bufet. Ce mai e și aia bufet? Servești din stânga. Nu te uita în ochii lor.*

Am apucat supiera cu ambele mâini și, spre marea mea

ușurare, am constatat că nu mă doare încheietura. Raisa mi-a deschis ușa salonului și am intrat, bălăbănindu-mă în pantofii noi. A fost cât pe ce să leșin la vederea mesei întinse și a puzderiei de culori. Fața de masă aurie strălucea precum soarele, iar niște flori înalte și roz, cum nu mai văzusem vreodată, tronau într-o vază lucioasă, în mijlocul mesei. Deasupra, o lampă din bucăți de sticlă scânteietoare ardea ca o flacără mare.

M-am târât spre ceea ce bănuiam a fi bufetul, un dulap lung și scund, din lemn cafeniu. Contesa ședea într-un capăt al mesei. Părea mai firavă decât în seara când ne vizitase la izbă. Purta o rochie albă și părul prins în creștetul capului cu un pieptene strălucitor. În capătul opus, ședea domnul Streșnaiva, pe care îl cunoșteam din sat, de pe vremea când administra fabrica de pânză.

Fiica mai mare a contesei, care semăna leit cu Olga, fata țarului, stătea lângă sora ei, pe o latură a masei, iar un tânăr ofițer, brunet și chipeș ca prinții din basme, stătea singur și nestingherit de cealaltă parte a mesei. Pe un scaun înalt, așezat între contesă și fiica ei, se afla un băiețel care bătea cu palmele în măsuța din fața lui. Nu-mi puteam dezlipi ochii de la cârlionții lui aurii și chipul de îngeraș.

Am pus supiera pe bufet, m-am retras lângă perete și am urmărit scena. Fiecare mesean avea propria farfurie de porțelan și un pahar cu picior înalt, ca tulpina unei flori. Un servitor a turnat apă cu gheață dintr-o carafă argintie în paharul contesei, clipocind precum un pârâu care se topește la venirea primăverii. Toată lumea stătea perfect dreaptă în scaune, cu coatele lipite de corp și degetele așezate cu grijă de-o parte și de alta a farfuriei. Cum or fi izbutit să mănânce în poziția aia?

Contesa s-a ridicat în picioare.

— Un toast în cinstea lui Maxwell Streșnaiva Afonovici Stepanov, care, în ciuda faptului că nu este lăsat de mamă să doarmă singur în pătuțul lui, așa cum se cuvine, e un băiat educat, care nu-și bagă degetul în gură, cum fac alții, și are vocabularul și inteligența unui copil care are de două ori vârsta lui.

Nu-mi puteam lua ochii de la copilul așezat în acel scaun înalt. S-a întors zâmbitor spre contesă și i-au sticlit ochii albaștri în lumina lumânărilor. Avea o piele albă precum blana de hermină

iarna, ca a pruncului din brațele Fecioarei Maria, așa cum era înfățișat în biserica din sat. În picioare purta ghetuțe din piele albă, legate cu funde de satin albastru.

Deodată, copilul a început să plângă și să dea din picioare. Mama lui i-a întins un pișcot, dar urletele s-au întețit. Nu vedea că vrea să coboare de pe scaun?

Din locul în care stăteam, m-am strâmbat la el. Copilul s-a uitat la mine, mirat, și, brusc, i-a apărut un zâmbet pe față. M-am mai strâmbat o dată, dar, de data asta, am scos limba.

Băiețelul râdea în hohote.

— *Plus! Plus! Le referais!*

Bineînțeles că nu se mai sătura. Se juca oare cu el vreunul dintre cei de față sau îl tratau ca pe un mic animal de companie?

Mama copilului a ridicat din sprâncene și mi-a zâmbit.

— În cinstea lui Max! a spus domnul Streșnaiva, ridicând paharul.

Contesa s-a aplecat spre fata mai mică.

— Gustă din ciorbă, Liuba. Țarina mi-a dat rețeta, a spus, după care a arătat spre supieră.

Era semnalul pe care-l așteptam. Mi s-au înmuiat, deodată, genunchii. M-am îndreptat de spate, m-am dus la bufet, mi-am șters palmele pe șorț și am ridicat capacul. Contesa a făcut semn spre fiica mai mică, astfel că m-am apropiat cu supiera de ea și am așezat-o pe masă. Am băgat polonicul în ciorbă și am turnat atât cât să acopere fundul castronului. Fata s-a uitat dezgustată la mine și mi-a făcut semn să plec.

— Fii ascultătoare, Liuba, a spus contesa și a arătat spre castronul din fața ei.

Îmi tremurau mâinile când m-am apropiat de ea. Am pus supiera pe masă, am scos polonicul din ciorbă și l-am dus deasupra castronului. Pe neașteptate, m-a trecut un junghi prin încheietură, mi-a tresărit mâna și, ca prin vis, o picătură roșiatică, cât gămălia de ac, a zburat pe mâneca albă a contesei.

Contesa a sărit de pe scaun, ca arsă.

— Au dispărut chiar toți servitorii pricepuți? a zis ea, în rusă.

Mi s-a pus un nod în gât și am încremenit, ca un elan încolțit într-un luminiș. *Ce-i de făcut?*

I-am tamponat mâneca cu un șervet.

— Pot să o spăl…

— E *pânză de in* N-ai cum s-o mai scoți. Ieși!

— Dar…

— N-ai auzit ce-am zis? Ieși! Ieși! Ieși!

Fiica mai mare a contesei s-a ridicat și a împins scaunul în spate.

— E o pată *minusculă,* Agnessa.

Am azvârlit șervetul pe jos și am luat-o la fugă spre bucătărie, sângele pulsându-mi în urechi.

Am intrat în cămară și am închis ușa, abia stăpânindu-mi lacrimile. Mi-am scos șorțul, rupându-i unul dintre cordoane, și am azvârlit pantofii largi din picioare. Trăiau oameni avuți în casa aia. Chiar nu le puteau cumpăra servitorilor pantofi pe măsură? Mi-am înfășurat picioarele în pânză și mi-am încălțat pantofii împletiți cu care venisem. Cel puțin, ăștia îmi veneau.

Am auzit un ciocănit, și ușa s-a deschis. Era mama băiatului, cu copilul în brațe.

Am făcut o plecăciune adâncă în fața ei.

— Varinka Niscemi Kozlov Pușkinski.

— Nu-i nevoie să faci plecăciuni, Varinka.

— Mama domniei voastre…

— Mamă *vitregă.* Agnessa nu reușește să-și stăpânească întotdeauna furia. Am simțit-o cu toții pe pielea noastră. Nu o lua ca pe o jignire.

Am rămas cu ochii în pământ și n-am spus nimic. Am întors capul, ca să-mi ascund lacrimile.

— Trebuie să plec.

Sofia mi-a pus mâna pe mânecă.

— Așteaptă o clipă. Vai, ce parfum încântător!

Am amuțit. Își bătea joc de mine?

— Nu te teme. E cumva izmă?

— Da. Eu îl prepar.

— Îmi aduce aminte de copilărie. Te pricepi la copii, Varinka? Pe Max al meu l-ai cucerit.

— N-am avut de-a face decât cu copiii din sat, am răspuns după câteva clipe de șovăială. Încerc să-i învăț puțină latină. Și franceză, pe care am învățat-o de la mama.

Sofia a zâmbit.

— *Vraiment? Merveilleux.* El e Max. A împlinit doi ani de curând.

S-a răsucit, i-a șoptit ceva la ureche copilului și a ieșit din încăpere, așteptându-se s-o urmez.

În timp ce mergeam după ea, Sofia s-a întors spre mine.

— Dădaca noastră, Justine, a plecat acasă, în Elveția, azi-dimineață. Plângea în fiecare zi de dorul familiei, așa că, îmi pare rău s-o spun, dar a fost chiar o ușurare să ne despărțim de ea. Am avut și o dădacă englezoaică, dar Liuba i-a pus o șopârlă în pat.

Am urcat la etaj, pe scara abruptă a servitorilor, și am intrat în odaia copilului, mare cât toată izba noastră. De jos și până sus, pereții erau îmbrăcați în hârtie galbenă, ce înfățișa doamne și domni eleganți ieșiți la picnic. Pe peretele cel mai îndepărtat se aflau șemineul în care ardea focul și un pătuț cu un cort micuț deasupra capului, tivit cu un soi de franjuri din mătase. Într-un colț, stătea un coș cu picioare, drapat cu dantelă albă și panglici.

— Ce-i ăla? am întrebat.

— Un leagăn, a răspuns Sofia, zâmbind. Acolo doarme Max.

Mă uitam uluită la leagăn, căci nu mai văzusem așa ceva. *Mamka* mi-a zis că mă culca într-un sertar când eram bebeluș.

— Am dormit și eu în el când eram mică. Și Liuba, deși ea era atât de mică când s-a născut, încât trebuia înfășurată în vată și ținută între sticle cu apă caldă. A fost o naștere dificilă pentru mama și nu s-a mai înzdrăvenit pe deplin după aceea.

— Îmi pare rău.

— Trăncănesc despre mine, în loc să-ți explic ce ai de făcut, a zis Sofia, atingând cu un deget bărbia lui Max. A căzut când abia începea să facă primii pași și s-a ales cu o tăietură adâncă. Câteva săptămâni, ziceai că avea o barbă neagră din cauza firelor cu care era cusut.

— S-a vindecat bine, am spus, gâdilându-l sub bărbie.

Băiețelul a zâmbit și am rămas mută. Avea niște dinților absolut superbi.

— Vrei să-l ții?

L-am luat în brațe și m-a surprins cât era de greu. Se vede treaba că nu făcea mofturi la mâncare. Copilul s-a cuibărit imediat la pieptul meu. Le-am mulțumit tuturor sfinților și tatei.

— Deja te place, a zis Sofia. Mi-ar prinde bine o mână de ajutor.

I-am mângâiat piciorușul moale ca fulgii de păpădie.

Max s-a uitat la mine, a zâmbit și a început să-mi sară în brațe. L-am strâns mai tare și am simțit un nod în stomac. Aveam senzația că tata îmi împlinise rugăciunile și mi-l scosese în cale pe Max.

Capitolul 10

ELIZA
1916

În ciuda promisiunilor repetate, n-a venit nicio ambulanță care să-l transporte pe Henry la spital, așa că a trebuit să ne străduim singuri să îl salvăm. Doctorul Forbes a comandat serul de care îmi pomenise, și toată noaptea i-am aplicat cataplasme, comprese și prosoape reci. Dar, în ciuda eforturilor noastre, Henry devenea tot mai pământiu de la o oră la alta, accesele de tuse erau tot mai lungi, iar ochii sticloși și, parcă, lipsiți de viață.

Spre seară însă, i-a mai scăzut temperatura. Un licăr de speranță. Doctorul Forbes m-a trimis în camera mea, ca să mă odihnesc. Ușurată, am căzut într-un somn agitat din care m-am trezit zgâlțâită de umăr la scurt timp după aceasta.

— Eliza, mi-a zis doctorul. Trezește-te, draga mea. L-am pierdut pe Henry.

Primul meu gând a fost *Pentru numele lui Dumnezeu, du-te și caută-l.* După aceea m-am mai dezmeticit și am înțeles cruda realitate. M-am repezit spre dormitorul lui, inima bătându-mi nebunește în piept.

M-am apropiat de patul lui Henry și l-am strâns în brațe. Era cald încă.

— De ce nu m-ai chemat mai devreme?

Nu-mi puteam lua ochii de la chipul lui Henry, liniștit de parcă dormea, mai pământiu decât înainte și cu marginile buzelor vinețiii. Nu-mi venea să cred. I-am dat părul de pe frunte.

— Nu-i bine ce faci, Eliza, a zis medicul, în timp ce stătea lângă oribila geantă neagră și strângea un tub lung din cauciuc. Am chemat pe cineva să se ocupe de el.

— Nu-l ia nimeni de-aici…

— N-avem încotro, Eliza. Pneumonia e contagioasă. Toată

casa va trebui…

I-am strâns mâna lui Henry în palme. Începea deja să se răcească.

— De ce s-a întâmplat tocmai cât am fost plecată de lângă el?

Nu apucasem nici măcar să-mi iau adio de la el.

— De multe ori, muribunzilor le e mai ușor să se stingă când nu sunt de față cei dragi, a spus doctorul Forbes, privindu-l pe Henry. A încercat să te menajeze până în ultima clipă.

Furia mi s-a strâns în piept ca un ghem și mi-a tăiat respirația.

— Trebuia să-l fi dus la spital.

— Nu aveau ce să-i mai facă. S-au adunat mai multe: ploaia, țigările, un virus.

M-a apucat cu blândețe de umeri și m-a tras de lângă Henry.

I-am dat peste mâini.

— Ești *doctor.* Puteai să-l salvezi. Sau măcar să mă fi chemat înainte să…

Medicul s-a dus la geantă și a închis-o cu un pocnet.

— Eliza, când te cheamă Dumnezeu la el…

— Nu-mi vorbi mie despre *Dumnezeu.*

S-a auzit o bătaie în ușă și a intrat un tânăr. Șaten, cu capul gol și urechi clăpăuge, ni s-a prezentat drept domnul Archibald Trymore. Avea atitudinea respectuoasă a celor care lucrau în această branșă deloc plăcută.

Am început să tremur din toate încheieturile.

— Domnul Henry Ferriday? a întrebat tânărul, fără a se adresa cuiva anume.

Doctorul Forbes a încuviințat din cap.

Când a intrat domnul Trymore, m-am agățat cu și mai mare înverșunare de trupul lui Henry.

— Nu-l lua, te rog, am bâiguit, dârdâind deja, de parcă stăteam într-o apă înghețată.

M-am zbătut când m-a tras doctorul Forbes, mai viguros de data asta, dar l-am lăsat pe Henry întins pe pat. Priveam cum domnul Trymore îl bagă pe Henry într-un sac de pânză și simțeam că mi se surpă pământul sub picioare.

Am dat să mă reped la Henry, dar medicul m-a oprit.

A scos o sticluță din buzunarul sacoului.

— Ia două din astea în timpul mesei. O să te-ajute.

Am luat flaconul și l-am văzut pe domnul Trymore trăgând giulgiul peste chipul lui Henry.

— Mai bine ieși din cameră, Eliza, mi-a spus doctorul Forbes, mângâindu-mă pe spate.

Se întâmpla aievea sau visam? I-am dat mâna la o parte.

— Nu ies. Cum ai putut să renunți atât de ușor?

Medicul își aranja ustensilele în geantă.

Bietul domn Trymore își vedea în continuare de treabă.

— Dacă-mi permiteți, ați prefera ca decedatul să fie îmbrăcat în lințoliu sau în costumul preferat?

— Unde-l duci?

A legat giulgiul și l-a mutat pe Henry în căruciorul cu rotile, ca un băcan care își încarcă marfa. De câte ori o mai fi făcut asta?

L-am prins pe domnul Trymore de mânecă.

— Nu-l lua, te rog.

— Ține-ți firea, Eliza, a zis medicul, trăgându-mă din nou înapoi. Femeile din neamul Woolsey sunt puternice.

Ba nu suntem, îmi venea să-i strig. *E prea greu.* Dar n-am putut decât să stau împietrită și să-l privesc cum pleacă.

Doctorul Forbes m-a prins de mâini în momentul în care domnul Trymore l-a scos pe Henry din cameră. Abia atunci mi-am dat seama că îmi șiroiesc lacrimile pe obraji.

Am trimis-o pe Caroline la niște rude, cum era obiceiul pe vremea aceea. Stătea în vestibulul apartamentului și frământa în mână una dintre batistele preferate ale lui Henry, palidă la față ca ceara și secătuită de lacrimi, în timp ce Peg îi pregătea bagajul.

Apoi Peg a luat-o de mână și au pornit amândouă spre ușă.

— N-am putut să-mi iau la revedere, mi-a spus Caroline, cu o privire sumbră în ochi.

•

Funeraliile, organizate la Biserica St. Thomas, s-au petrecut ca prin ceață. O aveam alături pe mama, care nu se înzdrăvenise complet după boală. Stăteam în prima stranã, împreună cu mătușa Elizabeth, iar ele două se țineau de braț, cu fruntea sus și figura semeață, ultimele femei din neamul Woolsey. Pastilele doctorului Forbes îmi amorțeau durerea și stăteam împietrită, în timp ce toată lumea intona „Mai aproape, Doamne, de Tine”, iar, prin cap, mi se învârtejea același șir nesfârșit de gânduri. Trebuia să-mi fi dat mai mult silința să îl salvez pe Henry. Dacă nu era Merrill, nu ajungea să alerge prin ploaie.

Mă uitam la panglica de satin de la unul dintre aranjamentele

florale, care tremura ușor și se unduia ca o mână ce face semn spre sicriul în care era întins Henry, îmbrăcat în cel mai bun dintre costumele sale.

Ce căutau atâtea flori în biserică? Comandasem anume o înmormântare fără flori, căci jerbele funerare sunt atât de vulgare și o hidoasă risipă de flori. Cu toate astea, sicriul era înconjurat de coroane. Trandafiri vopsiți în indigo și frunze argintii aranjate în forma porților raiului întredeschise. O pernă monstruoasă de trandafiri albi, cerați, pe care scria cu găitan roșu „Odihnă veșnică”, și un porumbel alb, împăiat, prins pe ea. Era o batjocură la adresa vieții lui Henry, căci nimeni nu iubea păsările și florile sălbatice mai mult decât el.

Mama și mătușa Elizabeth mi-au stat alături cât am salutat convoiul de persoane îndoliate. Am bâiguit câteva cuvinte când Julia și E.H. m-au strâns călduros în brațe. Merrill și-a prezentat condoleanțele și a plecat iute. Colegii lui Henry de la Poor Brothers, cu fețe îndurerate, m-au sărutat pe obraji și mi-au șoptit cuvinte sincere de îmbărbătare. Nu-mi puteam dezlipi ochii de la banderolele negre pe care le purtau cu toți la mâneci.

Ce însemnătate mai aveau toate astea? Henry s-a stins și, odată cu el, șansa mea de a mai fi fericită.

Capitolul 11

SOFIA
1916

Din dimineața în care Afon a plecat la comandamentul regimentului din Petrograd, tata a început să încuie toate ușile. E posibil să-l fi speriat faptul că bătrânul Bogdan fusese împușcat în pădure. Găsiserăm două zăbrele îndoite la gardul din spate, dar nici urmă de trăgător.

Luam micul dejun cu Agnessa și mă uitam la Bogdan, care, cu brațul rănit prins într-o eșarfă, îi supraveghea pe Bucătar și pe servitorii bărbați în timp ce baricadau casa.

— Deci, o să fim prizonieri în propria noastră casă? a spus Agnessa.

Bucătarul l-a ajutat pe Bogdan să proptească o scândură din

lemn de stejar în fereastra din spatele Agnessei. Deși era o zi răcoroasă de toamnă, cămașa i se lipea de spatele transpirat.

Agnessa a aprins o lumânare.

— Partea bună e că, dacă vin bolșevicii după noi până în pădure ca să ne omoare, o să ne găsească deja asfixiați.

Servitorii au acoperit ochiurile de geam de la uși cu scânduri de stejar, au prins drugi de fier la ferestre și au montat încuietori masive, din alamă, care se descuiau cu o cheie mai mare decât palma mea. Mă bucuram că ne puneam, în sfârșit, la adăpost.

— Am senzația că suntem zidiți ca în „Butoiul de Amontillado”[4], a zis Agnessa, mândră că citează o operă literară.

După plecarea lui Afon, mă gândeam în permanență la el, căci patul nostru încă păstra mirosul lui. Max se foia în brațele mele, necăjit din cauză că îi ieșea un dinte. Simțeam cum singurătatea coboară peste mine, ca un lințoliu. Cum o să-l cresc pe Max de una singură?

În noaptea următoare, m-am trezit speriată dintr-un vis cu Afon, în zgomot de tropăieli de pași și în bâzâitul motorului unui automobil. M-am ridicat în capul oaselor, cu sufletul la gură. O fi Afon? A primit vreo permisie neașteptată? Am coborât treptele în fugă, înfășurându-mi halatul în jurul corpului, urmată îndeaproape de Agnessa, de tata și de Liuba. Raisa, impecabil îmbrăcată, a răspuns la ușă.

M-a cuprins deznădejdea în momentul în care, în vestibul, a intrat contele Von Orloff, însoțit de Bogdan și de doi rândași care au cărat înăuntru cuferele și o imensă colivie de argint, în care se găseau doi păuni, și le-au așezat pe lespezile din hol.

Una din păsări a scos un țipăt, și gândurile mi-au fugit imediat la un alt păun, cel de la Palatul de Iarnă al țarului, din splendidul Orologiu Păun. Mă aflam pe atunci la prima ieșire în societate și, plictisită de petrecerea fastuoasă, m-am dus să admir ceasornicul uriaș. Era comoara țarului și am rămas fermecată de pădurea aurită în clipa în care fiecare dintre vietățile de metal – păunul, vulpea, cocoșul, bufnița, toate în mărime naturală – au prins viață.

Când orologiul și-a început spectacolul, cu un dangăt straniu, iar micuța bufniță a întors capul, în spatele meu a apărut un tânăr. A lăsat în urma lui un miros de ulei de motor și loțiune

[4] Povestire de Edgar Allan Poe.

după bărbierit.

— Mi-ai descoperit ceasul preferat, a zis.

— Păcat că n-ai cum să-l porți la mână.

Păunul aurit a întors capul și a ridicat încet coada.

— Numele meu e Afon, s-a prezentat tânărul.

I-am întins mâna.

— Sofia Streșnaiva.

Mi-a sărutat mâna, lăsându-și buzele moi să zăbovească câteva secunde pe pielea mea.

— Sincer să fiu, te-am văzut când ai intrat aici.

— Ești foarte curajos. Acum ești obligat să stai de vorbă cu mine, fie că-ți place sau nu.

Urmăream amândoi magnificul spectacol al mecanismului și nu mi-am putut stăpâni un mic strigăt de admirație în momentul în care păunul și-a înfoiat coada aurie.

— Ce povară trebuie să fie o asemenea frumusețe! a spus Afon, cu privirea ațintită la pasăre.

— Și dumneata ești îndeajuns de chipeș cât să iei locul păunului; sunt convinsă că ți-au spus asta toate femeile de când ai venit pe lume.

— Dacă eu sunt păunul, dumneata ce ești?

— Nu veverița, sper.

— Alege vulpea cea sprințară. Nu cred să existe animal mai frumos decât ea. Ți s-ar potrivi de minune.

— Nu ți-e teamă că vulpea ar putea mânca păunul?

— Din nefericire, cred că biata vietate a fost deja ucisă, a spus el, cu un zâmbet ușor amar.

Am simțit o strângere de inimă.

Am simțit un val de…

Contele von Orloff a traversat în grabă vestibulul, bocănind cu bastonul în podea.

— Scapă-mă de asta, i-a poruncit Raisei după ce și-a scos haina de călătorie. Puțin mai înalt decât Liuba, statura măruntă a contelui era compensată de o voce tunătoare. Ultima oară când îl văzusem, purta turban și tremura într-un tramvai, la Sankt-Petersburg. S-a dus iute la Agnessa și i-a luat mâinile în palme. Am vești proaste, contesă.

— Poftește, domnule conte. Să-i cer Bucătarului să pregătească ceva…

— De mâncare? Mi-a pierit complet apetitul după toate prin

câte-am trecut.

Avea pe chip o expresie răvășită. Purta o șapcă marinărească, cu cozoroc din piele lăcuită, și sacou la două rânduri de nasturi.

Agnessa a plecat împreună cu el, strângându-și cu o mână gulerul halatului pe lângă gât.

— Din păcate, camerele de oaspeți n-au fost aerisite. Dacă dorești, poți dormi în camera Liubei.

Contele a fluturat disprețuitor din mână.

— Cine mai poate dormi, când se alege praful de toată lumea din cauza afurisiților de bolșevici? Am ajuns să umblu cu trei pistoale la mine.

— Unul cu care să tragă și încă două, ca să aibă ce fura banditii, a murmurat Liuba, apropiindu-se de mine.

— Nici nu știu cum am scăpat cu viață astă-seară. Numai bine ce încărcasem bagajele în automobil, cu gândul să merg după nevastă-mea, la Moscova, când am auzit mare hărmălaie afară. *Prostimea* venită să-mi prade casa. Îi vedeam de la etaj alergând de colo colo, majoritatea cu sticle de vin în mâini. Îmi țineau valetul atârnat de picioare peste pervazul ferestrei. Sărmanul om, degeaba i-a rugat cu cerul și cu pământul să aibă îndurare de el, că tot l-au aruncat de la etajul *al treilea.*

Agnessa a scos un geamăt.

— Infamii.

— Am izbutit să fug pe ușa din dos. Slavă Domnului că șoferul rămăsese în mașină, așa că am venit direct aici, căci n-ar fi fost chip să ajung cu bine la Moscova. Situația e disperată în orașe. Acum o săptămână, chiar la colțul nostru, au împușcat mortal un om, pentru că a refuzat să le dea ceasul de la mână. N-am ținut *niciodată* ușile încuiate și nu ne-a furat nimeni nimic. Dar acum, banditii dau buzna în orice casă doresc și fură *mantiile* femeilor. Prietenei nevesti-mii, venită în vizită din Siberia, i s-au furat două haine de samur.

Agnessa l-a condus pe conte în *zala.*

— Se vede treaba că nu toți siberienii sunt atât de săraci pe cât susțin.

— *Problema,* Agnessa, e că nu mai poți avea încredere în nimeni în ziua de azi. Nu scăpăm cu viață, dacă nu eram ager de minte. Suntem cu toții în pericol.

Agnessa l-a ajutat pe conte să se așeze într-un fotoliu din *zala,* iar unul dintre păuni a țipat, făcând-o să tresară.

— Du-i în cotețul de păsări, i-a spus tata lui Bogdan. Nu-i nimic mai oribil decât țipetele astea.

Raisa a aprins lămpile, și tata a deschis dulăpiorul cu băuturi, pregătindu-se să-și îmbărbăteze musafirul.

Contele a ridicat ochii spre tavan și și-a șters o lacrimă.

— Cel mai cumplit e că nici măcar nu-i pot cere ajutor țarinei. M-a primit întotdeauna bine la Curte, mi-a cerut sfatul. La fel și țarul. Dar s-au dus vremurile alea.

A intrat Bucătarul, s-a oprit în pragul ușii, cu cămașa descheiată la gât, și mi-a aruncat o privire furișă.

Contele a luat paharul de coniac din mâna tatei și l-a așezat pe genunchi.

— Nu pot să mai rămân nepăsător. Acum, că Maiestatea Sa e plecată pe front, țarina e înconjurată de *despoți.*

— Rasputin? a întrebat Agnessa, aplecându-se spre el.

— Profetul ăla mizerabil e cea mai mică dintre probleme. *Madame* Wiroboff e adevărata viperă. Are o mulțime de spioni germani la ordinele ei.

Am schimbat o privire cu Bucătarul. Durdulia și neîndemânatica *madame* Wiroboff nu era îndeajuns de isteață pentru a isca asemenea frământări.

Contele s-a ridicat și a început să se plimbe nervos prin cameră.

— Cum am putut fi atât de orbi, încât să nu observăm ce influență imensă are femeia asta asupra împărătesei? Stă umilă la picioarele stăpânei și o numește „Soarele și luna” ei. Din cauza asta, s-a zis cu noi. Singurii primiți la palat sunt prietenii ei nemți.

— Ai vreo dovadă că sunt germani la Curte? a întrebat tata. Eu n-am întâlnit niciunul.

— I-am văzut cu ochii mei. Vorbesc în limba lor. Folosesc monede germane între ei. Au înlăturat-o pe țarină din toate funcțiile importante și împrăștie tot soiul de povești veninoase. Ultimul zvon e că între țarină și Rasputin ar exista o legătură... *amoroasă.*

— În ultima vreme, cu cât sunt mai gogonate minciunile, cu atât lumea le dă crezare mai abitir, a comentat tata.

Contele a luat o gură de coniac.

— Nu e mai puțin adevărat, Ivan, că și țarina îi scrie niște scrisori cam prea înflăcărate. Iar, cum țarul e pe front, pleacă

urechea la tot ce-i spune nebunul ăla. E un dezastru! O să ne trezim cu kaiserul la ușă, fără să opunem nici cea mai mică împotrivire.

— I-or fi dat narcotice, a zis Agnessa.

Contele a făcut ochii mari și ne-a făcut semn să venim mai aproape.

— Dar cel mai grav e că au făcut un lucru absolut abject și i-am prins cu mâța-n sac.

Agnessa s-a uitat la tata, despre care se știa că nu îngăduia bârfele și, mai ales, pe cele care priveau familia imperială.

— Poate-ar fi mai bine să purtăm discuția mai târziu. Sunt sigură că ești ostenit…

— I-am făcut o vizită lui *madame* Wiroboff și, în timp ce așteptam să mă primească, am aruncat o privire pe biroul ei, unde avea o scrisoare scrisă pe jumătate. Am citit-o repede și n-o să vă vină să credeți ce-am găsit scris acolo. Era o scrisoare falsă, scrisă chiar de mâna lui *madame* Wiroboff, dar cu niște greșeli de ortografie și gramatică înfiorătoare, în așa fel încât să pară compusă de un țăran, care îi declara credință eternă țarinei.

— Nu pricep, a spus Agnessa, încruntându-se.

— *Madame* Wiroboff îi trimite scrisori false țarinei, a explicat contele.

— De ce? Ce urmărește?

Bucătarul a venit lângă mine, lipindu-se cu umărul de al meu, atât de aproape încât îi simțeam mirosul de pâine dospită din păr.

— Ca s-o convingă pe țarină că tacticile celor din jurul ei dau roade și s-o păcălească că poporul încă o iubește, în ciuda deciziilor proaste pe care le-a luat, la insistențele consilierilor ei, a spus contele și a dat paharul pe gât. Am văzut teancuri întregi de scrisori, toate scrise de aceeași mână, plastografiate în așa fel încât să pară că provin de la soldați și țărani. L-am iscodit pe secretarul lui *madame* Wiroboff în legătură cu ele și mi-a recunoscut că agenții le expediază din diverse zone ale țării, pentru ca toată înșelătoria să fie cât mai verosimilă.

— Trebuie să-i spunem țarinei, a propus Agnessa.

— I-am spus, cu cea mai mare delicatețe. Am prevenit-o pe înălțimea Sa că cei din anturajul său îi ascund adevărul. Dar cu ce înverșunare mi-a răspuns! I-a apărat pe *madame* Wiroboff, pe

Rasputin și planul lor până-n pânzele albe. Și uite-așa am ajuns exilat în Siberia, pentru că am îndrăznit să-mi exprim îngrijorarea. Mi s-a interzis categoric să mai vin înapoi. Toți cei cu vederi liberale sunt tratați la fel.

Tata și-a scos ochelarii și s-a frecat la ochi.

— Se va răzgândi.

— Țarul a cedat cu desăvârșire în fața soției sale și a prietenilor ei. Poate e mai bine să ne cucerească Germania. Să ne dea o lecție.

— Dă Doamne să se întâmple cât mai repede, a zis Bucătarul, și să ne salveze de noi înșine.

•

În seara următoare, după cină, în vreme – ce Agnessa îl lăsa pe conte să câștige la *mahjong,* tata ne-a chemat de urgență pe mine și pe Liuba în biroul lui. Ne-am dus iute în camera cu lambriuri de lemn – fortăreața noastră răcoroasă și întunecată, chiar și în cele mai toride zile de vară –, ce aducea mai degrabă cu biroul unui profesor decât cu cel al ministrului de finanțe.

M-am așezat împreună cu Liuba pe scaunele din piele tocită. Tata a aprins o lampă cu petrol și s-a apucat să scoată din sertare tot soiul de hârtii, sub ochii vigilenți ai bustului din lut roșu al lui Benjamin Franklin, pe capul căruia stătea toca tatei de absolvent al Universității Cambridge. Ce de nopți petrecuserăm acolo, alături de mama, ascultându-l pe tata, care ne citea cu glas tare, învăluit în privirile ei pline de iubire.

Vorbeam în rusă, cum făcea și acum tata, când nu era Agnessa de față.

Tata s-a dus în partea cealaltă a mesei, cu o figură gravă.

— Nu e timp de zăbavă… mai am multe de rezolvat pentru minister înainte să plecăm. Știți bine că nu-mi place să vă împovărez cu astfel de probleme, dar…

S-a oprit. Ochii îi erau scăldați în lacrimi. Prin ușa închisă, răzbăteau vocile înăbușite ale Agnessei și contelui și clinchetul pieselor de *mahjong.*

Tata, în lacrimi? Doar de două ori îl mai văzusem în această postură. Prima dată, în ziua fericită când venise pe lume Liuba. A doua, în dimineața când murise mama.

A mai deschis un sertar și a luat tocul din piele maro, tocită, în care ținea revolverul primit de la minister, și o cutie de carton plină cu gloanțe. A scos din toc arma banală, unul dintre

numeroasele lui revolvere Nagant, cu pat din lemn, ca toate cele din dotarea armatei.

— Sunteți fete istețe amândouă. Dacă se întâmplă ceva…

M-am îndreptat de spate.

— Mai punem câteva gărzi la poartă.

Tata nu ridica ochii de pe masă.

— S-ar putea să fie deja prea târziu.

Am văzut cum îi tremură mâna când a scos un glonț din cutie. Cartușul de alamă a sticlit în lumină în momentul în care a deschis butoiașul și a vârât glonțul în locaș.

— Nu-i nevoie să ne ascunzi adevărul, tată, a spus Liuba. Am citit scrisoarea venită de la minister.

— Nu mai există nimic secret pe lumea asta? a spus tata, cu o figură istovită.

M-am apropiat de biroul lui și am pus degetele pe mapa de scris albastră.

— E grav, nu? am întrebat, cu ochii la dulapul de arme, în care ținea încuiate puștile de vânătoare.

A băgat revolverul la loc în sertar.

— Suntem mai protejați aici decât la oraș. Dar a trebuit să devansez programul. Vreau să fiți pregătite.

— Cum rămâne cu Agnessa?

— Se descurcă ea, a zis tata, cu capul în pământ. Dar vreau ca voi două să aveți un plan, în cazul în care ne despărțim.

Liuba îl asculta, albă la față ca hârtia, cu excepția celor două pete roșii din obraji.

Tata a mai descuiat un sertar și a scos din el cutia metalică, verde.

— Funcția mea la minister presupune o mare responsabilitate.

A deschis capacul și, solemn, ca un preot care ține în mână un potir sfânt, a apucat un registru cu coperte bleumarin.

— Pe o singură pagină, veți găsi conturile bancare și parolele tuturor persoanelor și companiilor care mi-au încredințat banii lor.

— De unde sunt băncile? am întrebat, cu un nod în gât.

— Găsiți toate informațiile aici, a zis tata, punând două degete pe coperta din piele. Din Elveția, Italia, toată Europa.

Liuba a întins mâna spre caiet.

— Știu ascunzătoarea perfectă.

Tata s-a uitat la ea, cu un zâmbet vlăguit, și i-a dat registrul.

— Mai am o copie pusă la adăpost. Colegii mei de la Petrograd au primit ordin să le distrugă pe ale lor, dacă ministerul e în primejdie, în cazul în care pățesc ceva, trebuie să-l duceți la Paris. Sunt oameni acolo care au nevoie de el, dar fiți prudente, fiindcă sunt și mulți ticăloși care vor să pună mâna pe el.

— Cine? am întrebat. Nemulțumirea clasei mojicilor mocnește de multă vreme, dar acum lucrurile se precipită. Bolșevicii, menșevicii, socialiștii, toți sunt din ce în ce mai porniți împotriva clasei conducătoare. Pe noi ne numesc Albii, iar ei își spun Roșii. Ne numesc paraziți.

— Dar nu-i adevărat, a zis Liuba. Pentru ei ai deschis Casa Fenei și fabrica de pânză…

— Din nefericire, în ziua de azi, legea nu se mai întemeiază pe adevăr, ci contează cine deține puterea, a răspuns tata. Vor să-i distrugă pe toți cei din neamul țarului – adică și pe noi. Lista asta de-aici e singura care ne permite să ajungem la banii necesari pentru a ne împotrivi forțelor care vor să se descotorosească de noi. Păziți-o ca pe ochii din cap.

— Să ne facem bagajele? am întrebat.

— Doar strictul necesar până la Paris. Acum pun la punct și ultimele detalii. Aștept să sosească documentele de călătorie de la oraș. În perioada asta, e mai ușor să vii în Rusia decât să pleci.

— Îl luăm și pe Bucătar cu noi? am întrebat.

Tata a încuviințat din cap.

— Dacă dorește, da.

— Servitorii? a întrebat Liuba.

— Va trebui să ne mulțumim cu personalul de la hotel. I-am scris lui Afon, ca să-l informez despre planurile noastre.

Tata și-a scos ochelarii și și-a frecat nasul.

— Fără Afon, micul Max e…

S-a oprit, copleșit de emoție. Liuba s-a apropiat de el și l-a mângâiat pe spate.

— Îl apărăm noi, tată.

— Cât respir, sper, cum zicea Cicero.

— Am pitit câteva lucruri într-o ascunzătoare perfectă, în caz că trebuie să plecăm în grabă, a zis Liuba.

— Nu mă surprinde, a spus tata, zâmbind. Vom pleca în curând. Faceți-vă bagajele și fiți gata de drum. Nu suflați o vorbă nimănui. S-a ridicat de pe scaun, a deschis brațele și ne-a

strâns pe amândouă la piept. Împreună suntem mai puternici, și nimeni n-o să le facă rău fetelor mele, câtă vreme mai există un licăr de viață în mine.

•

Câteva ore mai târziu, înainte să ne culcăm, eu și Liuba ne-am jucat cu Max pe podeaua din odăița lui. Varinka plecase acasă, să-și vadă mama, și era o bucurie să rămân singură cu Liuba și cu Max. Am întins pe jos câteva pături și saltele – „ca la cort”, cum spunea Liuba – ca să dormim pe ele, spre marea încântare a lui Max. Ședea întins între noi și răsfoia cărți ilustrate, din când în când, întinzându-se după vreo jucărie preferată. Liuba stătea lungită pe burtă și făcea socoteli în carnețelul ei. La lumina unei singure lumânări și a lămpii cu gaz, încăperea părea mai micuță decât de obicei.

— O să-și strice vederea din cauza luminii slabe, am zis.

— Nu-l mai lăsa ce se uite pe cărți, atunci. Tu ești părintele.

— Uneori, mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă mama nu murea și aș fi putut lucra împreună cu profesorul Bartell.

— La Brillantmont? Erai în Elveția acum, îmbrăcată în halat alb, și încrucișai soiuri de mazăre.

— Mama zicea că aș putea fi următorul Gregor Mendel.

— Bănuiesc că a fost groaznic să trebuiască să te întorci acasă, ca să-l ajuți pe tata, după moartea mamei. Dar, dacă n-o făceai, nu l-ai fi cunoscut pe Afon. Nu l-ai fi avut pe Max. Și nu i-ai fi frânt inima Bucătarului.

— Nu m-a deranjat prea mult, până când am văzut-o pe Agnessa îmbrăcată cu haina mamei.

— Cum și-a permis? Încă avea numele mamei pe ea. S-o spunem pe-a dreaptă, femeia asta e pedeapsa vieții noastre.

A urmat un moment de tăcere.

— Mai ții minte povestea pe care ne-o spunea mama, despre două surori legate printr-un fir de argint atât de rezistent, încât nimic nu le putea despărți? Uneori, am senzația că așa suntem și noi, a continuat Liuba, prinzându-mă de mâini. Promiți că n-o să ne despărțim niciodată? Chiar dacă Afon o să vrea să se mute altundeva într-o zi? N-aș suporta să fiu departe de tine.

I-am sărutat mâna.

— Promit. Ia zi, unde-i ascunzătoarea aia perfectă despre care vorbeai?

— Acolo, a spus Liuba, arătând spre podeaua din colț. Sub

dușumea.

— De ce ți se pare perfectă? Servitorii se preumblă pe-aici cât e ziua de lungă. Ar trebui să ducem obiectele importante în camera mea. Nu intră nimeni acolo. Le punem într-unul din sertarele de jos.

— Gândește-te puțin, surioară. În caz că ne atacă bandiții – ceea ce e foarte posibil, dacă mai stăm mult aici, în pădure –, unde crezi că vor căuta prima oară? În dormitoarele principale, firește. Sub saltele. În sertare. Nimănui n-o să-i treacă prin minte să se uite sub dușumeaua din odaia copilului.

— Ar fi bine să punem și banii acolo.

— Bijuteriile, mai degrabă. Dacă îl detronează pe țar…

— Puțin probabil. A înăbușit deja o revoltă.

— Tata zice că, dacă îl răstoarnă pe țar, banii o să-și piardă valoarea, dar aurul și nestematele vor fi mereu o monedă de schimb. I-am cerut Agnessei să-mi dea o broșă a ei, dar mi-a zis că are ea grijă de ele, așa c-am luat asta.

Liuba a scos o brățară din buzunar. Era una dintre preferatele Agnessei, o bijuterie de aur, din perioada Imperiului Mogul, decorată cu două capete de dragoni, uniți în dreptul gurilor căscate, cu colți fioroși. Era smălțuită în indigo-închis, iar capetele dragonilor erau bătute cu rubine, și ochii, din onix.

— *Liuba!* Dacă află…

— N-o să-i simtă lipsa. Și e o ascunzătoare excelentă pentru lista tatei.

A deschis registrul și a rupt prima pagină.

Am prins-o de încheietură.

— Ai înnebunit?

Cu degete agile, ca un păianjen care-și țese pânza în jurul victimei, Liuba făcut sul bucata de hârtie și a vârât-o în gura unuia din dragoni.

— Gata. Nimeni nu s-ar gândi că e aici.

— Ar trebui să te angajeze în poliția secretă.

— Am pus și sextantul în bagaj, bineînțeles.

— Dacă tu îți iei sextantul, îmi iau și eu foarfecă de tăiat trandafiri.

Liuba a lăsat capul într-o parte și s-a uitat la mine, de parcă eram copil.

— Sextantul ne ajută la orientare. Florile n-au niciun rol când vine vorba de supraviețuire.

— Îmi trebuie cărțile Montessori…

— Poți să-l crești pe Max și fără cărți. Nu mai asculta de Agnessa și ai încredere în tine. Ești o mamă minunată, Sofia. Exact cum a fost și mama noastră.

— Mai bună decât Varinka?

— Nici măcar n-o să catadicsesc să-ți răspund la asemenea întrebare.

— Fata asta parcă îi ghicește gândurile. Mă face de rușine.

— Stai cu ochii pe ea, Sofia.

— La fel mi-au zis și Bucătarul și Agnessa. Varinka e doar o fată simplă.

— Care-l ține pe Max numai în brațe. Nu-l lasă aproape niciodată să meargă pe picioarele lui.

— Nu vine cu noi când plecăm, deci n-ai de ce să-ți faci griji. Ce altceva mai iei la tine?

— Una dintre armele vechi ale tatei, de care nici nu-și mai aduce aminte, *încărcată,* bineînțeles. Un colac de sfoară, vaselină ca să ne ascundă mirosul, în caz că suntem urmăriți, și păstramă pentru o săptămână. Am pus și câteva ghemotoace de vată ca să avem ce înmuia în vaselină. Bogdan mi-a spus că sunt foarte utile la făcut focul. Au încăput toate într-o geantă, ca să te pot căra și pe tine, la nevoie.

— Mulțumesc, dar n-o să fie nevoie să mă care cineva. Cât despre sextant, nici n-o să-ncapă acolo.

— Ba începe. Am verificat deja.

Liuba s-a ridicat și a scos o șipcă sub care se afla o gaură de dimensiunea unei cutiuțe de pâine.

— Sextantul se pliază. Vezi? Încap toate în săculețul ăsta din pânză.

— Nu mai e loc și pentru lucrurile mele.

— Ale tale ocupă puțin spațiu. Îți trebuie pesmeți pentru copil cât pentru o lună, lapte praf și o ploscă din piele de oaie pentru apă. Sunt toate puse la locul lor. O să dăm bijuteriile la schimb cu lucrurile de care o să avem nevoie când ajungem acolo.

— Cum rămâne cu hainele?

— Am ascuns în grajd haine groase și cizme pentru toți trei. Le-am pus în fundul boxei Jarușkăi. Ți-am ales pantaloni, ca să fii mulțumită. O luăm spre sud, către Paris. Călare, ar trebui să ajungem în mai puțin de trei săptămâni, dacă vremea ține cu noi. Am luat în calcul, firește, toate popasurile pentru odihnă și

refacere.

— De ce avem nevoie de refacere?

— O să fim istovite, poate chiar vom suferi de foame.

— Trei săptămâni? E imposibil.

— Vom încerca să nu călătorim iarna, dar s-ar putea să nu depindă de noi, a spus Liuba, despăturind o hartă și întinzând-o pe jos. După socotelile mele, ne aflăm la 2.160 de kilometri de Paris. Călare, dacă parcurgem optzeci de kilometri pe zi, cu o pauză de trei ore pentru păscut, o să ne ia…

— 26,8 zile ca să ajungem la destinație, am zis.

— Bravo, surioară. Trebuie, bineînțeles, să mai ținem seama și de condițiile de călătorie, de vremea neprielnică și de haitele de lupi, neobișnuit de numeroase.

— O să treacă toată zavistia asta. O să vezi că ne facem griji degeaba. Mâine-seară, vom fi în tren.

Liuba a băgat harta și brățara în raniță, după care a fixat șipca la loc cu vârful ghetei.

— Sper să ai dreptate, dar, deocamdată, ți-am pregătit o surpriză, Sofia… și micului Max.

— Ce surpriză?

Liuba s-a dus la lampa cu gaz, a stins-o, lăsând o singură lumânare aprinsă, apoi s-a întins pe podea, lângă noi.

Încă neobișnuită cu bezna, am prins-o de mână.

— Nu văd nimic.

— Uită-te sus, mi-a zis, pe un ton vesel.

M-am uitat la tavan și am văzut niște puncte argintii aranjate după un model cunoscut. Dacă nu știam că sunt în casă, aș fi jurat că mă aflu sub o constelație pe cerul negru al nopții.

Am amuțit de emoție.

— Ce minunăție, Liuba!

Așadar, acesta era proiectul secret.

— E constelația lui Max. M-am urcat pe scara lui Bogdan ca să le lipesc.

— Vai, Liuba!

— Taurul, zodia sub care s-a născut Max. Dacă se trezește în miez de noapte, n-o să-i fie frică.

Liuba și-a pus capul pe umărul meu. Am strâns-o în brațe și i-am inspirat parfumul fraged de clei, lavandă și speranță.

— Pe cer, Taurul se află chiar între zodia ta, Gemeni, și a lui Afon, Berbec.

Mi s-au împăienjenit ochii de lacrimi, iar stelele argintii păreau să alunece deasupra noastră.

— Îți place? m-a întrebat Liuba.

— Un dar mai frumos nici că se putea, am răspuns.

Stăteam în beznă toți trei și priveam cerul acela, apăsați de greutatea uriașă a lumii care se rotea lent, ca și când divinitatea ne rezervase un plan mai presus de noi. Trebuia să fim pregătite, căci forța lui o depășea pe a noastră și îi stătea în putere să ne poarte oriîncotro dorea.

Capitolul 12

VARINKA
1916

Am lăsat-o pe mama la izbă și am pornit spre moșie pe noua mea scurtătură, uitându-mă cu atenție după ciuperci și plante medicinale. Se pogorâse toamna peste codru, iar unele dintre cele mai prețioase comori se ascundeau acum sub frunzele viu colorate. Le răsfiram cu piciorul în treacăt și mă uitam când într-o parte, când în alta, după preferatele Bucătarului; aveam o față de pernă veche legată la mijloc, în care să pun roadele.

Ajunsesem persoană importantă la conac. Dacă n-o puneam la socoteală pe contesă, aproape toți ceilalți mă plăceau foarte mult. Raisa plănuia să-mi facă un tort și mă întrebase în două rânduri ce fel de glazură îmi place. I-am răspuns că o prefer pe cea de lămâie. În seara aceea, era anunțată o cină festivă, în cinstea prietenului contesei, cu ocazia căreia urmau să fie gătite trei gâște. Carnea de gâscă era preferata *mamkăi,* și negreșit aveau să rămână resturi.

Judecând după privirea din ochii *mamkăi,* îi făcea mare plăcere să-mi asculte poveștile despre moșie, despre încălțările și rochiile elegante ale doamnelor… și despre micuțul Max. Lui Taras însă nu-i puteam destăinui nimic din toate acestea. Mi-ar fi spus că porcii burghezi se ghiftuiesc cu animalele din pădure, fără să le pese de ceilalți, și că am duce-o mult mai bine fără ei. Așa să fi fost oare? Doar soarta făcuse să nu ne naștem și noi într-o lume cu călești frumoase și ciorapi de mătase.

Nu departe de porțile moșiei, am ieșit din pădure și am luat-o pe drumul principal. În iarbă, chiar pe marginea drumului, am zărit ceva rotund și portocaliu. Am studiat câteva secunde obiectul cu pricina, după care l-am luat de jos și l-am învârtit în palmă. Era o portocală – un fruct pe care doar în enciclopedia *mamkăi* îl mai văzusem. Aveam parte deseori de astfel de surprize plăcute, îndeosebi în zilele vesele ca aceasta. Ba găseam un trifoi cu patru foi. Ba vreun cadou neașteptat. Știam că e un dar pe care-l moștenisem de la tata. Am vârât portocala în buzunarul rochiei.

— Salutare, Inka!

Am tresărit la auzul vocii și m-am întors. Erau Taras și prietenul lui, Vladi. Taras purta haine de vânătoare, vestă din blană de focă și *brodni* de piele, cizme de vânătoare până la genunchi, unse cu păcură. Nu era de mirare că le poreclise „pânditoare”, căci îi permiteau să-i urmărească prada pe nesimțite.

Lângă el, stătea Vladi, mult mai mic de statură și cu un semn de arsură cumplită pe față, ce lucea în lumina soarelui.

— Nu-i frumos să te furișezi așa în spatele omului, am zis.

M-am tras un pas înapoi și am aruncat o privire în jur. De unde apăruseră? Taras avea rute mai bune decât căprioarele și, cu siguranță, cunoștea codrii la fel de bine ca ele. De nenumărate ori, îl văzusem pe Taras cum scrutează pădurea, cu capul plecat într-o parte, uitându-se după urme de animale și pânze rupte de păianjeni.

— Mă bucur să te văd, Inka, a spus Vladi, arătându-și limba roșie și lucioasă în colțul gurii.

Mă străduiam să nu mă uit prea insistent la cicatricea lui.

— Te-am tot căutat, a zis Taras.

— Mă grăbesc să ajung la conac.

— Ești prea fudulă să-l mai saluți pe Vladi? S-a mutat în Malinov.

— Bravo lui.

— Toți sătenii sunt de partea lui. Lucrurile se schimbă rapid, Inka. Ceea ce e foarte bine pentru cauza noastră. Avem prieteni sus-puși la Petrograd.

— Grozav. Atunci, mergeți acolo.

Vladi a azvârlit o pietricică în pădure.

— E vâlvă mare la oraș. Toată lumea vorbește despre

mișcarea de a recăpăta ceea ce ni se cuvine.

— În fiecare săptămână se mai iscă câte o mișcare.

— De data asta, câștigăm. Ar trebui să vezi ce potop de oameni s-a strâns.

— Trebuie să plec. Familia Streșnaiva…

Taras m-a apucat de încheietură. M-a trecut un junghi prin tot brațul.

— Ai promis că-mi povestești despre ei.

— Nu-mi strica rostul, Taras. Nu vreau să fiu spionul tău.

— Am adus carne de căprioară.

— Bucătarul ne dă fazan, am zis, smulgându-mă din strânsoare, și mi-am reluat drumul. Parcă voiai să te înrolezi.

— Toată militărimea dezertează, a zis Taras, ținându-se după mine.

Care vasăzică, nu se înrolase, până la urmă. Ghicise foarte bine mama când îmi zisese că merge la Petrograd doar ca să vadă filme la cinematograf.

— Lumea moare de foame la Petrograd. E tot mai furioasă pe zi ce trece. A venit și clipa noastră și trebuie să ai și tu o contribuție în asta.

— Conacul e baricadat ca o fortăreață, am spus. N-ai cum să intri.

Taras m-a prins din urmă, m-a răsucit cu fața spre el și și-a înfipt degetele în beregata mea.

— Câți servitori bărbați sunt?

Am încercat să-i răspund, dar mâinile lui mă sugrumau prea tare.

— Diseară, să lași ușa bucătăriei descuiată, mi-a zis.

— Nu, am bâiguit.

— N-o să fim niciodată liberi, câtă vreme ne conduc asemenea paraziți, a spus, întețindu-și strânsoarea, încât îmi simțeam sângele pulsând în cap. Diseară, lași ușa din dos descuiată și fluturi un prosop alb de la fereastra odăii copilului, ca să știm că ți-ai îndeplinit sarcina.

M-a cutremurat un fior de groază. De unde cunoștea planul moșiei? Cercetase, probabil, pe ascuns întreaga proprietate. Amețită din pricina lipsei de aer, am încuviințat din cap.

— Potolește-te, Taras, a intervenit Vladi, apropiindu-se de noi.

Mi-a dat drumul.

— Dacă ții la mine, faci ce ți-am spus.

M-am îndoit de spate, trăgând aer în piept cu nesaț.

Cum să țin la unul ca el? Mi-am masat gâtul. O să-mi rămână vânătăi, ca să mă ia contesa la ochi? O să-i facă rău Sofiei? Nici nu voiam să mă gândesc că i-ar putea face rău copilului.

Mi-am văzut în continuare de drum.

— Să stai în pădure diseară, Taras, i-am strigat peste umăr. *Mamka* nu poată să mănânce când ești acasă.

M-am întors, dar amândoi se făcuseră nevăzuți.

Capitolul 13

SOFIA
1916

Tata se plimba prin vestibul, așteptând în fiecare zi să sosească documentele de la minister, care să ne permită să plecăm din Malinov. Mă străduiam să-mi ocup timpul făcând bagaje și trimițându-le mai multe scrisori Elizei și lui Afon, prin curierul ministerial.

Tata a hotărât să țină repetițiile săptămânale pentru cor, ca să nu dea de bănuit că vrem să fugim. Intenționa, de asemenea, să dea o raită pe la magazinul universal, căci nu-i sosise încă tutunul și rămăsese fără cerneală.

Îmi plăcea enorm magazinul universal. Prin vitrina mare a prăvăliei frumos rânduită, se vedeau rafturile ticsite cu săpun pudră și articole de papetărie. Domnul Astronavici, căruia îi spuneam domnul A., era singurul tenor al tatei, un fost plugar voinic, cu obraji durdulii, care vindea acum tutun, pipe și țigări de foi. De câte ori eu și Liuba treceam pe la el, deschidea ușițele din sticlă, ca să ne desfătăm cu parfumurile divine ale tutunurilor aduse de pe tărâmuri exotice, precum Sumatra sau Malawi.

Doamna A., pe atât de uscățivă pe cât era de vânjos domnul A., se ocupa de papetărie și dulciuri. Blocuri de foi de scris aranjate în teancuri ordonate. Stilouri și penițe. Caramele cu tot soiul de arome distribuite în prețioasele ei borcane din sticlă venețiană. Cerneală indiană, albastră, neagră și roșie.

Am urcat în trăsură, cu un ghiveci cu mușcate în brațe, florile

preferate ale doamnei A. Gătit cu bluză și pantalonași marinărești și cu pălărie de paie, micul Max stătea în genunchi lângă tata, cu ochii ațintiți pe geam, ca să vadă vietățile din pădure.

— Putem să luăm un iepure acasă? a întrebat.

— Sunt foarte iuți, a răspuns tata. Nu-i prinzi decât dacă-i împuști.

Max a scos un geamăt la auzul acelor cuvinte, spre amuzamentul tatei, care a dat capul pe spate și a izbucnit în râs. De la o vreme, aceste momente erau aproape o raritate.

Aș fi putut să-l las pe Max în grija Varinkăi, țăranca pe care o angajasem ca să ne dea o mână de ajutor. Era cumsecade și părea mai pricepută decât mine la îndeletnicirile materne, dar nu voiam să risc. Agnessa îmi sădise în minte sămânța îndoielii în ceea ce o privește și mă tot cicălea să o trimit la spălătorie. Îmi venea greu să mă uit la servitorii noștri și să nu mă întreb dacă ne sunt sau nu credincioși.

Deși era o zi rece de toamnă, tata a ales să mergem cu droșca, iar vizitiul David, îmbrăcat în uniformă de țară, cu veston lung și chipiu decorat cu o cunună din pene de păun, a strunit calul să pornească la drum, cu nesfârșite chiote și strigăte. Când venea iarna, se înfofolea în atâtea paltoane, încât avea nevoie de ajutor ca să urce pe capră. De data asta însă, nu vom mai apuca să-l vedem. Până la iarnă, vom fi părăsit de mult Rusia.

Am ieșit pe poarta păzită de Aleks și de Ulad, trași de Jarușka într-un trap domol. Imediat ce am trecut de un delușor, au apărut în zare satul Malinov și copacii săi înveșmântați în nuanțe de portocaliu și roșu. De la distanță, părea neschimbat, dar pe măsură ce ne apropiam, în ropotul copitelor Jarușkăi pe șoseaua bătătorită, era din ce în ce mai limpede că se petrece ceva necurat acolo.

Am schimbat o privire neliniștită cu tata, în timp ce treceam pe lângă izbele cu obloanele trase peste ferestrele în tocuri sculptate cu flori frumoase și animale. Unde era toată lumea? De obicei, le întâlneai pe stradă pe femeile care duceau, flecărind între ele, inul la fabrica de pânză a tatei.

Am trecut prin dreptul Hanului Malinov. Pe lângă școala micuță. Magazinul de instrumente muzicale. Toate erau închise.

Am trecut pe lângă brutărie și i-am văzut vitrina spartă. Soția

brutarului se plimba agitată prin fața acesteia. Jarușka a încetinit și a oprit în dreptul magazinului universal. Peste drum, hambarul, în care erau depozitate proviziile armatei, ținut, de regulă, sub cheie, era acum deschis și ușa doborâtă la pământ. Fânul și lăzile de lemn, goale, erau aruncate în toate părțile, iar o baltă albă de lapte se prelingea peste rumeguș.

Tata a sărit din droșcă și a luat-o la fugă pe trepte. L-am luat pe Max de mână și m-am dus după el. L-am găsit discutând cu domnul A., în vreme ce soția acestuia se chinuia să măture, pe întuneric, cioburile borcanelor sparte. Magazinul fusese jefuit, lăzile zăceau răsturnate, cioburile erau împrăștiate peste tot, iar pereții și podeaua, mânjiți cu cerneală. Tutunul dispăruse, iar vitrinele cu geamurile crăpate stăteau goale.

Când l-a văzut pe tata, doamna A. s-a dus iute la el și a făcut o plecăciune adâncă.

— Excelența Voastră, eram convinși că veți veni.

— Doar Dumnezeu poate spune ce i-a împins să facă așa ceva, a zis domnul A.

Doamna A. stătea rezemată în mătură, iar cocul îi atârna pe lângă gât, ca un ou ochi pe marginea farfuriei.

— Foamea i-a împins. Iar țarul are pretenția să ne predăm bunurile armatei?

O răzmeriță? Aici, în micul nostru Malinov?

Am pus mușcata pe tejghea și m-am apropiat de doamna A.

— Ești încă zguduită. Stai jos.

— Cum să stau jos când e așa prăpăd în jurul meu?

I-am luat mătura din mână și m-am apucat să mătur cioburile de pe jos.

— Cum s-a iscat?

— Mai întâi, au atacat magazia, a zis domnul A. Toate prăvăliile unde se strâng provizii pentru trupele imperiale.

— Cine-s făptașii?

— Majoritatea săteni. Și câțiva de la oraș.

— Au furat bumbacul? a întrebat tata.

— Au furat tot, Excelența Voastră. Laptele, șunca. Tot ce-au găsit. După aceea au venit aici. Brutarul deschisese dis-de-dimineață, ca să încingă cuptoarele.

— L-au lăsat la pământ fără cunoștință, a adăugat doamna A. I-au luat toate pâinile. Apoi a venit Lucia Popov, cu câteva dintre prietenele ei, și-a zis că trebuie să scădem prețul făinii cu șase

copeici. Când i-am spus că noi plătim de două ori mai mult, a pus mâna pe un sac și-a urlat: „Luați-l de-aici, fetelor!”

— Ceilalți ne-au luat tutunul, fără nicio rușine, a zis domnul A. Ticăloșii au șterpelit până și căciula de șinșilă a nevesti-mii.

Doamna A. a scos dintr-o cutie galbenă unul dintre pesmeții preferați ai lui Max, de la McVitie & Price, s-a lăsat în genunchi și i l-a dat.

Max a înșfăcat pesmetul.

— Spune mulțumesc, l-am atenționat.

A dus pesmetul la gură, fără să scoată o vorbă. Îmi venea să intru în pământ de rușine, când am văzut-o pe doamna A. că ridică din sprâncene. De ce nu asculta de mama lui?

— De ce-au făcut sătenii asemenea lucruri? a întrebat tata.

— Unii dintre ei erau clienții mei cei mai buni, a spus domnul A., dar i-a întărâtat Vladi, un nelegiuit nou venit în sat.

— Poliția ce face? am întrebat.

— A intervenit bătrânul Jaska, dar i-au luat arma și i-au tras o chelfăneală zdravănă. Nu foarte zdravănă, spre norocul lui.

Tata a făcut semn spre telefonul de pe tejghea.

— Sun la Petrograd.

— Nu funcționează.

Domnul A. i-a întins o punguță cu tutun.

— Asta e tot ce-a mai rămas.

Tata i-a mulțumit cu o plecăciune din cap și a vârât punguța în buzunar. N-a pomenit nimic despre preț, căci ar fi fost de prost gust, iar tata nu avea niciodată bani la el.

— Ai idee ce se întâmplă la fabrica de pânză? a întrebat.

— Am înțeles că unii ar vrea să-și părăsească posturile, a răspuns domnul A.

— Maistrul nu mi-a zis nimic de așa ceva.

Domnul A. a ridicat din umeri.

— Vladi e priceput la discursuri. A vorbit despre salariile neîndestulătoare. „Fabrica trebuie să aparțină poporului”. „Jos țarul”. Lozincile obișnuite.

— Eu dau salarii bune, dar unii încearcă mereu să agite spiritele.

— Nu mi-o luați în nume de rău, Excelență, dar, de data asta, lucrurile sunt mai complicate. Abia ne ajunge mâncarea să ne hrănim pe noi. Jumătate dintre săteni au fost luați cu arcanul. Poate-mi vine și mie rândul cât de curând.

Doamna A. a venit lângă soțul ei.

— Iar, dacă guvernul mai tipărește mulți bani, o să murim cu toții de foame.

Tata s-a uitat la mine.

— Știu și eu foarte bine ce se întâmplă la minister. Nu e cazul s-o speriem pe fată.

Am sărutat-o pe doamna A. pe obraji.

— Suntem alături de voi și îi vom prinde pe făptași.

— Desigur. Răzmerițele sunt trecătoare. Cel mai bine e să mergeți acasă acum, altminteri nici Dumnezeu nu vă va mai putea ajuta. Cine știe când le trăsnește ticăloșilor prin minte să se întoarcă?

Tata i-a strâns mâna domnului A.

— Trece-mi tutunul în cont.

— S-au adunat cam mulți bani, Excelența Voastră, a spus doamna A.

Domnul A. i-a aruncat o privire tăioasă.

— O să-i cer secretarului să se ocupe de asta, a spus tata, întorcându-se spre ea. Cu voia lui Dumnezeu, o să trecem și peste năpasta asta.

Doamna A. se uita la podeaua pătată de cerneală și clătina din cap. Domnul A. a desfăcut brațele și ne-a condus afară din magazin.

După aceea, am dat o fugă până la casa parohială a părintelui Pavel, care, deși zdruncinat, ne-a binecuvântat pe toți trei, și ne-am înapoiat degrabă la moșie. Repetițiile pentru cor aveau să se țină în altă zi.

•

Odată întorși la conac, l-am ajutat pe Bucătar să culeagă și ultimele legume din grădina din fundul curții, chiar de lângă cotețele păsărilor. Am smuls sfeclele roșii și buchețelele de ridichi rozalii, sub privirile păunilor care se plimbau țanțoși și ciuguleau după gândaci prin pământ, slobozind, din când în când, câte un țipăt agasant.

Bucătarul era îmbrăcat cu obișnuita-i ținută de grădinărit: o cămașă veche din flanelă și pantaloni kaki. Mai înalt și mai lat în piept decât Afon, și cu părul lung prins la spate într-o coadă împletită, arăta foarte bronzat datorită activităților în aer liber. Inelul cu diamant îi scânteia în razele soarelui și împrăștia o ploaie de prisme peste solul negru. De ce oare nu s-o fi însurat

până acum? Din spusele lui Bogdan, se părea că nu îi plăceau femeile.

— Ai terminat bagajele?

— Încă de acum câteva zile. Vreau să ies la o plimbare cu calul.

— Trebuia să fi plecat deja de aici. S-a oprit din săpat, s-a rezemat cu un braț de coada cazmalei și a aruncat o privire spre pădure. Am o presimțire sumbră, Sofia.

— Tata i-a zis contelui că poate lua doar două cufere cu el. Cred că o să dureze o zi până își reface bagajele.

— Multe lucruri îmi ajung la urechi când sunt în bucătărie. Rândașii spun că se pune la cale o nouă răzmeriță.

— Țarul...

— Țarul e un nerod. Din cauza lui, o să ajungă țara pe mâna Roșiilor. Iar, de data asta, sunt bine organizați. Atrag țărănimea prin transmisiuni radiofonice. N-or ști ei să citească, dar au urechi să audă. Afișe fără vorbe, care să-i influențeze pe analfabeți. Ascultă-mă pe mine, dacă se întoarce Lenin, primul lucru pe care o să-l facă va fi să interzică ziarele care sunt împotriva lui.

— Ține-ți firea, omule. Mâine plecăm.

— S-ar putea să fie prea târziu.

— Dacă nu ne mai faci tortul cu mere, o să plecăm și noi. Contele e înnebunit după el.

— E un element negativ printre noi. Nu-mi miroase a bine. Dacă era după mine, plecam de mult.

— Ce te-a oprit?

— Ești în pericol aici. Dacă sosesc azi documentele, ar fi bine să plecăm chiar diseară.

— Dacă mai trăia mama, n-ar fi îndrăznit s-o amenințe. În fiecare an, dădea o petrecere pentru săteni, în iunie, de ziua onomastică.

Dormeau toți aici, mama le organiza o tombolă, le făcea prăjituri speciale.

Bucătarul scruta pădurea îndepărtată.

— Nu pricepi, Sofia. Nimeni nu mai e în siguranță.

•

Câteva ore mai târziu, în aceeași după-amiază, am ieșit pe poarta moșiei, la o ultimă plimbare pe Jarușka. Simțeam nevoia să scap de Agnessa, să stau sub un umbrar și să mă gândesc în

tihnă la ce mai era făcut. Mă tulbura în permanență, răstindu-se la servitori să împacheteze totul cu grijă și să coasă bijuteriile în căptușeala hainelor. În grija mea căzuse colierul cu smaralde, pe care tata i-l dăruise mamei în luna de miere. Am pipăit tivul jachetei și am simțit platina grea din interior.

Agnessa petrecuse toată ziua în *zala,* îmbiindu-l pe conte cu coniacul fin al tatei, doar – doar îi mai potolea nevroza.

— Bolșevicii ne urăsc, a zis contele, agitând coniacul din pahar. Prin câte revoluții trebuie să mai trecem ca să pricepem asta odată? Sper că iei toată argintăria. Nu cred s-o mai găsești aici la întoarcere.

— Bogdan o să aibă grijă de casă în lipsa noastră, a răspuns Agnessa.

M-am așezat pe o moviliță acoperită cu mușchi, am mâncat niște pâine neagră cu brânză, pe care mi le pusese la pachet Bucătarul, i-am scris o scrisoare Elizei, după care am scos din raniță ultima și cea mai neprețuită scrisoare primită de la Afon. Serviciile poștale funcționau haotic, și până și pachetele trimise prin curierul ministerial se răriseră, ajungând la unul pe săptămână.

Chiar dacă părinții voștri se împotrivesc, scria Afon, *ia-i pe Liuba și pe Max și părăsiți cât mai curând Malinovul.*

Tot Afon îmi povestea că se duc lupte grele, dar toate amănuntele erau acoperite cu cerneală neagră. Uram din tot sufletul dungile acelea negre. Știam din ziare că luptele cele mai înverșunate se dădeau la Verdun, în Franța, pe frontul de vest, și la granițele dintre Belgia, Luxemburg și Germanie. Unde-o fi fost regimentul lui Afon? Din spusele lui, deduceam că ar fi în apropiere de Polonia.

Mă rugam cu disperare să fie cât mai departe de Verdun.

La întoarcere, m-am întins peste grumazul Jarușkăi și am plâns amarnic în coama ei. În depărtare, a răsunat gongul Bucătarului, anunțându-mă că e ora cinci și întârzii la cină.

S-a lăsat întunericul în timp ce înaintam cu jacheta descheiată, vântul rece fluturându-mi prin cămașa de in când ne-am mai apropiat de casă, Jarușka a încetinit, a tresărit brusc și a continuat cu pași șovăitori. Deslușeam niște siluete negre lângă hambarul din fund. Nu puteau fi decât simple năluciri. De când plecase Afon, mă speriam și de umbra mea.

Mi-a mai venit inima la loc când am zărit luminile casei. Tata

și Agnessa își făceau, probabil, griji din pricina mea, dar îmi pusesem deja strictul necesar în bagaje și eram gata de drum.

Am descălecat în grajd și am prins-o de gât pe Jarușka, care și-a lipit nasul de obrazul meu. Fusese ultima plimbare călare până când aveam să ne revedem la Paris. I-am pus o găleată de ovăz sub bot și am luat-o prin spatele casei, scuturându-mi din mers praful de pe cizme.

Nici n-am apucat bine să bat cu cravașa în ușa din dos, că Raisa a descuiat-o și m-a întâmpinat cu o reverență.

Am întins mâinile și mi-a scos mănușile.

— Minunată plimbare, am spus. Varinka e aici?

— Da, a zis Raisa, aplecându-se să-mi șoptească la ureche. Tatăl domniei voastre a întrebat de trei ori unde sunteți. I-am zis că ați ieșit la plimbare, să mă ierte Dumnezeu! a adăugat, făcându-și cruce.

Am pornit iute spre salonul de mese și am trecut pe lângă Bucătar, care stătea cu mâinile în șold, părul pieptănat pe spate și cu o privire neliniștită în ochii săi albaștri. Șorțul îi era ca o hartă a lumii pictată cu mâncărurile din acea seară: o pată de grăsime de gâscă forma Africa, compotul de zmeură, America de Nord, iar dâra de ciocolată înfățișa Europa.

— Pe unde-ai umblat, Sofia? Tatăl tău a tot întrebat de tine.

— *Sst,* i-am zis. Te aude Agnessa.

— Plecăm astă-seară, nu-i timp de mâncare. Au sosit documentele. Ți-am pus niște semințe de floarea-soarelui pentru drum.

În momentul în care s-a apropiat să îmi dea pachețelul, i-am simțit mirosul de parfum franțuzesc amestecat cu cel de pământ.

— Le-am decojit deja, a spus.

Am dat fuga în salon, unde mă așteptau Agnessa, Liuba, tata și contele, deja îmbrăcați de drum, mai puțin Agnessa care își închipuia că rochia bej, din dantelă, e o ținută potrivită pentru o asemenea călătorie. Stăteau în jurul mesei și serveau o cină frugală, alcătuită din pâine și brânzeturi. În mijloc, era întinsă o hartă.

S-au repezit cu toții spre mine.

— Credeam că te-au răpit, a zis Agnessa.

— Plecăm astă-seară, m-a anunțat tata.

— Știu, mi-a spus Bucătarul.

Liuba a venit lângă mine, terminând și ultima îmbucătură de pâine cu unt.

— Nu încap decât două dintre cuferele contelui.

— Ce se întâmplă cu păunii mei? a întrebat el.

Tata a împăturit harta și a băgat-o în buzunarul de la piept.

— De la Petrograd la Paris, călătorim la clasa a doua, așa că trimitem ulterior după lucrurile mai grele.

Contele a aruncat un cub de zahăr în paharul cu ceai.

— Adică vom dormi laolaltă cu toți pungașii din Rusia?

— Atragem mai puțină atenție la clasa a doua.

— Nu cumva să trezim bănuieli pentru că părem *prea* săraci, a zis Agnessa. Ard de nerăbdare să văd Parisul, dar e revoltător ca tocmai noi să fim siliți să fugim din țară. Noi, care ne purtăm atât de frumos cu servitorii și suntem generoși cu milogii?

— Poate că milogilor nu le place să fie numiți așa, a spus Liuba, lingându-se pe degete. Ei nu merg la operă, ca să aibă unde purta rochiile pe care le arunci tu. Le taie și fac cârpe din ele.

— Catifeaua franțuzească e foarte rezistentă.

Bucătarul, gătit cu un palton cafeniu, elegant, a intrat în salon și s-a dus la tata.

— Sunteți pregătiți?

Tata a scos ceasul din buzunarul vestei.

— Nu mai trebuie decât să încărcăm cuferele contelui și putem pleca.

Pe neașteptate, s-a stârnit larmă în hol, de unde răzbăteau trosnete de lemn spart și glasuri aspre de bărbați.

— Doamne, Dumnezeule, Ivan! a murmurat Agnessa, întinzând mâna către tata.

Cu inima tremurându-mi în piept, am tras-o pe Liuba lângă mine, iar timpul s-a oprit în loc odată cu prăbușirea lumii noastre.

Capitolul 14

ELIZA
1916

Caroline s-a întors la apartament după patru zile de la moartea lui Henry, în noaptea rece și ploioasă în care l-am înmormântat. S-a închis în camera ei și a refuzat să mănânce. Palidă și posomorâtă cum era, mă ducea cu gândul la un ou spart.

Peg a așezat coroana funerară la ușă, semn că îngerul morții mai răpise un suflet. Croitoreasa, care abia aștepta să ne coasă ținutele de voiaj, a ajuns să ne coasă rochii de doliu, patru numai pentru mine, aproape identice, din mătase neagră, tivite cu crep negru și aspru, care îmi zgâria încheieturile și gâtul, drept pedeapsă pentru că nu reușisem să-l salvez pe Henry.

Într-o dimineață, mama a intrat în dormitorul meu și a pus pe noptieră medalionul pe care-l purta mereu în amintirea tatei, cu o fotografie micuță vârâtă sub sticlă. M-am uitat la bijuteria ovală, din aur, încrustată cu un păianjen din pietre prețioase ce urca spre o plantă curgătoare din diamante. Pântecul păianjenului era format dintr-un vechi diamant masiv, iar capul și toracele, din rubine. Îi aparținuse mamei sale, bunica mea, Jane Eliza Woolsey, care îl purtase după ce își pierduse soțul pe mare. Oare toate femeile din neamul Woolsey erau condamnate la suferință?

— Cel mai bun leac împotriva tristeții e să te dedici activităților de binefacere și să-ți găsești o nouă misiune în viață, m-a sfătuit mama.

— Nu acum, mamă, am zis și mi-am tras pătura până sub bărbie.

Doborâtă de durere, mi-a luat câteva ore să isprăvesc o treabă cât se poate de simplă, dar, cu o forfecuță de unghii, am izbutit să decupez chipul lui Henry din fotografia de nuntă. Apoi am desfăcut medalionul și am introdus-o sub sticla acestuia, lângă fotografia tatei. Amândoi zâmbeau către mine.

De ce m-ați părăsit amândoi? Mi-am trecut lanțul peste cap și l-am simțit cum îmi atârnă greu pe piept.

M-am uitat peste scrisorile de condoleanțe și am scos un plic scris de mâna Sofiei. Am privit gânditoare timbrele de pe el, pe care erau aplicate două sigilii cu litere chirilice, și caligrafia frumoasă și dreaptă, chiar dacă ușor mai neglijentă decât de obicei. Găseam o mare alinare în faptul că ne scriam zilnic, căci o simțeam mai aproape de mine și știam că, cel puțin deocamdată, e vie și nevătămată.

Am rupt plicul și am despăturit două foi de hârtie crem, pe antetul cărora stătea imprimat cu litere negre *Malenkoe Nebo,* „Micul Eden”. A fost de ajuns să-i văd scrisul și parcă mi s-a înfipt o săgeată în inimă de dorul scumpei mele prietene. Ce mângâiere ar fi să o am alături de mine și să-i pot povesti despre Henry și ziua aceea cumplită. Era ciudat faptul că nici măcar nu aflase încă de moartea lui. Îi scrisesem despre cele întâmplate. Oare mai ajungeau scrisorile mele la ea?

Draga mea Eliza,

Sper că ești bine sănătoasă. Parcă mai zilele trecute ne aflam pe terasa casei din Southampton. Am primit cărțile de la tine și îți mulțumesc din suflet. Mi-am dorit dintotdeauna să citesc Cinci săptămâni în balon, *iar Liuba e în al nouălea cer, pentru că e pasionată de Jules Verne și a deprins o mare pasiune și pentru Africa. O să te anunț ziua în care ne vom apuca de ea, ca s-o puteam citi împreună.*

Așa cum bine ai prevăzut, lucrurile se înrăutățesc aici pe zi ce trece, căci clasele muncitoare sunt tot mai nemulțumite, iar războiul nu le va mai putea distrage atenția mult timp. Germania se dovedește a fi un dușman mai aprig decât ne închipuiam. Tata e teribil de îngrijorat din pricina amplorii pe care o iau mișcarea bolșevică și atacurile tâlharilor tot mai numeroase asupra moșiilor, așa că ne pregătim de plecare. Cum Afon s-a întors la regiment, am rămas expuși pericolelor, astfel că tata a hotărât să călătorim cu trenul.

Am să-ți trimit o telegramă cu mai multe detalii imediat ce ajungem la destinație.

Sărută-i pe fermecătorul Henry și pe Caroline din partea mea, și roagă-te pentru noi.

Cu drag,

A ta prietenă devotată,

Sofia

M-au trecut fiori reci când am recitit scrisoarea. *Atacurile tâlharilor tot mai numeroase asupra moșiilor?* De ce nu m-oi fi ținut de cuvânt și să-i fi trimis Sofiei numele agentului meu de voiaj? Acum, ar fi fost la adăpost de primejdii.

Am recapitulat în minte numele prietenilor mamei de la Departamentul de Stat. Putea ajuta vreunul dintre ei familia

Strașnaiva să părăsească Rusia în siguranță? Am vârât scrisoarea în buzunar și m-am dus în camera lui Caroline.

M-am prins cu o mână de stâlpul baldachinului și mi-am stăpânit cu greu lacrimile, văzând-o pe Peg, cu părul ei negru strâns în moțul capului, cum o ajuta pe fiica mea să îmbrace rochia de doliu. Pentru că nu împlinise încă paisprezece ani, vârsta la care copiii erau obligați să poarte haine negre, Caroline purta o rochie din in alb, cu o panglică de crep negru, simbol dureros al faptului că își pierduse tatăl.

Caroline a întors spre mine ochii înconjurați de cearcăne vinete.

— E nedrept că tu ești obligată să porți negru, când eu mă îmbrac în alb.

De ce nu puteam s-o strâng în brațe și să-i alung suferința?

— Albul e simbolul speranței, a mormăit Peg, cu gura plină de agrafe.

Cu toate că habar nu avea să spele podelele, Peg era o veritabilă enciclopedie a rânduielilor de înmormântare.

— Am făcut prescurile, doamnă Ferriday, m-a informat Peg, văzându-și în continuare de ocupația ei. A făcut semn din cap spre funestele turtițe ovale din castronul aflat pe biroul lui Caroline, fiecare dintre ele învelită în hârtie cerată și prinse cu un sigiliu de ceară. Am acoperit și oglinzile cu crep.

Peg era îmbrăcată cu o rochie neagră, pe care bănuiam că o poartă adesea, căci povestea mereu despre înmormântările la care mergea, de parcă erau niște piese de teatru.

Caroline și-a făcut vânt pe la nas.

— Crepul ăsta miroase oribil.

Produs dintr-o mulțime de substanțe toxice, țesătura era foarte vătămătoare, dar obligatorie în perioada de doliu. Familia defunctului era, evident, silită să-și pună în primejdie sănătatea la moartea celui drag.

— Nu era nevoie să acoperi oglinzile, Peg.

— Doar nu vreți să se vadă spiritele în ele?

Eram prea obosită ca să mă cert cu ea. Să fi avut acest efect pastilele doctorului Forbes?

— Și te rog să nu mai întorci fotografiile cu dosul în sus, am zis.

Cum așezam ramele în picioare, cum le găseam răsturnate, căci totul făcea parte din ceremonialul de doliu al lui Peg, care

se temea ca spiritul răposatului să nu pună stăpânire pe fotografii.

— Da, doamnă.

Un tunet cumplit a răsunat afară, zguduind câinii din porțelan înșirați pe etajera lui Caroline. Peg s-a dus la fereastră și a tras draperia cu picățele albe.

— Ăsta-i semn că domnul Ferriday a ajuns în ceruri…

Caroline s-a uitat la mine, cu ochii scăldați în lacrimi.

— …și e posibil să ne viziteze la noapte.

— Încetează, Peg.

— Dar unchiul meu, Pat…

— Nu-mi pasă de unchiul tău. Îmi sperii fiica și vreau să încetezi cu toate astea. Gata cu fotografiile și prevestirile…

Peg a lăsat capul în pământ și și-a șters ochii cu o batistă tivită cu negru.

— M-am săturat de superstițiile astea irlandeze absurde. Domnul Ferriday a murit și nu se mai întoarce.

Peg a cuprins-o în brațe pe Caroline și au izbucnit amândouă în plâns, contopite într-o singură ființă, învești mântată în alb și negru. Cum putusem să decad într-atât încât s-o cert pe biata Peg, care nu făcea altceva decât să-l jelească pe Henry? În casa noastră, nu se aruncau vorbe la mânie.

Le-am îmbrățișat pe amândouă și am simțit cum li se zguduie trupurile la pieptul meu.

Cum vom izbuti oare să trecem peste aceste greutăți fără el?

Capitolul 15

VARINKA
1916

Când m-am apropiat de poarta moșiei, m-a străbătut, ca întotdeauna, un fior rece, la vederea gardului cu țepușe negre. O împrejmuire atât de înfiorătoare pentru o casă de o asemenea frumusețe. Nerăbdătoare să încep munca, m-am dus iute la postul de gardă, iar paznicii, Ulad și Aleks, mi-au făcut semn cu mâna.

— Te faci tot mai frumoasă pe zi ce trece, domnișoară

Varinka, a comentat Ulad, bărbatul mai tânăr.

— Dacă nu mă înșală memoria, azi e ziua onomastică a cuiva, a spus Aleks.

— Vă aduc câte o felie de tort, am zis, neîndrăznind să mă uit la el, și am trecut repede mai departe.

Se întunecase deja când am ajuns la conac. Am urcat treptele care duceau la ușa din dos. Deasupra ei, strălucea becul golaș, în jurul căruia roiau tot soiul de gâze nocturne, molii și alte gângănii înaripate. Am tras cu urechea câteva clipe, căci nu mai vedeam nimic înăuntru, din cauza scândurilor cu care baricadase geamurile bătrânul Bogdan. La unele ferestre, puseseră chiar și drugi de fier.

Am auzit scârțâitul cheii în broască și, în ușa deschisă, a apărut Raisa.

— Intră repede, mi-a zis și s-a dat la o parte.

Am pătruns în holul întunecos și am inspirat miresmele de tort cu vanilie.

— Am înțeles că e o zi importantă pentru tine, a zis Raisa, încuind ușa după mine. Te așteaptă o surpriză.

Din bucătărie, răzbăteau obișnuitele zăngănituri de oale în chiuveta din porțelan, strigătele Bucătarului și mirosul de gâscă grasă. Poată că, într-o bună zi, voi avea ocazia să locuiesc aici și să mănânc la masa din stejar din camera servitorilor. Bănuiam că Sofia îmi va adresa invitația cât de curând.

— Dar, deocamdată, du-te sus și vezi-ți de treabă, mi-a zis Raisa.

Am urcat în odaia copilului, mângâind cu vârfurile degetelor portocala din buzunar. *Mamka* o să se bucure nespus că am găsit așa o comoară. O s-o desfacem când suntem împreună.

Am intrat în odaia copilului, cândva atât de modestă, mobilată doar cu un leagăn elegant și un pătuț cu stinghii albe. După plecarea lui Afon, Sofia o făcuse mult mai primitoare. Ceruse să i se aducă acolo un pat și câteva haine.

Am luat o pernă și am apropiat-o de nas. Nu le lăsa pe cameriste să spele așternuturile, pentru că păstrau încă parfumul lui. Parfum de palate, de pomadă de păr și iubire.

În colț, stătea deschis un cufăr, plin cu hăinuțe de copil. Nu-l mai văzusem până atunci. O auzisem pe Raisa spunând că familia se pregătește să plece la Paris, cât mai curând, dar de ce nu îmi pomenise Sofia nimic despre asta? Am simțit că mă ia

amețeala și m-am prins de grilajul pătuțului. N-o să-l mai văd niciodată pe Max?

M-am dus la șemineu, am aruncat un lemn de mesteacăn în el și am aprins un chibrit. După ce a început să ardă, mi-am șters mâinile de funingine pe prosopul alb de pe scaun și am luat copilul din pat.

Când l-am ridicat în brațe, Max s-a agățat de mine.

— *Face hibou,* Inka, a zis.

Am făcut una dintre cele mai caraghioase strâmbături ale mele, bulbucând ochii ca o bufniță. Max râdea în hohote.

Ce băiețel minunat! Îi dădeam pe ascuns picături din leacurile mele secrete, menite să trezească dragostea în sufletul unei persoane. După cum arătau lucrurile, dăduseră roade. Ce rău îi făceau?

Micul Max a întins mâna spre oglindă. Blond și cârlionțat cum era, ai fi zis că e copilul meu. I-am dezmierdat obrazul catifelat cu buzele, iar el a zâmbit. Eu și Taras nu vom avea niciodată copii, așa că de ce să nu mă prefac că e al meu? Sofia avea tot ce-și dorea, eu îl voiam doar pe el.

Îmi părea rău că nu poate să-i vadă și *mamka* zâmbetul îngeresc.

Pe neașteptate, din șemineu, a început să iasă un fum cenușiu. M-am apropiat și am încercat să-l împrăștii cu mâna.

Cum de nu băgasem de seamă că fumegă?

Am deschis fereastra odăii, am luat prosopul alb și l-am fluturat pe deasupra lui Max, ca să risipesc fumul.

Deodată, am auzit un strigăt de dedesubt și zgomot de pași în holul din dosul casei.

Mi s-a pus un nod în stomac. Ce-am făcut? Am dat semnalul.

Am încremenit.

Taras.

Capitolul 16

SOFIA
1916

Stăteam cu Liuba în salon și ne strângeam îngrozite în brațe.

De ce nu puteam să mă mișc? Bandiții urlau la servitori, iar dinspre holul din dos răsunau împușcături. Cine să fie spărgătorii? O să-mi atace familia? *Fiul.*

— *Max*... trebuie să plec...

— Liniște, mi-a șoptit Liuba, la ureche.

Tata s-a dus repede lângă Agnessa și s-a postat între ea și ușă.

În scurt timp, bandiții au pornit spre salonul în care ne aflam. Judecând după voci, păreau a fi doar bărbați.

— Să ne-ajute Dumnezeu să scăpăm cu viață! a murmurat Agnessa.

Îmi vâjâia capul atât de tare, încât nu reușeam să gândesc limpede.

— Ce este... a strigat tata.

A intrat un bărbat îndesat, îmbrăcat cu o haină soioasă, din blană de cangur, cu două numere mai mică, și căciulă de damă, din blană de șinșilă, ținând într-o mână un revolver, pe care părea că știe să-l mânuiască, iar în cealaltă, o față albă de pernă.

— Bun venit în lumea nouă! a zis el.

Avea voce de țăran, dar era extrem de sigur pe sine.

După el, a mai intrat un bărbat, mult mai înalt, brunet. Purta o haină murdară, din blană de râs, și ținea în mână un colac de funie.

— Cu ce drept intrați într-o locuință particulară? a întrebat Agnessa.

Am strâns-o și mai tare pe Liuba în brațe.

— Leagă-i, a poruncit bărbatul cu căciulă de șinșilă, după care s-a întors spre Agnessa. Dacă nu-ți ții fleanca, îți tai limba și ți-o servesc pe farfurie.

Nu reușeam să-mi dezlipesc ochii de la cicatricea lucioasă care-i brăzda obrazul, pe jumătate ascunsă de barba neîngrijită. Îl știam de undeva.

Mi-era frică să și respir. Varinka o fi cu copilul meu? În clipa aceea, mi-am amintit. Era banditul din tramvai. O să mă recunoască oare?

— Gărzi! a strigat tata.

Bărbații au izbucnit în râs.

— Mă tem că nu pot să vină, a răspuns bărbatul cu cicatrice. Sunt cam indispuși.

Bărbatul înalt s-a apropiat de tata și i-a tras mâinile la spate. Tata a dat să se zbată, dar, după ce a încasat un pumn în față, n-a mai opus rezistență.

— Vă rog, a intervenit contele von Orloff. Am bani. Sunt un mare *admirator* al bolșevicilor. Am un depozit plin cu votcă…

Bărbatul cu cicatrice l-a împins pe conte într-un fotoliu, ținând arma îndreptată spre Bucătar.

— Scoate tot ce-ai în buzunare! Ușurel, ușurel.

Bucătarul a scos o tabacheră de argint dintr-un buzunar și o agrafă pentru bancnote din celălalt.

Banditul scund a smuls banii din agrafa și, dintre ruble, a căzut o fotografie.

— E drăguța ta? a zis banditul, ridicând-o de jos și punând-o lângă fața mea.

Bucătarul ținea la el o fotografie a mea?

Îmi ardeau obrajii. Bucătarul mi-a aruncat o privire spășită, în timp ce bărbatul înalt îi lega mâinile la spate.

După aceea banditul înalt a venit spre mine. Am încercat să fug, dar m-a apucat de încheieturi și m-a legat strâns, așa cum leagă vânătorul o căprioară.

Bărbatul cu cicatrice a prins-o pe Liuba, care se zvârcolea ca o pisică sălbatică, în timp ce îi lega mâinile.

— N-o să scăpați nepedepsiți, a zis ea.

Bărbatul i-a tras o palmă peste față.

Deși cu mâinile legate, tata a sărit în picioare.

— E un *copil,* pentru numele lui Dumnezeu!

Cu obrazul roșu ca focul, Liuba continua să vocifereze.

— O să vină ministerul și-o să…

Banditul cu cicatrice i-a îndesat un șervet în gură, l-a trântit pe tata la loc pe scaun, după care l-a legat fedeleș și pe conte. Mi s-au înmuiat genunchii în momentul în care ne-au scos din salon. Unde aveau de gând să ne ducă?

Am trecut pe lângă bucătăria cufundată acum în tăcere, cu mintea tulbure și mișcări nefiresc de lente și amorțite. Mi se părea mie sau Max plângea? Cum să ajung la el?

Când am trecut prin dreptul scării servitorilor, m-am repezit spre trepte, spunând în rusă:

— Merg să-mi iau paltonul de la etaj.

Banditul a făcut semn cu arma spre ușă.

— Mergeți mai departe!

Am luat-o pe trepte.

— Am bani în buzunare, pe care puteți să-i luați.

M-a îmbrâncit.

— Te rog, milostiv părinte, am zis, făcând o plecăciune adâncă. Promit că vin numaidecât.

Bărbatul a ridicat arma și a tras un foc în tavan, spre spaima tuturor. Bucăți de tencuială s-au desprins și ne-au căzut în cap.

M-a ridicat în picioare și și-a apropiat fața de mine.

— Am zis să mergi mai departe.

Cu ochii în lacrimi, am ieșit în curtea din spate și am pornit spre hambar, prin noaptea rece. De data asta, chiar îl auzeam pe Max plângând. Mi-am cuprins stomacul cu brațele, năucită de durerea că nu pot fi alături de el, și am tras aer în piept, ca să mă calmez. Oare s-o rup la fugă?

Nu-i eram de niciun ajutor copilului meu dacă sfârșeam împușcată.

Am întors capul, m-am uitat la casă și mi-am înăbușit un țipăt. Fereastra odăii de la etajul al doilea stătea ca o gaură neagră și moartă, cufundată în beznă, cu excepția luminițelor argintii care scânteiau pe tavan – stelele Liubei.

Capitolul 17

VARINKA
1916

Eram în odăiță, cu Max în brațe, când au izbucnit împușcăturile la parter. Ne-am cutremurat amândoi de frică. Să fi fost Taras și prietenii lui cei care atacau conacul? Max a început să plângă. Am stins lumina și i-am strâns la piept trupușorul cald. Ce e de făcut? Să merg la Taras și să-l opresc? Nu m-ar asculta. Iar, dacă mă împușcă, cine mai are grijă de copil?

Nu a durat mult și am auzit bocănit de pași în holul din dos, apoi vocea lui Vladi care împărțea ordine.

— Mergeți mai departe!

Un glonț a pătruns prin podea și s-a înfipt în tavan. Am scos un țipăt, iar plânsetele lui Max s-au întețit în momentul în care

tencuiala a căzut peste noi.

— Taci, puișor, i-am zis, dar suspinele îi zguduiau tot corpul.

Am tras draperia și am văzut un șir de oameni, cu mâinile legate la spate, îndreptându-se spre fântâna din curte. Unde-i duceau? Trebuia să ajung acasă, dar cum? Raisa îmi pregătea întotdeauna o torță dintr-o cârpă înmuiată în petrol lampant, ca să am cu ce lumina drumul și goni lupii. Cum să mă descurc pe întuneric?

Copilul s-a liniștit după ce i-am luat păturica. Apoi am coborât scările și am ieșit din casă. L-am înfășurat în pătură, ca să-l protejez de aerul rece, și am pornit spre poartă, călăuzită de luna care ba intra, ba ieșea de sub nori.

Mă uitam la țepușele negre ale porții care scânteiau în razele lunii, când m-am împiedicat de ceva moale, dar greu. Luna și-a ițit capul de după nori, și atunci i-am zărit pe cei doi paznici prăvăliți la pământ. Am oftat și m-am aplecat peste Ulad.

Zăcea întins pe spate, cu o rană adâncă la gât și într-o baltă de sânge ce forma un nimb în jurul capului său. Opera lui Vladi, fără îndoială. M-am cutremurat de groază, dar și de necaz pe Taras. De ce îmi răpise șansa la o viață mai bună? Cu greu m-am abținut să nu vomit, am strâns copilul în brațe și am luat-o la fugă spre scurtătura din pădure.

O să se strângă lupii, ademeniți de mirosul de sânge al lui Ulad și Aleks? Bufnițele dădeau de veste ori de câte ori vedeau lupi prin pădure. Am strâns din dinți și m-am rugat să nu plângă Max. L-aș fi protejat cu prețul vieții, aș fi înfruntat ursul sau m-aș fi cățărat în copac, dacă eram nevoită.

La mai puțin de o verstă în față, a răsunat țipătul unei bufnițe, așa că am iuțit pasul. Luna s-a ascuns în spatele unui nor, lăsându-mă într-o beznă neagră ca smoala. *Nu acum, tată, te rog.*

A mai țipat o bufniță, de data asta, mai aproape.

Mi-am mai venit în fire când am văzut lumânarea aprinsă la fereastra casei noastre și am simțit cum îmi trec furnicături prin brațe. Înăuntru, *mamka* stătea pe scaun la geam, cu un șal pe umeri și lumânarea care îi lumina cărțile de tarot întinse pe masă. Flacăra îi dansa în ochii-i negri. Mi-a aruncat o privire goală, de parcă se aștepta să intru în casă cu un copil în brațe.

— Ce copil slut! a zis ea.

Așa spuneam toți când vedeam un copil pentru prima oară, ca

să nu-l deochem.

Am rămas câteva clipe locului, neștiind ce să fac.

— E băiatul paznicului de vânătoare. Avea nevoie de cineva care să se ocupe de el astă-seară.

Mamka se uita la mine fără să clipească.

— Doar o noapte. Doarme bine și nu deranjează.

De ce nu puteam să tac?

— Adevărul, a zis *mamka.*

— Îți jur că așa e.

Mamka a întins mâna, a luat o carte și a ridicat-o. Nebunul, un domn care ducea o boccea în băț și stătea cu un picior deasupra prăpastiei. Cartea care îi arăta că cineva minte.

De ce stăruia atât? Max era de bun augur. Un dar de la tata.

— Bine, fie. E al familiei Streșnaiva. S-a întâmplat ceva groaznic la moșie.

— Taras?

— Da. Mi s-a pus deodată un nod în gât și, cu chiu, cu vai, am izbutit să-mi ascund tremurul din glas. A pătruns în casă, împreună cu prietenii lui.

— Trebuie să plecăm.

— Așa e.

Dar unde? I-am pus copilul în brațe și, după foarte mult timp, a apărut un zâmbet pe chipul *mamkăi.* L-a mângâiat sub bărbie, iar băiatul i-a răspuns cu același zâmbet. M-am apucat să adun în grabă haine și merinde pentru drum: niște păsat, încă o portocală pe care o găsisem, și le-am vârât într-o raniță.

— Mergem la Petrograd. O să ne ajute cineva acolo.

Ce minunat ar fi să scap, în sfârșit, de Taras!

Mamka s-a uitat la mine cu ochi mari.

— E tare cuminte, nu-i așa?

Mamka a încuviințat din cap, cu o figură gravă la lumina lumânării.

— Mama lui?

— Nu știu ce s-a întâmplat cu ea, am răspuns, îndesând în raniță cămașa de noapte a mamei. Asta e mai puțin important acum.

Mamka nu-și dezlipea ochii de la mine.

M-a trecut un fior la ceafă.

— Încetează, *mamka.* N-avem cum s-o găsim în momentul ăsta, așa că lasă-mă să fac bagajul.

Mamka și-a strâns șalul în jurul umerilor la auzul unui tropăit de copite.

Taras?

M-am repezit să iau ranița de pe pat, dar m-am oprit, căci ușa s-a deschis brusc și, în prag, a apărut Taras, îmbrăcat cu o haină din blană de râs, cu un pistol într-o mână și, în cealaltă, cu o față de pernă prin care se vedeau marginile ascuțite ale unor casete.

A închis ușa după el și s-a uitat la ranița de pe pat.

— Plecați undeva? m-a întrebat pe un ton blând.

— Bineînțeles că nu.

Max a început să se foiască și să gângurească în brațele *mamkăi.*

Taras a pus bocceaua la piciorul patului și a îndreptat pistolul spre copil.

— Cine mai e și ăsta?

— Copilul paznicului de vânătoare, am zis, simțind cum îmi urcă sângele în obraji.

Își dădea oare seama în lumina slabă?

— Lasă pistolul jos, Taras.

Și-a trecut degetele prin părul lung.

— De unde-a apărut?

Mamka a strâns copilul la piept.

M-am apropiat de Taras și l-am atins pe mânecă.

— Ce s-a întâmplat cu familia?

— Nu voiam decât bani, dar Vladi și-a cam pierdut cumpătul. Stai liniștită, o să fie totul bine.

— S-au purtat frumos cu…

— Am nevoie de ajutorul tău, Inka. Numaidecât. După adunare, Vladi vine aici, ca să fie sigur că nu pățești ceva cât păzesc eu prizonierii.

— N-avem nevoie să ne apere el.

Taras m-a tras lângă el și a zâmbit.

— Ăsta nu poate rămâne aici. Nu-mi pasă unde-l duci, numai du-l.

Mamka a strâns păturica în jurul lui Max.

I-am întins fructul lui Taras.

— Ți-am adus o portocală.

A fluturat disprețuitor din mână și a ieșit din casă.

— Plec, a zis, după care s-a întors spre mine. Ascultă bine ce-

ți spun, Inka. Dacă nu te descotorosești tu de copil, o fac eu.

Capitolul 18

ELIZA
1916

Într-o zi de luni, scrisorile Sofiei au încetat să mai sosească, lăsând un gol sumbru în cutia noastră poștală. După câteva zile de frământări și prezumții, i-am făcut o vizită prietenului mamei, Eliot Blandmore, la Biroul pentru Imigrări din New York. Mama îl cunoscuse la un curs de pictură, în Southampton, și îmi obținuse o audiență la biroul lui din proaspăt construita Clădire Equitable, cu patruzeci de etaje, situată în sudul Manhattanului.

I-am găsit biroul, o încăpere tipică, pătrată, cenușie, ticsită de oameni care așteptau învăluiți într-un nor înecăcios de fum de țigară. Mi-am croit drum prin mulțimea în care se purtau discuții aprinse în italiană și germană, având grijă să ocolesc familia care întinsese masa pe jos, ca să mănânce, și valizele îndesate cu posesiuni lumești.

Am ajuns la biroul unui bărbat prins într-o discuție cu un domn vârstnic, îmbrăcat într-o jachetă largă de tweed, care își frământa șapca în mâini.

— Nu știu unde e pasărea dumitale, domnule Pirelli. Mergi două birouri mai încolo, la Serviciul de supraveghere a animalelor.

Domnul Pirelli a plecat.

— Domnul Blandmore? Numele meu este Eliza Ferriday. Am programată o întâlnire cu dumneavoastră.

S-a ridicat și mi-a întins mâna. Era un bărbat deșirat, al cărui măr al lui Adam era mare cât o minge de golf.

— Din păcate, am foarte puțin timp la dispoziție, a zis, răsfoind hârtiile de pe masă. Suntem în criză de personal, și jumătate din populația globului vrea să intre pe porțile de aur ale Americii. Jumătatea nevoiașă, firește.

— N-am mai primit nicio veste de la prietena mea Sofia Streșnaiva, din Sankt-Petersburg. De o săptămână, n-a mai sosit nicio scrisoare.

— Doar de o *săptămână,* doamnă Ferriday? reveniți peste o lună. Noi ne ocupăm de cazuri serioase aici.

— Înțeleg, domnule Blandmore, dar Sofia îmi scrie zilnic.

— Abia sosește corespondența ambasadorului Francis din Rusia. Din cauza războiului, țarul e pe marginea prăpastiei.

— Sofia îmi spunea că bandiții dau târcoale moșiei sale de la țară. Dacă s-ar putea să trimiți dumneata un mesaj prin intermediul ambasadei…

— Îmi pare rău, dar nu te pot ajuta.

— Orice informație, cât de mică, mi-ar fi de mare ajutor.

— Văd că faci parte dintre acele femei care nu acceptă un refuz și pace.

M-am îndreptat de spate.

— Nu încerc decât să-mi salvez prietena, domnule Blandmore. Dacă insinuezi că aș cere să fiu tratată preferențial…

Bărbatul a trântit hârtiile pe masă.

— Am primit, într-adevăr, rapoarte că bolșevicii câștigă teren în Rusia și se comit infracțiuni sub steagul roșu…

— Fii sincer cu mine, domnule Blandmore.

— Poate că rapoartele nu sunt întru totul exacte, dar menționează o serie activități infracționale care au avut loc pe unele proprietăți aflate la sud de orașele mari.

— Ce fel de activități infracționale?

— Am spus deja mai mult decât trebuia, doamnă Ferriday. Pot doar să te asigur că urmărim totul îndeaproape, astfel încât plaga revoluției să nu se răspândească în interiorul granițelor noastre. Au sosit deja primii emigranți goniți de ceea ce se petrece acolo. Ultimul grup a ajuns de curând, a zis domnul Blandmore, scoțând o mapă din teancul de hârtii și uitându-se pe listă. Nu apare numele de Streșnaiva.

— Din ce parte a Rusiei vin?

— Majoritatea de la Moscova. Dar și din alte zone, iar Rusia e o țară uriașă. I-au lăsat pe toți în sarcina mea și, sincer să fiu, chiar nu mai știu ce să fac cu ei. Toți au fost bogătași, a spus, aplecându-se spre mine. Bag mâna-n foc că mâncau doar caviar. Dar au fost nevoiți să plece în grabă, așa că n-au nici bani, nici pașapoarte. Vorbesc engleza mai bine decât mine, dar nu se pricep la nimic. Cei mai mulți sunt femei și copii.

— Știu să coasă?

— Doar chestii luxoase. N-au pus în viața lor mâna pe o

mașină de cusut, așa că nu-i pot trimite în fabrici. Pe copii n-am voie să-i trimit la muncă, așa că mulți vor ajunge la orfelinat.

— Nu poți să iei copiii de lângă mamele lor, domnule Blandmore. Sunt convinsă că poți lua legătura cu comunitatea ruso-americană…

— Am încercat, dar majoritatea rușilor stabiliți aici sunt oameni săraci, care au fugit din cauza țarului. Mi-au spus că le numeau „Rusoaice albe” pe aceste doamne și că ar merita să le las să moară de foame, din cauză că l-au susținut pe criminalul ăla.

— Atunci, slujbe la hoteluri? În felul ăsta, poate primesc și cazare acolo.

— N-am timp să sun la hoteluri. Cei de la Spitalul St. Luke mi-au zis că le pot găzdui temporar, după care se vor muta la o pensiune din Rivington Street.

— În *Bowery,* domnule Blandmore? Cum e posibil să-i trimiți acolo?

Din punctul de vedere al sărăciei, al mizeriei și al depravării, niciun cartier nu se compara cu Lower East Side.

— Nu eu i-am chemat aici, doamnă Ferriday.

— Îmi permiteți să discut eu cu ei?

— Trebuie să fiți membră a unei organizații pentru ajutorarea imigranților.

— Întâmplarea face, domnule Blandmore, că sunt membră a unei astfel de organizații.

— Cum se numește? a întrebat, scoțând un carnet din sertar.

— Aa… Comitetul Central… pentru…

— Ajutorarea Refugiaților Ruși?

— Întocmai.

Domnul Blandmore a notat numele în carnet.

— Sper că e o organizație americană.

— Desigur. Comitetul Central *American* pentru Ajutorarea Refugiaților Ruși. Sau CCAARR, cum îl numesc eu.

— Gândește-te bine înainte să intri acolo, doamnă Ferriday. Sunt o gloată de nevoiași, iar numărul lor crește pe zi ce trece.

— Prefer să mă conving singură, domnule Blandmore.

— Cum poftești. Gata, am notat totul. Poți discuta cu ei oricât dorești. Sunt în camera de detenție 7, spre capătul holului.

Am ajuns la numărul șapte, o încăpere și mai mică, plină cu scaune pliante, aliniate pe lângă pereți. Le-am găsit pe femei cu

copiii în poală și valizele frumos aranjate într-un colț. S-au ridicat în picioare când am intrat. În ciuda hainelor șifonate, se vedea că sunt doamne distinse.

— Îmi pare bine să vă cunosc. Mă numesc Eliza Ferriday și am venit să vă ajut.

O femeie cu părul scurt, blonduț și ochi de un albastru-verzui a făcut un pas în față și m-a prins de mâini.

— Mulțumesc.

A mai venit una, cu un copil în brațe.

— O să muncim. Dar nu-i lăsa să-mi ia fata.

— Voi face tot ce-mi stă în putință.

Mi-a întins copilul somnoros, în vârstă de un an și jumătate, care și-a pus capul pe umărul meu. Era cam de-o seamă cu Max.

Am trecut de la o femeie la alta, străduindu-mă să le îmbărbătez în timp ce îmi concepeam planul, fericită că îmi găsisem misiunea.

•

Am petrecut ore întregi, chinuindu-mă să le găsesc slujbe Rusoaicelor albe. Până când soseau documentele, mama, gândindu-se că i-ar prinde bine lui Caroline, a sugerat să facem un drum la Bethlehem, Connecticut, ca să vizităm Fânarul. Îmi era groază de această călătorie, știind că nu va face decât să îmi adâncească suferința prilejuită de moartea lui Henry, dar am acceptat. Trebuia să-mi înving teama, în speranța că asta va remedia ruptura dintre mine și fiica mea.

În lunea următoarea, bunul Thomas ne-a condus în călătoria de cinci ore, de la Manhattan până la bătrâna casă. Eu și mama stăteam în spate, Caroline și Betty Stockwell, în față. Mașina înainta lent pe lângă imașul satului.

Toamna înveșmântase totul în culorile sale, iar Bethlehemul părea împietrit în timp, cu pășunile lui îngrijite și casele sobre, în stil colonial, cum doar în orășelele din New England vedeai.

— Frumos orășel, a remarcat Thomas, pe un ton cam prea vioi. Nu-i lipsește decât un magazin universal.

Încerca oare să umple golul lăsat de absența lui Henry?

— I-ar prinde bine și un restaurant, am zis.

Pe lângă cătunul singuratic, Southamptonul părea un fel de Indianapolis, și îi lipsea mai mult decât un simplu magazin universal. Singurele semne de viață veneau dinspre Birtul Păsării, aflat dincolo de imaș. Trăsurile se perindau prin fața

hanului sumbru și pătrățos, un vestigiu al vremurilor coloniale, cocoțat pe o colină acoperită de iarbă, la doar o aruncătură de băț de peluza din față a Fânarului.

— Ai primit vreo veste de la Sofia? m-a întrebat mama.

— Nu. Mi-e și groază să mă gândesc ce s-ar fi putut întâmpla.

— Poate că nu circulă poșta. E război în Europa, chiar dacă țara noastră refuză să recunoască.

Spre marea noastră deznădejde, America continua să rămână neutră, deși luptele continuau la Verdun, frontul fiind apărat vitejește de francezi împotriva nemților.

— Îmi fac enorm de multe griji și, totuși, iată-mă ieșită la plimbare.

— Trebuie să te gândești și la binele fiicei tale, scumpo.

— Eliot nu mi-a fost de prea mare ajutor, dar am cunoscut câteva refugiate rusoaice încântătoare, care au suferit teribil din cauza gloatelor revoltate. Au fugit din Rusia cu mâna goală.

— Câte revolte au fost împotriva țarului? Poate că asta o să-i vină, în sfârșit, de hac.

— Femeile seamănă atât de mult cu Sofia, mamă. Delicate, blânde, multe dintre ele soții de ofițeri. Iar copiii lor sunt niște îngerași. Am hotărât să înființez o asociație de ajutorare care să le ofere sprijin.

— E o intenție admirabilă, scumpa mea, dar, după… după Henry… ai nevoie de odihnă. Ocupă-te de fiica ta. Și ea suferă.

— Dacă reușesc să le găsesc locuințe în apropierea hotelurilor și a restaurantelor, se vor putea întreține singure. Hotelul Grand, de lângă casa Juliei din munții Catskill, ar fi ideal dacă le-ar putea oferi găzduire câtorva dintre ele. Sper să primească și Julia câteva. Crezi că am putea angaja și noi câteva aici?

— Casa asta nici măcar nu e locuibilă încă. În afară de asta, îi avem pe Peg și pe Thomas, plus șase menajere.

— Atunci, am putea găzdui câteva în casa din Southampton?

— Știi cum sunt oamenii de-acolo, Eliza. Au tot felul de reguli. Nu acceptă decât un număr limitat de vizitatori din afara familiei. Dar asta rămâne de văzut. În tot cazul, sunt convinsă că Sofia o să-ți trimită o telegramă cât de curând.

Am băgat mâna în buzunarul fustei și am mângâiat micuțul pandantiv albastru, pe care îl purtam peste tot cu mine. *Dă Doamne să fie cât mai curând!*

Betty s-a răsucit spre noi, de pe scaunul din față.

— Telegramă? Doar ce mi-a trimis mama una din vacanță.

Cu toate că era mai scundă decât Caroline, la cei paisprezece ani ai săi, Betty dădea deja semne că va deveni o frumusețe voluptuoasă. În ziua aceea, purta o rochie argintie, prinsă în talie cu o panglică roz, iar valeții părinților ei înghesuiseră mai multe valize în portbagajul mașinii decât încărcaserăm eu și mama la un loc.

— Ce mai face mama ta, Betty? am întrebat.

— Bine, mulțumesc. Îmi trimite niște scrisori interminabile. Mi-a zis că a fost zăpușeală mare la Palm Beach și n-a mai îndurat să stea acolo cu tata care juca golf în fiecare zi, pe un soare dogoritor. I-a spus că nu poate să umble în costum de baie, fiindcă sunt și așa destui aligatori în Florida fără să mai arate și ea ca unul, iar tata i-a spus că îi plac aligatorii; mama i-a replicat că singurul aligator frumos e cel sub formă de geantă italiană…

— Mulțumesc, Betty scumpo, am zis.

Caroline s-a întors spre mine.

— Mamă, eu și Betty putem să luăm cina în camera mea?

— Am impresia că vrei să mă eviți.

Caroline s-a întors la loc cu spatele.

Cele două fete și-au reluat discuția cu Thomas, iar mama s-a aplecat spre mine și mi-a șoptit:

— Trebuie să petreci mai mult timp cu Caroline, scumpo. Nu vezi că s-a înstrăinat de tine?

— O să se rezolve de la sine.

— Problemele importante rareori se rezolvă de la sine. Trebuie să faci și tu un efort. Henry și-ar dori să fie înțelegere între voi. În afară de asta, când n-o să mai fiu nici eu, o să rămâneți doar voi două.

Am alungat gândul morții mamei într-un cotlon ascuns al minții.

— Ea mă evită. Stă toată ziua închisă în cameră cu Betty și citește. Reviste de teatru, bineînțeles.

— Poate că și tu o eviți. Nu vezi că și ea suferă, Eliza? Fiecare din voi îi aduce aminte celeilalte că Henry…

— Vrea să se facă actriță doar ca să mă necăjească pe mine.

— Până și în cele mai bune familii se întâmplă să apară câte o actriță.

— Și ține morțiș să fie cercetașă și să cutreiere pădurile.

— Cercetașă, zici? Nu-i o idee rea. Știu că-ți place să fii șefa, draga mea, dar nu-i poți controla fiecare mișcare.

Cum oare reușea mama să mă atingă doar în punctele cele mai sensibile?

— Caroline trebuie să-și concentreze toată atenția asupra învățăturii și a colegiului, mamă. I-ar prinde bine să studieze în străinătate, să vadă lumea.

— Ăsta a fost visul tău, dar Caroline nu e ca tine. Poate că ea preferă să cutreiere prin păduri. Unde mai pui că actrițele din ziua de azi sunt foarte umblate. Ai putea s-o însoțești în turnee. Poate îi distribuie Julia un rol.

— Julia are o influență nefastă asupra ei. Dar, firește, Caroline o place mai mult decât pe mine. Abia dacă vorbește cu mine, deși sunt mama ei.

— Chiar nu înțelegi ce se întâmplă? Caroline nu e ca tine, scumpo. Puneți-vă de acord asupra unui lucru, și-ai să vezi că se va schimba.

— E posibil.

— Tu mi-ai cerut sfatul și ți l-am dat.

— Nu ți l-am cerut, dar asta…

— Trebuie să simtă că e *copil.* Las-o să zburde liberă. Nu uita că, din punct de vedere legal, deține jumătate din ferma asta veche.

Mașina a trecut pe sub arcada din piatră de unde începea aleea cu pietriș a Fânarului și a oprit în dreptul verandei laterale. Thomas ne-a ajutat să coborâm și am rămas toate cu ochii la fațada clădirii, sub bolta cenușie a cerului. Tot curajul pe care îl adunasem în mine s-a spulberat sub tăvălugul amintirilor. Sărutul lui Henry în grajd. Dragostea lui pentru casa asta părăginită. Fiind absorbit de treburi la oraș, nu izbutise să facă decât mici reparații, iar, în săptămânile de după moartea lui, clădirea se dărăpănase și mai mult. Vopseaua galbenă se cojea de pe scânduri precum așchiile unui creion uriaș, iar peluza era cotropită de buruieni și de păpădii.

— Asta-i căsuța grădinarului? a întrebat Betty.

— Nu, scumpo. E casa principală.

Printr-o gaură de sub streașină, roiau o mulțime de viespi, singurele semne de îmbunătățire vizibile. Unde era oare Peg de nu ne ieșise în întâmpinare? Venise aici cu două zile mai devreme și știa că trei lucruri aștept de la ea când sosim: să fie

mâncarea pe masă, flori proaspete și cocktailuri reci. Dar nici urmă de vreuna dintre acestea.

Ne-am dus în spatele casei, pășind în umbra oferită de ramurile bogate ale unui arțar.

Caroline a făcut semn spre marginea pajiștii.

— Uite, mamă. Tata a cerut să fie mutată căsuța.

— Bună ziua, doamnă, ne-a întâmpinat domnul Gardener, urcând panta abruptă a colinei. Domnișoarelor. Am cosit fânul pentru ultima oară în toamna asta. Aveți ditamai livada de meri acolo. Merișori, bot de iepure, cele mai bune soiuri pentru plăcintă. Putem face și o grădiniță grozavă aici, a adăugat, cu un zâmbet pe față cum rar îi vedeai. Va trebui, bineînțeles, să tăiem arțarul.

— Se poate, mamă? Te rog. Dintotdeauna mi-am dorit o grădină. Cu trandafiri moscați și măceși, pe care să-i văd în fiecare dimineață când mă uit pe fereastră.

Am alungat cu mâna un roi de gângănii care dădeau târcoale.

— Nu tăiem niciun copac, domnule Gardener. N-aș distruge niciodată ce-a sădit Dumnezeu aici. Problemele cele mai mari sunt în interiorul casei.

Caroline și Betty au luat-o la fugă peste câmpul proaspăt cosit, înspre căsuța de joacă.

— Nu alerga, am strigat după ea. Doctorul Forbes…

Am intrat în casă, împreună cu mama, și am găsit robinetul din care țâșnea apă ca dintr-un gheizer. Cocoțată pe niște perii prinse de picioare, Peg patina dintr-o parte în alta, formând clăbuci prin balta de apă. Thomas stătea rezemat de sobă, prins într-o discuție aprinsă cu Peg, și presăra pudră de săpun pe podea. Jumătate din apă se scurgea prin dușumeaua crăpată în pivnița de dedesubt.

— Vai, Peg, trebuie să găsim o soluție.

— E bine să curățăm podeaua, a zis ea.

— Dumnezeule mare, cheamă un instalator! a spus mama.

— L-am chemat, doamnă. Chiar ieri am sunat, dar n-a venit nimeni.

Caroline a apărut în ușa bucătăriei, ținându-se cu o mână de șold.

— Hai să vezi ceva, mamă, a zis, gâfâind.

— Ai alergat…

— Tata a pus să fie mutată căsuța, iar cineva a făcut perdele

pentru ferestre și a umplut-o cu cărți de Shakespeare.

Ce gest minunat din partea lui Henry! Era mereu atât de atent la nevoile celor din jur. M-a săgetat un junghi de dor în inimă. Era nespus de dureros că nu îl puteam aduce înapoi pentru fiica noastră; eu, cea veșnic capabilă să îndrept lucrurile, mă găseam brusc neputincioasă.

— Vino să vezi, m-a îndemnat Caroline, întinzând mâna spre mine.

M-am întors către robinetul din care țâșnea apă.

— Nu acum, scumpo.

— Vino măcar în grajd. Tatei îi plăcea așa de mult acolo.

Cum puteam să-i spun că acela era ultimul loc în care îmi doream să intru, locul în care trăisem momente de nespusă tandrețe alături de Henry?

— Poate altă dată.

— Nu ți-e dor de el nici măcar un pic, a spus Caroline, cu voce tremurândă, intrând în bucătărie.

— Nu plânge, scumpo. Nu-i adevărat.

— Nu o arăți deloc. Dacă te porți ca și cum toate sunt bune și frumoase nu înseamnă că așa și e. Betty spune că, la cercetași, fetele vorbesc despre…

M-am întors spre ea.

— Să nu mai aud de cercetași.

— Nu mă lași să fac nimic din ce-mi doresc. Dacă era tata aici, îmi ținea partea. Dacă ar fi după mine, aș locui cu mătușa Julia.

— Și ce să faci acolo? Să joci în piese de teatru și să te amăgești că realizezi ceva demn de laudă? Să trăiești într-o prefăcătorie și să vă declarați iubire una alteia?

— Poate ți-ar prinde bine să încerci și tu asta din când în când, mamă.

Caroline a ieșit din bucătărie, trântind ușa după ea, și a luat-o la fugă spre căsuța de joacă.

Când m-am întors, i-am văzut pe Peg încremenită într-o mare de clăbuci și pe Thomas, care strângea cutia de săpun la piept.

Mama s-a apropiat de mine și m-a cuprins de umeri.

— Liniștește-te, scumpo.

I-am dat brațul la o parte.

Peg a venit spre mine, cocoțată pe perii aceia.

— E din pricina supărării, a zis ea. Copiii nu pot să…

— Gata, Peg.

Mă simțeam, deodată, ajunsă la capătul răbdării.

— Ne întoarcem în oraș, am declarat, întorcându-mă spre Thomas. Numaidecât.

— Am înțeles, doamnă Ferriday.

— Să tragi obloanele la ferestre, Peg. Nu mai venim aici.

Capitolul 19

SOFIA
1916

N-am îndrăznit să ațipesc în noaptea în care ne-au încuiat banditii în hambar. Stăteam ghemuită, pe dușumeaua rece, lângă Agnessa, tata și Liuba, în vreme ce Bucătarul stătea de veghe la ușă, în caz că vreunul dintre ei se întorcea pe neașteptate.

Ne-au ținut peste noapte acolo, fără vreo explicație, pături ori hrană. Cum-necum, ceilalți au reușit să adoarmă, dar eu abia dacă am închis ochii, frământată de un noian de întrebări, sub razele lunii care se strecurau prin fereastra înaltă. Unde era copilul meu? L-o fi dus Varinka la adăpost? Mă măcinau remușcările. În vreme ce eu mă plimbasem în tihnă, banditii ne înconjuraseră casă, pregătiți să-mi atace familia.

Către miezul nopții, am auzit în curte voci de bărbați. Erau tâlharii, dar vorbeau prea încet ca să pricep ce spun. M-am dus la o crăpătură din peretele hambarului și i-am văzut cum se spală în fântână.

A venit și Bucătarul și a aruncat o privire prin acea crăpătură. Simțindu-i mirosul de scorțișoară și salvie de la cină, stomacul meu a scos un ghiorăit de foame.

— Iată-i pe cei care au ajuns apărătorii culturii și artei ruse, a șoptit Bucătarul. Ăștia nu-s bolșevici de rând.

Bărbatul cel înalt și-a scos cămașa. Un tablou impresionant de tatuaje îi decorau trunchiul robust, iar doi îngeri înaripați îi întindeau un steag peste pieptul lat.

— Marinari? am întrebat.

— Astea-s tatuaje de pușcăriaș. Flăcăul cel înalt e tâmplar. Îl cheamă Taras și e dintre cunoscuții Varinkăi. Pe celălalt cred că

îl cheamă Vladi. E bandit cunoscut, din ce-am înțeles de la săteni.

— Cred că l-am întâlnit la oraș. A jefuit tramvaiul în care mă aflam.

Taras s-a răsucit și s-a stropit cu apă pe față și la subsuori. Lumina lunii îi cădea pe spate, dezvăluind o Fecioară albastră cu pruncul în brațe.

— Sunt tatuaje făcute de deținuți? Par lucrate cu mare migală.

— La fel au și unii dintre servitorii de la bucătărie, dar ceva mai mici. E un limbaj sacru format din simboluri care povestesc viața unui pușcăriaș. Cu cât ai mai multe tatuaje, cu atât ești mai respectat.

Taras și-a pus cămașa pe el, și cei doi bărbați au plecat spre casă.

Am luat ochiul de la crăpătură și m-am așezat cu picioarele încrucișate, lângă Bucătarul cu chipul ascuns în întuneric și părul lucind alb la lumina lunii.

— Cum de s-a ajuns aici? am spus și am simțit cum mi se prelinge o lacrimă de pe mână în poală. Îmi pare rău că plâng.

Bucătarul mi-a șters lacrima de pe mână cu un deget.

— Să nu-ți ceri niciodată scuze pentru ceea ce simți. Face parte din ființa noastră de ruși. În afară de asta, o femeie e și mai frumoasă când plânge.

— Mi-e teamă pentru Max, am șoptit.

Mi-a mângâiat bărbia cu degetele.

— Nu vom îngădui să pățească ceva.

— Trebuia să fi plecat…

Bucătarul m-a cuprins cu un braț de mijloc și m-a tras spre el. După o clipă de șovăială, a plecat capul și și-a lipit buzele de ale mele. Am stat astfel, după care m-a sărutat înfocat; gura lui era un amestec savuros de tutun, pâine și lacrimile mele.

Câteva secunde mai târziu, ne-am îndepărtat unul de celălalt și am dus palma la gură. Rareori mi se întâmplase să-l sărut pe Afon atât de pătimaș.

M-am rezemat cu spatele de perete, gâfâind.

— Să nu afle nimeni despre asta.

— Desigur, a zis Bucătarul, trăgându-se și mai departe de mine. Ce se citea oare pe chipul lui în lumina aceea palidă? Un amestec de tristețe și bucurie care îmi străpungea sufletul ca un

pumnal.

Ce nerușinare din partea mea să-mi răsplătesc astfel soțul care, probabil, își risca chiar în acele clipe viața pe câmpul de luptă! Bucătarul și-a reluat locul lângă ușă.

— Încearcă să dormi puțin, Sofia. Trebuie să avem mintea limpede mâine.

— Dacă ne dă drumul de-aici, aș putea încerca să fug, am zis.

— Trebuie doar să-i distragi atenția. Mă duc eu după ajutoare.

Capitolul 20

VARINKA
1916

A doua zi, m-am trezit în izbă, iar cuvintele lui Taras încă îmi răsunau în cap: *Scapă de copil, Inka.* Nici prin gând nu-mi trecea să fac așa ceva. O să-l apăr pe Max cu prețul vieții.

Petrecusem noaptea alături de *mamka* și de Max, cu un ochi la Vladi, care dormea pe un morman de fân, într-un colț.

Am coborât din patul cald, trezind-o pe mama, care s-a ridicat în capul oaselor și l-a strâns pe Max lângă ea. M-am apropiat de Vladi și l-am privit cum doarme. Cum putea fi un om atât de nemilos? Se născuse așa oare, sfâșiindu-și mama cu capul lui mare? Fusese blestemat la naștere pentru că o ucisese? Vladi ar fi făcut orice pentru Taras, căci prietenia lor era călită după ani de închisoare, în care își purtaseră de grijă unul altuia.

Vladi dormea cu fața îngropată în fân, spatele capului, care începea să chelească, semănând cu un cuib de măcăleandru părăsit, în mijlocul căruia rămăsese un ou mare și cărnos. S-a răsucit pe spate, cu o figură surprinzător de nevinovată în somn. Îi vedeam cicatricea lucioasă de pe obraz și urma ascuțită lăsată de fierul încins în carnea lui.

Ce lucru cumplit să fii ars pe față! Totuși, mai bine să rămână cu o cicatrice decât cu tatuajul despre care îmi povestise Taras. Desenul făcut cu de-a sila în închisoare – un mădular bărbătesc, imprimat cu cerneală albastră în dreptul gurii, ca un stigmat care spunea lumii despre relația lui cu un bărbat.

Taras făcuse focul, așa că am pus apa la încălzit ca să-i

pregătesc lui Max terciul preferat, în vreme ce Taras tăia lemne. Prin fața ochilor, mi se perindau imagini cu familia Streșnaiva și chinurile la care erau supuși. Îi vedeam legați și cu călușe în gură. Or fi rănit-o Taras și Vladi pe tânăra Liuba? Bieții oameni nu își vor bea ceaiul în tihnă în dimineața asta.

Am trântit capacul pe oală.

Vladi s-a deșteptat și și-a trecut palma peste oul cărnos.

— Bună dimineața.

— Ai face bine să dormi la conac.

— Mă bucur să te văd, Varinka.

S-a ridicat în picioare și s-a scărpinat pe piept; bretelele pantalonilor îi atârnau pe lângă corp. În momentul în care a înălțat brațele spre tavan și și-a întins spatele, de sub cămașă i-a ieșit la iveală burta păroasă.

— Preiau conducerea fabricii de pânză.

— La ordinul cui?

— *Ordin?* a zis, îndreptându-și banderola roșie de pe mânecă. Nu-mi trebuie ordine, dacă am asta.

— Domnul Streșnaiva lucrează la minister. Te-ai gândit ce se întâmplă dacă trimite țarul trupele de cazaci?

— Crezi că știe cineva ce se petrece aici? L-am pus pe moș să trimită scrisori la Petrograd, ca de obicei. Pe lângă asta, sunt convins că țarul își vede liniștit de viața lui pe iahtul regal. Dar, dacă vreunuia dintre slugoii imperialiști îi trece prin gând să trimită trupe, suntem pregătiți să ne apărăm.

Am turnat cerealele în oală și m-am uitat cum clocotesc în apa fierbinte.

— Ce-o să se întâmple cu Excelența Sa și cu ceilalți membri ai familiei Streșnaiva?

Mama a ciulit urechile.

— Nu-i mai spune așa. Porcul ăla bătrân nu mai are nicio putere. Sunt doar un alt grup care trebuie eliminat.

— Sunt oameni cumsecade, a zis *mamka,* ridicându-se mai mult pe perne.

— Cumsecade? Așa se numesc cei care-și muncesc semenii pe salarii de nimic? Nu vom fi liberi decât atunci când toți *belaia kost* ăștia sunt terminați până la ultimul. Halal sânge albastru! Fug ca șobolanii la Paris și la Shanghai.

L-am învelit pe Max cu păturica.

— Eram curioasă ce-o să se întâmple cu ei, nimic mai mult.

— Nu-i omorâm, dacă asta te interesează. Cel puțin, nu acum. Avem nevoie de moș ca să ne spună cum funcționează fabrica și să primim mai departe bani de la minister. Deocamdată, îi ținem închiși în hambarul de lângă casă.

— Ai impresia că le știi pe toate, nu-i așa?

Și-a trecut un deget murdar peste mâna mea.

— Nu trebuie decât să dau ordin și ajungi să cureți peștii de mațe în gulag. Așa c-ai face bine să te porți frumos cu mine, Inka. S-a apropiat mai mult, iar cicatricea îi strălucea în soarele dimineții. Ai mare grijă cum te comporți, fato. Dacă te dă Taras afară, ajungi pe mâna mea. N-ai idee ce lucruri oribile poți să pățești.

Mi-a luat mâna, mi-a așezat-o pe mădularul lui și am simțit pânza aspră și umedă.

Mi-am retras brusc mâna.

Vladi a aruncat o privire spre mama și a continuat în șoaptă:

— Să nu-ți imaginezi că nu știu ce se întâmplă între tine și Taras. Mi-a povestit totul despre *înțelegerea* voastră…

— Taci, Vladi.

— Nu mă așteptam ca o fată cuminte ca tine să se dedea la asemenea lucruri cu el. Până și câinii au mai multă minte, nu crezi? Dar trebuie să recunosc că mă bucură, a zis, arătându-și limba roșie în colțul gurii. N-o să spun nimic deocamdată, dar gândește-te ce-ar zice lumea dacă ar ști că voi doi…

Am tresărit amândoi la auzul scâncetelor lui Max. Copilul s-a ridicat în fund, lângă *mamka,* și s-a uitat în jur, cu buclele turtite pe o parte a capului, după cum dormise.

— Al cui e? a întrebat Vladi.

I-am dezmierdat obrazul lui Max cu palma.

— E copilul paznicului de vânătoare.

— Omul avea peste optzeci de ani și o sculă mai moale decât terciul ăla.

— O fi nepotă-su. Cine să mai știe, la ce harababură e la moșie? Vladi și-a ridicat bretelele pe umeri.

— Dacă vrei să fii liber, trebuie să te murdărești pe mâini.

Taras a dat buzna în casă, cu cămașa lipită de piept de sudoare. Și-a luat rania și i-a făcut semn lui Vladi.

— Hai repede.

— Unde mergeți? am întrebat.

Taras s-a oprit în prag, s-a întors și a aruncat o privire aspră

către Max.

— N-am glumit, Varinka. Scapă de copil, altminteri o fac eu. Amândoi au ieșit degrabă, iar eu și *mamka* ne-am dus la fereastră și i-am privit cum dispar în galopul cailor.

— E periculos să mai ții copilul aici, a zis *mamka,* uitându-se la mine.

— E numai gura de Taras.

— E schimbător, Varinka, iar, dacă Vladi descoperă al cui e de fapt copilul…

M-am așezat pe pat, lângă Max, și l-am mângâiat cu degetul sub bărbie.

— Cine-ar putea să-i facă rău unui copil atât de scump?

Capitolul 21

ELIZA
1916

La scurt timp după nefericita excursie la Fânar, le-am făcut o vizită Juliei Marlowe și soțului ei, E.H. Southern, la reședința lor încântătoare, numită Wildacres, din zona mai bună a munților Catskill. Cum Caroline încă mă trata cu răceală și, din pricina doliului, eram exclusă de la majoritatea sindrofiilor, simțeam că îmi ies din minți la oraș, așa că am acceptat invitația fără să stau pe gânduri. Îi convinsesem deja pe cei de la hotelul Grand, situat tot în munții Catskill, aproape de locuința Juliei, să primească șase rusoaice, și trăgeam nădejde ca Julia să mai angajeze încă trei.

M-am urcat în trenul care mergea spre nord, pe lângă cursul fluviului Hudson. Petrecerile organizate de Julia în casa din Manhattan erau întotdeauna animate și pline de personaje exotice. Voi găsi oare aceeași atmosferă festivă și la țară? Forfota cenușie a orașului a dispărut, și înainte mi s-a înfățișat magnificul peisaj autumnal al văii fluviului Hudson, presărat cu arbori îmbrăcați în straie roșietice și aurii. Poate era mai bine că fiica mea refuzase să mă însoțească. Poate că aveam nevoie să petrecem ceva timp departe una de cealaltă.

Am scos din geantă *The New York Sun* și am aruncat un ochi

la știri. Grație noilor tancuri, englezii îi zdrobiseră pe nemți, care erau cu moralul la pământ. Poate că, în sfârșit, războiul lua o turnură favorabilă pentru Aliați. Cu puțin noroc, navele de pasageri vor reîncepe să circule în curând, și voi putea pleca în căutarea Sofiei.

Am coborât la gara din Highmount, unde mă aștepta șoferul Juliei, care m-a condus pe o șosea abruptă până la o casă absolut splendidă, văruită în alb de sus până jos. Era un soi de bungalou, construit pe jumătate din lemn, pe jumătate din piatră, cu un amestec interesant de acoperișuri și o verandă spațioasă cu vedere la peluza întinsă. Am tras la intrarea acoperită și, numaidecât, și-a făcut apariția o armată de servitori, care s-au apucat să-mi descarce bagajele din mașină.

Julia a coborât de pe verandă, cu brațele întinse.

— Bine-ai venit, orășeanco!

Era o senzație minunată să fiu strânsă în brațele ei parfumate și îmbrăcate în mătăsuri franțuzești, aceleași brațe care întâmpinau cu nesfârșită dezinvoltură mulțimile de spectatori de pe Broadway. Pentru prima oară, după foarte mult timp, mi s-a ridicat de pe suflet povara morții lui Henry.

— Cum te mai simți azi, scumpa mea?

Ce bine că specificase „azi”, ușurându-mi astfel răspunsul!

— E o zi bună, am zis.

Julia mi-a luat cutia cu pălării din mână.

— Trebuie să ne grăbim. Dăm o masă mare diseară și mai vin doi musafiri. M-a condus prin salon, apoi am luat-o pe scara principală, printre vitraliile care scânteiau în galben și portocaliu. Ți-am pregătit camera cea mai bună.

— Am primit o scrisoare de la Sofia, în care-mi spunea că sunt în primejdie. După aceea n-am mai primit nicio veste de la ea.

— Sper din tot sufletul că au reușit să fugă. Am auzit că se întâmplă tot felul de grozăvii acolo.

— Am cunoscut câteva femei aflate exact în situația Sofiei. Au fost silite să părăsească țara din cauza violențelor și au venit aici cu mâna goală. Prietenul mamei de la Imigrări spune că vor trebui să se mute în Bowery, dacă nu le găsesc cazare cât mai curând.

— Ferească Sfântul să ajungă în Bowery, Eliza!

— Multe dintre ele au copii. Au fugit, bietele de ele, doar cu hainele de pe ele.

— N-au cum să supraviețuiască în Lower East Side.

— E cu putință să găzduiești câteva?

— Bineînțeles, scumpo. Trimite-le încoace numaidecât.

Julia m-a condus pe coridorul de la etaj.

— Abia aștept să-ți arăt toată casa, Eliza. Rareori primim oaspeți aici. Preferăm liniștea din munți, dar ție ți-am pregătit o surpriză, a spus, după care a făcut o scurtă pauză, pentru un efect dramatic. Gareth Hapgood.

— Aha.

Gareth Hapgood nu avea nevoie de alte prezentări, căci era o celebritate printre iubitorii de teatru shakespearian. Nu-l văzusem niciodată pe scenă, dar auzisem că ar ține o vacă de lapte pe iahtul său.

— Nu pari prea încântată.

— Nu mă simt încă pregătită sufletește, Julia. Ieri, am uitat că Henry s-a prăpădit și l-am căutat…

— O să-ți prindă bine să stai de vorbă cu Gareth. Mai aduce un prieten, al cărui nume prefer să nu ți-l divulg deocamdată. Pot să-ți spun doar că e foarte matinal.

Era de notorietate faptul că Julia se ferea de oamenii matinali, poate din cauza atâtor ani în care lucrase în teatru. Pentru ea, micul dejun începea la prânz.

— Sunt convinsă că o să-ți placă Gareth. E absolut fermecător. *Quelle* frumusețe de bărbat! Vine din Troy, New York, dar stai liniștită că nu-i place să vorbească despre asta.

Am ajuns în dreptul camerei mele, și Julia a deschis ușa.

— *Voilà.*

Am urmat-o într-o cameră de oaspeți de-a dreptul superbă, ai cărei pereți erau îmbrăcați în tapet albastru de Delft. Mirosul de antracit de la focul de cărbuni răspândea în încăpere un parfum plăcut de artificii. Patul enorm, cu baldachin, era lipit de peretele din fund, dar cel mai mult îmi plăcea terasa spațioasă, comună cu dormitorul vecin, pe care ieșeam prin două uși vitrate impozante.

Julia m-a luat de mână și m-a tras pe terasă.

— Doamne, Julia, ce priveliște sublimă! am spus, admirând pajiștea înverzită și crestele molcome ale munților din zare, împestrițate cu nuanțe de portocaliu și arămiu. Zici că sunt în Elveția.

Păsări de toate speciile ciripeau în copaci, se avântau spre

bolta cerului și coborau înapoi pe pământ. Mi-am îndreptat atenția către camera alăturată, prin ferestrele căreia vedeam focul arzând în cămin. Care din invitații Juliei o fi fost vecinul meu?

— Ador toamna aici, a spus ea, prinzându-mă de braț. Ce părere ai de păsările mele?

— Sunt minunate.

Am simțit că mă podidesc lacrimile și mi-am căutat batista, tovarășa mea de nedespărțit în ultima vreme.

— Ți-a mai trecut tristețea, scumpa mea?

— Uneori, parcă e mai suportabil. Îmi prinde bine să respir aer de munte, dar nu știu dacă voi mai fi vreodată ca înainte.

— Știu că ești încă în doliu, draga mea, și nu vreau să mi-o iei în nume de rău, dar cred că ar fi bine să te gândești să îți scoți verigheta de pe deget. S-ar putea să te ajute să mergi mai departe.

— Așa curând? am zis, punând mâna dreaptă peste stânga. E tot ce mi-a rămas de la el.

Julia a arătat spre o pasăre cafenie care se rotea pe deasupra copacilor, între munte și casă.

— E un uligan pescar. Cât de curând, o să prindă un pește din râu. Aș putea să-l privesc cât e ziua de lungă și nu m-aș plictisi.

Am simțit un junghi de invidie, uitându-mă la pasărea aceea. Cât de minunat trebuia să fie să poți zbura oriunde dorești!

— Îl vezi cum zboară, cum ridică aripile după ce bate din ele în jos? Se numește mișcare de redresare. Nu-i așa că e superb? De asta ai și tu nevoie, Eliza. E momentul să faci mișcarea de redresare.

Mi s-au împăienjenit ochii de lacrimi, iar copacii de pe munte s-au transformat într-o pâclă portocalie.

Julia m-a tras lângă ea și m-a sărutat pe obraz.

— Fii răbdătoare, scumpo. O să-ți revii la un moment dat.

•

Julia a plecat în grabă și m-a lăsat să mă pregătesc pentru cină. Mi-am schimbat rochia neagră, de mătase și crep cu una aproape identică. Mi-era lehamite de negru. În secolul al II-lea, creștinii purtau alb în perioada de doliu. Ce minte rătăcită hotărâse să purtăm negru?

Am despachetat decorațiunile pe care le luasem cu mine. Am agățat la oglinda măsuței de toaletă steguleţele de rugăciune

tibetane și am desfăcut rama argintie de călătorie, primită în dar de la tata, ca să îi am mereu aproape pe cei dragi. Henry, tata, mama, Caroline, Sofia și micul Max.

Din fericire, nu trebuia să port văl la cină. Am deschis medalionul și am sărutat fotografia lui Henry. Mi-am surprins reflexia în geamul luminat de focul din șemineu. Păream albă ca o stafie în hainele negre.

Eram văduvă.

Cuvântul acesta îmi atârna de gât ca un bolovan.

M-am îndreptat de spate, mi-am scuturat scamele de pe rochie și mi-am pus pe umeri șalul Orenburg. Cel puțin, făceam progrese în efortul de a le găsi rusoaicelor găzduire.

Am coborât treptele, am intrat în salon și m-am dus la masa din mesteacăn masiv, aranjată pentru cinci persoane. În mijloc, trona un vas din argint, plin cu ramuri de toamnă, îndeajuns de mare cât să îmbăiezi în el un copil. Pe masă, era etalată cea mai bună argintărie a Juliei, adusă de la vila din Riverside Drive nr. 377, din Manhattan.

M-am ghidat după sunetul vocilor și am ieșit pe veranda cu coloane, nou construită, ce se întindea pe toată fațada casei, cu vedere la priveliștea magnifică. M-am oprit în prag și am studiat grupul. Julia poza teatral, iar E.H. și încă un domn blond își turnau băuturi la barul cu oglinzi.

E.H. s-a întors spre mine.

— Eliza, ai venit! Vino, te rog. Dă-mi voie să ți-l prezint pe Gareth Hapgood, sosit direct de pe scenă din Philadelphia.

Gareth a venit țanțoș spre mine, cu o crizantemă galbenă, veștejită la butonieră.

— *Enchanté,* Eliza! a spus, cu o plecăciune adâncă.

— Mă bucur să te cunosc, domnule Hapgood, am zis, întinzându-i mâna.

Mi-a luat-o și a sărutat-o.

— Îmi permiți să îți spun Eliza?

Se îmbăiase cumva în apă de colonie?

— Julia ne-a povestit multe despre familia ta remarcabilă. Nu-mi vine să cred că te tragi din atât de distinsele doamne Woolsey.

— Gata cu lingușelile, Gareth, a intervenit Julia, întinzându-i un pahar de Moët.

— Condoleanțe pentru decesul soțului tău. Și eu sufăr de o

boală de plămâni. Doctorul spune că singurul exercițiu fizic pe care am voie să-l fac e să mă înfofolesc în pături.

Evident, Julia îl alesese pe Gareth spre a-i suplini lipsa lui Henry, dar nu era genul meu de bărbat. Deși, pe scenă, reușea să afișeze o atitudine destul de masculină, îmbrăcat în fusta de piele și cu coiful acela cu pene, în viața reală, nu suporta comparație cu Henry.

Julia m-a luat de braț.

— N-o sufoca pe Eliza.

Am simțit o privire ațintită asupra mea și am întors capul.

— Iar acum, dă-mi voie să ți-l prezint pe oaspetele nostru misterios, domnul Merrill. Gareth e clientul lui.

Merrill a făcut un pas spre mine, cu o figură încruntată și cu paharul de cristal plin cu un lichid chihlimbariu.

— Eliza, habar n-aveam că o să te revăd aici.

Merrill? Am tras, încurcată, de gulerul rochiei. Cina se anunța din cale-afară de stânjenitoare. Nu m-ar fi mirat să descopăr că ni se alătură la masă și kaiserul.

— Îmi pare bine să te văd, Merrill.

— Vă cunoașteți? a întrebat Gareth, postându-se între noi.

Se simțea o fărâmă de gelozie în glasul lui.

Julia m-a prins de mână.

— Mă gândeam că ți-ar face plăcere să reîntâlnești un vechi prieten, în afară de asta, orice bărbat chipeș e bine-venit la masă.

M-am uitat la Julia. *Merrill?* Dar am iertat-o îndată. Nu-i mărturisisem niciodată antipatia pe care o nutream față de el.

M-am întors spre Gareth.

— Răposatul meu soț și Merrill s-au împrietenit pe vremea când erau studenți la St. Paul.

Merrill a sorbit din pahar, acompaniat de clinchetul cuburilor de gheață.

— Am cunoscut-o pe Eliza dinainte să-l cunosc pe Henry.

În timp ce ne îndreptam spre salonul în care ardea focul, cântăream în minte cum aș putea să cad și să-mi rup o mână.

Ne-am așezat la masă.

— Nu vreau să mă laud, dar pot să recunosc toate mirodeniile dintr-o supă, a zis Gareth. Mi-am educat papilele gustative, așa cum făceau anticii. Știați că epicurienii romani își cultivau gusturile cu asemenea desăvârșire, încât puteau spune dacă un

pește a fost prins deasupra sau sub un pod?

— Chiar așa? am spus. *Există ceva mai anost decât să înduri trăncănelile unui amator de coniac și ouă de fluierar?*

— Ți-am pregătit plăcinta cu carne preferată, Gareth, a anunțat Julia.

Gareth și-a întins șervetul în poală.

— Europenii râd de plăcintele noastre.

— Europenii sunt, uneori, insensibili la sentimentele celorlalți, am zis.

Merrill și-a terminat băutura.

— Tu ești sensibilă la sentimentele celorlalți, Eliza? Unii ar zice că nu.

Asta mai lipsea: să se apuce Merrill să dezgroape trecutul, de față cu alte persoane.

— Ți-ai făcut un cuibușor absolut idilic aici, draga mea, am zis, îndreptându-mi atenția spre Julia.

— Eu prefer agitația de la oraș, a intervenit Gareth. Ai fost vreodată la Troy, New York, Eliza?

— Ăsta e refugiul perfect când vrei să te reculegi, a comentat Merrill. Nu-i nevoie să te urci pe vapor ca să ajungi aici.

Detesta în continuare călătoriile. Nimic surprinzător.

— Bucurați-vă de el cât mai puteți, a zis Julia. Dacă intrăm în război, o să vă cheme sub arme pe toți ăștia juni.

Am presărat puțină sare în supă.

— Doar un laș ar aștepta să fie chemat. Bărbații demni se înrolează de bunăvoie.

Gareth a arătat cu lingura către Merrill.

— Noua drăguță a lui Merrill sigur nu l-ar îndemna să se înroleze.

— Despre cine e vorba? a întrebat E.H.

— Nimeni alta decât Anna Gabler, a spus Gareth, ștergându-se la gură cu șervetul.

— O știu pe Anna, a zis Julia. A avut un succes enorm la Târgul de binefacere german. A strâns o sumă absolut fabuloasă de bani pentru ajutorarea victimelor de război din Germania.

— Au participat toți nemții din New York, a spus Gareth. În seara deschiderii, se întindea coada până la jumătatea Madison Square Garden.

— Am înțeles că galeria de tir a fost la mare căutare, am zis. Oi fi eu de modă veche, dar mi se pare de-a dreptul inuman ca

americanii de origine germană să împuște manechine îmbrăcate în uniforme de soldați francezi și ruși.

— Anna și mai cum? s-a interesat E.H.

Gareth i-a aruncat o privire lui Merrill.

— Gabler. O femeie frumoasă, cu sânge german, care a reușit să prindă în mreje jumătate din burlacii newyorkezi.

— Exact ca o cobră indiană, a șoptit Julia, aplecându-se spre mine.

— Putem să schimbăm subiectul, Gareth? a propus Merrill.

Julia a întins coșul cu pâine.

— Păzește-te de femeia pusă pe căpătuială, domnule Merrill, a zis Julia. Se lasă ușor ispitită de muzica cristalină a atotputernicului dolar.

— N-are de ce să-și facă griji, a replicat Gareth, cu o umbră de zâmbet pe buze. Tatăl ei deține fabrica de cauciuc Gabler. Sunt deja membri ai Clubului Meadow. Domnul Gabler intenționează să se extindă și în afaceri cu petrol și să-l aducă pe Merrill în consiliul de administrație, pentru că are o vastă experiență pe piața de energie.

Merrill și-a azvârlit șervetul pe masă.

— Nu te îmbufna, domnule Merrill. Îngăduie-ne câteva glume nevinovate, a spus Julia.

Gareth s-a aplecat peste masă, cât pe ce să-și înmoaie crizantema în supă.

— Mai ales când ai așa vești senzaționale să ne dai.

Merrill s-a foit stânjenit pe scaun.

— Gareth…

— Nu ne mai ține în tensiune, a insistat Julia.

— Ei bine, începând de aseară, domnul Merrill, aici de față, este…

Gareth s-a oprit și a strâns din buze.

— *Gareth*, a zis Julia.

— *…*oficial logodit cu domnișoara Anna Gabler.

— Minunat! a spus E.H., ridicând paharul.

— Oare? a murmurat Julia în barbă.

Gareth a închinat paharul în cinstea veștii bune, după care l-a pus pe masă.

— Vor să meargă în safari în luna de miere. După ce se încheie războiul, firește. Domnișoara Gabler e o trăgătoare de excepție.

Deși nu o văzusem niciodată, imaginea Annei Gabler îmi plutea prin fața ochilor, cu un rânjet pe față și cu o gheată pusă pe grumazul unui bivol năucit. Eram oare invidioasă, pentru că mai erau și alții care plănuiau să plece în călătorie? La finalul războiului, toți vom fi liberi să călătorim. Nu, era, mai degrabă, o vagă tristețe, căci simțeam lacrimile cum îmi ard ochii. Nu eram deloc atrasă de Merrill, dar poate, cine știe, speram că va tânji după mine la nesfârșit.

Am ridicat paharul.

— În cinstea lui Merrill și a Annei, am spus, cu un zâmbet cât mai larg pe față, cu fruntea sus și prudentă ca lacrimile să nu-mi străpungă masca.

•

Toată lumea s-a retras devreme la culcare. Am oftat ușurată când am intrat în camera mea. Era posibil oare ca moartea lui Henry să mă fi transformat într-o asemenea acriturâ, încât nu mai apreciam nici măcar plăcerea unei noi cunoștințe?

Mi-am pus rochia și șalul pe șezlong și am îmbrăcat cămașa de noapte pe care mi-o pregătise menajera Juliei. Vântul șuiera și zguduia ușile vitrate, așa că am tras scaunul de la birou și l-am proptit în ele, ca să nu se deschidă. Am stins lampa cu gaz și m-am strecurat sub așternuturile răcoroase, cuibărindu-mă în moliciunea saltelei din pene de gâscă, care te învăluia într-o căldură plăcută.

Mi-am auzit vecinul de cameră foindu-se și zornăind ceva. Știam că e Merrill, căci îl văzusem intrând în camera alăturată, și nu aveam niciun dubiu că își mai toarnă o băutură. Ce bădărănie din partea lui să deschidă un subiect intim de față cu alte persoane!

Toropită de somn, am mai analizat încă o dată întâmplările din acea seară, în răpăitul ploii de afară. În vreme ce Gareth dăduse dovadă de o desăvârșită amabilitate, Merrill fusese distant și preocupat doar să umple paharul lui și pe cel al lui E.H. O relație de prietenie era imposibilă între noi. Era evident că încă îmi purta ranchiună, iar eu nu-l puteam ierta că îl alergase pe Henry până își dăduse sufletul. Cu cât reflectam mai mult, cu atât îmi dădeam seama că e partenerul perfect pentru o parvenită ca…

Deodată, s-a auzit o bubuitură teribilă dinspre terasă. M-am ridicat în capul oaselor, cu inima tremurându-mi în piept. O pală

de vânt deschisese ușile, în ciuda scaunului pe care îl proptisem în ele, și spărsese un geam. Ploaia se scurgea în cameră, îmbibându-se în covor.

Am ieșit din plapumă, m-am dus fuga la uși și am izbutit să o închid pe una. Am dat s-o închid și pe cealaltă, dar rana mai veche de la degetul mare mă împiedica să apăs cu toată forța, astfel că vântul mă împingea înapoi, silindu-mă să calc cu tălpile goale prin cioburi.

— Pleacă de-acolo. Ai înnebunit? a strigat Merrill, ieșit pe terasa comună.

— N-am pățit nimic, am zis, luptându-mă cu ușa.

Merrill m-a dat la o parte, a închis și a doua ușă, apoi a rămas, ud leoarcă, cu spatele la geam. Era îmbrăcat în cămașa de la cină, numai că își scosese cravata și își descheiase gulerul. Avea părul ud, lipit de frunte.

I-am simțit privirea curioasă și mi-am amintit că am pe mine doar cămașa de noapte.

— Adu grilajul de la șemineu, să-l proptim în ușă, mi-a zis.

M-am dus la șemineu, adunând și mai multe cioburi în picioare.

Am apucat iute paravanul, știind că, la lumina focului, mi se întrezărește silueta prin cămașa de noapte.

I l-am dat lui Merrill care l-a proptit sub clanță, după care s-a dus la șezlong, a luat șalul Orenburg și mi l-a întins.

— Pune asta pe tine.

— Mă descurcam și singură.

Merrill și-a trecut degetele prin păr.

— Ar fi bine să plec. Ies pe ușa din hol.

Când să iasă, m-am dus șchiopătând la canapeaua de lângă cămin.

Merrill s-a oprit și s-a întors spre mine.

— Doamne, Dumnezeule, ai călcat în cioburi! Ai cioburi până și în păr.

— N-am nimic.

S-a dus repede la chiuvetă și s-a întors cu un lighean și un prosop.

— Stai jos, mi-a zis, scotocind prin sertarele biroului.

M-am așezat și mi-am tras șalul pe lângă corp.

— Nu fi morocănos.

A revenit, ținând un ac de cusut între degetul mare și

arătător.

— În țara, asta oamenii mai și mulțumesc când îi ajută cineva.

— *Mulțumesc,* dar nu era nevoie să mă salvezi.

Merrill s-a așezat pe canapea, lângă mine, cu o figură obosită și barba ușor crescută, ceea ce îl prindea de minune. Mi-a ridicat un picior în poală și l-a examinat cu atenția unui giuvaergiu.

— Cu grijă, i-am zis. Ai băut cam mult.

— Nici tu n-ai refuzat șampania.

Avea dreptate. Stăteam rezemată de spătarul canapelei și îmi simțeam capul greu.

— Șampania e mult mai inofensivă decât coniacul, am replicat.

— Ce-ți mai place să te contrazici!

— Cred că mă confunzi cu logodnica ta.

S-a oprit și s-a uitat la mine.

— Ce-i cu tine, Eliza? Până nu demult, erai bunătatea întruchipată. Dar, de când cu Henry…

— Vorbește mai încet.

Dacă ne găsea Julia împreună? Gareth, cu siguranță, s-ar fi aruncat în sabia lui romană.

— Parcă nu mai știi să te porți frumos. Ai uitat că tu m-ai rănit pe mine?

Cum puteam să-i spun că, zi de zi, mă gândeam doar la bărbatul pe care îl alergase cu atâta nesăbuință pe terenul de tenis?

Merrill mi-a așezat ligheanul pe genunchi și mi-a vârât acul în talpă. Mi-am încleștat degetele pe șal, ca să nu țip de durere.

— Hai să ne vedem fiecare de viața lui.

Vântul s-a întețit, șuierând și hăulind prin geamul spart, în timp ce Merrill arunca cioburile extrase cu succes în ligheanul metalic. Cu fiecare bucată de sticlă care-mi ieșea din talpă, mă săgeta o durere ciudat de plăcută. Merrill își vedea de treabă cu o figură serioasă, ridicând la răstimpuri spre mine ochii negri care îi scânteiau în lumina focului.

— Ești supărată pentru că am mers mai departe. Credeai că o să tânjesc veșnic după tine.

— Nu, am zis, încercând să-mi trag piciorul, dar îl ținea bine.

— Ba da. Îți pare rău că m-ai respins cu atâta ușurință… acum când nu mai e Henry.

Am pus ligheanul jos și m-am ridicat.

— Ar fi bine să pleci…

S-a ridicat și el de pe canapea și s-a întors spre mine.

— Cum e să fii singură, Eliza?

Mirosea a coniac, a tutun de pipă și a brad. De când nu mă mai aflasem atât de aproape de un bărbat?

— Nu te-a rugat nimeni să vii aici, Merrill.

— Regret c-am făcut-o.

Chiar regreta? Nu făcea niciun pas spre ușă. Oricât ar fi fost de straniu, îmi doream să mă lipesc de el. Să îi simt brațele cum mă cuprind, fie doar și pentru o clipă. M-am clătinat ușor pe picioare, amețită și înfierbântată din cauza focului. Cum mă puteam gândi la o asemenea trădare față de Henry?

— Trebuia să-l lași să stea acasă în seara aia, am zis.

Merrill s-a apropiat de mine și mi-a luat un ciob din păr.

— Nu știi toată povestea, mi-a spus.

Avea lacrimi în ochi sau mi se părea mie?

— Eliza, nu ți-am spus niciodată…

S-a auzit o bătaie la ușă și ne-am tras imediat înapoi. A intrat Julia, iar Merrill a pornit spre ușă.

— Ce Dumnezeu s-a întâmplat aici?

M-am dus iute la covorul ud, dat fiind că scăpasem de durere și de cioburile din talpă.

— S-au deschis ușile din cauza vântului. Cred că ți-am distrus covorul.

— Of, biata de tine, a zis Julia, venind după mine. Te mutăm numaidecât în altă cameră.

— Nu-i nevoie. Mi-a sărit Merrill în ajutor. Mi-a scos o mulțime de cioburi din picior. Nu-i așa, Merrill?

M-am întors spre el, dar am văzut doar ușa închizându-se în urma lui.

Capitolul 22

SOFIA
1916

În după-amiaza următoare, pe o ploaie măruntă, s-a deschis ușa hambarului și a apărut banditul Vladi.

— Afară, porcilor! a zis. E ziua voastră norocoasă. N-o să muriți, cel puțin nu azi.

I-am ajutat pe Agnessa și pe tata să se ridice de jos. Tata fusese interogat toată dimineața de Taras și doar ce se întorsese cu fața vânătă și ne spusese că Taras îl silise să scrie o scrisoare către minister.

Mă rugam să nu descopere rănița ascunsă de Liuba sub scândurile dușumelei din odaia lui Max.

Vladi a făcut semn cu arma spre ușa hambarului.

— Alinierea afară. Vreau să văd disciplină și ordine, tovarăși. Ne-a scos în curte și ne-a aliniat lângă fântână. Bucătarul era în capătul dinspre pădure. În cazul în care n-ați auzit de mine, vă anunț că mă cheamă Vladi și am venit să-i dezrobesc pe oamenii de aici, a zis, ridicând trăgaciul pistolului. Îmi pare rău că sunt suspicios, dar, dacă îi trece prin cap vreunuia dintre voi s-o facă pe eroul și să încerce să fugă, vă avertizez că îl împușc mortal.

Cum să-i distrag atenția? Să mă dau oare în vorbă cu el?

— E o zi măreață, a declarat Vladi, arătând cu arma spre casă. De azi înainte, moșia asta aparține poporului.

— Deci, tu ești cel despre care vorbește tot Malinovul, am spus.

A zâmbit, încrețindu-i-se cicatricea de pe obraz.

— Oamenii au nevoie de un conducător, a zis Vladi, întorcându-se într-o parte, dar fără a-și lua ochii de la mine. Pe tine te știu de undeva.

Cum m-ar fi putut ține minte din tramvai, cu tot machiajul ăla persan pe care îl aveam pe față?

— Dacă tot suntem egali acum, n-ar trebui să fim tratați ca orice ruși și să avem parte de o judecată corectă?

— Paraziții nu merită judecată, a răspuns Vladi, apropiindu-se de mine. Răul trebuie tăiat de la rădăcină, altminteri oamenii nu vor fi niciodată liberi.

M-a trecut un fior. Știau că Max e fiul meu? Ar fi în stare să ucidă un biet copil?

Pe neașteptate, Liuba s-a prăbușit la pământ, ținându-se de burtă.

— Ah, ce durere! Oh, Doamne, iar începe!

Am îngenuncheat lângă ea, aproape convinsă de vaietele ei.

— O doare iar apendicele.

— N-are nimic, a zis Vladi, după ce a lăsat-o să se zvârcolească un timp.

M-am dus spre el.

— Avem nevoie de un doctor.

— De data asta, o să se vindece singură, cum facem și noi, ceilalți.

— E numai vina ta dacă moare.

— Voi, burghezimea, sunteți o adunătură de neputincioși. Ridic-o de jos.

Abia după ce Liuba s-a oprit din plâns și am ajutat-o să se ridice în picioare, am observat că Bucătarul s-a făcut nevăzut. Cu câtă ușurință se furișase de lângă noi!

Câteva secunde mai târziu, l-am auzit pe Vladi strigând:

— Taras! Vezi c-a fugit unul.

Taras a ieșit în fugă din grajd.

— Cum a reușit?

Am întors capul și, în depărtare, printre copaci, am zărit jacheta cafenie a Bucătarului dispărând printre copacii deși și stufăriș.

Taras a dat fuga în hambar, și-a luat pușca și a tras un foc spre pădure. Am tresărit cu toții la auzul pocnetului asurzitor.

Am luat-o pe Liuba în brațe. L-o fi împușcat pe Bucătar?

— L-ai nimerit, a zis Vladi.

Liuba mi-a strâns mâna. Ce oroare! Bietul Bucătar a fost împușcat.

— Doar l-am rănit, a zis Taras, urcându-se pe cal și pornind în goana mare către șosea.

Mă rugam ca Bucătarul să scape de Taras și să cheme gărzile imperiale care să-i nimicească pe acești tâlhari. Altminteri, eram hotărâtă să fug și eu.

Nimic nu mă putea ține departe de fiul meu.

PARTEA A TREIA

Capitolul 23

SOFIA
1917

Pe la sfârșitul iernii, sătenii care ne ocupaseră casa s-au adunat la cotețul de păsări, au scos păunii, i-au fript și i-au mâncat. Au prins păsările speriate, au făcut un foc mare și, în scurt timp, mirosul de carne prăjită a ajuns până la nasurile noastre. Cu burțile chiorăind de foame, îi vedeam pe țărani cum flutură penele de păun, cu sticle de votcă în mâini. Ne-au strigat câteva amenințări, după care s-au retras în casă. Îmi era milă de sărmanele păsări, dar mă bucuram de binecuvântata liniște.

După o lungă iarnă petrecută în captivitate, s-a așternut, în sfârșit, primăvara peste Malinov. Pe vremuri, acest anotimp prevestea mult așteptatele serbări pascale și sosirea verii, dar, anul acesta, trăiam de la o zi la alta cu speranța ca Vladi să nu îl omoare pe tata.

Odată cu schimbarea programului matinal, îl așteptam pe tata în camera în care ne instalase Vladi, vechiul dormitor al lui Bogdan, aflat deasupra fostelor locuințe ale servitorilor. Înăuntru, aveam un pat plin de cocoloașe și o sobă din fier forjat care fumega îngrozitor; în acoperiș, era o gaură de mărimea unei farfurii, prin care se scurgeau ploaia și lapovița. Vladi ne poruncise să nu facem găligie și ne astupase unica fereastră cu scânduri, dar Liuba izbutise să o crape puțin.

Pe pereți, atârnau fotografiile lui Bogdan din tinerețe, stând mândru, cu pușca în mână, lângă un morman de păsări moarte, o tristă amintire a dragului nostru paznic de vânătoare, despre care Vladi se lăuda deseori că îl omorâse chiar în seara în care ne atacaseră.

Mă plimbam agitată prin cameră, în timp ce Liuba stătea pe pat, lângă Agnessa, și o mângâia pe spate. Tum-Tum ședea

ghemuit lângă stăpâna lui, biată vietate costelivă, veșnic credincioasă. Cât de mult decăzuse Agnessa! Înainte de aceste evenimente, nu-și lega niciodată singură pantofii, nici nu purta aceeași pereche de mănuși albe de două ori. Acum, trebuia s-o cărăm până la oala de noapte infectă.

Contele dormea în locul obișnuit de lângă sobă, nici el în apele lui. Nici urmă de omul guraliv de altă dată; acum, abia dacă mai scotea o vorbă.

Iar o să se întoarcă tata plin de vânătăi și de sânge? Vladi îl reținuse toată noaptea.

Fusese o iarnă grea, cu ninsori frecvente, care ne acopereau singura fereastră. Nici nu-mi dădeam seama ce doare mai tare; spaima, plictiseala, dorul cumplit de soț și de copil.

Jumătate din sat se mutase pe moșie. Era limpede că Varinka, mama ei și Taras locuiau tot aici, căci îi vedeam de la fereastră, iar Liuba îl zărise în fugă pe Max. Se întreba oare unde o fi dispărut mama lui? Afon știa ce pătimim? De ce n-a trimis ajutoare? Toată iarna, eu și Liuba am stat cu ochii pe ușă, pândind ocazia să fugim; începeam să întrezărim un licăr de speranță, fiindcă Vladi își mai pierduse din vigilență, cu trecerea timpului, părând deja sătul să se mai ocupe de noi.

Ne făceam griji și pentru Bucătar. L-o fi omorât Taras?

Deodată, s-a trântit ușa de perete și Vladi l-a îmbrâncit pe tata în cameră.

— Tacă-ți fleanca, moșule! Dacă nu primim curând răspuns la scrisori, n-am de ce să vă mai țin în viață.

Tata s-a prăbușit pe podea, iar Vladi a închis ușa după el și a tras zăvorul.

M-am repezit spre el, împreună cu Liuba, și l-am ajutat să se așeze pe pat. Avea pete de sânge pe pieptul cămășii albe; manșetele și gulerul ajunseseră negre. Mă durea sufletul când îi vedeam chipul, obrazul umflat, gura tot mai știrbă și ochelarii crăpați.

— Iar te-au pus să scrii scrisori? am întrebat.

Tata își masa genunchiul, cufundat în gânduri.

— Da, dar ministerul nu mai trimite niciun răspuns.

— Și-or fi dat seama că e ceva necurat la mijloc? am întrebat.

Tata și-a scos ochelarii de la ochi cu o mână tremurândă.

— E greu de spus. Dumnezeu știe ce se întâmplă la oraș.

M-am dus iute la fereastră, am luat jupa udă a Agnessei, pe

care o țineam la rece pe fereastră, și i-am pus-o pe obraz.

— L-ai văzut pe Max? am întrebat.

Tata s-a uitat la mine, cu ochii înlăcrimați.

— Nu, scumpa mea. S-au aciuat o mulțime de oameni în casă. Slavă Domnului că nu mai e maică-ta printre noi, să vadă ce s-a ales de ea!

Liuba i-a desfăcut gulerul cămășii.

— Nu ne pot ține aici la nesfârșit.

Sora mea era sprijinul nostru, tot mai convinsă pe zi ce trece că ministerul va ghici planul perfid, dar genial, pus la cale de Vladi. Mai întâi, l-a silit pe tata să anunțe la minister că nu mai are nevoie de documente de călătorie, apoi să mențină corespondența lunară, obișnuită, prefăcându-se că totul e în bună regulă, ca să primească în continuare bani. De șapte luni încoace, uneltirile lui mergeau ca pe roate.

Tata s-a întors spre Agnessa și i-a dat părul negru de pe frunte. Purta aceeași rochie de dantelă bej din noaptea în care fuseserăm atacați, ajunsă între timp murdară, cenușie și largă, căci, odată cu speranțele, îi pierise și pofta de mâncare. I-am pus ușor o mână pe spate, ca să nu o trezesc, și i-am simțit coastele.

Încă respira.

M-am lungit lângă Liuba și Agnessa, pe pat.

— Vreau să-ți explic în ce stadiu se află proiectul meu.

Și Liuba slăbise enorm, căci profita de neatenția mea pentru a-i da tatei porția ei de pâine, sub pretext că e sătulă.

Câte planuri de evadare urzise? Să provoace un incendiu, ca să creeze o diversiune. Să cifreze scrisorile tatei. Să facă greva foamei.

— Se zice că trebuie să ai cel puțin cincizeci de idei, ca să le alegi pe cele mai bune, mi-a spus. Iar asta e a cincizecea.

De data asta, era un plan mai practic. De o lună, aduna petice din diverse țesături, ca să încropească o funie cu care să coborâm pe fereastră. Căptușeala de la paltonul tatei. Șosetele mele găurite. Fâșii din juponul Agnessei. Noaptea le înnoda trainic unele de altele și o cobora pe geam, ca să vadă cât mai lipsește până jos. Când n-o folosea nimeni, Tum-Tum dormea pe colacul de funie, în colțul de lângă ușă.

— Încă puțin și e gata, mi-a șoptit Liuba. M-am tot uitat și prin gaura din acoperiș. Nu mai e mult și constelația Casiopeea

ajunge direct deasupra noastră, așa că va fi o noapte destul de luminoasă. Cobor eu pe funie, vin să vă descui ușa și o luăm din loc.

— Taras o să ne dea sigur de urmă, a murmurat tata.

— O să-i fie mai greu dacă avem un avans de patru ore.

— Agnessa nu se poate mișca, a zis tata, punându-i o mână pe spate.

Cândva, îmi imaginam că se însurase cu ea doar ca să aibă o femeie în casă, dar acum îmi dădeam seama că mă înșelasem amarnic. În cele câteva luni de captivitate, văzusem că îi este pe deplin devotat.

— Nu putem sta cu mâinile-n sân, tată. Până la urmă, Vladi o să se sature să-și mai bată capul cu noi și o să ne sacrifice. Trebuie să riscăm. Agnessa e ușoară ca un fulg. Eu și Sofia putem s-o cărăm în spate.

Deodată, s-a auzit scârțâitul cheii în broască, ușa s-a deschis și, în prag, a apărut doamna A. cu o tavă pe brațe. Ca în fiecare zi, a pus-o jos, lângă ușă, după care a deșertat peste balustrada scării găleata care ne servea drept hazna.

— Sper că v-ați săturat de iarnă, a zis. În sfârșit, se anunță primăvara.

A ridicat tava de jos și a așezat-o pe singura masă din cămăruță.

— Ia uitați ce v-a pregătit Bucătarul.

Mi-aș fi dorit nespus să mai spună și altceva când ne aducea mâncarea, veșnic același castron din tablă cu terci, pe care-l împărțeam de două ori pe zi.

A luat o carte de pe tavă și a azvârlit-o pe podea, stârnind un norișor de praf.

— Ți-am adus-o. Ai grijă să n-o vadă Vladi.

M-am dus repede și am luat-o de jos. Romanul *Cinci săptămâni în balon,* pe care ni-l trimisese Eliza, pe coperta căruia era desenată nacela unui balon cu aer cald. Jules Verne. Am strâns-o la piept. Grozavă idee avusese Liuba să o roage pe doamna A. să ne-o aducă.

Tum-Tum s-a ridicat de pe pătuțul din colț să o salute pe doamna A. și a tras după el prosopul care ascundea funia Liubei. Mi-am înăbușit un țipăt, în momentul în care Liuba a observat problema și s-a dus spre colț.

Doamna A. s-a aplecat și a luat colacul de funie.

— Nu-i frumos să mă luați de proastă, după câte am făcut pentru familia asta.

Ținea funia în mână și o scutura.

— Asta rămâne la mine. Aveți mare noroc că nu vă pârăsc lui Vladi, fiindcă ar fi vai și-amar de pieile noastre.

Înfrângerea a căzut ca o lovitură de trăsnet. Imediat ce a ieșit doamna A. și a zăvorât ușa, m-am uitat la Liuba, așteptându-mă s-o văd descurajată și cu lacrimi în ochi. Și când colo, se trăgea cu degetele de buza de jos, cum făcea întotdeauna când era căzută pe gânduri, căutând deja ideea cu numărul cincizeci și unu.

•

A doua zi, m-am trezit în zori, pregătită să citesc prețioasa carte. Ce drăguț din partea Elizei că ne-o trimisese pe vremea când situația nu era atât de gravă! Mi-am trecut două degete peste coperta ilustrată, care înfățișa un naufragiat prizonier în nacela balonului ancorat pe o insulă pustie. Ce minunat ar fi fost să pot zbura din camera aceea oribilă!

Am deschis la prima pagină și am descoperit trei fire de trifoi cu patru foi presate lângă cotorul cărții.

Eliza.

M-au podidit lacrimile. Era o prietenă minunată. Își făcea, probabil, o mulțime de griji pentru noi. Mi-aș fi dorit enorm să-i pot da de veste, să-i spun că trifoiul cel norocos nu ne ferise de necazuri.

S-a deșteptat și Liuba și s-a așezat lângă mine.

— Am un nou plan, surioară.

M-am ridicat în fund pe podeaua rece și mi-am masat spatele.

— E prea devreme, Liuba.

— Ăsta e infailibil. Dar presupune să renunțăm la colierul mamei.

Am ridicat imediat mâna și l-am pipăit. Era la locul lui, în căptușeala paltonului de călătorie.

— Am mai discutat despre asta. Dacă află Vladi de el, ni-l ia fără să se roage de noi.

— Da, dar dacă vorbim cu doamna A? Se vede că are o slăbiciune pentru mine. Mi-a adus cartea când am rugat-o. Tata s-a purtat mereu frumos cu ea. Mă gândeam să-i spun să-ți dea drumul pentru scurt timp. Ca să te duci să faci rost de medicamente pentru Agnessa. Și îi ofer colierul pentru că a fost

bună cu noi.

Am căutat o gaură în căptușeala de mătase și am scos bijuteria. Nefiind foarte scrupulos din fire, Vladi nu-l descoperise, cu toate că ne percheziționase în prima zi. Chiar și în lumina slabă din camera lui Bogdan, smaraldele străluceau, iar diamantele aruncau scântei pe pereți. Am aruncat o privire spre tata, care tocmai îi tampona fruntea Agnessei cu o cârpă rece.

— Vladi o împușcă dacă află că m-a lăsat să plec, am zis.

— Am eu grijă să nu-ți observe lipsa. Îi spun că ești bolnavă și te-ai vârât sub paltoane. În afară de asta, doamna A. ne are pe noi ceilalți ostatici. Îi promit că-i dau colierul după ce pleci.

— Dacă-i spune lui Vladi?

— E destul de isteață cât să-și dea seama că i l-ar lua.

Am meditat la planul ei. Ce aveam de pierdut dacă încercam? I-am dat colierul.

— Când plec, trec pe la casă și-l iau pe Max.

— Nu, a zis Liuba. Mai întâi, te duci la Palatul Aleksandr și-i ceri ajutor țarinei. Pe urmă te duci după el.

— N-am făcut mai mult de șase pași din toamnă până acum.

— Chiar dacă faci popasuri dese, tot ajungi într-o zi…

— Cred c-ai uitat că e zăpada de un metru afară.

— E bătătorită pe șosele și-o să înceapă să se topească în curând. Doar n-ai uitat că ți-am ascuns haine de iarnă în grajd.

Nu mă lăsa inima să i-o spun, dar sora mea era un adevărat geniu.

— Deci, presupunând că ajung la palat, intru ca la mine acasă?

— Capela nu e niciodată încuiată. Te duci, îi povestești țarinei ce s-a întâmplat și te întorci cu gărzile imperiale.

Părea atât de simplu din indicațiile ei, dar adevărul era că nu mai citiserăm ziarele de aproape un an. Cine știa în ce stare se găsea monarhia?

— Nu știu ce să zic, Liuba. N-am mâncare, n-am bani…

— Iei porția de pâine de azi.

— Cum să vă las singuri aici? Dacă vă atacă gloata? Îl omorau pe tata dacă nu intervenea Taras. Dacă pleacă și Taras?

— Ai tu un plan mai bun? Alternativă e să murim aici. În afară de asta, am și eu planurile mele.

Nu mult după aceea s-a deschis ușa, lăsând să pătrundă un curent rece, și, în lumina tulbure a zorilor, s-a ivit silueta

doamnei A. A pus tava jos, a luat găleata de mâner și i-a deșertat conținutul.

Femeia a pus jos găleata și a dat să închidă ușa, dar Liuba s-a dus iute la ea și i-a spus în șoaptă:

— Mulțumim mult, doamnă A. Ești tare amabilă. Se poate să discutăm între patru ochi? Am să-ți propun o chestiune.

— Ce-ai putea să-mi propui tu mie?

— Agnessa are nevoie de medicamente. Dacă îi permiți, sora mea se poate duce după ele.

Doamna A. mi-a aruncat o privire fugitivă.

— Nu pot să fac așa ceva.

— Știe de unde să le ia, dar trebuie să iasă de-aici. Promite că se întoarce imediat ce face rost de ele.

— De ce-aș fi de acord cu asta?

— Tata a fost mereu drăguț cu dumneata, am zis.

— Dacă prin drăguț înțelegi că nu și-a plătit datoriile, atunci așa o fi. Ai idee câți ananași și conserve de sardine a comandat bucătarul vostru? Numai tutunul ne-a costat o avere. Secretarul tatălui tău nu ne-a achitat nici până acum toți banii datorați.

— Sunt convinsă că intenționa să-i achite pe toți, a zis Liuba. Dar am găsit eu o cale de a te răsplăti.

Doamna trăgea în continuare de ușă.

— Stai o clipă, a spus Liuba. Am un obiect de valoare pentru dumneata.

Doamna A. s-a oprit.

— E vorba de un splendid colier cu smaralde. Până și țarina l-a admirat.

Doamna A. a mijit un ochi prin crăpătura ușii.

— Arată-l.

— Din păcate, nu pot acum, dar, imediat ce o lași pe Sofia să plece, e al dumitale.

— De ce-aș avea încredere în tine?

— Pentru că ne ai ostatici pe noi, ceilalți. Pentru că îți dau cuvântul meu. Și pentru că, nu peste mult timp, vei fi posesoarea unei bijuterii Fabergé neprețuite. Vladi fură toate obiectele de valoare. De ce să se înfrupte el din toate bogățiile, iar pe dumneata să te muncească ca pe-o slujnică?

Doamna A. a lungit gâtul și s-a uitat spre conac.

— Să te întorci repede. Iar tu vezi cum faci să pară că-i încă aici.

— Asta nu-i greu, a zâmbit Liuba. Vladi nu vine aproape niciodată aici.

M-am ridicat cu inima cât un purice. De partea cealaltă a ușii, mă aștepta libertatea. Mi-am scuturat pantalonii de praf și mi-am netezit părul. Avea să mă recunoască țarina în halul în care arătam? Fremătam toată, animată de un sentiment pe care nu-l mai trăisem de mult. Speranța.

Capitolul 24

ELIZA
1917

În primăvara următoare, America a intrat, în sfârșit, în război, alături de Franța, Anglia și Rusia. În ziua de 6 aprilie 1917, au zburat pe deasupra New York-ului, aruncând tone de confetti, care au căzut peste acoperișuri și clădiri și au acoperit străzile, ca o ninsoare târzie. După ce Julia Marlowe a cântat imnul național la Teatrul Hudson, îmbrăcată în palton și cu pălărie neagră trasă pe un ochi, biroul de recrutare a fost luat cu asalt de bărbați de toate vârstele și condițiile sociale. O să se înroleze și Merrill? Urmărisem știrile mondene, în căutarea vreunui anunț despre nunta lui, dar nici urmă de așa ceva. Mi-am alungat gândul din minte.

Intrarea Americii în război nu m-a surprins din cale-afară. După ce un submarin german a scufundat nava britanică *Lusitania,* omorând 128 de americani, iar Statele Unite au interceptat o telegramă secretă trimisă din Germania în Mexic, prin care propunea Mexicului să se întoarcă împotriva Statelor Unite, urmând ca, în schimb, să primească statele Arizona, Texas și New Mexico, președintele Wilson a cerut Congresului să declare război Germaniei, iar acesta i-a îndeplinit dorința.

În luna februarie a aceluiași an, Rusia a fost zguduită de o nouă revoluție, o mișcare de proporții de data asta, astfel că, în martie, țarul a renunțat la tron. Lenin revenise în Rusia, în fruntea Partidului Bolșevic, și, chiar din a doua zi de când se afla la putere, a suprimat libertatea presei. Părea hotărât să nimicească definitiv societatea civilă rusă. Era oare cu putință o

lume mai haotică decât aceasta?

Cât de mult suferea Sofia din cauza asta? Deseori, mă trezeam în miez de noapte cu gândul la ea. Și atunci, mângâiam micul pandantiv de la gât, căci era singurul leac împotriva neliniștii.

Disperată să aflu unde se află, am trimis scrisori și telegrame la Palatul Aleksandr, unde era sechestrată familia regală, dar n-am primit niciun răspuns. De s-ar încheia mai repede războiul, ca să pot pleca în căutarea ei.

•

Într-o frumoasă zi de primăvară, eu și Caroline eram în bucătăria apartamentului și scoteam sâmburii din prune, urmând să-i trimitem la Departamentul Apărării, spre a fi folosiți la producerea de cărbune pentru măștile de gaz. În momentul acela, a intrat mama.

— A venit o rusoaică, Eliza, care susține că ai invitat-o tu.

— E posibil să-i fi spus domnului Blandmore să trimită câteva încoace. E doar temporar, mamă dragă.

— Fără să mă consulți? a zis, semeață, la cei peste 1,80 metri ai săi.

— E apartamentul meu…

— Nu-mi place deloc ce-ai făcut.

— De ce? Pentru că e rusoaică?

Mama nu era de acord cu modul în care își trata țarul supușii, dar acesta nu era singurul motiv pentru care nu-i agrea pe ruși. Deși vorbeam rareori despre asta, când era copil, grăjdarul rus al părinților ei îi furase calul preferat și fugise, iar, din pricina asta, le purta o aprigă dușmănie.

— N-am observat să ai ceva împotriva familiei Streșnaiva.

— Ivan era *prietenul* lui Henry…

— N-am adus în casă o evadată, mamă.

Ușa bucătăriei s-a crăpat și prin ea a vârât capul o femeie gârbovită. Mă ducea cu gândul la o găină dichisită, îmbrăcată cum era cu mantou de catifea franțuzească și mănuși; pe braț purta o poșetă cusută cu mărgele.

În urma ei, a intrat Peg.

— Îmi cer iertare, doamnă Ferriday, dar e încăpățânată ca un catâr.

— Nu sunt surdă, a zis femeia, cu un puternic acces rusesc.

I-am întins mâna.

— Eu sunt Eliza Ferriday. Iar ele sunt mama, Caroline Woolsey Mitchell, și fiica mea, Caroline. Încântată de cunoștință. Cum te simți?

— Asemenea. Nu mă simt deloc bine. Mă chinuie un picior de când am plecat din Rusia și nu…

M-am ridicat și i-am tras un scaun.

— Era o întrebare retorică. Noi, americanii, o adresăm mai mult din politețe.

— Curios lucru să pui o întrebare dacă nu vrei să primești răspuns. Eu sunt prințesa Iurinova Iesipov. Din Kiev. Ai auzit de familia Iesipov?

— Ia loc, te rog, am zis.

Prințesa s-a uitat la scaun de parcă era un șarpe viu.

— În bucătărie?

A șters scaunul și s-a așezat.

— Cunoști o familie numită Streșnaiva? am întrebat. Sunt din Petrograd și Malinov.

— Nu, a răspuns prințesa.

— Ești amabilă să le întrebi și pe celelalte doamne de la pensiune?

— Pensiune?! a exclamat prințesa Iesipov. Locul ăla e o insultă la adresa pensiunilor. Nu e demnă să adăpostească nici animale.

Peg a așezat serviciul de ceai pe masă.

— Niciun om care se respectă n-ar locui în Bowery. Duhnește ca o oală de noapte.

— Mulțumesc, Peg, am zis. N-ar fi mai bine să te ocupi de brioșe?

Mama a turnat ceaiul în cești, lentilele ochelarilor aburindu-i-se de la lichidul fierbinte.

— Caut soluții ca să vă ajut, am spus. Mă gândeam să organizez un bal de caritate pentru emigranții ruși.

Prințesa a fluturat disprețuitor din mână.

— Americanii și balurile lor. Doar la glume și jocuri vă stă mintea. Balurile rusești sunt demne, se cântă muzică sobră.

— Ce atmosferă festivă! a zis mama.

— Dacă se află și vreun actor printre invitați, acesta va recita o poezie, cel mai probabil, preferata tuturor, „Mormântul adânc săpat în pământ”.

— N-am mai auzit-o din vremea Războiului Civil, a spus

mama.

— N-ați trăit voi război civil ca ăla de care-am fugit noi.

— Străbunicile mele din neamul Woolsey au fost infirmiere la Gettysburg…

— Pfui! Câteva ghiulele aruncate la întâmplare? Nu se măsoară cu ce se petrece în Rusia acum, când rușii luptă împotriva rușilor. Soldații își atacă ofițerii.

M-a străbătut un fior. Afon?

Peg a așezat în fața prințesei una dintre brioșele cu nuci ale mamei, mândria cuptorului ei. Prințesa a studiat-o cu atenție, apoi s-a apucat să scoate nucile, pe care le-a adunat într-o grămăjoară triunghiulară.

Mama o privea profund ofensată. Politețea ei desăvârșită îi dicta că e mai bine să ignore un produs de patiserie decât să-l scobească cu degetele.

— Aș vrea să le rog pe doamnele refugiate la Paris să facă păpuși și dantelă, pe care să le vindem la târgurile noastre, sau chiar aici, în apartament.

Mama și-a întors atenția dinspre cuptor.

— Nu știu ce-ar zice familia Billington dacă vecinii lor și-ar deschide o prăvălie de caritate.

— Am strânge, bineînțeles, mai mulți bani dacă am primi obiecte donate pe care să le vindem, am zis.

Mama a mai turnat niște ceai în ceașca prințesei.

— Sărurile de baie se vând ca pâinea caldă.

Prințesa Ieșipova a sorbit din ceai, s-a strâmbat, după care a dat ceașca la o parte.

— Săruri de baie? a zis, aplecându-se spre mine. Îți spun eu ce se vinde bine. *Votca* rusească, a adăugat după o scurtă pauză.

Mama și-a reluat locul pe scaun.

— N-aș…

— Dar e prohibiție în Rusia, am spus.

— Rușii beau *samogon,* pe care-l fac în alambicurile lor de acasă. Din cereale. Greu îl găsești aici și e ilegal, dar ai senzația că bei nectar.

Mama amesteca în ceai.

— Se zice că „alcoolul este prietenul diavolului”.

Prințesa s-a aplecat spre mama.

— Și țigări rusești. Sunt grozave. Dacă vreți într-adevăr să

strângeți bani, asta-i soluția.

— Bineînțeles că vrem, a zis mama.

— Mulțumesc pentru ajutor, am zis. Ne bucurăm să te avem lângă noi.

Prințesa și-a luat poșeta.

— Mă duc după bagaje. Trimite, te rog, valetul să mă ajute.

Mama a lăsat linguriță pe farfurie.

— Nu avem valet, prințesă, dar sunt convinsă că te poate ajuta Peg. Te găzduim cu plăcere astă-seară, dar, din păcate, închidem apartamentul, pentru că că vom pleca în curând la Southampton. În sfârșit, e gata acoperișul.

— Unde e Southampton ăsta? a întrebat prințesa.

— În capătul de est al statului Long Island, a răspuns mama.

Prințesa Ieșipova s-a tras și mai aproape de mama.

— Cât de mare e casa de-acolo?

— Are douăsprezece dormitoare, a precizat mama, după câteva clipe de șovăială.

— Deci, e spațiu suficient.

Ce să-i răspund? Nu mai cunoscusem o persoană care să se autoinvite la casa din Gin Lane.

— Firește, ești bine-venită, am zis.

Prințesa s-a ridicat.

— Mama dumitale nu pare prea încântată.

Mama și-a scuturat o scamă de pe mânecă.

— Sezonul se deschide abia pe douăzeci și cinci iunie. În afară de asta, îți imaginezi ce dezordine e după ce a fost schimbat acoperișul.

Prințesa Iesipov a ridicat din umeri.

— Se poate deretica.

Deși se știa învinsă, mama nu s-a putut abține să nu riposteze:

— Rămâne de văzut.

•

În dimineața următoare, pe o vreme ploioasă, Peg a dat fuga la pensiunea din Bowery, ca să ia bagajele prințesei. Stăteam în dormitorul meu, înconjurată de șervețele gălbui, și împachetam rochiile de doliu pentru mutarea în casa din Gin Lane.

Mama s-a oprit în dreptul ușii deschise, îmbrăcată ca un docher gata să înfrunte ciclonul. Purta vechii galoși ai tatei, un palton milităresc, negru, cu capă, și pălărie pescărească,

ecosez, din bumbac cerat.

— Mă întâlnesc cu mătușa Eliza și mergem din ușă-n ușă, ca să strângem obiecte pentru târgul de caritate de la biserică.

— Pe vremea asta?

— Plugarii care așteaptă vremea bună nu apucă să mai semene niciodată, scumpa mea. Plus de asta, e cel mai bun moment să găsești lumea acasă.

Ploaia se scurgea pe geamuri.

— Ai grijă, mamă. Îți dai seama cum arată Bowery pe o asemenea vreme? E nedrept să le trimiți acolo pe bietele femei.

— Da, e teribil de trist să vezi cum au decăzut acești oameni, a spus mama, trăgându-și mănușile gri, din piele de ied. Dar au fost fericiți cât timp au avut de câștigat de pe urma asupririi țăranilor. Fiecare culege ce-a semănat, n-am dreptate?

— Gândește-te în ce condiții locuiesc la pensiunea aia. Casa din Gin Lane le-ar fi de mare ajutor.

— Și Spitalul St. Luke le-ar fi de ajutor – țin multe paturi rezervate pentru sărmani. Ar putea să meargă acolo. Dar, firește, noi o să ne facem datoria creștinească și-o să le găsim locuințe potrivite.

După ce a plecat mama, am împăturit un voal din crep negru. Cu toate că trecuseră mulți ani de la moartea tatei, mama încă îl mai purta pe al ei din când în când. Poate că o să-i urmez exemplul și n-o să mai îmbrac niciodată haine colorate.

N-am apucat să împachetez trei rochii, că s-a deschis ușa și a apărut Peg, îndoită de spate.

— Dumnezeule, Peg! Învață să bați la ușă înainte să intri.

Peg gâfâia ca o locomotivă.

— Doamnă Ferriday, am ajuns la pensiune, dar a trebuit să vin degrabă înapoi. Una dintre rusoaicele alea e grav bolnavă și mi-au cerut s-o chem numaidecât pe mama dumitale.

— Unde s-o chemi? Calmează-te.

— La locul ăla din Bowery unde locuiesc toate. Doar ce-a sosit o rusoaică pe nume Nancy. E suferindă rău și au nevoie de mama dumitale. Doamne, dac-ai vedea în ce hal trăiesc sărmanele femei!

M-a trecut un fior. Să mă duc eu? N-aș fi de niciun ajutor.

— Ai vorbit cu doctorul Forbes?

— Și dumnealui e bolnav.

— Atunci, du-te după doctorul Ferguson.

— Niciun doctor nu vrea să calce acolo. E grav, doamnă Ferriday. Scuipă ceva groaznic când tușește, exact ca…

Peg s-a oprit și a lăsat ochii în pământ.

— Spune ce e, Peg.

— Unde-i mama dumitale? Mă duc după ea.

M-am uitat pe fereastră și am văzut pârâiașele care se scurgeau pe stradă. Cine știe pe unde umbla mama?

Am ieșit în hol, mi-am luat mănușile, și Peg a venit după mine.

— Merg eu cu tine.

— Dumneata? a zis Peg, ridicând neîncrezătoare din sprâncene.

— N-avem timp s-o căutăm pe mama. Ia-mi umbrela și geanta neagră a mamei. Și un bidon cu apă rece. Lasă-i vorbă unde suntem, în caz că se întoarce înaintea noastră; să știi că nici eu nu sunt chiar neputincioasă, să știi.

— Dar…

— Să nu mai aud o vorbă, am spus, încălțând galoșii. Decât să nu vină nimeni e de preferat să merg eu.

•

Am pornit în graba mare spre pensiunea din Rivington Street, chinuită de îndoieli cu privire la misiunea mea umanitară. Cu geanta mamei în brațe, m-am uitat la clădirea veche, din cărămidă, ce părea la un pas să se năruie. Acoperișul pârâia sub potopul ploii, iar ferestrele aveau geamurile sparte, fiind, din loc în loc, acoperite cu ziare.

Era mai bine s-o fi așteptat pe mama? La urme urmelor, când cu boala lui Henry, mai mult îi agravasem starea.

— Repede, a zis Peg. Prin spate. E la mansardă.

Am urmat-o pe lângă clădire, alunecând pe scândurile ude, care pluteau peste o mâzgă fetidă, ce părea un amestec de gunoi și excremente umane. Ne-am croit drum printr-un hățiș de lenjerii și cămăși cenușii atârnate pe sfori și pe lângă copii desculți, care se jucau în noroi, înconjurați de gunoaie și sticle sparte.

Deasupra, s-a auzit scârțâitul unei ferestre deschise.

— Atenție! a strigat Peg, în clipa în care o ploaie de gunoaie a căzut pe scânduri în fața mea.

Am intrat pe ușa din dos și am luat-o pe scările abrupte, a căror balustradă dispăruse de mult. Pe măsură ce urcam, duhoarea de oale de noapte și de carne râncedă devenea tot

mai sufocantă.

Imediat ce am ajuns la mansarda de la etajul al treilea, ne-au întâmpinat niște horcăieli și gemete înfiorătoare. Mi s-a oprit răsuflarea. Peg avea dreptate.

Era exact cum se întâmplase cu Henry.

Am urmat-o printr-un hol întunecos, până într-o bucătărie fără ferestre, unde fierbea o oală gri, cu tocană, pe soba neagră, din fier. Covorul de dedesubt era atât de soios și de tocit, încât părea totuna cu dușumeaua. Într-un lighean din tablă, așezat pe sobă, se strângea apa care picura din acoperiș, sfârâind de câte ori atingea metalul încins. Mormane de paltoane, fuste și ciorapi vechi zăceau aruncate prin cameră, unele învelite cu câte o cuvertură.

— Aici dorm femeile?

Peg s-a întors spre mine, fără să se oprească din mers.

— Majoritatea saltelelor au fost furate.

Am mers dincotro veneau horcăielile și am pătruns într-o cămăruță joasă, nu mai mare decât debaraua pentru bagaje a mamei din Gin Lane. Prin ochiul de geam, amplasat sus pe perete, pătrundea o lumină slabă, iar ploaie se strecura pe la streașină, desenând pete negre de mucegai pe perete. În colțul opus, se afla o etajeră pe care erau înșirate icoane cu sfinți trași la față și palizi în lumina lumânării.

Lângă peretele cu ferestruica, pe o saltea subțire, cu dungi albastre, zăcea o femeie blondă, învelită cu pături și paltoane care mai de care. Câteva femei stăteau înghesuite lângă saltea, iar alte două se rugau în genunchi, în colț.

Am pus dosul palmei pe fruntea femeii.

— De când are febră?

Bolnava a ridicat capul îmbujorat spre mine.

Unde mai văzusem fața aceea? Ochii aceia albaștri-verzui? În camera de detenție de la Biroul de Imigrări.

O femeie din colț a ridicat mâna.

— De vreo două ore.

— Tremura ca varga, așa că am învelit-o cu ce-am găsit, a zis alta.

— Vă rog să plecați toate, am spus.

De câte ori o văzusem pe mama scoțând lumea dintr-o cameră înainte de a-și înfăptui vindecările miraculoase? M-am uitat la fata întinsă pe saltea. Ea o fi fost rusoaica Nancy? Avea

un nume atât de american.

Femeile au părăsit camera imediat și m-am lăsat în genunchi la capul bolnavei. Ce aveam de făcut?

Peg a venit lângă mine.

— Deci?

Un nou acces de tuse a scuturat trupul fetei.

Am încremenit. Avea pneumonie? Am dat un palton la o parte, ca să-i examinez fața. Avea buzele vinete. Exact ca Henry.

M-am dezbrăcat de palton și mi-am suflecat mânecile.

— Ia toate hainele de pe ea, Peg.

Peg șovăia.

— Dar îi e frig.

— Trebuie să dai hainele la o parte și să deschizi fereastra. Are nevoie de aer.

Peg a luat paltoanele de pe fată, în timp ce eu stăteam pe un scaun, după care a întredeschis ferestruica îngustă.

— Hai s-o ridicăm în capul oaselor. Îi scoatem cămașa udă de pe ea și o batem pe spate.

Am bătut-o amândouă ușor pe spate, apoi Peg a adus un lighean cu apă fierbinte și l-a așezat lângă saltea.

— Așteptăm să se mai răcească, am zis. Trebuie să fie călâie. Băile reci agravează febra.

La scurt timp după asta, am rupt o fâșie din mâneca mea, am înmuiat-o în apa călduță și i-am tamponat obrajii și gâtul lui Nancy.

Apoi am luat-o de la capăt. Am bătut-o pe spate, am spălat-o cu apă călâie și i-am vânturat aerul curat spre față. Nu a durat mult și buzele și-au recăpătat culoarea rozalie.

Nancy a bâiguit ceva în rusă.

— I-o fi sete, a zis Peg.

I-am pus bidonul la gură și a băut.

Spre seară, când s-a lăsat întunericul în cameră, tusea cumplită i s-a mai domolit, pieptul a început să i se miște din nou în ritm normal și respirația i s-a calmat.

Am deschis geanta neagră a mamei, am scos termometrul și l-am introdus la subrațul fetei. În timp ce așteptam ca mercurul să urce, i-am dat o șuviță de păr după ureche. Ce tânără frumușică! De ce plecase atât de departe de casă? Purta verighetă pe deget. Unde era soțul ei? O fi știind ceva despre Sofia?

Am scos termometrul și m-am uitat la el: 37,7.

— Începe să-i scadă temperatura.

— Slavă Domnului, a zis Peg, făcându-și cruce.

Deodată, am auzit glasul mamei în hol și imediat a dat buzna în cameră.

— Am venit de îndată ce-am aflat, a zis, descheindu-și paltonul. Nu-i de mirare că s-a îmbolnăvit în cloaca asta.

Peg s-a întors spre ea.

— Mulțumesc c-ai venit, dar ce-a fost mai greu a trecut. A salvat-o doamna Ferriday.

Mama s-a uitat la mine și i-am zărit o lacrimă sticlind în ochi.

— Eram convinsă, a zis.

Am dat la o parte părul de pe fruntea lui Nancy.

— Din păcate, nu are cum să se însănătoșească pe deplin dacă rămâne aici.

Mama s-a aplecat lângă mine.

— Există un singur loc în care se poate întrema ca lumea.

— La Spitalul St. Luke? am întrebat.

— La casa din Gin Lane, a răspuns. O să-i fie bine acolo.

Capitolul 25

VARINKA
1917

Locuisem toată iarna la conac, împreună cu *mamka,* Max și Taras, când, în primăvară, au venit sătenii, hotărâți să îi ia pe sus pe membrii familiei Streșnaiva și să-i omoare. Am urmărit toată scena, împreună cu *mamka,* de la fereastra dormitorului contesei. Cu pistolul în mână, Vladi i-a condus prin zăpadă pe bărbați și pe femei, mulți dintre ei foști muncitori la fabrica de pânză, până la clădirea spălătoriei din vecinătatea hambarelor. Ca întotdeauna, îl țineam pe Max departe de fereastră. De ce să riscăm să-l nimerească vreun glonț rătăcit, ori să-l vadă vreun sătean și să se intereseze de părinții lui?

Taras a încălecat pe cal și le-a blocat drumul, cu pușca ațintită spre gloată.

— Dă-te la o parte, Taras, a strigat Vladi.

— Ne sunt de mare folos în viață, a răspuns Taras. Trebuie să avem răbdare.

Dacă Taras ajunsese să fie vocea rațiunii, însemna că dăduserăm cu toții de belea.

Mâniat, Vladi s-a întors spre seră, scoțând aburi albi pe gură. A apucat un baros și l-a trântit peste geamuri și peste cadrul de fier, stârnind o ploaie de cioburi în jurul lui. Apoi le-a întins barosul celorlalți, care, pe rând, și-au vărsat năduful pe geamurile rămase în picioare. În ciuda tăieturilor de pe fețe și mâini, a continuat să bea votcă și să cânte cântece patriotice. În scurt timp, nu a mai rămas nimic din edificiul de sticlă.

Gloata s-a împrăștiat care-ncotro, dar, după-amiază, Vladi s-a întors la moșie cu același grup, cărând pe umeri plăpumi de puf slinoase și saci de iută; pășeau mai țanțoș decât înainte.

S-a oprit în fața ușii și le-a făcut semn să intre.

— Asta-i noua voastră casă, le-a zis.

Cum s-o fi simțind familia Streșnaiva? Încă locuiau, mai mult morți decât vii, deasupra fostei spălătorii. Îi supravegheam constant. Din când în când, mă furișam până acolo, ca să văd ce mai fac.

Mă încerca un sentiment straniu, văzând cum toți sătenii se mută pe moșie, își aleg camere și se instalează comod la luminile candelabrelor de cristal. Era dreptul lor, căci și poporul merita locuințe frumoase la fel de mult ca familia Streșnaiva, dar mă întrista nespus când Piotr Pavlinov, vânzător la magazinul de articole vânătorești, scuipa pe covorul superb din *zala.* Doamna Astronavici pusese stăpânire pe camera domnului Streșnaiva.

Am încercat să nu mă uit la sera contesei, lăcașul minunat al atâtor plante exotice, din care nu mai rămăsese decât un morman de fier alb și cioburi. Un lujer verde, mlădios, cu o floare mov, zăcea acum peste resturi. Trandafirii alburii erau împrăștiați peste tot, cu rădăcinile încă legate în săculețe.

Noii locatari o transformaseră în groapă de gunoi și aruncau acolo ziare și sticle de lapte. Cutii de conserve. Pantofi împletiți, scâlciați. Au dat iama în cămara familiei Streșnaiva și le-au mâncat toate conservele de sardine și caviar, dar nimeni nu mai lucra pământurile, iar mâncarea de zi cu zi era tot mai puțină. Chiar o duceau mai bine așa?

•

Într-o dimineață, spre finalul săptămânii, când Taras era plecat la vânătoare, i-am luat cheia din cizmă, am furat o pâine caldă din bucătărie, am înfășurat-o într-un ștergar și m-am dus în vizită la familie. Planul era să descui ușa, să las pâinea, să văd cum o mai duc și s-o încui la loc.

Era liniște în curte când am urcat treptele care duceau la dormitorul paznicului de vânătoare, și am tras cu ochiul printr-o crăpătură a ușii. Fata cea mică, Liuba, stătea la fereastră, iar ceilalți dormeau pe podea, în mijlocul camerei, sub un maldăr de paltoane. Adulmecând, probabil, mirosul de pâine, cățelușul, ajuns numai piele și os, a venit la ușă.

— Te văd, a spus Liuba.

M-am îndepărtat de crăpătură, cu inima tremurândă și pâinea caldă strânsă la piept.

Bănuiam că se ridicase în picioare, căci îi răsuna vocea mai aproape.

— De ce ne urmărești?

Mi-am scuturat zăpada de pe ghete, fără să scot o vorbă.

— De ce nu ne ajuți să fugim? Sunt convinsă că nu-ți place ce se întâmplă.

— Nu-i vina mea, am zis.

— Dacă nu faci nimic înseamnă că ești de acord. Ce mai face micul Max?

N-am spus nimic.

— Dacă e încă în viață, e periculos să trăiască în preajma unor oameni atât de răi.

— De unde știi?

— Tu și mama ta ar trebui să-l luați și să plecați până nu e prea târziu.

I-am auzit clopoțelul zornăind la gât.

— Paznicii nu ne-ar lăsa să ieșim pe poartă împreună cu voi. În afară de asta, n-avem niciun ban.

— Știu eu o ieșire secretă. Am și bani.

— Ne-am rătăci din prima zi. Ce s-ar mai bucura lupii!

— Am ascuns multe lucruri prin casă. O armă. Un sextant, ca să ne orientăm după stele.

— Imposibil.

— Știu să calculez latitudinea și longitudinea.

Am tăcut. Altfel stăteau lucrurile dacă știam încotro mergem.

— Gândește-te că ar fi mult mai bine pentru copil, a stăruit

Liuba. Putem merge la Palatul Aleksandr. Familia mea e binevenită acolo…

— Țarul a abdicat.

Liuba s-a oprit preț de câteva clipe, după care a reluat:

— Chiar și așa, tot ne-ar ajuta. Unde mai pui că avem o mulțime de obiecte în casa din Petrograd pe care le putem vinde. Știu eu unde-i ascunsă cheia casei.

Am dus palmele la urechi.

— Taci. Am nevoie de liniște ca să mă gândesc.

— Dă-mi drumul, ca să adun tot ce-i de adunat și ne întâlnim unde spui tu. Pot să te duc la adăpost și nu-ți cer decât să mă eliberezi.

— Nu pot să mă bizui pe tine.

— Îi ai în continuare prizonieri pe părinții mei. Uite-i, dorm acolo… lângă Sofia, a spus Liuba, arătând spre mormanul de paltoane de lângă sobă. Crezi c-aș îndrăzni să le pun viața în primejdie?

Am aruncat o privire în camera întunecoasă.

— Câți dorm acolo?

— Toți, în afară de mine. Părinții mei, contele, Sofia.

— De ce par mai puțini?

— S-a topit carnea pe noi, Varinka.

Cum să iau o decizie? Dacă Liuba o elibera și pe Sofia și mi-l lua pe Max? Pe de altă parte, alături de Taras nu voi fi niciodată în siguranță. Iar, din cauză că Vladi ajunsese atât de puternic, nici *mamka,* nici Max nu erau feriți de primejdii. Cum Taras și Vladi erau plecați, acesta era momentul perfect să încercăm o evadare.

Am tras aer în piept.

— Bine, fie. Ne vedem la izbă peste un ceas.

— Vin negreșit. Ia-i și pe maică-ta și pe Max. Înfofolește-l bine și ai grijă să nu întârzii. Între timp, o să mă gândesc pe unde-o luăm.

Era oare o idee bună? Aveam nevoie de ajutor, dar mă puteam încrede în ea? Ce bine era dacă o aveam pe *mamka* lângă mine, ca să îi cer sfatul.

Am descuiat ușa. Balamalele au scârțâit, punând pe fugă un stol de mierle. O mai fi auzit și altcineva?

— Nu uita să iei mâncare pentru Max, a spus Liuba.

— Dacă nu ești la izbă peste un ceas, familia ta o să aibă de

suferit.

— Vin, vin. Jur pe stelele lui Dumnezeu!

Capitolul 26

SOFIA
1917

Imediat ce doamna A. mi-a dat drumul să plec, am părăsit moșia pe furiș și mi-a ieșit în cale un crescător de capre, care mergea la Petrograd, dispus să mă ia cu el. Am parcurs o bună bucată din drum în fundul căruței descoperite, înconjurată de capre cu păr aspru, care se înghesuiau lângă mine, ca niște cățeluși, fericite că mai e un trup cald printre ele. După două cereri în căsătorie, fermierul mi-a spus că a auzit că țarul ar fi renunțat la tron și era sechestrat la palat, sub supravegherea câtorva santinele instituite de guvernul provizoriu. A zâmbit și și-a trecut un deget peste gât. Se duseseră vremurile când țarul era „Tătuca” și adorat de tot poporul.

Am ajuns la Palatul Aleksandr după miezul nopții. În depărtare, răsunau împușcături când am coborât la marginea Satului Țarului. În bezna nopții, parcul era într-o încremenire stranie și doar secera lunii îmi călăuzea pașii. Am trecut de Satul Chinezesc, ale cărui pagode cu acoperișuri roșii se înălțau peste mulțimea adunată în curte, agitând pancarte și torțe și trăgând focuri de arme. Se pregăteau oare să ia cu asalt palatul și să-l răpească pe țar?

Am trecut de Insula Copiilor, pe care ne jucam când eram mici, iar razele palide ale lunii îmi dezvăluiau arborii și căsuța albastră de joacă, înghițiți de troiene, tufele de liliac și magnolii acoperite cu scânduri, ca să nu pătrundă zăpada la ele.

Odată ajunsă la palat, m-am ascuns în spatele unui copac. Fațada galbenă a clădirii se ridica maiestuoasă înaintea mea. Intrarea din față era păzită de santinele care băteau din picioare, își treceau o țigară de la unul la altul și se ciorovăiau dintr-un motiv neștiut.

M-am strecurat în spatele palatului și am urcat treptele din piatră care duceau la capelă. De câte ori ne rugaserăm aici,

fiindcă țarina era prea bolnavă ca să meargă la biserica din oraș? Oare era descuiată capela, cum spusese Liuba?

M-am dus iute la ușă, cu inima bubuindu-mi în piept, și am pus mâna pe mânerul de alamă.

Rece la atingere, acesta a cedat imediat și am deschis ușa.

S-a pogorât peste mine un val de liniște în clipa în care am pășit în capela înaltă și am auzit dalele de piatră răsunând sub picioarele mele. Pe vremuri, stăteam deseori în prima strană, aproape de familia imperială, așezată în spatele unui paravan, căci țarina, foarte pioasă, dorea să se roage ferită de ochii lumii.

Am trecut tiptil în camera de biliard de alături, am urcat treptele și am luat-o pe coridorul acoperit cu covor, ce ducea la apartamentele regale.

M-am dus repede la ușa sanctuarului țarinei, sau Camera Violet, cum i se mai spunea. Criticii Aleksandrei condamnaseră aspru acea cameră. Așteptându-se ca țarina să iasă în lume la fel de des ca predecesorii săi, aceștia dezaprobau sanctuarul tihnit și primitor în care se refugia cu familia.

M-am ghidat după vocea Olgăi, care citea din Biblie cu glas tare. M-au podidit lacrimile la auzul acelei voci atât de clare și ferme.

Am zăbovit o clipă în prag, emoționată de priveliște. Nu era nicio lumină în cameră, în afară de lumânarea de lângă Olga. Olga și Tatiana, cele două surori mai mari, se înghesuiau pe un scaun, îmbrăcate în halate albe și rase în cap. Mama lor, țarina, stătea aproape de ele, într-un fotoliu de mătase violet. În aer plutea un parfum intens de liliac, de la butașii aduși din seră și forțați să înflorească. Era limpede că, deși sechestrați, se bucurau în continuare de câteva privilegii.

În copilărie, eram îndrăgostită de camera aceea cu pereți îmbrăcați în mătase mov-deschis, vopsită întocmai după rămurica de liliac pe care țarina i-o dăduse decoratorului. Tavanul înalt. Mobila lustruită, din lemn de lămâi. La nivelul capului, pereții erau acoperiți aproape în întregime cu fotografii înrămate, obiecte de valoare și bibelouri, iar pe comode și pe mese se întindea o adevărată colecție de fotografii înrămate și icoane aurite. În seara aceea însă, pentru întâia oară, totul îmi părea vetust, ba chiar ușor patetic.

Tatiana m-a observat prima și a sărit de pe scaun, ca arsă.

— Sofia!

Olga a închis Biblia și s-a dus după ea.

— Cum ai intrat? Sunt gărzi peste tot.

Au venit amândouă în fugă la mine și m-au îmbrățișat.

— Am luat-o prin capelă.

— Credeam că doar ușile din față și de la bucătărie sunt deschise, a zis Tatiana.

— Dacă ai ști cât m-am rugat pentru clipa asta, a spus Olga, strângându-mi mâinile.

Tatiana și-a trecut palma peste cap.

— Ce părere ai? Am avut pojar. N-a fost atât de rău pe cât ne așteptam și, cu ocazia asta, am învățat să apreciem pălăriile. Ceilalți sunt încă bolnavi. Dorm la etaj. În sfârșit, apucă și tata să se odihnească. Ai auzit că l-au silit să abdice? L-au pus să curețe zăpada de lângă gard în fiecare zi, ca să-l vadă mojicimea și să râdă de el.

Aveam sufletul greu la auzul acestor lucruri. Îi purtam o mare afecțiune țarului și îmi era milă de el la fel cum îmi era milă de calul cu ochelari de la moară, obligat să se învârtă în cerc la nesfârșit, dar prețul pe care îl plăteam cu toții din cauza neroziei lui era uriaș. Nu cumva își merita soarta?

— Vino s-o vezi pe mama, a zis Olga. Nici ea nu-i în apele ei. Iar o chinuie durerile de cap. De data asta, e una de cinci.

Unele lucruri rămăseseră neschimbate. Fetele încă foloseau cifre ca să clasifice durerile mamei lor.

Ne-am apropiat de țarină, așezată pe canapeaua preferată, mult mai slabă decât ultima oară când o văzusem, cu ochii încercănați; tras peste genunchi avea un șal dublu de dantelă, căptușit cu pânză liliachie. Alături, stătea o vază cu florile ei favorite, trandafirii albi Frau Druski.

Țarina mi-a întins mâna.

— Sofia! Ce te aduce aici la asemenea oră?

I-am sărutat mâna și am primit o îmbrățișare învăluită în parfumul ei preferat, Esență de trandafir alb de la Atkins. Era atât de liniște acolo, cu totul altfel față de vremurile când țarul era încă pe tron. Până și noaptea, când familia regală dormea, palatul era mereu luminat, iar forfota servitorilor și a musafirilor nu se sfârșea niciodată. Țarina însă, căreia îi plăcea singurătatea, avea acum exact ce-și dorea.

— Vin de la Malinov.

Cum se făcea că, după toate greutățile pe care le îndurasem,

tocmai acum mă podidea plânsul?

— Ne-au atacat bandiții în toamnă și ne-au luat prizonieri.

Mi-am descheiat paltonul și l-am dat jos.

— Vai, cât ești de slabă, Sofia! a oftat Olga. V-au ținut prizonieri atâtea luni?

— La fel se întâmplă peste tot, a zis țarina. Au incendiat casa contelui Freedericz.

Am așezat paltonul pe spătarul unui scaun.

— Nu cred să fie bolșevici, mai degrabă bandiți. L-au silit pe tata să mențină corespondența cu ministerul și au furat toți banii pe care-i primeau. Bietul tata a ajuns în pragul deznădejdii.

Țarina mă urmărea cu atenție.

— Scandalos! Ce s-a întâmplat cu fiul tău?

— L-a luat o țărăncuță care avea grijă de el când s-a petrecut atacul și e încă la ea.

— Și nu te poate ajuta? a întrebat Olga. Bănuiesc că vrea să înapoieze copilul mamei sale.

— Se pare că nu. De la atac încoace, l-am văzut o singură dată pe Max. Mă tem să nu mă fi uitat și să creadă că ea e mama lui.

Olga și Tatiana au venit lângă mine.

— Nu plânge, verișoară.

Era atât de plăcut să pot, în sfârșit, împărtăși cuiva toate necazurile prin care trecusem.

— Dumnezeu o să te ajute, a zis țarina. Știe că o mamă trebuie să fie lângă copilul ei.

Cum puteam să-i spun, văzând-o înconjurată de icoane pictate, că Dumnezeu își întorsese de mult ochii de la noi?

— Agnessa ce mai face? a întrebat Tatiana.

— Se simte foarte rău și refuză să mănânce.

— Liuba? a întrebat Olga.

— Se ține tare, cum era de așteptat, dar avem nevoie de ajutor…

— Scrisoarea, Tatiana, a zis țarina. Unde ai pus-o?

Tatiana s-a dus la un birou ascuns în întuneric. Uitasem că țarina își tratează fata ca pe camerista personală; Olga cea încăpățânată, pe de altă parte, rareori răspundea ordinelor mamei sale.

— Săptămâna trecută, a sosit o scrisoare de la Afon, m-a anunțat Olga.

— Nu-mi vine să cred.

— Și o telegramă și o scrisoare de la prietena ta, Eliza. Sper să nu te superi că le-a deschis mama, în caz că puteam ajuta cu ceva.

Tatiana mi-a înmânat plicurile bej, ambele desfăcute.

— Multe pasaje au fost cenzurate din scrisoarea lui Afon, dar, când o citești, parcă-i auzi vocea frumoasă.

Am strâns plicurile la piept. De când oare nu mai știam nimic unul de celălalt? Și-o fi făcut griji? Ce s-o fi întâmplat cu Bucătarul? Ajunsese la palat după ajutoare?

— L-ați văzut pe baronul Vasili-Argunov? am întrebat.

— Pe Iuri? s-a interesat Olga.

— A reușit să fugă la scurt timp după ce am fost atacați. Mă gândeam că aici s-ar fi oprit prima oară. Mă tem, totuși, că l-a împușcat unul dintre bandiți.

— N-a venit, a răspuns țarina. Ne-am fi amintit de un musafir atât de chipeș. Poate că n-a scăpat cu viață. Mulți au fost uciși de gloatele furioase.

Gândul că Bucătarul zăcea mort în pădure, sub zăpadă, erau greu de suportat.

Țarina s-a îndreptat de spate, ținându-se cu o mână de șale.

— E trecut de miezul nopții. Ai nevoie de o baie, de așternuturi curate și de un somn bun. Olga, poruncește-i Annei să se ocupe de tot. Și să mai aducă un pat în camera voastră. Mâine-dimineață, discutăm și vedem cum se poate rezolva situația de la Malinov. Am linie telefonică directă cu Palatul de Iarnă și pot trimite și o scrisoare la minister.

Mi-a mai venit inima la loc.

— Mulțumesc, înălțimea Voastră. Sunteți nespus de generoasă.

— Tatiana, rămâi și mai citește-mi puțin. Olga, ai grijă să nu-i lipsească nimic Sofiei.

Țarina a scos o carte din sertarul măsuței și a deschis-o, semn că trebuia să ne retragem în camerele copiilor de la etaj.

Am urmat-o pe Olga în coridor, regăsindu-mi vioiciunea. Gărzile imperiale i-ar fi învins cu ușurință pe Taras și pe Vladi. Aveau să trimită cazacii? Am netezit plicul în palme. În sfârșit, vești de la Afon.

— Vă sunt profund recunoscătoare, i-am zis Olgăi. Părinții mei…

Olga s-a oprit în mijlocul coridorului și mi-a pus o mână pe braț.

— Trebuie să-ți spun adevărul, verișoară. Îmi pare rău că mama ți-a dat speranțe deșarte.

— Cum așa?

— Mama nu mai judecă limpede. Durerile de spate și grijile pe care și le face din cauza situației noastre tot mai precare i-au tulburat mințile. Plânge fără încetare, dar se amăgește că arestul ăsta la domiciliu e doar temporar. Susține că avem apă curentă și electricitate, când, de fapt, amândouă au fost întrerupte acum două săptămâni, așa că servitoarele sunt nevoite să aducă apă din fântână. Nu știe mai nimic din tot ce se petrece, fiindcă nu primește ziare, iar telefoanele nu mai funcționează. Adevărul este că Petrogradul a încăput pe mâna revoluționarilor.

— Ministerul trebuie să intervină. Bandiții fură din vistieria statului, țin prizonier un membru al Ministerului de Finanțe…

— E haos în guvernul provizoriu, draga mea. Duma s-a dizolvat. Ministerul se clatină. E infestat de trădători și nu mai durează mult până când radicalii vor da iama în vistierie. Nici măcar tata nu vrea să priceapă că poporul nu-l mai susține. Dă întruna vina pe evrei. Susține că-l urăsc și de-asta îi fac necazuri.

— Dar el a pornit pogromuri împotriva lor. A ucis mii de oameni…

— Știu, Sofia, și Dumnezeu ne va pedepsi. Dar nu vezi ce se întâmplă? *Toți* s-au întors împotriva lui. Chiar de-ar vrea să trimită o brigadă la Malinov, n-ar avea pe cine.

— Gărzile imperiale?

— Nu mai există gărzile imperiale. De când a abdicat tata, acum o lună, nu mai există nici urmă de vechile orânduieli imperiale. Săptămâna trecută, Consiliul Muncitorilor și Soldaților a concediat vechiul regiment al tatei și l-au înlocuit cu o gloată odioasă. Paznicii noștri sunt tot mai dușmănoși și trebuie să ne zăvorâm ușile, ca să nu dea buzna în camerele noastre cele mai intime. Intră peste noi când mâncăm și ne ceartă că avem mese prea îmbelșugate. Olga m-a tras mai aproape de ea. În martie, au luat-o pe sărmana *madame* Wiroboff și au dus-o la închisoarea Petru și Pavel, unde au torturat-o, pentru simplul motiv că avea legături cu noi. Trebuie să te ținem ascunsă. Dacă

te găsesc, s-ar putea să ai aceeași soartă.

— Nu pot să rămân aici câtă vreme familia mea e în primejdie.

— Atunci, trebuie să găsim iute o soluție, altminteri mă tem că nu pleci de-aici, cel puțin nu la timp ca să-ți ajuți familia.

Capitolul 27

ELIZA
1917

Ambulanța a transportat-o pe Nancy din Bowery la Spitalul Southampton, unde a primit îngrijiri de specialitate. Chiar și așa, eram tare mândră de reușita mea, încântată că am ajutat la salvarea ei. Planul era ca, imediat ce se înzdrăvenea, să îi oferim găzduire la casa din Gin Lane. O fi știind ceva despre Sofia? Ardeam de nerăbdare să se întremeze, ca să o pot chestiona.

Într-un final, mama a cedat și a consimțit să o primim la noi și pe prințesa Iesipov, mai mult ca să nu-i mai audă insistențele în fiecare zi, la micul dejun. Singurul sfat al mamei a fost: „Ai grijă doar să nu-ți scape lucrurile de sub control”. Se temea că membrii comunității, îndeosebi doamnele din Societatea de Horticultură Verde și Roz, nu le vor privi cu ochi buni pe musafirele noastre. Cu toate că nu se deschisese încă sezonul, am jurat să fac tot ce-mi stă în putință pentru a nu agita spiritele.

•

După externare, Nancy a venit la casa din Gin Lane, iar, într-o zi de marți, nefiresc de caldă pentru luna aprilie, mama a conchis că e suficient de întremată ca să stea de vorbă cu mine. Scopul nostru, fixat de mama, era să o ajutăm să-și recapete forțele, astfel încât să se poată deplasa singură până la banca din fier forjat din curtea din spate, de unde se putea admira oceanul. Aerul salin se număra printre panaceele preferate ale mamei.

Am pornit ușurel, la braț, prin grădina domnului Gardener, împânzită cu muguri albi și verzi de brânduțe care începeau să

se ițească din pământul negru. Nădăjduiam să aflu vești încurajatoare despre Sofia.

Ne-am dus spre bancă, acompaniate de vuietul valurilor care se izbeau de țărm.

— Cum v-aș putea răsplăti vreodată? a zis Nancy.

— Am o mulțime de întrebări. Nu mi-o lua în nume de rău, dar Nancy e un nume atât de american…

— E doar o măsură de precauție. Unii sunt de părere că Roșii n-o să se astâmpere până când nu ne masacrează pe toți, oriunde-am fi, ca să fie siguri că nu ne întoarcem să-i răsturnăm de la putere. Pe vaporul cu care am venit aici, am citit o carte cu titlul *Pollyanna* și mi-a plăcut numele Nancy. Mult mai ușor de pronunțat decât Elisaveta.

— Știu că nu ești încă destul de refăcută ca să vorbim despre asta, dar unde ți-e soțul?

— Ești foarte drăguță că întrebi. Nu mă deranjează să vorbesc despre Rusia, dar nu și despre asta. Deocamdată, cel puțin. Sper că mă înțelegi.

— Desigur, scumpo. Nu-i nicio grabă. Am o prietenă în Rusia despre care aș fi vrut să te întreb. E din Malinov.

— Aveam o mătușă la care mergeam în vizită acolo.

— Sofia Streșnaiva.

— Da. Tatăl ei lucrează la minister.

— Despre ea era vorba.

Am ajuns la bancă. Puțin obosită, Nancy s-a prins de speteaza din lemn și s-a uitat spre ocean.

— Era una dintre doamnele de onoare ale țarinei. Am invidiat-o mereu. Era atât de generoasă și elegantă și avea un soț atât de chipeș.

— Știi ceva despre ea?

Nancy a ocolit banca și s-a așezat.

— Îmi pare rău să spun…

— Ce e? Orice-ar fi, spune-mi.

— Încă dinainte să plec, lucrurile nu stătea deloc bine la sud de Petrograd. Bandiții jefuiau moșiile. Familii întregi erau…

— Trebuie să știu ce s-a întâmplat, Nancy.

— Am primit o scrisoare de la mătușa mea. Spunea că Micul Eden a fost atacat.

Năucă, m-am așezat lângă ea pe bancă.

— De cine?

— Zicea că a apărut în sat un individ îngrozitor…

— Răufăcători?

— Da, dar și câțiva muncitori nemulțumiți de la fabrică și soldați dezertori. Precum și oameni simpli, dar care au prins, deodată, curaj, își zic Roșii. Se pare că, odată ce-și pun banderola roșie pe mână, nu mai au teamă de nimic și iau tot de poftesc.

— Poliția ce face?

— Tot ea mi-a spus că și în privința poliției lucrurile s-au schimbat. A văzut lucruri teribile la Moscova. Lumea se adunase într-una din piețe, iar poliția a tras câteva focuri în aer ca să împrăștie mulțimea, după care a început să tragă în ei. Oamenii s-au răsculat, l-au prins pe unul dintre polițiști și l-au târât după ei, în manta și cu căciula de blană pe cap. L-au dus după colț și l-au împușcat. După asta, mulți polițiști s-au făcut nevăzuți, ori s-au alăturat Roșilor.

— E cu putință să-i trimiți o scrisoare mătușii tale…

— A trebuit să fugă de pe moșie și să lase în urmă tot. Din câte spunea, servitorii au plâns în noaptea în care a plecat. Asta e singura scrisoare pe care o am de la ea. Nu știu unde e. Nu pot decât să aștept alte vești.

Temerile noastre se adeveriseră. Gândul că banditii atacaseră familia Streșnaiva era de nesuportat. Ce s-a întâmplat cu micul Max?

— Trebuia să mă străduiesc mai mult, când încă se mai putea face ceva.

I-am întins o batistă lui Nancy și ne-am șters amândouă la ochi.

— Nu trebuie să te învinovățești. Cum era să prevezi ce avea să se întâmple? Sofia e femeie isteață.

— Poți să le întrebi pe celelalte doamne dacă știu ceva despre ea?

— Desigur.

Am rămas câteva clipe în tăcere, cu ochii la valurile care se spărgeau de țărm.

— Mă simt prost că locuiesc într-o casă atât de plăcută, iar celelalte rusoaice se chinuie la pensiunea aia odioasă.

Am mângâiat-o pe braț.

— Se numește mustrare de conștiință, scumpa mea, și pe ea s-au fondat unele dintre cele mai mari religii ale lumii.

— Trebuie să mă întorc și să le ajut.

— Ești încă slăbită și riști să te molipsești de altceva. Nu-ți face griji, am aranjat să le aduc pe toate aici. Locuitorilor n-o să le placă, dar n-am încotro. De asemenea, vreau să organizez o gală de binefacere pentru refugiații ruși. Totul cu ajutorul comitetului meu.

— Pot să dau și eu o mână de ajutor? a întrebat Nancy, îndreptându-se de spate.

— Bineînțeles. E vorba de Comitetul Central American pentru Ajutorarea Refugiaților Ruși. I-am scris unei doamne despre care mi-a vorbit mătușa mea. O cheamă doamna Zaronova, locuiește la Paris și a înființat un atelier unde imigranții creează tot soiul de obiecte artizanale rusești. Am întrebat-o dacă e de acord să vândă obiectele în Statele Unite. Primul transport ar trebui să sosească în curând.

— Vrei să le vinzi în magazine?

— Nu, în apartamentul nostru din oraș. Mă gândeam să încep din toamnă, în fiecare zi de miercuri. De asemenea, am vorbit și la hotelul Plaza, să scoată și ei la vânzare câteva. O parte din încasări va fi folosită în sprijinul femeilor din New York. Restul banilor vor fi trimiși la Paris, pentru a le ajuta pe doamnele care confecționează obiectele respective.

— Mă bucur că putem fi de ajutor, a zis Nancy.

Apoi s-a întors în casă pentru a se odihni, iar eu am făcut o plimbare pe plajă, întrebându-mă dacă voi reuși să mă țin de cuvânt și să le aduc pe toate rusoaicele în Gin Lane. Doamnele Verzi și Roz aveau să mă pună la stâlpul infamiei, dacă nu eram prudentă. Dar cum să le las pe bietele femei în mizeria aceea?

Pentru prima oară, după foarte mult timp, m-a cuprins valul de căldură al unei certitudini inexplicabile. Și, cumva, m-am simțit mai aproape de Sofia.

•

Am ales un moment cum nu se poate mai nepotrivit să ne aventurăm în oraș până la Hildreth, ca să ne aprovizionăm cu produse de igienă. Cu toate că făcuserăm o curățenie exemplară în toată casa, trebuia să fim pregătite să primim musafirele care urmau să sosească din zi în zi. În afară de asta, mama ținea morțiș să le ducă pe Nancy și pe prințesa Iesipov la Hildreth, cel mai vechi, mai mare și mai serios magazin din Southampton, dedicat vânzării de mărfuri universale.

Ne-am înghesuit în trăsura pe care o foloseam când aveam de făcut câte un drum scurt, până în oraș. În perioada aceea, Southamptonul era tot mai deschis spre automobilele nou apărute, dar nu putea renunța încă la cai. Era drum scurt din Gin Lane, pe străzile largi, străjuite de ulmi, iar copitele cailor tropăiau prin noroi. Aerul oceanic părea să facă minuni în privința sănătății lui Nancy. Își recăpătase deja culoarea în obraji.

— Ce oraș încântător! a spus Nancy de pe bancheta din spate.

— A fost fondat în 1640, a informat-o mama.

Prințesa Iesipov s-a aplecat în față.

— Orașul meu, Kiev, a fost fondat în secolul al VI-lea și a ținut piept hoardelor de tătari.

— Am înfruntat și noi destule greutăți, a zis mama, întorcându-se în scaun. Uraganul Vagabond din 1903.

— Și Doamnele Verzi și Roz, am adăugat.

— Sunt periculoase? a întrebat Nancy.

— Foarte periculoase. Ca niște viespi. Cel mai bine e să nu le agiți, a răspuns mama.

M-a pufnit râsul, dar nu era nimic neadevărat în vorbele ei. Henry le numea „Viperele sclivisite”; reprezentau o forță de temut, ce-i drept.

— Ele conduc comunitatea de aici, am completat eu. În mare parte, sunt doamnele citadine, trecute de prima tinerețe. Ele hotărăsc cum ne îmbrăcăm. Ce ceaiuri bem.

— Și se îmbracă în verde și roz? a întrebat prințesa Iesipov.

— Da, și cultivă trandafiri roz și plante verzi.

Am ajuns la Hildreth, o clădire spațioasă și bine întreținută, cu două acoperișuri ascuțite și o copertină dungată ce se întindea deasupra vitrinelor.

Caroline a intrat în fugă în magazin și noi am urmat-o.

Înăuntru, podelele scârțâiau la fiecare pas și pretutindeni plutea un miros plăcut de vechi, săpun și fân proaspăt cosit. Mă încerca o mare bucurie la vederea celor două etaje ticsite până la refuz cu alimente și delicatese, mobilier, ceramică, covoare și nutreț.

Casa de marcat voluminoasă, verde trona pe tejgheaua din lemn de stejar, ce se întindea de la un capăt la altul al magazinului, iar scările erau în stânga. Orologiul din spatele tejghelei, al cărui pendul din alamă se legăna dintr-o parte în

alta, indica ora exactă încă din vremurile copilăriei mele, când veneam aici cu mama.

— Carry Mitchell! Cum de te-ai întors așa curând? ne-a întâmpinat domnul Hildreth, un bărbat zvelt, cu ochelari și un aer negustoresc. Am încercat să mai aduc zahăr, dar m-au pus pe lista de așteptare. Nici pompe de desfundat nu mai primim până nu se redresează industria cauciucului.

— Ne descurcăm noi cumva, domnule Hildreth.

Prințesa a luat un borcan de castraveciori murați din teancul aranjat cu grijă în formă de piramidă.

— Șase tipuri de murături? Minunat.

Mama ne citea produsele de pe lista de cumpărături și noi le căutam.

— Hârtie igienică. Un spălător de podea. Biscuiți pentru tartine.

Domnul Hildreth i-a strecurat lui Caroline două bomboane de ghimbir, împachetate în celofan, pe care fiica mea le-a strecurat zâmbitoare în buzunar.

Nu a durat mult și am văzut-o coborând scările pe Electra Whitney, însoțită de toate colegele sale din Societatea de Horticultură, îmbrăcate aproape identic, în haine de oraș – rochii de mătase verzuie și pălării trandafirii. Fiecare ducea câte o greblă în mână.

— Ce mai faci, Carry? a întrebat Electra.

— Foarte bine, mulțumesc, a zis mama, salutând-o cu o mișcare scurtă din cap.

Electra a venit spre mine.

— Mă bucur să te văd, Eliza.

Mândră de picioarele ei micuțe, Electra trăgea de tivul rochiei, ca să le etaleze. În urma ei, venea nepoata sa, Jinx, o copilă ursuză și îndesată, care moștenise trufia și firea urâcioasă a Electrei.

Electra s-a oprit la baza scării, iar celelalte doamne respectabile s-au înșirat pe trepte, ca niște adolescentele la fotograf.

— Am venit să mai cumpărăm câte ceva.

Mama a venit țanțoșă lângă mine.

— Nu vrem să vă reținem. Noi doar ne învârteam pe-aici.

— Vai! a zis Electra. Ați ieșit voi la cumpărături? Cum de nu cărați borcane cu supă la suferinzi?

— Vezi să nu întârzii la vreo întrunire împotriva sufragetelor, Electra.

— Dacă ai veni măcar la una, ți-ai da seama că pui în pericol familia dacă le dai femeilor dreptul la vot.

— În afara treburilor gospodărești, femeile nu știu mai nimic, a zis o femeie blondă de pe una dintre trepte.

— Dați-mi voie să v-o prezint pe Anna Gabler, a zis Electra.

Hm, deci ea era celebra Anna. M-am apropiat câțiva pași, ca s-o văd mai bine, și am descoperit, cu o mulțumire inexplicabilă, că era mai degrabă urâțică. Dacă îi analizai fiecare trăsătură în parte, erau plăcute – nas delicat, ochi de un albastru glacial și păr auriu –, dar, puse laolaltă, nu alcătuiau un chip pe care să-l consider frumos. Anna ne-a salutat cu o clătinare a capului.

— Anna Gabler, cu un singur „b”, ca Hedda lui Ibsen.

I-am răspuns și eu, tot cu o clătinare a capului.

— Eliza Ferriday. Sper că nu mai există și alte asemănări între voi două. Biata Hedda Gabler n-a sfârșit prea bine.

Chiar și la o primă vedere, asemănarea dintre Anna și Hedda era evidentă. Amândouă aristocrate. Sclifosite. De dragul lui Merrill, speram să nu fie gravidă.

— Familia Annei a devenit de curând membră a Clubului Meadow.

Mi-am scuturat o scamă nevăzută de pe mânecă și am încercat să zâmbesc.

— Minunat.

— Săptămâna viitoare, vine și Anna în tabără, m-a anunțat Electra. Când spunea „tabără”, Electra se referea la cea de-a doua sa casă de vacanță, o proprietate întinsă pe două sute de acri, în Bar Harbor, pe coasta statului Maine. Familia mamei își petrecea deseori verile acolo, dar tata refuzase dintotdeauna să meargă, susținând că femeile erau vulgare și gălăgioase, pentru că își agitau brațele în timp ce mergeau. Anna a zâmbit.

— Electra vrea să-mi arate casa și a invitat o mulțime de oameni. Printre care și Richard Merrill, firește.

Mi-o și imaginam pe Electra prezidând peste oaspeții săi din cabina vărgată de pe marginea piscinei încălzite, în vreme ce Anna și Merrill se zbenguiau în capătul mai puțin adânc. La vremea ei, fusese prima piscină din Bar Harbor, iar Electra își făcuse o sumedenie de prieteni datorită ei, căci, oricât ar nega unii, corpul uman nu e clădit să reziste în apele de pe coasta

statului Maine, nici măcar în august.

— Ce treabă importantă te așteaptă, Electra? am întrebat.

— Plantăm salvie în jurul afetului de tun din fața clădirii Fiicelor Revoluției Americane.

— Oh*, foarte* important, într-adevăr. Mai ales că nu ești membră FRA.

— Fac și eu ce pot, a răspuns Electra. Tu? Am auzit că te pregătești să primești oaspeți. Deja? Nici n-a început sezonul.

— E vorba de câteva prietene din Rusia.

— În țările slave e ceva normal să se înghesuie cu mic, cu mare, într-o casă, n-am dreptate? În Gin Lane, n-am mai pomenit așa ceva.

Tovarășele Electrei au coborât de pe trepte și s-au postat în spatele ei.

— Poți să-ți duci rusoaicele la noul spital, a zis Anna. Primesc și chiriași.

— Du-le în Quogue, a propus altă femeie. Sunt o mulțime de pensiuni acolo.

— O să ne trezim în curând că toată lumea primește ajutoare sociale, a spus micuța Jinx, adresându-i-se mamei.

Electra și-a pus mâinile în șolduri.

— Reverendul Dunmore spune: „Să nu te închini la dumnezei falși”, iar mulți dintre ruși chiar asta fac. Se roagă la idoli falși și strălucitori.

— Da, da, am citit în *National Geographic,* a confirmat Anna. Atârnă pe toți pereții imagini cu chipurile lor.

Caroline s-a apropiat de grup.

— În Biserica Ortodoxă Rusă, domnișoară Whitney, credincioșii se roagă la *icoane*, nu la idoli, la chipul Fecioarei Maria și al lui Iisus, uneori îmbrăcate în metal. Ne-a adus și mama o icoană de acest fel când s-a întors din călătorie.

Electra s-a îndreptat de umeri și s-a uitat la Caroline, de parcă atunci o vedea pentru prima oară.

— Nu ești cam slobodă de gură pentru o tânără domnișoară?

Caroline a mai făcut câțiva pași spre ea.

— Persoanele acestea sunt invitații noștri. Mama depune mari eforturi să le ajute, iar, dacă nu vă cereți scuze de îndată, am să vă rog să părăsiți magazinul. N-am dreptate, domnule Hildreth?

Domnul Hildreth a ridicat din umeri.

— Dumneata ești șefa, domnișoară Ferriday.

Electra a rămas înmărmurită preț de câteva clipe, căci, evident, nu mai fusese vreodată izgonită de undeva, după care le-a făcut semn tovarășelor ei să iasă.

— Oricum trebuia să plecăm. Anna are întâlnire cu Richard Merrill la Clubul Meadow. Ce pot să spun este că nu ne veți mai vedea prea curând în acest magazin.

Au trecut vijelios pe lângă Caroline și au ieșit.

Merrill? În Southampton? Am aruncat o privire pe fereastră. O fi fost prin preajmă?

— Sper să nu aibă de suferit afacerea, am zis, îndreptându-mă spre domnul Hildreth.

— Nicidecum. Electra trebuie să mai treacă pe aici. Doar la noi găsește îngrășămintele ei preferate. În afară de asta, mi-a plăcut să-ți văd fiica susținându-și cauza.

— Bravo, Caroline! am zis.

Niciodată nu mă simțisem mai mândră de fiica mea, dar eram conștientă că agitasem viespile.

Capitolul 28

VARINKA
1917

După ce i-am dat drumul Liubei, m-am întors la conac să fac pregătirile de plecare, cu băgare de seamă, ca nu cumva să mă întâlnesc cu Taras. El și Vladi ieșiseră la vânătoare, dând uitării, pentru moment, vrajba dintre ei. Cum oricine purta banderolă roșie era acum liber să colinde prin pădurile țarului, cei doi plecaseră la o partidă de vânătoare. Ce ne-ar face Taras, dacă ne-ar prinde că punem la cale să fugim? Dar Vladi? M-a trecut un fior. O să ne dea de urmă din prima zi, în timp ce mergem spre Petrograd?

Am scos din șifonier valiza Sofiei, mi-am trecut palma peste pânza moale, alb cu negru, și am atins S-ul ștanțat pe cureaua din piele. Cum s-o fi simțind în lipsa fiului ei? Mi-am alungat gândul acesta din minte și mi-am îndreptat atenția spre ceea ce aveam de făcut. Eu, *mamka* și Max urma să ne întâlnim cu Liuba la vechea noastră izbă. Ce să pun în bagaj?

Îmbrăcămintea Sofiei din șifonier era încă aranjată pe culori. Purtam cam aceeași măsură. De ce mi se părea atât de ciudat să îi port hainele?

Am luat o pereche de pantofi din mătase mov, cu mărgele argintii, și i-am așezat în valiză. O rochie de organza gri perlat pentru *mamka* și un șal roșu-portocaliu. Din comoda pentru lenjerie, am luat la întâmplare un braț de pantalonași, furouri și ciorapi, și le-am aruncat înăuntru. Și *valenki* lui Max, cizmulițe din pâslă. Erau atât de micuțe. N-o să-l mai încapă în curând. Îi luăm altele noi de la Petrograd.

Pe comodă, într-o ramă argintie, stătea o fotografie neclară a întregii familii Streșnaiva. Ce oameni frumoși și ce sfârșit trist! Poate că era bine să fi plecat urechea la doleanțele poporului.

Am coborât în bucătărie pe scara servitorilor. Încăperea, altă dată atât de luminoasă, era rece și goală în lipsa Bucătarului. Pe etajera metalică erau puse doar două pâini negre la răcit. Oamenii își găteau singuri, își mâncau hrana modestă în camerele lor, unde sobele improvizate pârleau covoarele scumpe și mătasea de pe pereți.

Am învelit o pâine într-un ștergar murdar și am lipit-o de piept, ca să nu se răcească. Micului Max o să-i placă tare mult la oraș, unde găseai atâtea magazine frumoase și dulciuri.

Revenind în dormitor, am dat valiza jos de pe pat, gâfâind de efort. Am târât-o în hol până la camera *mamkăi,* pe care am găsit-o cosând.

— Iar coși la lumina asta slabă?

— Pe unde-ai umblat toată ziua? m-a întrebat, fără să ridice ochii.

— Trebuie să-l îmbrăcăm pe Max în haine groase, am zis.

— E prea târziu să-l scoți afară, la joacă.

— Plecăm, *mamka.* Îți explic planul pe drum. Trezește-l, te rog.

— Nu e cu tine? a întrebat *mamka,* lăsând lucrul deoparte.

Am încremenit.

— Cu mine? Am pregătit bagajele până acum. Credeam că e cu tine.

— L-am pus la culcare și nu l-am mai găsit în pat. M-am gândit că l-ai luat tu.

Clocoteam de furie. Cum de putuse fi atât de neglijentă?

— Puteai să mă întrebi. Ai stat și-ai cusut până acum, fără să

te întrebi unde e.

— Tu te-ai angajat să ai grijă de el.

Liuba. Oare să-i spun lui Taras, în caz că ea l-a luat pe Max? Și-ar da seama că voiam să fug. Pe de altă parte, dacă afla singur, era și mai rău.

— Poate că e cu fetele care locuiesc în spălătorie, a zis *mamka.*

— Nu e. Am lăsat-o pe Liuba să plece.

— Înseamnă că ea l-a luat, a zis mama, făcându-și semnul crucii. Asta e voia lui Dumnezeu.

— Poate că n-am înțeles eu bine, dar sunt convinsă că o să vină la izbă, așa cum am vorbit. Oricum ar fi, noi două trebuie să plecăm.

Mamka mi-a aruncat o privire neîncrezătoare.

— O să vină, am repetat. A jurat pe stelele lui Dumnezeu.

— Nu fi așa credulă, Inka.

Am tras aer în piept, străduindu-mă să-mi țin firea.

— E cu putință să nu mai vezi chiar totul în negru? am spus, ridicând valiza. Ajută-mă s-o car.

Încălțate cu cizme din pâslă, am pornit cu valiza prin pădure, către izba noastră. Am luat-o pe poteca doar de noi știută și nu ne-am oprit decât o dată sau de două ori, ca să ne tragem sufletul. În scurt timp, am zărit printre copaci acoperișul izbei. Era o bucurie să revăd căsuța noastră atât de primitoare.

Am târât valiza peste prag și am răsuflat ușurate. *Acasă.* Masivul cuptor alb și salteaua pusă peste el. Patul drag al *mamkăi.*

Dar nici urmă de Liuba.

Mamka a pus mâinile-n sân.

— Nu-mi miroase-a bine, Inka. S-ar putea să fim nevoite să plecăm fără copil.

— Nici nu mă gândesc.

Am aprins două focuri, ca să ne încălzim, unul în cuptorul mare, celălalt în soba lui Taras, și am așteptat vreo oră, în tăcere, ascultând cum trosnesc vreascurile. O fi încurcat Liuba ora, pentru că nu avea ceas? Era fată isteață, dar asta nu însemna că nu putea greși.

Deodată, a răsunat zgomot de pași afară, și *mamka* s-a întors spre ușă.

— A venit cu copilul, am zis, trăgând valiza de pe pat.

— Fie binecuvântat numele Domnului! a spus *mamka.*

În curând, vom vedea Petrogradul și vom fi libere.

Ne-am repezit amândouă la ușa izbei.

Aceasta s-a deschis și, în prag, a apărut Taras. Prin ușa larg deschisă, se vedea pădurea întunecoasă din spatele lui.

— Ia te uită cine-i aici! a zis el.

Purta haina din piele de focă și cizmele de vânătoare, iar pe chip avea o expresie la fel de mohorâtă, precum cerul deasupra stepei înaintea unei furtuni.

Mamka s-a dus la ușă și a dat să o închidă, dar Taras a apucat-o de braț și a îmbrâncit-o.

M-am apropiat de pat și am pus mâna pe mânerul valizei.

— Adunam haine vechi, ca să le împărțim cu oamenii.

— Unde-i băiatul?

— Nu știu, am răspuns.

I-a aruncat *mamkăi* o privire sfredelitoare, și ea s-a întors cu spatele.

— Minți de-ngheață apele, Inka.

Taras mi-a smuls valiza din mână, i-a desfăcut cureaua și a întors-o cu fundul în sus. Din ea s-a revărsat un maldăr de satinuri roz, dantelării și pantofi, și pâinea ascunsă în mijlocul lor. Iar peste tot mormanul, ca un semn de punctuație, a căzut fotografia tatei.

— Vechiturile voastre par surprinzător de noi, a remarcat Taras.

— Hai mai iute, fato, s-a auzit un glas de-afară.

Vladi.

S-a oprit în ușa colibei, trăgând-o pe Liuba de umăr, care, deși zdruncinată, ținea fruntea sus și îl avea pe Max în brațe. Îmi bubuia inima în piept. O să le spună oare că eu i-am dat drumul?

— Am auzit că părintele Pavel i-a dat bani unei fete cu un copil ca să fugă, a zis Vladi. Și uite pe cine-am găsit.

A împins-o pe Liuba în casă, cu copilul în brațe.

Fata s-a împiedicat de prag și a fost cât pe ce să cadă grămadă.

— Nu știi niciodată ce-ți iese în cale, când mergi la vânătoare de elani. Dacă nu eram atenți, îi împușcam pe amândoi.

Liuba i-a aruncat o privire de gheață.

— Poate că era mai bine așa.

În momentul în care Vladi s-a aplecat spre ea, Max și-a

îngropat fața la gâtul ei.

— O să ți se împlinească dorința, gâzuliță. Dar, mai întâi, avem de discutat cu Varinka. Fătuca asta spune că tu i-ai dat drumul din cameră.

Îl simțeam pe Taras străpungându-mă cu privirea, ca un fier încins.

— Nu știu nimic.

— Și unde mai pui că m-am dus în camera lor și n-am găsit-o nici pe soră-sa. Mincinoșii mi-au zis că doarme sub un morman de haine, dar și pe ea a lăsat-o *cineva* să plece.

— N-am făcut eu una ca asta, am spus.

Mamka a încercat să-l ia pe Max din brațele Liubei, dar copilul s-a agățat și mai tare de ea.

— Liuba mea.

Liuba i-a desfăcut brațele și i l-a întins *mamkăi,* cu o privire îndureratã. Imediat după aceea a dus mâinile la față și i-am văzut umerii scuturați de suspine.

Mamka a trecut pe lângă mine și mi-a aruncat o uitătură mânioasă, strângând atât de tare din buze, că aproape i se albiseră.

Taras s-a întors spre mine, cu pumnii încleștați.

— Tu i-ai dat drumul scroafei?

— Nu m-am gândit că…

— De câte ori ți-am atras atenția?

Vladi a scos-o pe Liuba din casă.

— Asta nu ne mai era de mult de niciun folos. În sfârșit, o să-și primească răsplata, și nu cumva să încerci să mă oprești, Taras.

— *Barbarilor!* ne-a strigat Liuba.

Taras m-a apucat de braț.

— Vino.

M-am smuls din strânsoare.

— Unde mergem?

— Ai ajutat-o să fugă. Nu poți scăpa nepedepsită.

— Mi-a fost milă de biata fată, Taras. E îngrozitor să stai încuiat într-o cameră.

— Te-a tras pe sfoară, și tu tot îi iei apărarea?

— Nu, Taras. Eu am fost neroadă.

— Iar acum a dispărut și soră-sa. Asta ne-ar putea costa scump. M-a tras spre ușa șopronului său.

M-am întors și am întins brațele spre Max.

— Dă-mi băiețelul. Te rog, Taras.

Și-a înfipt degetele în părul meu și m-a tras cu asemenea forță, de-am crezut că mi-l smulge din cap.

— Ai grijă să nu vadă Max ce se întâmplă, i-am strigat *mamkăi* peste umăr.

Mamka a venit după noi, ținându-l în brațe pe Max, care scâncea.

— Dacă-i faci vreun rău, Taras…

— Și dacă-i fac, *ce,* hodoroago?

M-a târât în șopron, a închis ușa și a tras zăvorul.

— Taras! striga *mamka,* izbind cu pumnii în ușă.

M-a îmbrâncit pe patul din așternuturile căruia se ridica un miros de sudoare, praf de pușcă și izmă. Soba de fier de lângă pat răspândea o căldură plăcută din pântecele ei incandescent și roșu. M-am uitat la uneltele înșirate pe perete. O avea de gând să folosească vreuna pe mine?

— Nu te poți bizui pe mamă-ta să-ți rezolve toate problemele, Inka.

Cum de era atât de calm?

— Nu înțelegi…

Taras a luat din coș câteva surcele de mesteacăn, s-a lăsat pe vine la gura sobei și le-a aruncat în foc.

Apoi s-a aplecat peste mine, mi-a ridicat tivul sarafanului și mi-a pus mâna pe coapsă.

I-am dat-o la o parte.

— Nu, Taras. Avem o înțelegere…

— Asta n-a făcut niciodată parte din înțelegerea noastră.

M-a răsucit pe burtă și, cu ambele mâini, mi-a rupt sarafanul, dintr-o singură mișcare. A tras de sub mine rochia sfâșiată, a azvârlit-o într-un colț și m-a lăsat să dârdâi de frig, doar în pantalonași și bluză.

Am încercat să cobor din pat, dar m-a tras înapoi și m-a țintuit cu palmele de umeri.

— Ești nebun dacă asta-ți dorești, Taras.

Și-a descheiat nasturii pantalonilor.

— E numai vina ta. Tu mi te-ai arătat despuiată ca o târfă.

— Mă spălam.

Mi-a tras cu o mână pantalonașii în jos și și-a lipit mădularul de mine. Tremuram din toate încheieturile.

Am țipat după mama și am regretat de îndată. Cum i se putea

împotrivi ea lui Taras? Ar fi încercat să-l omoare dacă vedea asta, și tot ea ar fi sfârșit rănită. La fel și Max, poate.

Mi-a astupat gura cu palma, aproape sufocându-mă. L-am mușcat cu toată puterea de mână și am simțit gust de sânge pe limbă.

Taras s-a încordat, ca un urs încolțit, și și-a scos cureaua dintr-o mișcare.

Mama continua să bată în ușă.

— Chem poliția, Taras!

Taras a pufnit în râs. Singurul nostru polițist bătrân n-ar fi intervenit niciodată. Cel mai probabil, dormea buștean, beat mort.

Mi-a înfășurat un capăt al curelei de încheietura mâinii, iar pe celălalt de tăblia metalică a patului, și m-a priponit ca pe un câine.

— Știu că ți-a fost greu în închisoare, Taras…

Taras s-a dus la bancul de lucru și își examina uneltele, de parcă alegea o varză la piață.

— Taică-tu te-a răsfățat, Inka.

— Mi-a amorțit brațul. Poți…

— Orice faptă are consecințe. Noi doi o să plecăm la Petrograd cât de curând. Ne-au trimis vorbă cei de la Comitet. Vladi le-a dat numele meu. Îți vine să crezi? Trebuie să știu că mă pot încrede în tine când ajungem acolo.

A ales un instrument micuț, cu coadă de lemn, a deschis ușa sobei și a vârât în foc vârful de metal.

— Taras, ce faci acolo?

S-a așezat lângă mine, și arcurile patului au scârțâit. Mi-a apucat capul cu ambele mâini și l-a tras ușor pe genunchii lui.

— Nu pe față, Taras, am murmurat, tremurând toată.

— De ce altceva îți mai pasă, fată fudulă?

A scos instrumentul din foc și am văzut T-ul cu care își însemna cuțitele. Mi-era și groază să mă uit cum suflă peste vârful de metal, făcându-l să capete o culoare roșiatică.

— Nu face asta, Taras, te implor.

— Trebuia să te gândești de două ori înainte s-o eliberezi pe fată.

Cu colțul ochiului, am văzut fierul înroșit cum se îndreaptă spre obrazul meu stâng, o vagă lumină portocalie, și i-am simțit dogoarea aproape de piele.

— Te rog, Taras.

— Cu cât te zbați mai tare, cu atât durează mai mult, mi-a zis.

— Jur că nu mai…

M-a mângâiat pe păr.

— Stai potolită. Se termină repede.

Deodată, am simțit usturimea fierului încins pe pomete, aproape de ochi, și mirosul de carne arsă.

Răsunau bubuituri în ușa șopronului, tânguirile mamei, urmate de un țipăt în clipa în care fierul mi-a pătruns mai adânc în carne.

A trecut un timp până să mă dumiresc că eu țipasem.

Capitolul 29

SOFIA
1917

În dimineața următoare, m-am deșteptat cu o tresărire pe patul din camera Olgăi și a Tatianei, și am dat cu ochii de o față neagră și zbârcită, care stătea aplecată peste mine, cu limba atârnându-i din gură.

— Vino încoace, Ortipo, am zis și am tras buldogul francez de pe scaunul alăturat pe burta mea.

Cățeaua s-a cuibărit la pieptul meu, suflându-mi în nas respirația duhnind a carne. Era atât de plăcut să dorm într-un pat, fie el și unul de campanie. Am mângâiat-o pe Ortipo pe spinarea mătăsoasă și am admirat camera, oglindind frumos, în ciuda dezordinii, personalitatea Tatianei și a Olgăi. Pe pereți atârnau fotografii din zilele bune: la plimbare cu iahtul împreună cu tatăl lor, familia întreagă reunită pe terenul de tenis. Draperiile înflorate încadrau ferestrele înalte, panglici și păsări vopsite pluteau pe lângă marginea de sus a pereților, birourile și măsuțele de toaletă erau acoperite cu cărți și fotografii înrămate.

Mi s-a pus un nod în stomac la gândul că familia mea era încă la Malinov. Cum or mai duce-o tata și Agnessa? O fi izbutit Liuba să-mi tăinuiască absența? Cu toate că Olga și Tatiana păreau hotărâte să-mi întocmească planul de evadare, aveau și ele

destule necazuri pe cap.

Am scos scrisorile de sub pernă. Seara trecută, după o baie lungă, citisem scrisoarea Elizei de la New York.

Scumpă împărătească Aleksandra,

Vă scriu cu inima grea, căci mi-e teamă pentru soarta mult iubitei mele prietene, Sofia Streșnaiva Stepanov. După știrea mea, cunoașteți și prețuiți această familie. V-aș fi profund recunoscătoare dacă mi-ați putea da informații despre situația lor la Malinov. Vă stau la dispoziție în orice fel considerați că vă pot fi de ajutor...

Numai Eliza ar fi fost în stare să meargă direct la vârf și să îi ceară sprijinul țarinei. Părea teribil de îngrijorată. Tânjeam să-i fiu alături și să-i ofer alinarea pe care ea mi-o adusese de nenumărate ori.

Apoi am recitit scrisoarea trimisă de Afon țarinei. Adresa expeditorului era acoperită cu negru.

Scumpă împărătească,

Sper că Domnia Voastră și toți cei apropiați sunteți bine, dar vă scriu astăzi, căci am auzit despre tulburările de la Malinov și mă tem pentru viața soției mele și a familiei sale. Șase dintre scrisorile mele au rămas fără răspuns și v-aș ruga să îmi oferiți orice informație dețineți despre soarta lor. Fie-vă milă și trimiteți o companie să verifice. Mă aflu la regimentul _____, angajat în momentul de față în luptă la _____, și nu am speranțe să primesc permisie în următoarele _____ din cauza _____. Dacă izbutiți să luați legătura cu Sofia, transmiteți-i, vă rog, toate gândurile mele bune și dragostea mea, și spuneți-i că revin acasă de îndată ce _____.

Al vostru servitor credincios,

Afon

Mi-am trecut degetul peste partea din față a plicului, pe care era așternut scrisul cu înfloriturile al lui Afon. Prinsese veste de necazurile noastre. Unde lupta oare? Mai era în viață?

Pe neașteptate, de la etajul de dedesubt, s-a auzit ciocănelul de argint al servitorilor bătând la ușa țarinei, pentru a-i da deșteptarea. Se făcuse deja opt și jumătate?

Am coborât din pat și le-am găsit pe Olga și pe Tatiana așezate pe o canapea din garderobă, cosând o pânză albă pe care o țineau în poală, între ele, se afla un castron plin cu pietricele ce păreau a fi diamante. Purtau fuste negre și cămăși albe, iar capetele chele le erau acoperite cu câte o beretă croșetată.

— Cum ai dormit? m-a întrebat Olga, ridicând ochii la mine.

Tatiana a pus lucrul deoparte, și Ortipo i-a sărit pe genunchi.

— Tare urât din partea ei că te-a trezit.

Tatiana era o fată tare frumoasă, cu ochi mari, căprui, și semăna mult cu mama ei, de la care moștenise silueta zveltă și firea reținută. Poreclită de frații ei „Guvernanta”, pentru dragostea cu care îi înconjura, Tatiana afișa un optimism neclintit și, spre deosebire de Olga, nu punea niciodată la îndoială deciziile părinților ei.

— Aproape am terminat, a zis Olga. Mama ne-a dat sarcină să lucrăm la asta o oră în fiecare dimineață.

— Ne facem armuri, a spus Tatiana.

M-am așezat pe un scaun de lângă ele.

— Nu pricep.

— A fost ideea mamei să coasem bijuteriile pe lenjerie, a zis Tatiana, arătându-mi furoul al cărui corsaj era acoperit cu un strat compact, scânteietor. Vezi? Camerista noastră, Emilia, scoate pietrele din montură și noi le coasem una lângă alta.

— Umblă vorba că vor să ne mute de-aici în curând, a spus Olga. O să ne îmbrăcăm cu astea. Dacă trag în noi, gloanțele o să ricoșeze.

Olga a rupt capătul aței cu dinții ei albi precum colierul ei preferat, din perle micuțe, pe care îl purta la gât.

— Sofia, dacă te bizui pe ajutorul părinților mei, s-ar putea să rămâi decepționată.

— Tata tocmai a aflat că regele George refuză să ne ofere azil în Anglia, așa că sunt amândoi îngrijorați, a spus Tatiana.

— Verișorul lui îl refuză? am întrebat.

— Azi-noapte, am visat cum te-aș putea ajuta să fugi, a zis Olga. Mă gândeam că te-ai putea îmbrăca în hainele cameristei noastre, Emilia, și să le spui paznicilor că trebuie s-o duci pe Ortipo la medicul veterinar.

Tatiana a strâns-o pe Ortipo la piept.

— E sănătoasă tun.

— Putem să-i dăm cu boia pe la nas, ca să pară bolnavă.

Tatiana își mângâia cățelușa pe cap.

— N-aș putea trăi fără ea.

— Sofia o iasă pe Ortipo la veterinar, după care se întoarce la Malinov. Emilia o să-i pregătească mâncare pentru drum, iar eu îi dau toți banii de buzunar pe care îi am.

— Slujitorii vă sunt încă loiali? am întrebat.

— În mare parte, da, dar nu știm niciodată cine e de serviciu – oamenii vin și pleacă ca să-și vadă familiile. Noii paznici sunt foarte nemulțumiți, fiindcă nu reușesc să întocmească o listă de sarcini.

— Deci, nu și-ar da seama dacă nu mă mai văd?

— Fără nicio îndoială, a zis Olga, zâmbind.

După ce m-au îmbrăcat în rochia neagră și șorțul alb al cameristei și mi-au pus pe nas o pereche de ochelari cu rame rotunde, maro, iar, în picioare, cizme negre, din piele de focă, s-au tras câțiva pași în spate, ca să-și admire opera.

Olga mi-a prins cu agrafe boneta albă, obligatorie.

— Du-te repede. Paznicul Pavel e de gardă până la prânz. Tatiana e preferata lui.

Tatiana a ridicat din umeri și m-a ajutat să îmi trag mantaua neagră de uniformă.

— E atrăgător și drăguț și ne aduce din sat niște găluște cu rom nemaipomenite.

— Arăți ca o adevărată cameristă.

Tatiana mi-a întins o geantă din pânză, care conținea un veritabil festin de pâine neagră și brânzeturi, pantalonii și paltonul împăturite cu grijă, o punguță din piele de struț, plină cu toți banii ei de buzunar, și un bidon cu apă.

— O să te verifice la plecare, m-a avertizat Tatiana. Uneori, fără niciun scrupul. Caută scrisori sau bijuterii pe care să le confișteze. Dar, chiar dacă n-ar face-o, n-avem nicio armă să-ți dăm. Ți-am ascuns scrisorile în căptușeala genții.

— Ne-au luat până și cuțitele de unt, s-a plâns Olga și și-a desfăcut colierul de perle de la gât. Cred că o să-ți fie de folos astea.

— Nu, Olga. Nu pot să le accept.

— Ți le dau bucuroasă. Poate ție o să-ți fie de mai mare trebuință. Paznicii n-o să le considere valoroase.

Mi s-au umplut ochii de lacrimi în momentul în care Olga mi-a

prins colierul la gât și l-a ascuns sub gulerul rochiei.

— Du-te repede. Să nu scoți o vorbă…

— Vorbesc rusește foarte bine.

— Prea bine, a zis Olga. O să-și dea seama că nu ești servitoare de cum deschizi gura. Lasă-ne pe noi să discutăm cu paznicii. O să vezi ce actriță minunată e Tatiana.

Tatiana mi-a pus cățelul în brațe.

— Veterinarul e chiar lângă prăvălia de dulciuri din sat. Oamenii de acolo o cunosc pe Ortipo. Spune-le că a început să strănute și roagă-i să ne-o aducă aici. După aceea îți vezi de drum.

Olga a zâmbit și m-a sărutat pe obraz.

— Și pentru Liuba unul, a zis și m-a sărutat și pe celălalt obraz. Să te-ajute Dumnezeu, verișoară!

•

Olga și Tatiana m-au condus la intrarea servitorilor, aflată la parter, chiar lângă bucătărie. Tatiana și-a intrat în rol încă dinainte să ajungem acolo, țipând și mustruluindu-mă de mama focului.

— Dacă nu te întorci cu ea până la amiază, te pârăsc comandantului.

În timp ce mergeam, Olga i-a dat cățelușei cu o fiolă pe la nas.

— Ține minte ce ți-am spus. Nu scoți o vorbă.

Am intrat în bucătărie. La masă, ședea un paznic grosolan, cu pălăria pe cap. Pălăvrăgea cu o menajeră îmbrăcată exact ca mine, care tocmai îi punea în față un castron aburind cu terci. Bărbatul acela nu inspira nimic atrăgător sau drăguț.

— Unde-i Pavel? a întrebat Tatiana.

Paznicul a luat lingura, pregătindu-se să mănânce.

— În concediu. Eu sunt Stas.

Tatiana s-a dus spre ușă.

— Stas, Ortipo trebuie să ajungă numaidecât la doctorul Tartello.

Paznicul s-a ridicat imediat, interpunându-se între noi și ușă.

Cățelușa a scos un strănut anemic, plin de stropi.

— Nu vezi că e bolnavă? a spus Tatiana.

— Văd că e hrănit cu mâncare care-ar putea ajunge la oameni, a zis Stas, uitându-se la castronul de pe masă, după care și-a îndreptat atenția spre mine. Hai mai repede. Întoarce-

te.

M-am întors și l-am lăsat să mă pipăie la talie și pe picioare.

— De ce-oți mai purta uniforme și jiletci? Nu mai lucrați pentru vechii voștri stăpâni. Sunteți plătiți din banii poporului acum.

— Mai iute, Stas, a zis Tatiana. Doctorul are program doar până la prânz.

Stas mi-a deschis gura și mi-a examinat-o.

Ortipo a strănutat din nou, stropindu-ne pe amândoi.

Stas și-a șters mâna pe pantaloni.

— Du-te.

I-am mulțumit mutește, le-am aruncat o ultimă privire verișoarelor mele și am ieșit.

— Hei, fato, a strigat Stas, în urma mea, când am luat-o pe alee. Unde-i doctorul ăsta?

M-am întors spre el, fără să scot un cuvânt.

— Angajați și muți la palat? a întrebat el.

Trebuia să răspund.

— Lângă prăvălia de dulciuri, am zis.

Tatiana s-a îngălbenit la față și a prins-o pe Olga de mână. De ce nu îmi ținusem gura?

— Stai pe loc, a țipat Stas. Treci imediat înapoi.

Capitolul 30

ELIZA
1917

Spre luna mai 1917, epidemia de poliomielită a cunoscut o perioadă de stagnare, gazetele raportând doar câteva cazuri pe lună. Mulți dintre tinerii din Southampton s-au înrolat în armată, dar, în mod straniu, viața în sânul comunității nu părea deloc afectată, lumea reluându-și activitățile obișnuite. Oamenii jucau golf și tenis, ieșeau la prânz, se scăldau în ocean. Mi se părea o dovadă de egoism să ignorăm suferințele de peste ocean, astfel că, în vreme ce mama colabora cu organizațiile belgiene de ajutorare a victimelor războiului, eu mi-am dedicat toate eforturile grupului meu de rusoaice și am ajutat-o pe prințesa

Iesipov să strângă alimente și alte obiecte care să le aducă alinare rusoaicelor care nu găsiseră găzduire și locuiau în continuare în cartierul Five Points.

Într-o seară de duminică, mi-am luat la revedere de la mama și de la Caroline, care au plecat cu Thomas la gară, de unde urma să ia trenul spre oraș. Caroline avea ghiozdanul doldora de manuale de la Școala Chapin. Când s-a întors Thomas, l-am rugat să mă ducă la Clubul Meadow, unul dintre puținele cluburi rămase; eu și mama eram încă membre ale acestuia, prezentându-se drept „un spațiu destinat activităților fizice bărbătești și amuzamentului inofensiv, dotat cu 25 de terenuri de tenis și telefoane în fiecare cameră". Poate că acceptau să angajeze câteva rusoaice de viță nobilă. După moartea lui Henry, poziția mea în cadrul clubului avusese de suferit, căci el fusese membru, dar tot mai aveam o oarecare influență. Tata, care ne construise casa în 1890, fusese primul și cel mai devotat dintre membri. Cu toate că și eu, și mama ne feream s-o recunoaștem cu glas tare, ca văduve, clubul acela era colacul nostru de salvare.

Duminica, la club, domnea întotdeauna o atmosferă degajată, iar Joseph, bucătarul pe care îl cunoșteam din copilărie, avea să-mi pregătească ceva de mâncare. I s-o părea ciudat că, din cauza războiului, toate produsele nemțești își schimbaseră brusc denumirile? *Sauerkraut*[5] se numea acum „varza libertății". Până și teckelii deveniseră „cățelușii libertății".

Ce aveam de pierdut dacă ieșeam în lume și reînnodam legătura cu unii dintre vechii prieteni de familie? Cine știe, poate că, abordând discuția despre război, reușeam să-i conving pe membri să le susțină pe rusoaicele mele refugiate. Exista, firește, riscul s-o întâlnesc pe Electra, mare amatoare de sporturi cu racheta, dar, chiar dacă nu-mi făcea nicio plăcere s-o recunosc, mă simțeam singură.

Am îmbrăcat repede hainele de doliu. Tânjeam după stofele fine și moi, de orice culoare, în afară de negru. Cum numărul deceselor pe front era în creștere, regulile în privința doliului deveniseră mai flexibile, pentru a cruța familiile răposaților de durerea de a vedea prea mulți oameni în negru. Multe femei nu mai purtau deloc doliu. Dar dacă renunțam la negru însemna să renunț la Henry.

[5] Varză acră.

Tânărul Thomas, cu părul lui castaniu pieptănat cu grijă sub șapca de șofer, m-a condus la club. Mirosul de loțiune de ras se răspândea până la bancheta din spate a mașinii mamei. Nici nu știam când zburaseră cei cinci ani de când îl angajase Henry. Soarele cobora spre asfințit în timp ce înaintam pe șoseaua de coastă.

— Mâine mă înrolez și eu, m-a anunțat Thomas, zâmbind în oglinda retrovizoare.

— Bravo, Thomas! Sunt mândră de tine. Dar nu știu ce-o să ne facem fără tine.

M-au podidit lacrimile, imaginându-mi-l în uniformă, dar și de mila mamei lui, probabil cumplit de îngrijorată pentru viața unicului său fiu.

— Trebuie să învățați să șofați, doamnă Ferriday, mi-a zis.

Am zâmbit și m-am așezat comod pe banchetă. Aveam un nod în stomac. Cum ar fi fost oare viața mea dacă Henry trăia și nu izbucnea războiul? Sofia și Liuba ar fi fost în siguranță, iar noi am fi fost încă plecați în călătorie. În India? Mă închipuiam de nenumărate ori cutreierând prin piețele pestrițe ale Bombayului, în aerul fierbinte, îmbibat cu miresme de chimion și șofran, alături de Caroline, amândouă înfășurate în sariuri mătăsoase, turcoaz și verde-aprins. Îmi închipuiam cum eu și Henry savurăm curry roșu și lipii în vagonul-restaurant al Căilor Ferate Himalayene. Scoțând capetele pe geam pe când urcam prin munții de smarald, îndreptându-ne spre câmpurile înmiresmate de ceai ale Darjeelingului.

Am auzit roțile scrâșnind pe stratul de scoici pisate și am intrat pe aleea Clubului Meadow, discret ca întotdeauna; nu exista niciun indicator care să arate locația acestuia. Clădirea cu olane gri, decolorate, și cornișe albe se contura maiestuoasă în lumina amurgului.

Am pătruns în sala de mese, unde bufnetul îndepărtat al valurilor se contopea cu clinchetele paharelor de cocktail de pe terasă, cu zornăitul cuburilor de gheață și cu râsetele oamenilor lipsiți de griji. M-am îndreptat spre mesele rotunde, pe care stăteau vaze cu gladiole și cartonașe scrise de mână cu numele fiecărei persoane. Cartonașe cu nume? Era prima oară când vedeam asta. Pe de altă parte, clubul se schimba odată cu primirea de noi membri și punea mai mult preț pe etichetă. De ce crede lumea că, dacă așază invitații într-un anumit fel,

petrecerea va fi mai reușită? În felul acesta, le răpești oamenilor plăcerea de a alege.

M-am dus la ușa dinspre terasă și am admirat priveliștea. Oameni care se cuplau de dragul convenienței, cu cocktailuri în mâini, împânziți printre mobilele de răchită, îmbrăcați în toate nuanțele posibile de alb: bărbați în pulovere de tenis și pantaloni de flanelă crem, unii ușor îngălbeniți și boțiți, după ce zăcuseră toată iarna înghesuiți în cufere, iar femeile, în rochii de nuanța fildeșului și cu ciorapi bej-deschis. Părea un tablou de John Singer Sargent, pictorul preferat al lui Henry. Umbrela în dungi alb și verzi a terasei mărginea terenurile cu gazon, iar felinarele japoneze, din hârtie bej, străluceau, agățate de șipcile tavanului.

Merrill ședea într-un fotoliu de răchită, în centrul atenției, cu racheta de tenis în mână și o cupă de argint la picioare. Anna Gabler stătea așezată teatral pe brațul fotoliului său, o nimfa învești mântată în crem și cu un colier de perle la gât, mari cât mingile de golf.

Am rămas oarecum surprinsă să găsesc acolo atâția oameni – majoritatea cunoscuți, dar și câțiva străini – și să constat că viețile altora se derulau în continuare, în vreme ce a mea, chiar și la opt luni de la moartea lui Henry, parcă stătea încă pe loc.

Din frânturile de conversație care-mi ajungeau la urechi, despre „victoria chinuită” și „avantaje incorecte”, am dedus că Merrill câștigase turneul. M-am simțit deodată stingheră în hainele mele dezolante de văduvă și fără un strop de fard în obraji. Stomacul meu se revolta din pricina mirosului de friptură de miel și m-a cuprins un dor nespus de Henry. El ar fi știut cum să spargă gheața. Ar fi făcut o glumă, și toată lumea ar fi pufnit în râs.

Am ieșit pe terasă, tulburând atmosfera ca o pietricică aruncată în apă. Oamenii aceia frumoși, cu simțurile amorțite de rom, și-au întors încet privirile către mine și au tăcut.

Anna s-a ridicat în picioare.

— Eliza Ferriday, a zis, înălțând din sprâncene, de parcă văzuse un mamut expus la Muzeul de Istorie Naturală.

S-a ridicat și Merrill, odată cu ceilalți bărbați. Avea pantalonii albi pătați de iarbă în genunchi, ca un copil. Anna l-a prins de braț, și inelul cu diamant de la mâna stângă a scânteiat în lumină.

Ce căutam eu oare aici? Era prea devreme să ies în lume.

— Luați loc, vă rog, am zis. Nu e cam răcoare să jucați tenis?

— Eu și Merrill am ieșit primii la dublu, m-a anunțat Anna.

— Felicitări! am spus. Eu am venit doar să iau masa și să discut cu cineva dacă e posibil să angajeze câteva dintre prietenele mele din Rusia.

— Alte rusoaice? a întrebat Anna. Cred că sunt suficienți angajați în momentul de față. S-a desprins de la brațul lui Merrill și a venit spre mine. Îmi pare rău să te pun într-o așa situație jenantă, scumpa mea, dar, din păcate, nu e nicio masă liberă pentru cină. Avem o recepție astă-seară.

— N-am fost informată despre așa ceva, am zis eu.

Anna a schimbat o privire cu o femeie pe care nu o cunoșteam; aceasta din urmă și-a mușcat obrazul și a întors capul.

Am plecat spre bucătărie.

— Îl rog pe Joseph să-mi pregătească ceva…

— Bucătarul s-a îmbolnăvit săptămâna trecută, a spus Anna, și, din nefericire, a decedat. Avea probleme cu inima.

— A luat cineva legătura cu familia lui?

Grupul se foia, ferindu-și privirea de mine.

— Cum de nu m-a anunțat nimeni?

— Regret s-o spun, dar nu mai ești pe lista de corespondență.

— Cu alte cuvinte, nu mai sunt bine-venită aici.

— Ne pare nespus de rău pentru moartea soțului tău, dar secretarul clubului mi-a spus că…

Merrill s-a apropiat de noi.

— Eliza…

M-am tras un pas înapoi.

— Tata a fost președintele comitetului de admitere timp de zece ani. Henry a fost un membru respectat.

Familia mamei locuia în Long Island din secolul al XVIII-lea. Nu mai punea nimeni preț pe tradiție?

Anna și-a cuprins încheietura mâinii între degete.

— E o chestiune neplăcută, dar nu mai faci parte din club. Regula e stipulată la punctul trei din regulamentul intern. Dacă membrul decedează înaintea soției, aceasta este exclusă din registrele clubului.

— Cunosc foarte bine regulamentul, Anna. Când a murit tata, nimeni nu a exclus-o pe mama din club.

Merrill se plimba nervos, agitându-și racheta de tenis.

— Asta-i regula, draga mea. A trebuit să ne despărțim și de doamna Parker, biata de ea. Dacă am face excepție în cazul tău…

— Ani la rând, părinții mei v-au susținut și v-au ajutat să fiți acceptați aici, și asta-i recunoștința pe care le-o arătați? Să vă fie rușine!

Anna a făcut un pas în spate.

— Nu te-aprinde, draga mea.

— Cândva, valorile acestui club erau decența și bunătatea, dar vremurile alea s-au dus.

I-am întors spatele și am intrat hotărâtă în clădire. Am auzit pași în urma mea.

Era Merrill.

— Eliza…

M-a prins de braț și m-a tras în camera întunecoasă a trofeelor; singura lumină de aici venea dinspre vitrinele pline cu cupe argintii de Paul Revere, de toate mărimile, identice, cu excepția numelor gravate pe ele.

— Dă-mi pace, Merrill!

A închis ușa.

— Poți să mă asculți măcar o dată?

M-am întors spre vitrină.

— Pe câte dintre trofee stă scris numele tău? M-am apropiat de o salatieră mare, așezată pe o etajeră din lemn, și am citit: *Anna Gabler și Richard Merrill, câștigătorii competiției la dublu.* Ați câștigat și anul trecut? Ce drăguț! O să rămâneți în istorie drept perechea de aur a tenisului. Tot tatăl ei a plătit și pentru asta?

— E o partidă bună, Eliza.

— Pe tine te interesează doar aparențele. Trofee lucioase. Banii familiei Gabler. Loja lor de la operă.

— Tu m-ai alungat din viața ta cu ani în urmă. De ce n-aș fi și eu fericit?

— Alături de Anna Gabler? Doar un anumit gen de bărbat ar…

Merrill m-a prins de umeri.

— Ești *geloasă.*

— Nu fi caraghios. Pur și simplu, mă doare inima să văd cum un om bun se înjugă la o viață de chinuri.

— Nu m-ai întrebat niciodată ce s-a întâmplat în ziua aia. Nici

măcar n-am jucat tenis cu Henry.

— Acum chiar că ești caraghios.

Am încercat să plec de lângă el, dar mă ținea strâns.

— Am petrecut toată ziua cu o prietenă de-ale mele, domnișoara Angelica Vandermeer.

— Agenta de voiaj?

— N-ai decât s-o întrebi, dacă nu mă crezi. Henry te-a mințit că mergem să jucăm tenis, dar, de fapt, am mers la ea, ca să discute despre călătoria voastră.

Am simțit că mă ia amețeala și am căutat un scaun ca să mă așez.

— Henry mi-a cerut să jur că nu suflu o vorbă. Voia să aranjeze totul până în cel mai mic detaliu. Din cauza războiului care amenința să izbucnească, s-a gândit că e mai bine să renunțe la India și s-a orientat spre America de Sud. Am discutat itinerariul două ore. Nu știa dacă să aleagă Rio sau Patagonia.

Îl priveam amuțită.

— O piesă de teatru de păpuși la Lima, pentru Caroline. O cină romantică la ruinele unei plantații de trestie-de-zahăr, pentru voi doi. O excursie la locuința nu știu cărui scriitor, pentru mama ta. M-am oferit să-l aduc acasă cu mașina, dar mi-a zis că vrea să facă mișcare și a luat-o pe jos. Nu ploua încă.

— Îmi cer scuze, Merrill.

— E tardiv. Să știi, Eliza, că și eu am ținut la el.

— Trebuia să-mi fi spus.

L-am atins pe mânecă.

Mi-a respins mâna.

— Ce-a fost a fost. Dar nu poți să-mi ceri hodoronc-tronc să revin în viața ta. Mai am puțin și *mă însor.*

— Îmi pare rău, Merrill.

— Oare? Te-am iubit mult, Eliza. Ai idee cum m-am simțit când a apărut Henry și mi te-a răpit?

— N-am…

— Te-ai gândit doar la tine, ca de obicei. V-ați logodit după o săptămână și m-ai înștiințat printr-un bilețel. Puteai măcar să mi-o spui în față.

Am ridicat din umeri.

— Păreai indiferent.

— Eram *dărâmat,* Eliza, a spus, trăgându-mă spre el.

Cineva a aprins globul de sticlă maroniu de deasupra noastră,

și a intrat Anna, urmată de amicele ei, îmbrăcate în alb, care își lungeau gâturile, ca să ne vadă mai bine.

— Pentru o văduvă îndurerată, te-ai consolat cam repede, Eliza, a spus Anna. Trimit pe cineva să-ți cheme mașina.

Îmi ardeau obrajii de rușine. Am ieșit, croindu-mi drum prin mulțimea de fețe curioase care se înghesuiau în ușă: o văduvă îndoliată înotând într-o mare de alb. În salon, am iuțit pasul și m-am dus în fugă spre mașina în care mă aștepta Thomas.

Nu aveam să mai calc în Clubul Meadow multă vreme de la acel eveniment.

•

M-am întors la casa din Gin Lane și am intrat în vestibul, trântind ușa după mine.

Peg a ieșit din bibliotecă, cu un roman polițist în mână.

— Dumnezeule mare, doamnă Ferriday, ești neagră de supărare!

— Nu mă întreba nimic, am zis și am luat-o la fugă pe trepte, până în dormitor, unde am închis ușa cu un bufnet care mi-a mai răcorit inima.

Câtă alinare îmi aducea camera aceea joasă, cu tapetul decolorat, plină de trandafiri cândva sângerii, preschimbați acum în niște norișori roz-pal. Potirul de nuntă al mamei de pe polița șemineului. Măsuța trainică, pe care familia mamei înfășurase suluri de bagaje în perioada Războiului Civil, adâncitura rămasă în locul în care fusese prins aparatul de rulat. Era nespus de liniștitor să mă aflu înconjurată de obiectele colecționate în călătoriile familiei. O bucată de piatră de la Parthenon. Monede din toată lumea, adunate într-o fostă cutie de cremă. Un teanc de reviste care-mi ajungea până la brâu.

Prin câte crize trecusem în splendidul pat cu baldachin al bunicii Woolsey? Câte lacrimi vărsasem sub pătura aceea, la moartea lui Henry?

Am tras cu furie de partea din față a rochiei, și nasturii au zburat în toate direcțiile. Ce-ar fi zis tata despre întâmplarea de azi? I-ar fi luat, probabil, apărarea lui Merrill și mi-ar fi atras atenția că m-am purtat urât cu el. De unde era să știu că Henry avea un plan secret? Am scos cămașa de noapte de sub pernă.

M-am întins pe pat, uitându-mă pe lucarnă la apa care scânteia sub razele lunii. Briza agita volănașele perdelelor de muselină albă. Mama mi le cususe cu mâna ei, când împlinisem

șaisprezece ani.

Mama. Își va ieși din fire când va afla întreaga poveste. Consiliul Clubului Meadow o să fie bombardat de o ploaie de scrisori furioase de la amicele ei de la club.

Până la urmă, de ce-am venit la casa din Gin Lane? Războiul. Clubul. Sofia. Simțeam că se învârte totul în jurul meu.

Am ațipit și m-am trezit din cauza zgomotului de cauciucuri de pe alee. Am auzit zumzetul motorului unui automobil, apoi s-a oprit. M-am uitat la luminița ceasului de pe noptieră.

Era ora cinci.

Nu a durat mult și mi-au ajuns la urechi o bătaie în ușă și murmur de voci în holul de la intrare. M-am ridicat în capul oaselor și mi-a pierit, deodată, tot somnul.

Peg a ciocănit ușor la ușa dormitorului și a intrat.

— Doamnă? A venit cineva să te vadă.

Avea părul prins cu o mulțime de cârpe albe, ca un roi de molii care-i zburau în jurul capului.

— La ora asta? Spune-i, te rog, să plece, Peg.

— I-am zis, doamnă, dar a folosit niște cuvinte pe care nu îndrăznesc să le repet, s-a așezat pe trepte și a spus că nu se mișcă de-acolo nici dacă vine Teddy Roosevelt să-l dea la o parte.

Deci, era un bărbat. Am oftat.

— Peg, nu poți să…

— Îmi pare rău, dar zice că are ceva să-ți arate și că, dacă nu cobori dumneata, urcă dumnealui în dormitor, și nu cred că glumește.

În clipa următoare, Merrill a dat buzna în cameră.

Peg a dus o mână la gât, înmărmurită.

— Doamne, Dumnezeule! Să chem poliția?

M-am ridicat în fund.

— Poți pleca, Peg.

A ieșit din cameră cu spatele, fixându-l cu privirea pe Merrill.

Odată rămași singuri, Merrill a închis ușa și s-a apropiat de pat. Avea ochii încercănați și ținea la subraț o salatieră de argint.

— Nu puteai să mai aștepți…

Am întins mâna după halat, și el mi l-a dat.

Am ieșit din așternuturi și mi-am băgat picioarele în papuci.

— E târziu și, până dimineață, Peg o să dea de veste în toată

America c-ai venit aici.

— Nici mie nu mi-e ușor, Eliza.

— Anna știe că ești aici? am întrebat, legându-mi cordonul halatului.

— Am meritat să te pierd în favoarea lui Henry. Era un om mai bun decât mine.

— Te rog, Merrill, hai să ne calmăm…

S-a dus la fereastră și a deschis-o larg.

— Regret ziua în care am concurat pentru trofeul ăsta, Eliza.

— Nu te acuză nimeni că îți place sportul, Merrill.

— E adevărat ce-ai spus mai devreme. Țin la aparențe mai mult decât ar trebui. Dar toate astea se vor schimba începând din momentul acesta.

Merrill s-a aplecat peste fereastră și a aruncat trofeul. Acesta a zburat, scânteind, pe deasupra grădinii de legume a domnului Gardener și a căzut cu un bufnet înfundat pe peluza din spate.

Am zâmbit.

— Comitetul de înmânare a premiilor o să-ți ceară despăgubiri.

— Să se ducă dracului comitetul! Să se ducă dracului tot clubul! Nu mai pun piciorul acolo până când nu te primesc înapoi. Și pe tine, și pe doamna Parker. Am ajuns la capătul răbdării, Eliza. Nu mai suport răutățile și bârfele.

— Merrill…

— Ascultă-mă măcar o dată. N-o iubesc pe Anna Gabler. Am încercat să mă conving că sunt îndrăgostit de ea, dar, după ce te-am văzut aseară… Poate că nu-mi împărtășești sentimentele, dar nici nu vreau să mă însor cu altă femeie doar de dragul de a mă însura. Dacă nu pot fi cu tine, nu vreau să fiu cu altcineva. Plec. Mă înrolez.

M-a străbătut un fior.

— Nu face asta, Merrill.

— Credeam c-o să te bucuri.

— Dar…

— În sfârșit, fac ce se cuvine. Chiar tu ai spus: „Doar un laș ar aștepta să fie convocat. Bărbații demni se înrolează de bunăvoie”.

— Am zis-o și eu așa, într-o doară.

— O anunț pe Anna că merg la vizita medicală. Am auzit că e posibil ca un grup să fie trimis în Franța, ca să învețe să piloteze

după metodele franțuzești.

Merrill să plece de bunăvoie în Franța?

— Vrei să te faci aviator, Merrill? Nu mai bine te faci șofer de ambulanță, ca să stai departe de front?

A pufnit în râs.

— Ești mult mai protejat în aer. Nu știu o iotă de franceză, dar învăț eu. Antrenamentele sunt de cea mai bună calitate. Dar, mai întâi, trebuie să trec de testele de la Newport News.

— În Virginia? Trebuie neapărat să pleci acum?

— N-am fost niciodată mai plin de viață, Eliza. Simt, în sfârșit, că fac ceea ce se cuvine.

S-a ridicat în picioare, transfigurat și roșu la față.

— Te iubesc, Eliza. Am știut-o din prima clipă în care te-am văzut pe treptele Bisericii Sf. Toma.

— E prea…

— Nu spune nu, te rog. Mai dă-mi o șansă.

Merrill m-a tras la pieptul lui, învăluindu-mă în parfumul plăcut de apă de mare și sudoare, și, pentru întâia oară, am dat uitării toate lucrurile urâte care se petreceau în lume.

— Nu vreau decât un licăr de speranță, mi-a șoptit la ureche.

Capitolul 31

VARINKA
1917

În dimineața după ce Taras m-a însemnat cu fierul roșu, am zăcut sub plapuma de satin de pe patul contesei, scornind tot felul de metode de a-mi lua zilele. Cum altfel puteam scăpa de acolo? Să mă spânzur de candelabrul contesei? Să sar de la balcon?

Cum puteam să mai trăiesc în halul acela? Fiecare zi era tot mai insuportabilă, lipsită de libertate, urmărită de Taras când mă îmbăiam, gata să explodeze din orice fleac. Dar nu mă lăsa inima să-l părăsesc pe micul Max. La vârsta de trei ani, era foarte atent la toate. Cât o fi înțelegând din cele ce se întâmplau în jurul lui?

Max a urcat în pat, lângă mine, și i-am mângâiat cârlionții

blonzi. M-am străduit să nu tresar când și-a trecut mâna peste arsura de sub ochiul drept, ușor ca atingerea unei petale de floare.

— *Fait mal,* a spus, cu o figură serioasă.

— Da, o doare pe mămica ta.

Mămică. Deși foloseam des cuvântul acesta, el nu-l rostea niciodată. Trecuseră luni bune de când Taras și Vladi puseseră stăpânire pe moșie, dar copilul încă dădea semne de neliniște. Avea cearcăne vinețiii sub ochi din pricina somnului agitat. Stăruia să întindem pături pe podeaua din dormitorul *mamkăi* și să dormim „ca la cort”, după cum se exprima el. În majoritatea zilelor, stătea la fereastra camerei sale și privea afară. O fi așteptând-o pe Sofia? Vorbea mai mult în rusă, dar eu și *mamka* aveam grijă să nu uite franceza.

Din fericire, Taras și Vladi hotărâseră să-l lase, deocamdată, în pace.

La un moment dat, *mamka* a spus că o să scăpăm de Taras. Dar cum? Ce-ar fi făcut tata dacă era în locul nostru?

Tata. M-au podidit lacrimile la gândul acesta și mi s-au prelins, usturătoare, peste rana de pe obraz. Am întâmpinat durerea cu bucurie, căci aveam și eu destule păcate de ispășit.

S-a deschis ușa, și Taras a pus un picior în cameră.

— Închide ochii, Varinka.

Max și-a încolăcit brațele pe după gâtul meu.

— L-ai speriat, am zis.

Taras a venit la marginea patului.

— Am ceva pentru tine.

— M-am săturat de cadourile tale.

Taras a lăsat capul în pământ și a rămas tăcut preț de câteva clipe.

— Am încercat în zadar să găsesc samovarul lui taică-tu, dar cred că și asta o să te înveselească. Max, pune-i Varinkăi mâinile la ochi.

Băiețelul s-a uitat la mine, și eu am încuviințat din cap. S-a ridicat în genunchi și mi-a acoperit ochii cu mânuțele. Am așteptat cu un nod în stomac, în vreme ce pașii lui Taras răsunau tot mai aproape.

— O, Doamne! a exclamat Max.

— Ce este? am întrebat.

— O surpriză, a șoptit, gâdilându-mi urechea cu buzele lui

moi.

Am simțit ceva rece și tare pe locul în care mă însemnase Taras, fierul răcoros alinându-mi durerea. Apoi am simțit răceala metalului pe mână.

— Deschide ochii, mi-a zis Taras.

Am descoperit pe mână un colier splendid, bătut cu diamante atât de limpezi, încât vedeai prin ele, și alte câteva pietre verzi, netede, precum movilițele de mușchi.

— Sunt smaralde, a spus Taras. Am convins-o pe doamna A. că sunt false și mi l-a dat în schimbul izbei. Vrea să-și depoziteze proviziile acolo.

— Cum ai putut să faci așa ceva? Tata a clădit-o cu mâinile lui.

În mod straniu, deși eram supărată, n-am izbutit să storc nici măcar o lacrimă.

— A fost al contesei și nu e fals. Doamna A. zice că smaraldele le prind de minune pe fetele blonde. Îți place?

Cu mâna liberă, Taras mi-a dat o șuviță de păr după ureche.

Am tresărit la atingerea lui.

— Nerecunoscătoareo! O să ai nevoie de lucruri frumoase, fiindcă plecăm la Paris.

— Când?

— Imediat după întâlnirea de la Petrograd. M-au ales pe mine să merg, pentru că pe Vladi l-au numit comisar raional aici.

Parisul. Mi se încălzea inima numai gândindu-mă la el. *Mamka* îmi spusese atâtea povești despre acel oraș. Despre magazinele și hainele de acolo. Vom reuși oare să fugim de Taras, odată ajunși la Paris? Cu siguranță ne va fi mai ușor decât aici.

Am azvârlit colierul pe pat.

— Presupun că-i o veste bună.

— Presupui?

— Mi-ai vândut *casa,* Taras. *Mamka* n-o să ți-o ierte niciodată.

— Ești veșnic nemulțumită, a spus, scoțând o valiză din șifonier și punând-o pe pat. Vii cu mine la Petrograd.

Amar era gândul de a petrece atât de mult timp cu Taras, dar ardeam de nerăbdare să vizitez orașul. Fusesem o singură dată acolo, împreună cu *mamka,* și mi se păruse minunat, cu străzile lui ticsite de prăvălii cochete.

Am încercat să-mi alung din minte gândurile negre care nu-mi dădeau pace. Cum să-i las singuri pe Max și pe *mamka*? Îi va

face oare Vladi rău copilului în lipsa mea? O să omoare familia Streșnaiva? Știam de la Vladi că Sofia fugise. O să-l răpească pe Max? O mai ținea Max minte pe Sofia? *Mamka* îmi spunea de multe ori că ea e mama lui adevărată, dar îi întorceam spatele și plecam. Tata îmi încredințase mie copilul, și era prea târziu să se mai schimbe ceva.

A intrat și *mamka* în cameră.

— Fiica mea nu pleacă nicăieri. E prea periculos la oraș în momentul ăsta.

— E doar o scurtă excursie. Comitetul vrea să discute cu mine și trimite un automobil cu șofer să mă ia. O să-i prindă bine Varinkăi să mai iasă de-aici.

— Nu-mi place deloc. După nebunia din februarie, s-au adunat acolo toți banditii din Rusia. Poșta și telegraful nu funcționează. Cum ne dați de știre dacă se întâmplă ceva?

— Vezi-ți de treabă, dacă nu vrei s-o pățești. Du-te și fă-ți bagajele, Varinka. Vine mașina după noi.

Taras a ieșit din cameră, iar *mamka* se uita cum îmi arunc hainele în valiză.

— Trebuie neapărat să scăpăm de el, a zis.

Mi se perindau prin minte tot soiul de imagini ale Petrogradului. O să am ocazia să fug de el? De ce-aș face asta? Taras i-ar lua prizonieri pe *mamka* și pe Max.

L-am gâdilat pe Max sub bărbie. Când mă uitam în ochii lui albaștri, parcă uitam de orice necaz. Avea să fie vreodată în siguranță câtă vreme era Taras prin preajmă?

— Când mă întorc, plecăm la Paris. Comuniștii îl trimit pe Taras acolo.

— Slavă Domnului! a oftat *mamka.* O să fie mult mai bine la Paris.

•

După ce am îmbrăcat una dintre cele mai frumoase rochii ale Sofiei, din satin roz-pal, am încărcat bagajele în automobil și am pornit la drum. Prin luneta automobilului, i-am privit pe *mamka* și pe Max cum se fac tot mai mici, tresărind la fiecare hârtoapă, căci nu mai mersesem niciodată cu acel mijloc de locomoție.

Am ieșit pe porțile păzite acum de un tânăr din sat, îmbrăcat în uniformă militară, și am încercat să nu mă gândesc la Ulad și la Aleks. Mi-am îngropat fața în palme.

— Nu plânge, a zis Taras, mângâindu-mă pe coapsă. O să-i

revezi în curând pe Max și pe Zina.

I-am dat mâna la o parte.

— Mi-e teamă să nu-i facă Vladi rău lui Max. Dacă omoară familia Streșnaiva?

— Nu-i treaba ta.

— Sunt oameni cumsecade, Taras.

Taras s-a întors spre mine și m-a strâns de încheietura mâinii.

— *Încetează.* S-a întors roata.

Șoferul i-a aruncat o privire în oglinda retrovizoare, și Taras a coborât vocea.

— A venit vremea noastră acum. De ce nu vrei să pricepi? Iar partidul are nevoie de mine.

— Pentru ce anume?

— E mai bine să știi cât mai puține.

M-am uitat la pădurea ce fugea prin dreptul geamului. O să-i împuște oare Vladi pe membri familiei prizoniere? Sătenii veniseră în multe rânduri să îi ucidă, și doar Taras reușise să le țină piept. Poate că era mai bine să moară decât să trăiască în mizerie, ca animalele. Speram să aibă parte de o moarte rapidă, chiar și contesa.

•

Am ajuns la Petrograd după-amiază. *Mamka* avusese dreptate când spusese că în oraș domnea haosul. Automobilul nostru elegant atrăgea o mulțime de priviri dușmănoase, până ce Taras a scos pe geam brațul cu banderola roșie. Un soldat a ridicat sticla de băutură în semn de salut.

— Bună ziua, tovarășe!

Am observat cu amărăciune cât de dezolantă ajunsese capitala noastră; pavajul smuls pe multe străzi, precupețele care-și vindeau mărfurile, strigând în gura mare, pe cele mai elegante artere. Până și pe Nevski Prospekt, cea mai faimoasă dintre ele, gloatele se îmbrânceau și urlau.

Am răsuflat ușurată în momentul în care am încetinit și ne-am apropiat de hotelul Evropeiskaia.

— S-a zis cu țarul, a spus șoferul. E închis la Palatul Alekandr, împreună cu toată familia.

Deodată, mi-au revenit în minte fotografiile cu familia regală pe care *mamka* le ținea în colțul sfânt. „Tătucul” cu barba frumos tunsă, țarina melancolică, cele patru fiice și un fiu.

M-am străduit să-mi ascund tremurul din glas.

— Dar țarul…

— Nu le plânge tu de milă.

— Dar e unsul lui Dumnezeu, am zis.

— Iar eu sunt regina Angliei. Trezește-te! Puțin le-a păsat de noi, domnișoară. S-au gândit doar la binele lor. Țarul și-a nimicit poporul pe străzi. A jupuit și pielea de pe noi.

Mi-am amintit ziua aceea cumplită în care ne-am trezit cu perceptorul la ușa izbei. Preferam orice numai să nu mai trăiesc așa ceva.

Șoferul a zâmbit și a arătat spre Palatul de Iarnă.

— Bolșevicii au făcut ravagii în el. Nătărăii au trecut pe lângă comori și au tăiat pielea cu care erau tapițate scaunele. Au spart tencuiala poleită de pe pereți, convinși că e aur curat.

— Nu-i oprește nimeni? am întrebat.

— Guvernul provizoriu e pe ducă.

— Deci, gata cu luptele?

— Da’ de unde! a răspuns șoferul. Eu zic că abia acum încep.

Am coborât din automobil și m-am uitat la hotel, un impunător palat clădit din piatră, cu patru etaje. Cât mi-aș fi dorit să-l vadă și *mamka*! Pe trotuar, se perindau grupuri de indivizi ce păreau mai degrabă pușcăriași și soldați în uniforme jerpelite. Alții se aciuaseră pe stradă, își întinseseră calabalâcurile și dormeau grămadă pe ele. Din noile lor culcușuri sub cerul liber, unii vindeau cărți cu coperte din piele și tablouri. Un soldat a trecut bocănind din armă, asemenea unui domn distins care se sprijină în baston.

Am intrat iute în holul hotelului, invadat de bărbați care se lăfăiau pe canapelele din catifea.

Taras m-a apucat de braț în timp ce mergeam.

— Nu mai fi așa slobodă la gură cu necunoscuții. Nu știi cine ți-e prieten aici.

Administratorul hotelului, un omuleț sașiu și îndesat ca o cărțiță, ne-a condus la camerele noastre, aranjându-și din mers ochelarii cu rame de sârmă pe nas. În timp ce străbăteam holurile, am aruncat o privire la mobilierul somptuos din camerele cu ușa deschisă, care păreau să fi fost sparte cu toporul și devastate.

Ne-am oprit în dreptul unei uși închise, și administratorul a introdus cheia în broască.

— Din păcate, momentan, acesta e cel mai bun apartament

pe care-l avem. În vremurile bune, aici a stat chiar Igor Stravinski.

Erau două camere alăturate, cu ușă între ele, fiecare mai spațioasă decât vechea noastră izbă și de trei ori mai înaltă decât Taras. Am atins clapele pianului și mi-am trecut degetele peste peretele catifelat precum blana de pe coarnele elanilor.

— N-ai mai văzut tapet? m-a întrebat administratorul, împreunându-și mâinile de cârtiță. E catifea din damasc. Veiozele albe de la capetele canapelei sunt legate la electricitate. Deși mă tem că o să rămânem fără curent în curând. Stătea cu paltonul pe el. Îi era frig din cauză că nu aveau cărbuni ori voia să fie gata să fugă în cazul vreunui atac? Momentan, nu avem cameriste, ne-a informat, în timp ce ne arăta camerele. Toți servitorii sunt în grevă. Chefuiesc, probabil, pe străzi. La fel și spălătoresele, așa că n-are cine să vă gătească și să vă spele rufele.

Taras îl fixa cu privirea pe administrator.

— Firește, e dreptul lor să muncească așa cum consideră de cuviință, tovarăși. Cine sunt *eu* să judec un confrate?

Ne-am plimbat prin camerele cu mobile murdare și răsturnate. Chiuvetele erau pline cu apă neagră, ușile de la balcon rămăseseră deschise și perdelele fluturau în adierea vântului. Lângă balcon, stătea un cufăr cam de înălțimea mea, deschis și răscolit, din sertarele căruia se revărsau haine de călătorie și produse cosmetice.

Administratorul i-a înmânat cheia lui Taras.

— Bolșevicii intră în camere la orice oră și rechiziționează bunuri și arme de la persoanele cu stare. Iau orice poftesc, așa că vă sfătuiesc să dormiți când aveți ocazia.

Din stradă au răsunat focuri de mitralieră, spre spaima administratorului, care a tresărit și a dus mâna la piept.

— Camera asta, a spus, cu un geamăt, a fost cândva ocupată de o prințesă, care… n-o să mai treacă pe aici.

Taras i-a întins câteva bancnote.

— O să ținem ușa încuiată.

Bărbatul a băgat banii în buzunar.

— Nu le pasă lor dacă sunt încuiate sau nu. Intră și ies după bunul-plac. După cum vedeți, cuferele prințesei sunt încă aici – răscolite, bineînțeles –, dar o să le luăm în curând.

Administratorul a făcut câteva temenele și a ieșit. Taras s-a

dus iute la ușile balconului și le-a închis.

— Am întârziat la ședință, mi-a zis, dându-mi cheia. Încuie ușa după mine. Nu ieși în balcon. Nu lași pe nimeni în cameră și nu te duci nicăieri. Ai priceput?

Am încuviințat din cap.

S-a apropiat de mine și mi-a mângâiat cicatricea cu un deget. Cu greu m-am stăpânit să nu tresar.

— M-am săturat să respect înțelegerea, Varinka. Diseară e șansa noastră. Suntem doar noi doi, fără copil și fără Zina. Puțin îmi pasă de ce zic preoții.

M-a tras lângă el, suficient de aproape cât să îi simt bărbăția prin pantaloni, și m-a sărutat pe gât.

L-am respins. Nu puteam risca să mă lase grea.

S-a întunecat la față.

— Mă întorc la opt. Spre binele tău, sper să te găsesc aici. N-o să mai fiu la fel de îngăduitor dacă îmi ieși iar din cuvânt.

Cum era să-i ies din cuvânt? Unde să mă duc? Printre gloatele de pe stradă?

A plecat în grabă. Am răsucit cheia în broască și am băgat-o în buzunarul rochiei.

Am așteptat până ce nu i-am mai auzit pașii, apoi m-am dus la balcon și am deschis ușile. Mă simțeam ușurată că rămăsesem singură. Eram lihnită de foame. De unde să fac rost de mâncare?

Imediat ce s-a înserat, în piață s-au adunat mii de oameni, marinarii au aprins focuri și au început să intoneze cântece patriotice. M-a trecut un fior de emoție la auzul glasurilor care se înălțau dinspre magazinele de pe Nevski Prospekt: voci tinerești care cântau vesele și vuietul camioanelor care se perindau pe stradă, încărcate cu oameni beți care urlau cântece rusești.

Am închis ușile, m-am dus în baie, am dat drumul la apă și am lăsat-o să mi se prelingă peste degete în cada mare și albă. Minunat lucru să ai apă caldă de la robinet!

Am lăsat-o să curgă și m-am plimbat prin cameră. M-am oprit în fața cufărului răvășit. Ce imagine dezolantă! Poate că n-ar fi stricat dacă prințesa s-ar fi gândit puțin și la popor.

Am așezat lenjeria din dantelă la loc în sertare și dintr-unul am scos o revistă franțuzească. *La Vie Parisienne.* Pe copertă era o femeie care își ridica fusta îndeajuns cât să i se vadă

pantofii, iar, în jurul ei, stăteau împrăștiate alte patru perechi. M-am ridicat și i-am răsfoit paginile pline de fete pe jumătate despuiate, gătite cu pălării și rochii după ultima modă. Un magazin numit Lenjerie Superioară expunea poze cu ciorapi și „corsete chiar și pentru cele mai voluptuoase doamne”.

M-am oprit la un articol intitulat „Știi să săruți?”

Acesta înfățișa fotografiile unor cupluri îmbrățișate, iar, în dreptul fiecăreia, era explicat procedeul corect sau greșit de a săruta. Procedeul corect era să stai la o distanță potrivită de partener, dar nu prea aproape. Femeia trebuia să ridice bărbia, să închidă ochii și să lase capul într-o parte, în această ordine. M-am gândit să încerc și eu și am ridicat bărbia.

Am aruncat revista înapoi în cufăr. În ciuda pasiunii pe care mi-o arăta Taras, nu ne sărutaserăm niciodată pe gură, și aveam să mor nesărutată.

Am scotocit și în celelalte compartimente. Pe fundul unuia, am descoperit un *cocoșnic* bătut cu pietre prețioase. L-am scos din sertar și i-am mângâiat diadema ascuțită și încărcată de strasuri dintre cele pe care și *mamka* le folosea deseori drept podoabe. Am dat fuga în baie, m-am uitat în oglindă și mi-am pus *cocoșnicul* pe cap. Era aidoma celor pe care le purtau fiicele țarului.

M-a străfulgerat un gând negru. Aduce ghinion dacă porți hainele unui mort?

Nu mult după asta, în holul hotelului s-a stârnit agitație. Am încremenit; nu îndrăzneam nici să mai respir.

— La ordinul Armatei Roșii, deschide ușa! Căutăm arme.

M-am dus în dormitor și am înmărmurit lângă pian, cu mâinile împreunate la piept și inima bătându-mi mai-mai să-mi sară din piept. Taras mi-a interzis să las pe cineva să intre în cameră. Or putea să spargă ușa?

— Știm că ești înăuntru, a strigat cineva. O să plătești scump dacă nu deschizi de bunăvoie.

Să mă ascund în șifonier? Sub pat? Mi-am pipăit buzunarul și am simțit cheia rece și grea.

M-am apropiat de ușă și am pus o mână pe lemnul rece.

— Plecați!

Oi fi părut puternică?

— Nu plecăm până când nu percheziționăm camera.

Au izbit în ușă cu un obiect tare.

— Sunt oameni bolnavi de tifos aici.

În replică, a mai răsunat o bubuitură în ușă. Și încă una. Începeau să sară așchii din lemn.

— Opriți-vă! am strigat.

Am încercat să introduc cheia în broască, dar îmi tremurau prea tare mâinile.

— Ultimul avertisment! a răsunat un glas de femeie, de data asta. În cele din urmă, am izbutit să descui și, în cameră, au dat buzna șase sau șapte bărbați și o femeie, îmbrăcați în aceleași zdrențe ca mulțimea de pe străzi și duhnind a vin dulce.

Femeia a venit spre mine.

— Documentele de călătorie?

— Nu am așa ceva. Am venit de la Malinov, cu treburi la partid. Bărbații au izbucnit în râs, iar femeia a mai făcut câțiva pași spre mine.

— Treburi de partid? Așa dichisită, în rochie scumpă și plină de bijuterii?

— Am luat diadema din cufărul prințesei.

— Grozavă poveste! a spus unul dintre bărbați.

Mi-a pus o mână pe fund și am sărit ca arsă.

— Trebuie să ieși în hol până când terminăm de verificat camera, a zis femeia.

Un bărbat mărunțel, îmbrăcat cu bluză albă, de marinar, al cărei guler era pătat de vin roșu, mi-a prins mâinile la spate.

— Poate mă distrez și eu puțin astă-seară, mi-a șoptit la ureche. – Taras Pușkinski. Se poate să-l cunoașteți. Lucrează pentru partid.

Sunt cetățean și am drepturi.

Femeia s-a apropiat de pian și și-a trecut dosul palmei peste clape.

— N-ai acte, n-ai drepturi.

Deodată, ticăloșii s-au întors și s-au uitat la cineva, în spatele meu.

— Cine v-a dat voie să faceți asta? a întrebat o voce de bărbat. M-am întors și eu și am dat cu ochii de un tânăr chipeș, îmbrăcat cu veston verde, ca al celorlalți, și purtând același gen de șapcă gri. L-o fi recunoscut femeia?

— Ne scuzați, tovarășe comisar.

— Mergeți și verificați alte camere, dacă, într-adevăr, asta faceți. Din câte văd, bag de seamă c-ați ieșit la furat. Nu e de

niciun folos poporului.

S-au retras cu toții, pierindu-le brusc frenezia inițială.

Bărbatul a închis ușa în urma lor și a legănat din cap.

— Mă numesc Radimir Solomahin. Ce cauți aici singură?

— Taras s-a gândit că e momentul potrivit să facem o vizită…

— Taras?

Nu știam ce să fac. Ce să-i răspund? Cum să-i spun adevărul unui necunoscut?

— Taras Pușinski, tutorele meu. Eu sunt Varinka și vin de la Malinov. Taras a fost chemat la o ședință de partid și am venit și eu, ca să văd orașul. Oamenii de mai devreme au crezut că sunt bogată.

— Oamenii de mai devreme sunt bolșevici și e mai bine să te ferești de ei. Acum te ajută și, în secunda următoare, îți trag un glonț în cap.

Radimir a zâmbit și mi-a întins mâna.

— Vino, Varinka. Nu pățești nimic dacă ești cu mine. Hai să ne distrăm.

Capitolul 32

SOFIA
1917

Am întors capul pe aleea servitorilor. De ce-oi fi deschis gura? Eram la un pas de libertate. Am strâns-o pe Ortipo la piept și i-am simțit inimioara tremurând sub palma mea. Simțea că sunt înspăimântată?

— Îmi pare rău…

— De câte ori trebuie să-ți mai spun? a zis Stas. Treci imediat înapoi!

M-am întors spre intrarea servitorilor.

Stas mi-a aruncat o monedă.

— Cumpără-mi două bomboane cu izmă.

Am prins bănuțul în mâna liberă și m-am uitat la Tatiana și la Olga, pe chipurile cărora se citea ușurarea.

— Desigur, am spus și am pornit spre oraș, cu moneda caldă în palma mea rece.

•

Am trecut iute pe lângă o gloată de beţivi care devastaseră micuţa prăvălie de vinuri, am lăsat căţelul la cabinetul veterinarului şi am luat-o prin Satul Ţarului, îndreptându-mă spre şoseaua ce ducea la Malinov.

Mi-am scos boneta albă şi şorţul, ca nu cumva Stas să se lumineze la minte şi să raporteze dispariţia mea. Le-am mulţumit în gând verişoarelor mele pentru cizmele călduroase şi ţarinei, pentru că le cumpăra servitoarelor încălţări bune şi le comanda uniforme făcute în Franţa.

Drumul de întoarcere mi-a părut o veşnicie. Am mers o zi întreagă, răbdând de foame, căci îmi jurasem să păstrez mâncarea din pachet pentru familia mea. Într-un final, mi-a ieşit în cale un alt fermier, căruia i s-a făcut milă de mine şi m-a luat în căruţă. Înainte de a mă lăsa în apropiere de Malinov, am oprit acasă la el, unde am înnoptat, într-o cămăruţă laolaltă cu toată familia lui.

Am îndurat orele interminabile animată de gândul revederii moşiei. Mi-am întipărit în minte feţişoara drăgălaşă a lui Max. Şi-o mai aduce oare aminte de mama lui după atâtea luni de despărţire?

Spre dimineaţă, luminată doar de razele lunii, m-am apropiat de moşie, mergând prin şanţurile săpate de o troică în mocirlă.

Mi-am recapitulat în minte planul. Mai întâi, îl voi lua pe Max din odăiţa lui, apoi voi pândi momentul potrivit şi îmi voi elibera familia.

Am ocolit casa prin spate şi, când am auzit zgomot de paşi la uşa din dos, m-am pitit după un copac. A ieşit o femeie, a aruncat o cutie peste un morman de gunoi şi a intrat repede în casă. O fi şi ceva mâncare pe-acolo? Eram lihnită.

M-am apropiat cu prudenţă şi am zărit sera Agnessei, năruită într-un maldăr contorsionat de fiare şi sticlă, peste care era azvârlit gunoiul menajer. Cutii de săpun şi conserve. Mi-a ajuns la urechi un grohăit uşor şi, printre resturi, am desluşit siluetele păroase a doi porci mistreţi.

I-am aşteptat să plece, m-am dus la morman şi am luat cutia aflată cel mai aproape. A fost cât pe ce să leşin când am văzut ce se găsea înăuntru. E cu putinţă aşa ceva? Un pachet din bezelele franţuzeşti ale Agnessei. Am desfăcut punga şi am muşcat dintr-una – era tare ca piatra –, după care am băgat-o în

buzunar. Parcă m-am mai întremat după ce am gustat din prăjiturică aceea dulce.

Ceva alb mi-a atras atenția, iar, când am întors privirea, am descoperit un trandafir ce își ițea capul alb din mormanul de gunoaie. Un Katherine Zeiment. Trandafirul domnului Gardener. Un adevărat supraviețuitor. Am tras planta, a cărei rădăcină era încă intactă și învelită în pânză de sac, și am vârât-o cu atenție în geantă, ca să nu-i strivesc frunzele. Puteam oare să țin în viață un lucru atât de delicat?

M-am dus spre treptele din dos. Scândurile de stejar, pe care Bogdan le bătuse în cuie cu luni în urmă, fuseseră smulse. În hol, mirosea a urină și a varză fiartă, și toată casa era cufundată în liniște.

Am urcat pe treptele servitorilor, cu mâinile încleștate una de alta, ca să nu-mi tremure. Îl iau pe Max din odăiță și fug. În sat. Am ajuns în capul scărilor și m-am oprit, ciulind urechile la murmurele care răzbăteau din spatele ușii. O fi Inka? Mama ei? Nu. Nu părea vocea unei persoane care să mă recunoască, așa că mi-am luat inima-n dinți și am intrat.

Camera era puternic luminată de lămpi noi pe gaz, iar, în centrul ei, la un birou din lemn, tipic rusesc, suficient de mare cât să faci picnic pe el, ședea un bărbat pe unul dintre scaunele din salon ale Agnessei. Lângă fereastră, se găsea o masă plină cu catastife. Am rămas în prag, încă orbită de lumină, și mă uitam la femeia care deretica. Am încremenit. Nu era nimeni alta decât draga mea Raisa.

— Ai întârziat, mi-a zis bărbatul, fără să ridice ochii, aplecat peste un pahar cu ceai.

Era rotofei și-mi amintea de un porc, cu ochișorii pierduți printre falduri de grăsime și fața rozalie. Din fericire, nu-l mai văzusem niciodată, așa că nu avea cum să mă recunoască.

— Am întârziat? am spus.

M-am apropiat de birou și am citit afișul de carton pe care stătea scris cu litere grosolane: *Fabrica de funie și Spălătoria Populară. Departamentul Spălătorie.*

— Trebuie să zbori ca să ajungi la Kolpino înainte de șase. Unde-i bărbată-tu ca să te ducă?

Am schimbat o privire cu Raisa. O să mă dea oare de gol?

— S-a îmbolnăvit? am spus, pe un ton întrebător.

— Tu mă întrebi pe mine? De la ce s-a îmbolnăvit? De la

băutură, bănuiesc. Nu mai e nimeni dispus să muncească în afară de mine?

— Pot mâna și eu căruța.

— N-ai de ales.

Raisa s-a apropiat de birou și s-a aplecat la urechea bărbatului.

— Tovarășe comisar, trebuie să-ți spun…

Mi-a înghețat sângele în vene. *Te implor, Raisa, nu mă trăda. Am făcut atâtea eforturi ca să ajung până aici.*

Capitolul 33

ELIZA
1917

Într-o dimineață caldă de primăvară târzie, cu o zi înainte de evenimentul caritabil organizat în sprijinul rusoaicelor, a sosit prima scrisoare de la Merrill.

Mi-a adus-o Peg în timp ce stăteam pe aleea din fața casei. Am deschis iute plicul și am admirat caligrafia lui Merrill.

Newport News Virginia

Scumpa mea Eliza,

Azi-dimineață am efectuat primul zbor sub îndrumarea instructorului. M-am ridicat destul de ușor până la 975 de metri. Am dat peste câteva goluri de aer, dar priveliștea de deasupra portului a fost de-a dreptul splendidă. Am executat o aterizare reușită după doar 18 minute petrecute în aer. Singurele certitudini în momentul de față sunt că viața mea va începe cu adevărat odată ce voi reveni lângă tine și că vreau să mă dedic aviației în perioada următoare. În curând, voi pleca în Franța și abia aștept să le văd aparatele de zbor…

Își încheia scrisoarea cu o schiță în culori, o vedere din aer a portului, atât de detaliată, încât nu lipseau nici măcar marinarii de pe vase. O operă artistică realizată de Merrill? Nu m-aș fi așteptat, dar a fost o surpriză plăcută să-i descopăr acest talent

ascuns. Comisesem oare o greșeală colosală, umilindu-l cu vorbele mele până într-atât încât să se înroleze împotriva voinței sale? Ardeam de nerăbdare să îl revăd.

Imediat ce am împăturit scrisoarea și am băgat-o în buzunar, am observat intrând pe aleea casei motocicleta ofițerului Maddox.

— Bună ziua, a spus el, ducând mâna la cozorocul chipiului.

Niciuna dintre trăsăturile ofițerului Billy Maddox – firea lui blajină, conformația delicată și frumusețea comună, tipică Vestului Mijlociu – nu îl recomanda pentru o funcție în poliție. Reușea totuși să suplinească lipsa acestui caracter ferm printr-o desăvârșită afabilitate.

— Din păcate, am venit cu treburi oficiale.

Mi-am încrucișat brațele peste talie. Fără îndoială, venise să aplice legile de urbanism.

Deodată, a apărut pe alee mașina mamei, împrăștiind bucăți de scoici în toate părțile. Urma să le ducă pe majoritatea locatarelor să o vadă pe Mary Pickford în filmul *Little Pal,* care rula la cinematograful Crescent. A apăsat pe claxon, și imediat au ieșit Peg, prințesa Iesipov, Caroline și alte trei doamne venite în vizită, pentru a se întâlni cu conducerea hotelului Irving ca să discute despre niște potențiale slujbe. S-au înghesuit toate în mașină. Cum de se gândise Billy să pice taman acum?

— Bună ziua, domnule ofițer Maddox, l-a salutat mama.

— Bună ziua, doamnă Mitchell. Din păcate, am vești proaste.

— Iar a scăpat curcanul agresiv? a întrebat mama.

Billy răscolea cochiliile cu vârful ghetei.

— Da, dar nu-i doar ăsta necazul. Electra Whitney a formulat plângere oficială împotriva dumitale.

Mama mi-a aruncat o privire severă.

Ofițerul a scos hârtia și s-a apucat să citească.

— Pe teritoriul Southampton, o reședință de familie, care nu este biserică ori alt lăcaș de cult, seminar, casă parohială, mănăstire…

Prințesa Iesipov a început să se foiască pe bancheta din spate și a spus cu un puternic acces rus:

— Pierdem filmul, stimate domn.

Ofițerul a citit mai departe:

— Dacă locuința nu este spațiu de campare sau locuință comună pentru trei sau mai multe familii, ci reședință de țară,

cu o suprafață de peste optsprezece mii de metri pătrați…

— Pe scurt, Billy, a zis mama, coborând din automobil.

Ofițerul a făcut sul hârtia și a agitat-o spre mama.

— În plângere scrie că nu vă este permis să primiți mai mult de patru oaspeți care să locuiască aici permanent decât dacă sunt membri ai familiei, doamnă Mitchell. Și, din câte observ la grupul aici de față, avem o problemă.

Electra nu era singura care remarcase forfota crescândă din casa noastră. Nu-i spusesem mamei, dar primisem o scrisoare de la un cuplu din New Jersey care dorea să închirieze câteva camere pentru weekend, crezând că oferim cazare în regim de hotel.

— Peg e angajata noastră. Caroline mi-e nepoată.

— Și celelalte? Doamna Whitney susține că cel puțin una dintre doamne lucrează fără permis de muncă.

Mama s-a dus spre ofițerul Maddox.

— De cât timp ne cunoaștem noi doi? De când zăceai bolnav în spital?

Billy și-a scos chipiul, și-a lins palma și și-a netezit părul blond, părând, deodată, mult mai tânăr decât cei nouăsprezece ani pe care îi avea. Lăsat la vatră din pricina unei probleme la urechea internă cauzată de difterie, Billy fusese numit la conducerea poliției din oraș după ce fostul șei se înrolase. Blândețea și pasiunea lui pentru motociclete îl făceau deosebit de sensibil la solicitările Electrei.

— Am stat aproape o lună internat, a spus el, băgând hârtia în buzunar.

— Mă cunoști bine, Billy. Știi că n-aș încălca legea.

Billy s-a apropiat de mama și a coborât vocea.

— Toate prietenele doamnei Electra se plâng. Au amenințat că mă zboară din funcție. Mi-au zis că orașul a fost invadat de persoane care vorbesc limbi străine și că nu le convine. Spun că dumneata ești de vină, fiindcă găzduiești prea multe refugiate.

— Electra ți-a cumpărat motocicleta, nu-i așa? am întrebat.

— M-a amenințat că o să mă pună să merg pe jos dacă nu vă conving să respectați legea. Mi-a zis că a vorbit și la spital și a rugat consiliul de administrație să vă dea afară, doamnă Mitchell.

Mama a urcat la loc în mașină, fluturând disprețuitor din mână.

— N-au decât să încerce, Billy. Între timp, ne vom strădui să le găsim locuințe doamnelor și să le obținem toate actele legale.

Billy și-a pus chipiul pe cap.

— Grozav! Sper să rezolvați până mâine, altminteri, va trebui să fac arestări. Mi-ar displăcea profund, pentru că par persoane cumsecade. Nici nu știu unde vor fi trimise. Probabil înapoi în Ucraina.

— Sunt din Petrograd, domnule ofițer Maddox. *Rusoaice.* Mama a dat mașina cu spatele. Stai liniștit, Billy. Până mâine rezolvăm problema. Nu-i așa, Eliza?

— Desigur, am răspuns.

•

Am intrat în bucătăria întunecoasă, ca să mă ocup de ultimele pregătiri pentru petrecerea de a doua zi. Paharele erau aranjate pe bufete, iar sticlele de samagon, așezate într-o piramidă de cristal pe masa din bucătărie. Am scos platoul de crudități din frigider, l-am pus lângă fereastră și am desfăcut ziarul.

Am găsit un articol despre Vladimir Lenin, în care se spunea că încurajează uciderea în masă a monarhiștilor și a antibolșevicilor și că a eliminat opoziția cu ajutorul CEKA, noua poliție secretă. Am aruncat o privire peste peluza întunecată, către marea pe care sticleau luminițele pescadoarelor. Ascensiunea lui Lenin îi punea în pericol și mai mare pe cei ca Sofia. Sufeream nespus din cauză că nu știam nimic despre ea. O fi apucat măcar să-l vadă pe Lenin ajuns la putere?

Nancy a intrat în bucătărie, cu un dreptunghi negru la subraț, și a luat o sticlă de samagon.

— Bună, scumpo, am zis.

A tresărit și s-a întors spre mine.

— Sper că nu te deranjează că mi-am permis să iau o sticlă, a spus. Purta un halat vechi din flanelă, pe care i-l dăduse mama. Bei un pahar cu mine?

— Ești încă în convalescență, scumpo…

A ridicat sticla care a scânteiat în lumină.

— Ăsta e cel mai bun leac.

Curioasă să aflu ce gust are votca pe care prințesa Iesipov mi-o lăudase că e delicioasă precum ambrozia, am luat un pahar de pe bufet și i l-am întins.

— Doar un deget.

Nancy a turnat lichidul transparent în pahar. Nu avea deloc

gust de ambrozie, dar era plăcut și înviorător și îmi dădea o senzație minunată de căldură prin tot corpul.

— Trebuie să-l bei dintr-o înghițitură, a spus Nancy și a dat paharul pe gât.

I-am urmat exemplul. Pentru o băutură preparată în casă, era surprinzător de aromată.

Nancy și-a tras un scaun.

A luat o tulpină de țelină de pe platoul de cruditățI și a mușcat din ea.

— Ce surpriză! Rușilor nu le place leguma asta. Face prea mult zgomot când o mănânci. Am avut parte de multe surprize aici. Ca, de pildă, bunătatea americanilor. Fata dumitale s-a purtat deosebit de frumos cu mine. Îmi aduce ceaiul în fiecare dimineață.

— Caroline vă iubește pe toate. E prima oară când o văd fericită de la moartea tatălui ei.

— Cum s-a întâmplat, dacă nu sunt prea indiscretă?

— S-a îmbolnăvit de pneumonie.

Măcar puteam vorbi despre asta fără să am sentimentul că lumea e un glob de cristal gata să se spargă.

— Încă porți haine de doliu.

— Parcă nu mă îndur să renunț la ele. E tot ce mi-a mai rămas de la el.

Nancy mi-a mai turnat un pahar, pe care l-am băut dintr-o înghițitură. Simțeam o fierbințeală tot mai intensă în stomac.

— Ar fi trebuit să-l salvez. Sunt încă zdruncinată.

— E o binecuvântare să mori de moarte bună.

— Mie mi-a adus doar durere.

— Aș fi dat orice ca și băiețelul meu să fi avut parte de o moarte bună. Să fi luat un virus de pneumonie. Să moară în somn.

Nancy a turnat samagon în ambele pahare și l-a dat pe al ei pe gât.

— Vrei să-ți povestesc ce s-a-ntâmplat?

— Bineînțeles, am zis, așezând paharul pe masa mamei din bucătărie.

Nancy privea pe fereastră, la valurile care se spărgeau de țărm.

— În prima clipă, m-am gândit că e un soi de paradă care vine spre Kiev, dar, de fapt, era o gloată de comuniști care ne

căutau. Soțul meu era plecat pe front de câteva săptămâni, iar fiul nostru, Dreșnik, cadet la școala militară, stătea de strajă, îmbrăcat în pantalonii albaștri de uniformă, un pic cam lungi, fiindcă uitasem să i-i scurtez. La cei doisprezece ani ai lui, avea voie să porte doar armă de copil, chiar dacă trăgea cu gloanțe adevărate. Am ascuns sub fustă icoana Fecioarei Maria, poleită cu argint, pe care mama o păstrase cu sfințenie. Nancy se juca cu paharul. Bărbații au venit la noi acasă în căutare de ceasuri și bani. Au râs când au văzut că Dreșnik ne păzea pe mine și pe fiica mea de zece ani, Sașa, dar, când o parte din ei au înconjurat-o pe sora lui și au încercat s-o ducă în camera alăturată, a tras și l-a atins pe unul pe gât. Dreșnik a rămas surprins că pușca funcționase, iar gloata l-a împresurat și l-a luat pe sus. A strigat după mine, dar eu și Sașa n-am putut părăsi casa până când nu ne-au furat tot ce aveam de valoare. Abia mai târziu l-am găsit pe Dreșnik. Aproape de gară.

I-am acoperit mâna cu palma.

— Biata de tine.

— Îl dezbrăcaseră de uniformă și îl spânzuraseră de un copac, iar pe piept îi scriseseră cu creion cerat: *Fostă persoană.* Dumnezeule, ce priveliște cumplită să-i văd trupul slăbuț și fraged atârnat acolo, cu gâtul frânt… Sașa m-a implorat să-l dau jos. Am încercat, dar funia era legată prea sus. A trebuit să-l lăsăm acolo, fiindcă am auzit zgomotul gloatei care se înapoia. Nancy a mai luat o înghițitură. Eu și Sașa am avut mare noroc să prindem loc pe o navă care venea încoace. Dar, pe la jumătatea călătoriei, fiica mea s-a îmbolnăvit, și doctorul mi-a zis că are tifos. Aveam de ales între a mă întoarce în Rusia, s-o îngrop acolo, sau să continui călătoria și s-o îngrop aici.

— Nu știu cum ai reușit să mergi mai departe.

— E corect că soțul meu a plecat la război și nu s-a mai întors? Că fiul meu a murit speriat și departe de mine? Că fata mi-a murit în brațe, în măruntaiele unei nave? Că nu trece clipă să nu mă gândesc la ei? Nu. Dar asta-i viața mea acum. Toate femeile de la Five Points au o poveste ca a mea. Așa că le traduc scrisorile și mă străduiesc să-i ajut pe alții cum pot și îmi accept soarta fără să crâcnesc.

A urmat un lung moment de tăcere. Rar îmi fusese dat să văd o femeie mai curajoasă. Și avea mare dreptate. Henry avusese noroc să moară în patul lui, de moarte bună, cu mine alături.

— Cum te mai simți azi? am întrebat.

A zâmbit.

— Într-o vreme, nici nu mai știam cum mă cheamă. Dar azi mă simt bine, mulțumesc. În Rusia, avem o denumire pentru prietenul pe care ți-l faci la un pahar de votcă.

— „Beat turtă”, cum sunt eu acum?

Nancy a râs, dar lacrimile îi sclipeau în ochi.

— Nu. Îi spunem *sobutilnik.* De mult mă tot țin să-ți dau ceva, dar n-am îndrăznit.

— Nu e nevoie.

A luat din poală o bucată de lemn dreptunghiulară, de mărimea unei cutii cu fulgi de cereale, care îi înfățișa pe Fecioara Maria cu pruncul, în ramă argintată.

— E icoana mamei. Mi-ar face mare plăcere să ți-o dau dumitale.

— Vai, Nancy, nu pot s-o accept!

— Te rog. Ești salvatoarea noastră, și altceva n-am ca să te răsplătesc. Dacă mai trăia mama, ar fi fost fericită să știe că a ajuns pe mâini bune. Mi-a întins icoana și am prins-o cu ambele mâini. Era surprinzător de ușoară. Am mângâiat cu degetul argintul răcoros. Agață-o într-un loc deosebit. Cel mai bine, pe peretele dinspre răsărit.

— Îți mulțumesc din suflet, Nancy. E minunată și știu exact unde s-o pun.

•

În ciuda multelor pahare cu *samagon* pe care le băusem în tovărășia lui Nancy, a doua zi dimineață, m-am trezit cu mintea limpede și cu un sentiment de eliberare. Primii pași au fost cam ezitanți, când m-am dat jos din pat. Poate că și această nouă trăire de recunoștință era efemeră și se va risipi precum fumul.

Mi-am împăturit toate cele șapte rochii de doliu și le-am pus într-un cufăr, laolaltă cu bijuteriile negre. Am scos din șifonier o rochie albă, de mătase și sifon, am tras-o pe cap și am lăsat mătasea să îmi alunece pe umeri, ca apa răcoroasă a unei cascade. Am încălțat o pereche de pantofi demodați, dar trainici, din piele de ied, în nuanța perlei, mi-am înfășurat trei șiraguri de mărgele la gât și am ieșit din cameră ca să adun trupele.

Musafirele noastre rusoaice trebăluiau deja prin casă, iar cvartetul de balalaici adus de Nancy își acorda instrumentele în

salon. Prințesa Cantacuzino, venită pentru o zi ca să ne dea o mână de ajutor, era deja gătită în straie princiare, garnisite cu un elegant ac de păr cu diamant prins în pălăria de catifea. Am rememorat repede pățania din tramvaiul din Petrograd, iar ea s-a interesat de rana pe care o suferisem la degetul mare. După ce i-am spus că s-a vindecat, a plecat să organizeze servitorii care aveau să se ocupe de masa cu samagon.

O să vină oare și locuitorii din Southampton?

Caroline și Betty o conduceau pe prințesa Iesipov la un scaun din capătul celălalt al salonului. Când m-a văzut fiica mea, a venit numaidecât la mine.

— Ai renunțat la doliu, a zis, mângâindu-mă pe braț.

I-am strâns mâna.

— Era timpul.

— Ești de-a dreptul radioasă, doamnă Ferriday! a zis Betty.

— Ce-ați zice dacă voi două v-ați ocupa de tombolă? Poate câștigați o insignă de cercetaș cu ocazia asta.

— Vorbești serios, mamă? Mă lași să mă fac cercetașă?

— Dacă te achiți de sarcină. Acum, fugi de-aici până nu mă răzgândesc. Am strâns-o la piept și, pentru prima oară după foarte mult timp, m-a îmbrățișat și ea. Fugi până nu mă răzgândesc, am repetat.

Fetele au dispărut de îndată. Am tras draperia de la fereastra salonului și m-am uitat pe alee, în așteptarea celor zece femei care urmau să sosească de la Five Points. Ar fi minunat dacă am reușit să convingem întreaga comunitate să ne sprijine cauza și să le ofere adăpost. Cei de la hotelul Irving promiseseră să le ofere slujbe cu condiția să le găsim cazare.

M-am plimbat prin salon; covorul fusese strâns, iar podeaua, lustruită cu parafină. Am presărat puțin mălai pe jos și am făcut o mică piruetă. Era perfectă pentru un spațiu de dans.

Mama a adus ziarul și ne-a citit titlurile importante pe un ton de crainic.

— Escadrilele aviației germane atacă Anglia. Germania cucerește Insulele Baltice.

Nu se mai satură odată nemții ăștia? Gândul că Merrill zbura pe deasupra Germaniei îmi dădea fiori reci.

Caroline și Betty au aranjat păpușile făcute la Paris, care urmau să fie scoase la vânzare, iar eu am pus la loc de cinste sabia bătută cu nestemate, pe care ne-o împrumutase prințesa

Cantacuzino, ca să deschidem șampania în stil grandios. Pe vremuri, fusese folosită în luptă de bunicul soțului ei rus.

În timp ce împodobeam casă, gândul îmi tot fugea la Sofia și la Afon. Mai trăiau oare? Trimisesem deja peste două sute de dolari din banii obținuți din vânzarea de obiecte artizanale, precum și bani din fonduri proprii, persoanei de legătură de la Paris, spre a fi împărțiți refugiatelor rusoaice.

— A mai sosit un grup de doamne, mamă, am auzit-o pe Caroline strigând din vestibul.

Mama și-a făcut repede apariția din bucătărie.

— Eliza?

Am ieșit iute din casă, urmată de mama, și am dat cu ochii de mai multe femei, printre care și două fetițe de șase ani, care coborau dintr-un omnibus alb.

Șoferul a venit la mine.

— Am douăsprezece valize. Unde le pun?

— Bine ați venit! le-am întâmpinat. Intrați, vă rog. Avem nevoie de cât mai mult ajutor.

Mama s-a apropiat de mine.

— Bagaje, Eliza? Tocmai *azi* ți-ai găsit? Billy Maddox nu glumea când a zis că le arestează.

— Găsim noi o soluție.

— Da, o să ajungem și noi în cătușe, alături de ele.

Le-am făcut semn femeilor să intre în casă.

— Poftiți, poftiți. Lăsați-vă lucrurile în birou.

— Haideți în salon, a spus Caroline, luându-le de mâini pe cele două fetițe și pornind înaintea grupului.

Erau femei arătoase, îmbrăcate îngrijit, majoritatea în haine de călătorie, multe încălțate cu pantofi scâlciați și cu tocurile tocite. Era evident că, în împrejurări mai fericite, ar fi fost toate gătite în mătăsuri și dantele, dar păstrau, totuși, pe chip acea expresie entuziastă a omului nerăbdător să participe la o petrecere.

— Nu vă faceți griji dacă nu vorbiți engleza foarte bine, le-am încurajat. Haideți să le arătăm locuitorilor din Southampton ce cetățeni respectabili au printre ei.

— Deși sunt cel puțin douăsprezece persoane peste limita de urbanism, a bombănit mama în barbă.

Pendula mamei a bătut ora amiezii, și locuitorii din Southampton au început să-și facă apariția, plimbându-se ușor

stânjeniți prin casă, până când Peg le-a pus tuturor câte un pahar cu votcă în mână. Cum ar fi putut să nu rămână impresionați de prințesa Cantacuzino, fața noastră regală de la Casa Albă? Familia Josiah Copley Thaw din Windbreak. Familia William Douglas din Over Dune. Familia Sidney Harris din Happy Go Lucky. Toți se înghesuiau să facă cunoștință cu ea.

Odată sosiți Julia Marlowe și E.H., s-a strâns o adevărată mulțime în jurul lor, iar Julia s-a apucat să dea autografe. Un reporter de la *New York American* se plimba printre oaspeți, animând atmosfera prin simpla prezență a presei.

M-am dus în sala din față, croindu-mi drum printre invitații care se separaseră în două tabere, despărțite precum Marea Roșie sub toiagul lui Moise. În partea dinspre salon stăteau rusoaicele, iar în cea dinspre vestibul, locuitorii din Southapamton, căutând parcă să fie cât mai aproape de ieșire.

— Adunați-vă, vă rog! le-am strigat de la jumătatea scărilor. Vă mulțumesc că ați venit astăzi aici pentru a le sărbători pe aceste minunate doamne de origine rusă, silite să-și părăsească patria natală. Femei nevinovate, mame și copii, prigoniți de bolșevici. Aveți ocazia să achiziționați produse artizanale și astfel să îi ajutați pe refugiați…

Ușa de la intrare s-a trântit de perete, și au intrat Electra Whitney și Anna Gabler. Au venit până la baza scărilor.

— S-a creat un adevărat haos, a spus Electra, uitându-se la mine, din cauza haimanalelor care s-au aciuat aici. Legea urbanismului e cât se poate de clară: cu excepția servitorilor, nu puteți găzdui permanent mai mult de patru persoane din afara familiei. Am înțeles că, în momentul de față, locuiesc aici peste zece persoane, dar, din câte observ, sunt chiar mai multe. Și nu-mi spuneți că sunt servitoare. Apoi s-a uitat la Nancy, care stătea chiar lângă ea, și a vorbit rar și apăsat: Ai priceput?

Am strâns pumnii.

— Sunt niște ființe umane deosebite, care vorbesc engleza mai bine decât tine, Electra. Așa că măsoară-ți cuvintele.

— I-am adus primarului la cunoștință situația, iar ofițerul Maddox e pregătit să le aresteze. O parte din amicele voastre rusoaice au fost văzute consumând votcă la bodegă și vorbind tare în limba rusă. De unde să știm noi ce discută? Theodor Roosevelt, cel de-al douăzeci și șaselea președinte al Statelor Unite, spune că imigranții trebuie să se integreze. Citez: „Nu

putem accepta decât o singură limbă, iar aceea este *engleza”.* Iar voi v-ați apucat să faceți comerț cu băuturi ilegale din țara voastră? Southamptonul nu va tolera un asemenea comportament.

Musafirii se foiau stânjeniți.

Mama, care urmărise toată scena din sală, și-a croit drum prin mulțime și a urcat pe trepte. S-a lăsat liniștea în momentul în care a venit lângă mine și a aruncat o privire scrutătoare către invitați.

— Majoritatea domniilor voastre mă cunosc, dar, pentru cei care nu mă cunosc, am să mă prezint. Numele meu este Caroline Woolsey Mitchell, a vorbit mama pe acel ton aparte, în care se simțeau atât calmul, cât și blândețea.

Electra a ridicat o mână.

— Nu e nevoie să…

— Închide gura, Electra, și cască urechile.

S-au înălțat murmure din mulțime, după care s-a așternut din nou liniștea.

— Nu credeam că o să spun asta vreodată, dar înțeleg ce simți, Electra. Nici eu n-am fost de acord la început. A trebuit să-mi deschidă ochii fiică-mea; s-a dovedit a fi o lecție rușinoasă pentru o femeie bătrână care-și închipuie că le știe pe toate. După care am avut ocazia să le cunosc pe aceste femei, a spus mama, arătând spre Nancy, aflată la baza treptelor. Nancy, de pildă, s-a născut în Rusia, dar vorbește franceza mai bine decât mine. Și-a pierdut soțul în război, tifosul i-a răpit fiica, iar fiul i-a fost ucis cu bestialitate. Acum, face curățenie în toaletele de la club. Prințesa Iesipov ia resturile noastre de mâncare și le duce sărmanelor care locuiesc la pensiunile din oraș.

Anna Gabler s-a îndepărtat de Electra.

— Nu doresc să umilesc pe nimeni, ci să vă ajut să înțelegeți. Vă rog să dați dovadă de răbdare și de un strop de omenie. Orice schimbare e greu de acceptat. Poate că vi se pare nefiresc să auziți că se vorbește rusa la bodegă, dar încercați să vă eliberați de prejudecăți, dragi prieteni. Întindeți-le aceeași mână pe care și alții le-au întins-o strămoșilor voștri. Femeile acestea sunt dornice să muncească și să ajute în orice fel pot ele. Pe când era copil, însuși bunicul președintelui Roosevelt, abia descins din Olanda, s-a urcat într-o zi, după slujba de la biserică, pe un porc și a luat-o la sănătoasa pe străzile New York-ului,

spre dezaprobarea credincioșilor. Credeți că americanii, compatrioții lui, au considerat că se integrase?

Mama a arătat cu mâna în direcția lui Archie Somerdyke.

— Archie, lumea o critica pe bunica ta, pentru că, în fiecare duminică, venea la biserică cu boneta olandeză pe cap. O acuzau că nu depune suficiente eforturi pentru a se adapta la noua societate. Tatăl tău, Priscilla, refuza să scoată un cuvânt în engleză când a venit aici, iar, când mergea la Hildreth, arăta cu bastonul către produsele pe care le dorea. Până și străbunicul meu, născut în Anglia, a numit America „Coloniile” până în ziua în care a pus mâinile pe piept. Ai dreptate, Electra, femeile acestea nu sunt din același soi cu noi. Dar sunt salvarea noastră. Căci, dacă îi acceptăm doar pe cei din „soiul nostru”, nu facem altceva decât să trăim într-o lume izolată și meschină. O lumea previzibilă și lipsită de pericole, ce-i drept, dar stoarsă de viață. Purtați-le în continuare ranchiună, dacă altfel nu se poate. Alimentați-vă fricile. Chemați autoritățile. Dar eu îi voi susține pe acești oameni până în ultima clipă, iar, dacă vine poliția să le scoată din casa mea, jur pe bunul Dumnezeu că va trebui să-mi pună și mie cătușe.

Mama și-a încheiat discursul, iar mulțimea a rămas tăcută, ultimele ei cuvinte încă plutind în aer. Apoi toți invitații au izbucnit deodată în aplauze frenetice, făcând să răsune întreaga sală.

Emma Baker și-a luat soțul de mână și l-a tras în grupul rusoaicelor.

— Și nouă vor trebui să ne pună cătușe.

— Primim și noi patru refugiate la Clovers, a strigat Dudley Olcott.

Eu și mama am zâmbit și le-am făcut cu mâna celor care se oferiseră voluntari cauzei noastre.

— Avem loc pentru patru persoane la Crosswaves, a anunțat Chester Griswold, ridicând mâna.

Electra și-a luat la revedere țâfnoasă, iar tovarășele ei Verzi și Roz au dat uitării discordia de până atunci și s-au dus la masa cu votcă.

În scurt timp, toate rusoaicele și-au găsit găzduire, iar mama și prințesa Cantacuzino fluturau triumfătoare cele trei cutii de trabucuri doldora de bani. Strânseserăm o sumă considerabilă pe care să o folosim în sprijinul refugiatelor de aici și de la Paris.

Acum nu-mi mai rămânea decât să o găsesc pe Sofia.

Capitolul 34

VARINKA
1917

Radimir stătea în ușa camerei, cu mâna întinsă și un zâmbet trist pe buze. Ce noroc pe mine să-mi iasă în cale un bărbat atât de chipeș și de amabil!

— Nu-ți fie teamă, mi-a zis, întinzând mâna și mai mult.

Ar fi fost minunat să plec cu el. Să alerg pe străzile întunecoase și să mă pierd în mulțime. Am dus mâna la cicatricea de sub ochi. Data viitoare, Taras mă va pedepsi și mai aspru.

— Vino cu mine. Mă întâlnesc cu niște prieteni.

M-am uitat la ceasul de pe polița șemineului. Era ora șase seara. Dacă ieșeam doar pentru scurt timp? Taras n-avea de unde să afle.

— Bine, am zis, încuviințând din cap.

— Alte haine nu ai? Unele mai închise la culoare, care să-ți ascundă silueta.

M-am îmbujorat ușor la auzul acelor cuvinte.

Am zâmbit.

— Cred că găsesc ceva mai potrivit în cufărul de colo.

Am scotocit prin sertare și am descoperit un costum gros de vânătoare, cafeniu-verzui. Radimir a intrat în camera lui Taras și a stat cu spatele până când m-am schimbat. Ce gest politicos din partea lui, un gest pe care Taras nu l-ar face niciodată!

Am coborât în stradă și ne-am trezit împresurați de gloate. Radimir a scos pistolul din jachetă și m-a apucat bine de cot.

— Stai aproape de mine, Varinka. N-avem mult de mers. Doar până la Cafeneaua Literaturnoe. Trebuie să stăm de vorbă. Tramvaiele nu mai circulă.

Cu chiu, cu vai, ne-am croit drum pe Nevski Prospekt, îmbrânciți și loviți de marea de oameni. Un cuplu bine îmbrăcat a trecut iute pe lângă noi, uitându-se îngrijorați la bărbații cu sticle în mâini, care râdeau și strigau după ei: „Fugiți, foști

oameni!”

Am trecut pe lângă un soldat în uniformă, zăcând pe caldarâm, cu capul într-o baltă neagră de sânge. Mulțimea strânsă în jur sărbătorea, trăgând focuri în aer. Am vrut să mă opresc și să mă uit mai bine, dar Radimir m-a tras după el, pe trotuarul cufundat în întuneric.

Nu mult după aceea am intrat într-un restaurant cu tavan scund, în care domneau un miros greu de friptură de pui și fum de țigară. Era mare zarvă înăuntru, iar clienții se înghesuiau să ajungă la tejgheaua barului. Radimir m-a tras în fundul localului și s-a oprit în dreptul unui cuplu care se săruta, strângându-se pătimaș în brațe.

— Varinka, ei sunt prietenii mei, Dina și Erik. Din câte observi, sunt foarte înamorați.

Cei doi s-au desprins din îmbrățișare și mi-au strâns mâna.

— Îmi pare bine să te cunosc, tovarășă.

Dina mă ducea cu gândul la un leu, din cauza podoabei de păr care îi încadra fața. Purta pantaloni și jachetă, la fel ca Radimir, dar avea o cu totul altă siluetă decât a mea. Oare cum o numeau în revistă? Voluptuoasă.

— Când nu se sărută, lucrează amândoi la ziarul *Poporul.*

Dina mi-a întins mâna și i-am strâns-o și eu.

— Căutăm să mai angajăm oameni, dacă te interesează.

— O, nu. Eu am venit doar în vizită. Sunt din Malinov și trebuie să mă întorc…

Erik a turnat un pahar cu votcă.

— Cum ai avut ghinionul să-l întâlnești pe Radimir?

Mi-am tras părul peste cicatricea de pe obraz.

— Mi-a sărit în ajutor la hotel.

Radimir m-a cuprins cu un braț pe după umeri.

— O atacaseră niște haimanale. Căutau arme și voiau s-o răpească.

— Unii prea sar calul, a zis Dina, mângâindu-mă pe mână. Mă bucur c-ai scăpat cu bine. Să ții ochii-n pământ când mergi pe stradă.

— De ce să-și facă griji? a spus Erik, arătând spre Radimir. Domnul comisar are gloanțe din belșug.

— Comisar? am întrebat.

— De când au venit bolșevicii la putere, s-au înființat sute de comitete, a zis Dina. Prea multe, dacă mă întrebi pe mine.

Comisarul este cel care conduce un astfel de comitet.

Erik m-a tras mai aproape și a strigat.

— Cum Radi era unul dintre cei mai deștepți dintre angajații muzeului, l-au numit Comisar al Comitetului de Artă și Obiecte Istorice ale Poporului. N-are nici douăzeci de ani, dar i-a întrecut pe unii cu mult mai multă experiență. Poți să faci o plecăciune în fața unei asemenea somități.

— Nu e cine știe ce onoare, a spus Radimir, zâmbind. Îi concediază pe toți cei din vechiul regim și caută să angajeze orice tovarăș dornic să-și slujească țara. Trotki a pus șef de raion un chelner, pentru simplul motiv că rupea câteva vorbe în franceză.

— Tu ai studiat arta de când ai început să mergi pe două picioare, a zis Dina.

Radimir s-a întors spre mine.

— Părinții mei au murit când eram mic și am fost înfiat de custodele de la muzeu și de soția lui. Copilul norocos cu numărul treisprezece. Așa că mi-am petrecut mare parte din copilărie prin muzee.

— Cine s-ar fi gândit că, dacă te uiți toată ziua la statui despuiate, te alegi cu o slujbă călduță?

— Trebuie să călătorești mult.

— Vai, ce oribil să trebuiască să mergi la Paris și la Veneția!

— Și nu-i ușor să potolești gloatele care vor să distrugă tablourile. A fost cât pe ce să-i dea foc lui *David și Ionatan,* a spus, apoi s-a întors spre mine. Înfățișează despărțirea dintre prințul Ionatan și regele David.

— Regele David? am întrebat.

— N-ai auzit de regele David? a exclamat Dina. A fost regele iudeilor.

— N-am văzut nicio astfel de icoană, am zis.

Dina a dat capul pe spate și a pufnit în râs.

— Noi nu avem icoane, Varinka. N-ai cunoscut niciodată un evreu? Să știi că toți trei suntem evrei.

Am lăsat ochii în pământ, simțind că îmi ard obrajii de jenă.

— N-o mai necăji, Dina, a zis Radimir.

— N-are de ce să-ți fie rușine, mi-a spus Dina. E de înțeles dacă ai trăit într-un cătun uitat de lume.

Radimir m-a prins de braț.

— Doar Biserica Ortodoxă Rusă își venerează sfinții prin

icoane. Ar trebui să le vezi pe cele vechi din colecția țarului.

— Eu nu sunt evlavioasă, am zis. Dar *mamka* are o icoană cu chipul țarului.

Dina a dat votca pe gât dintr-o înghițitură.

— Ăla chiar nu e sfânt. Bine c-am scăpat de ticălosul ăla molâu. Am scăpat de țarină, și de Rasputin, și de acoliții lor. Nu mai are cine să ne omoare pe străzi, nu mai trebuie să bem samagon. În sfârșit, ne putem întoarce la votca noastră.

— Dar dacă câștigă Germania războiul și ajungem cu toții nemți? am întrebat.

Erik a pufnit în râs.

— Poate n-ar fi rău. Jumătatea de kilogram de unt a ajuns deja să coste zece ruble. Să sperăm, totuși, că de-acum înainte ne vom stabili noi salariile.

— Am auzit că toată lumea o să primească pensie dacă vin bolșevicii la putere.

— Lenin e în stare să ne promită și luna de pe cer, a zis Radimir.

— Cel puțin, cu ocazia asta, află și bogătașii ce înseamnă să fii flămând, a spus Dina. Nu aveam toți dreptul să mâncăm?

Mi-a fugit gândul la cinele de la conac, la masa atât de îmbelșugată a familiei Streșnaiva, încât ai fi putut hrăni un sat întreg cu bucatele de pe ea.

— Ai dreptate, dar tot e derutant.

Era plăcut să pot vorbi despre situația actuală cu persoane sincere, nu cu Taras, care nu-mi spunea niciodată nimic.

Dina mi-a întins un pamflet.

— Vino cu noi, Varinka, să-l asculți pe Lenin când vorbește de la balconul lui din fața Fortăreței Petru și Pavel. O să înțelegi mai bine ce vorbim noi aici. Ține un discurs chiar astă-seară…

— Nu pot. Trebuie să mă întorc la hotel.

Ceasul de la bar indica ora 6.45.

Radimir m-a tras mai aproape de el.

— La opt ești acolo. Dar mai e mult până atunci. Vino să stai cu mine.

— Eu am compus pamfletul, a zis Dina.

Rusia roșie: Victoria bolșevicilor.

Radimir m-a condus la un separeu, unde ne-am așezat atât de aproape unul de altul, încât ni se atingeau pulpele.

— Ai o slujbă foarte importantă.

— N-aș fi avut-o dacă rămânea țarul la putere. El le dădea funcții doar amicilor lui bogați. Și toată lumea știe că îi ura pe evrei.

— Pentru că furau banii Rusiei?

— Asta e propaganda lui abjectă. Ani la rând, n-a făcut decât să răspândească minciuni despre noi. Nu e „tătucul” minunat cum îi plăcea să se creadă, care se folosea de propria familie ca să păcălească poporul. Le punea fotografia pe orice vedere și pe orice carte, ca să ne distragă atenția de la ticăloșiile lui.

— Dar fiicele lui erau persoane cumsecade.

— Se prea poate, dar părinții lor s-au folosit de ele ca să afișeze lumii o falsă imagine de bunătate și pietate. Mulți evrei au murit din cauza lui, a zis Radimir, ridicând din umeri. Trebuia să găsească un țap ispășitor care să tragă ponoasele pentru greșelile lui. Marea mea bucurie e că reușim să conservăm măreața artă a Rusiei. În vremuri tulburi ca astea, poezia și arta sunt primele care pier.

Radimir era foarte cult. Probabil că eu îi păream o neroadă.

Un chelner ne-a aprins lumânarea de pe masă, iar Radimir a comandat ouă fierte, pâine neagră și două pahare cu votcă.

— N-am băut niciodată, am spus.

— Ar fi momentul să începi.

— Nu pot să stau mult.

— Nu-ți face griji. Plecăm repede. Radimir se juca cu paharul. Vreau să-ți fac o mărturisire, a zis, privindu-mă cu colțul ochiului. Te-am văzut când ai intrat în holul hotelului.

Am încercat să-mi ascund zâmbetul.

— Te-am căutat la toate etajele. Bine c-am picat la țanc. S-a tras mai aproape de mine și mi-a îndepărtat o șuviță de păr de pe obraz. Ce-ai pățit la față?

— Un accident când călcam rufe.

A dus vârfurile degetelor la buze, apoi mi le-a pus pe rană, cu nespusă gingășie, exact cum făcuse Max.

— Primejdioasă îndeletnicire călcatul ăsta.

Mi-au dat lacrimile în fața unui gest de asemenea tandrețe.

Chelnerul s-a întors cu o sticlă de votcă și două pahare și le-a așezat pe masă.

Radimir s-a aplecat spre mine.

— Ai un zâmbet foarte frumos. Îmi vine să te sărut.

— N-am sărutat niciodată un băiat.

— Zău? Nu pot să cred. Asta e în avantajul meu, fiindcă n-ai termen de comparație. A turnat votcă în ambele pahare. Puține fete m-au lăsat să le sărut, dar am studiat arta sărutului din cărți și filme.

Am zâmbit. De data asta, nu-l credeam.

— Trebuie să ții minte trei lucruri, a spus și a dat votca pe gât.

M-am uitat la lichidul transparent, am tras aer în piept și l-am băut dintr-o suflare.

— Bravo, Varinka! Ai talent.

Am pus paharul gol pe masă.

— Spune-mi care sunt cele trei lucruri.

A zâmbit și a rămas cu privirea pierdută câteva secunde.

— Ei bine, prima condiție e să nu treci direct la treabă, ci să-ți faci mai întâi încălzirea, a spus, trecându-și degetele peste gâtul meu. Maeștrilor le place să atâțe puțin. De pildă, să te dezmierde cu buzele în locul ăsta, a adăugat, plimbându-și degetul peste linia maxilarului meu. Sau aici.

Mă treceau fiori prin tot corpul. Din cauza alcoolului oare?

— Și pe urmă?

S-a apropiat mai mult de mine, mi-a prins bărbia în mână și mi-a ridicat ochii spre el.

— Partea a doua e minunată. Te uiți adânc în ochii celeilalte persoane. Poate că o să vezi în ei fragilitate. Ori poate frică. Chiar dragoste, dacă ai noroc.

Îi străluceau ochii la lumina lumânării. Aveau o nuanță splendidă – verzi precum jacheta de pe el.

M-a privit lung.

— Nu te grăbi, fiindcă asta face ca partea a treia să fie și mai plăcută.

Mi-am înghițit nodul din gât.

A înmuiat un deget în pahar și mi l-a trecut umed peste buze.

— Ultima etapă. Momentul în care buzele se întâlnesc. E un moment delicat și tandru, dacă o faci cu pricepere. Cheia e să lași lucrurile să vină de la sine.

Timpul s-a oprit în loc pe când îi inhalam mirosul de cărți legate în piele, de tonic de păr și de fum de țigară.

Deodată, chelnerul a pus pe masă o farfurie în care se rostogoleau ouăle fierte, albe și netede. Am eliberat un oftat prelung. N-o să primesc acel sărut. În tot acest timp îmi ținusem respirația?

Am discutat despre cât de bine va fi după ce câștigă Armata Roșie, până când am aruncat o privire la ceas. 7.45. Am tresărit și l-am apucat de mână pe Radimir. Când s-a scurs o oră întreagă?

— Trebuie să plec.

S-a ridicat, a aruncat banii pe masă și a îndesat în buzunar ouăle și pâinea. Am luat-o la fugă pe străduțele lăturalnice, râzând și chinuindu-ne să mâncăm ouăle alunecoase.

Cu câteva minute înainte de ora opt, ne-am oprit în întunericul de la ușa hotelului. M-am uitat înăuntru după Taras.

— Deschide gura, mi-a zis Radimir.

Am deschis-o larg.

Îl simțeam cum zâmbește în beznă.

— Ești atât de naivă.

Mi-a dezmierdat fața cu degetele, căutându-mi gura, și mi-a pus ușor o bucată de pâine între buze.

Nu-mi aminteam ca pâinea să fi fost vreodată mai savuroasă.

— Așa vrea să ne mai vedem, a spus.

— Mă întorc la Malinov în curând.

— Și eu trebuie să plec la Paris.

Am scos un geamăt.

— S-ar putea să venim și noi în scurt timp. Taras a primit sarcină să meargă acolo.

Am zărit un licăr ciudat în ochii lui Radimir.

— Înseamnă că ne vedem la Paris.

M-a tras lângă el.

I-am pus o mână pe piept.

— Nu-mi mai aduc aminte toți pașii.

O să-mi poarte ranchiună dacă îl resping? Taras mi-ar rupe încheietura mâinii pentru o faptă mult mai neînsemnată.

Radimir a râs și mi-a îndepărtat părul de pe frunte.

— Ai dreptate, Varinka. Am complicat prea mult explicațiile. Unde mai pui că abia ne-am cunoscut.

— Mulțumesc pentru masă.

— Fugi. Aștept aici până intri.

•

Am luat-o la goană pe scări, de teamă că liftul e prea lent, am ajuns la apartament și m-am oprit în fața ușii deschise, cu inima bubuindu-mi în piept. Taras era în dormitorul lui și își azvârlea lucrurile în valiza de pe pat.

Nu aveam timp să mă îmbăiez ca să scap de mirosul lui Radimir.

Din trei pași, Taras a traversat covorul imens și a ajuns lângă mine.

— Unde-ai fost?

După cele câteva ore petrecute în compania lui Radimir, toată ființa lui Taras îmi lăsa o impresie grotescă și respingătoare.

Am intrat în apartament.

— Am coborât în hol, să caut ceva de mâncare.

— Știam eu că nu pot avea încredere în tine.

— Sunt lihnită de foame, Taras.

— Fă-ți bagajele. Plecăm.

— La ora asta?

— Am primit o însărcinare și n-am timp de pierdut. Te urci în mașină și te întorci la Malinov.

Am întors capul, ca să nu-mi vadă zâmbetul. Nu trebuia să petrec noaptea cu Taras. Voi pluti prin noapte, așezată pe bancheta din spate a unui automobil, savurând parfumul acela plăcut, și voi visa.

La băiatul pe care îl voi reîntâlni la Paris.

Capitolul 35

SOFIA
1917

Comisarul ședea la biroul din fosta odăiță a lui Max.

— Ce mai e? Vorbește odată.

Mi s-au înmuiat genunchii. Dacă mă prăbușesc?

Raisa s-a apropiat de birou.

— Voiam doar să-ți reamintesc, tovarășe, să-i pui pe documente ștampila Ministerului de Transporturi.

Am slobozit un oftat scurt. Mulțumesc, scumpa mea Raisa. Comisarul s-a ridicat de pe scaun.

— Desigur. Stai aici. Vin imediat.

A ieșit din cameră și a trântit ușa după el.

Raisa a venit iute la mine și mi-a prins mâinile în palme.

— Trebuie să ne grăbim, Sofia.

I-am strâns mâinile.

— Ce se mai întâmplă cu familia mea?

— Mama Varinkăi, o femeie cumsecade, o ajută să se ocupe de Max. S-au instalat în apartamentul părinților dumitale. Varinka e plecată…

— Trebuie să ajung la el.

Raisa m-a apucat cu putere de mâini.

— Așteaptă. Moșia a fost naționalizată. În toate camerele locuiesc sătenii acum. Dacă te recunoaște careva, ești moartă.

— Afon s-a întors?

— Nu, dar a sosit o scrisoare.

Un zâmbet i-a luminat chipul. Îmi venea s-o sărut în momentul acela. S-a dus repede la masă, a dat-o la o parte și a ridicat scândurile podelei.

Deci, ascunzătoarea Liubei nu era tocmai de negăsit.

— Am pus-o aici, laolaltă cu celelalte lucruri, a zis Raisa, scoțând ranița Liubei. Poftim. Trebuie să pleci imediat ce revine comisarul. Și nu cumva să te duci după Max.

— Nu pot să-mi părăsesc *fiul*, Raisa.

Raisa s-a apropiat de mine.

— I-am auzit vorbind. Varinka, mamă-sa și Taras vor pleca la Paris în curând. Îl iau și pe micul Max cu ei. Îl recuperezi acolo. Dacă încerci ceva aici, sigur te prind.

Mi-a întins ranița, iar sextantul Liubei m-a înghiontit în șold.

— Liuba ce mai face? Părinții mei sunt bine?

Raisa s-a întunecat brusc la față.

— Căruța cu rufe de spălat e în hambarul de lângă casă. Ieși pe poartă și nu te uiți înapoi până când nu ajungi…

S-a deschis ușa și a intrat comisarul.

— Poftim, a zis, întinzându-mi o hârtie împăturită în trei. Du-te odată și ai grijă să nu tândălești, altminteri, o-ncurci.

I-am aruncat o privire Raisei și am pornit spre ușă, cu ranița și geanta pe umăr.

— Un moment, a strigat comisarul.

Am înghețat.

— A doua geantă, a spus el.

— Ce-i cu ea, tovarășe comisar?

— N-o aveai când ai venit.

Mi-am împreunat mâinile, ca să nu tremure. O să-mi ceară să-i arăt ce am în ea? O să găsească brățara cu cifruri?

— Ai uitat, tovarășe comisar, că acum le punem mâncare la pachet cărăușilor? a intervenit Raisa.

— Ce-i obiectul ăla de metal care iese din ea?

— Sextantul meu, am răspuns. Îl folosesc, ca să nu mă rătăcesc.

— Bine, bine. Hai, du-te mai repede, altfel, o să-ți dorești să te fi rătăcit.

Am ieșit din cameră.

— Și nu te opri să mănânci! a strigat în urma mea.

•

Am coborât în goană pe scările servitorilor, tropăind cu cizmele grele pe covoare, și am ajuns la ușa din dos. Cum să plec fără Max? După ce îl recuperam, puteam să-mi eliberez familia și să-i ascund în căruța cu rufe.

Am rămas în prag, neștiind ce să fac. Dar dacă mă recunoaște vreun sătean? Vladi o să mă pedepsească fără milă.

M-am furișat pe lângă salonul în care ne prinseseră bandiții cu un an în urmă; acum, sforăiau acolo câțiva săteni, întinși pe pături, pe masă, sub candelabrul de cristal. Mirosea a putregai și a trupuri nespălate.

Când am trecut pe lângă *zala,* unde un grup de bărbați jucau cărți și beau votcă, am simțit un fior pe șira spinării, la vederea unuia dintre ei care purta pe cap toca de absolvent a tatei, scuturând din ciucure în timp ce fredona un cântec popular. Cu greu m-am abținut să nu vomit în momentul în care altul s-a aplecat și a scuipat direct pe covorul de mătase al Agnessei. Era prea riscant să mă iau la harță cu ei. Trebuia să-l găsesc pe Max.

M-am strecurat în biroul tatei, pregătită de ce era mai rău, și l-am găsit devastat; dulapul de arme și sertarele erau deschise și prădate. Etajerele erau goale, iar cărțile zăceau claie peste grămadă pe jos. Tot pe jos era și bustul lui Benjamin Franklin, făcut zob.

Am luat-o pe scara principală, pe lângă pereții ciuruiți de gloanțe, și m-am oprit în fața portretului tatei, sfâșiat; îi scoseseră ochii cu cuțitul. Cum puteau nutri o asemenea ură față de omul care îi învăța să cânte în cor? Care le dădea slujbe la fabrica de pânză?

Am ajuns la ușa dormitorului Agnessei. Era închisă. Ametită și tulburată, m-am sprijinit cu o mână de peretele acoperit cu

tapet din hol, ca să-mi țin echilibrul.

Odată ce intram, nu mai exista cale de întoarcere.

Am rotit mânerul, am pătruns în camera întunecoasă și am închis ușa. În lumina slabă, patul Agnessei părea neschimbat, făcut cu grijă și având pernuțele frumos aranjate pe el.

Am pășit tiptil pe covor și, abia când am ajuns lângă el, l-am observat pe micul Max care dormea, întins pe spate, în pijama, pe un morman de cuverturi. Mi-am stăpânit un suspin. Ce mare crescuse! Am pus ranița jos, m-am ghemuit lângă el și mi-am trecut două degete peste cârlionți. Se lungise în picioare, dar, pentru un copil de trei ani, era încă dolofan.

— Doarme îmbrăcat în palton.

M-am ridicat și m-am întors speriată; am dat cu ochii de o femeie cu chip de madonă. Să fi fost mama Varinkăi? Ținându-se cu o mână de gulerul halatului sărăcăcios, necunoscuta s-a dus la șifonierul Agnessei și a scos o pereche de cizmulițe din pâslă.

— Nu vrea să doarmă în pat, a zis, întinzându-mi cizmele. Zice că vrea să doarmă ca la cort, ca să te întorci la el.

M-au podidit lacrimile.

— Ia-l și plecați repede.

— Mulțumesc…

— Iute. Ieșiți pe ușa din dos. Dacă se întoarce fiică-mea…

I-am pus o mână pe braț.

— Nu știu cum ți-aș putea mulțumi pentru grija pe care i-ai purtat-o.

Am auzit ușa dinspre hol deschizându-se în spatele meu.

M-am întors și am văzut-o pe Varinka în prag. N-am recunoscut-o la început, îmbrăcată cum era într-unul din costumele mele de călătorie.

— Varinka, îți mulțumesc pentru…

— Pleacă de lângă el, a zis Varinka.

— Ce faci? am zis, îndreptându-mă spre ea.

— Trebuie să pleci. *Imediat.*

— Cum poți să fii atât de insensibilă? E copilul meu. Gândește-te la tot ce-am făcut pentru…

— Nu-ți datorez nimic.

Mama Varinkăi a venit lângă mine.

— Ea e *mama* copilului, Inka.

Fata i-a aruncat mamei o privire dușmănoasă.

— Iar tu, scumpă *mamka,* ai fi fost în stare să-i lași să plece și să le pregătești și un coș cu merinde pentru drum.

M-am uitat la Max care dormea pe podea.

Varinka a făcut ochii mici.

— Număr până la trei și, dacă nu dispari, îl chem pe comisar.

— Varinka, gândește-te ce-ar fi în sufletul tău dacă…

— S-a întors roata. Poporul face legea acum.

— Poți să ai propriul tău copil, Varinka. Îți mulțumesc că ai avut grijă de el, dar Max se va întreba mereu…

— *Unu.*

M-am uitat la Max și mi s-au împăienjenit ochii de lacrimi. Cum aș fi putut să-l părăsesc?

— Varinka, te rog. Te implor. Max e viața mea.

Fata și-a pus mâinile în sân.

— *Doi.*

Dacă îl luam și fugeam? Reușeam oare să ajung până la căruță? M-am aplecat și l-am ridicat în brațe.

— Tovarășe comisar! a zbierat Varinka, din toți rărunchii.

Din altă parte a casei, s-a auzit zgomot de pași.

— Stai numai să vezi cum vin, a zis Varinka.

Max s-a trezit și a încercat să se ridice în fund, încă toropit de somn.

Mama Varinkăi s-a apropiat de mine.

— E mai ocrotit alături de noi în momentul ăsta, mi-a spus.

Am luat rănița pe umăr și m-am dus spre ușă, aruncând o ultimă privire către fiul meu.

— Să te bată Dumnezeu, Varinka! Într-o zi, tot o să-l iau înapoi.

Am ieșit din dormitor și am coborât în fugă pe scara principală, trecând neobservată pe lângă familia care lua micul dejun în salonul din față, în timp ce capul familiei se scărpina pe burtă prin cămașa de noapte.

M-o urmări oare comisarul?

Tremurând de furie, am ieșit în curtea din spate chiar când începea să mijească de ziuă, și m-am dus iute la apartamentul de deasupra spălătoriei, ca să-mi văd familia. Am simțit aerul pe fața umedă și mi-am dat seamă că plânsesem. Mi-am șters lacrimile cu ambele mâini. N-o voi lăsa să câștige. O să-mi salvez fiul la Paris.

Am ajuns la locuința lui Bogdan și am găsit-o goală. Familia

mea dispăruse, ușa era deschisă și podeaua, măturată.

Căruța cu rufe mă aștepta în hambar. Chiar și de la distanța aceea, am recunoscut-o pe Jarușka. Chișițele lungi. Urechile pleoștite. Când m-a simțit, a început să tragă de hamuri. Am alergat la ea, am prins-o de grumaz, iar ea mi-a răspuns cu un nechezat ușor.

Am intrat în grajd, am dat la o parte păturile din boxa Jarușkăi și am scos la iveală pachetul cu haine ascuns de Liuba. Apoi am urcat pe capră și am pus ranița alături. Am întors capul și am văzut căruța plină cu pânzeturi împachetate frumos, în hârtie maro pe care scria *Așternuturi* și *Fețe de pernă.*

Am aruncat o privire peste umăr, ca să verific dacă mă urmărește cineva. Era mai bine să fug și să revin mai târziu, decât să risc să fiu prinsă.

Jarușka a pornit la drum imediat ce am tras de hățuri. Am întors capul și am văzut cum conacul se făcea tot mai mic pe măsură ce ne apropiam de poartă. Or veni după mine tovarășii Varinkăi? Sigur le-a povestit ce s-a întâmplat.

Poate că părinții mei fugiseră deja în Franța, împreună cu Liuba. Ce s-o fi ales de casa noastră din Petrograd? Măcar eram liberă. Iar, odată ajunsă la Paris, îmi voi recupera copilul. Cu sârguință și înțelepciune, puteam înfăptui orice.

Jarușka a iuțit galopul către ghereta paznicilor, printre copacii care-și arcuiau ramurile ca un tunel. În lumina difuză a zorilor, abia distingeam poarta. Deodată, Jarușka s-a oprit. I-am dat ghes să o ia din loc, dar n-a fost chip s-o înduplec.

Nu-i stătea în fire să fie atât de îndărătnică. Ce s-o fi întâmplat?

Am mai făcut o încercare și, într-un final, a pornit ușor.

Când ne-am mai apropiat, am văzut ce anume o speriase.

— Hai, fetițo!

Ce era în vârful gardului?

Când am ieșit de pe aleea mărginită de copaci și s-a mai luminat, am deslușit siluetele de pe gard. M-am ridicat în picioare, năucită, incapabilă să cuprind cu mintea oroarea scenei ce mi se înfățișă dinaintea ochilor.

Mai întâi am zărit-o pe Agnessa, al cărei trup carbonizat era înfipt în două țepușe din gard, îmbrăcată în aceeași rochie din dantelă pe care o purta ultima oară când o văzusem, lipită de piele; un braț i se legăna în gol, parcă cerându-mi ajutorul. La

gât, îi agățaseră o pancartă grosolană pe care scria în rusește. *Parazit.*

Timpul și-a încetinit cursul când am coborât din căruță, tremurând din toate încheieturile, și m-am apropiat de tata, atârnat de gard, fără ochelari și cu două găuri negre în locul ochilor. Trupul gol îi era acoperit de răni negre și, doar din loc în loc, se mai zărea câte un petic rozaliu de carne; spinarea îi era arcuită și capul dat pe spate, cu gura căscată într-un urlet mut.

Privirea mi-a alunecat mai departe. Aproape că nu mă puteam uita la scumpa mea Liuba, arsă până la os, cu capul căzut într-o parte, ca o plantă de floarea-soarelui pârjolită. Iubita mea surioară, atât de fragedă și de înzestrată, înfiptă în țepușele gardului.

M-am prăbușit în genunchi, în mijlocul drumului, și am vomitat puțina mâncare pe care o mai aveam în stomac. Apoi, vrând-nevrând, m-am ridicat în picioare. În depărtare, se vedea un călăreț venind dinspre conac. Trebuia să fug, altminteri ajungeam și eu pe gard, alături de familia mea. Dar cine îi va îngropa așa cum se cuvine?

Am aruncat o privire spre călărețul care se apropia cu viteză. Nu era timp de pierdut.

Năucită de grozăvia celor întâmplate, am urcat în căruță și am îndemnat-o pe Jarușka să pornească; lacrimile mi s-au zvântat pe obraji în bătaia vântului. M-am uitat în urmă. Draga mea familie. Îi voi jeli mai târziu. Deocamdată, mai important era să scap cu viață. Și să-i găsesc pe Afon și pe Max.

Și să-mi fac singură dreptate la Paris.

PARTEA A PATRA

Capitolul 36

SOFIA
1918

A durat mai bine de un an să ajung în sud, de la Malinov înspre Ucraina, în nădejdea că îl voi găsi pe Afon. În decembrie, eu și Jarușka eram aproape de Krasnodar, oraș în care petrecusem alături de Afon primul an de căsătorie. Potrivit scrisorii sale, el și regimentul lui, ce mai rămăsese din el, se aflau în zonă. Am scos din buzunar scrisoarea lui Afon, care reușise cumva să scape neobservată de cenzură.

Iubita mea,
Mă bucur să te anunț că acum ne conduce Piotr Wrangel și este mai hotărât ca oricând.
Înaintăm spre locul în care se află fosta noastră casă. Sper să ne odihnim acolo o vreme și să ne refacem forțele. Am multe amintiri plăcute din casa aceea.

Locul în care se află fosta noastră casă. Se referea la Krasnodar, fără îndoială, acolo unde locuiserăm ca proaspăt căsătoriți, în perioada de pregătire militară a lui Afon.

Îmi imaginam deja cum va fi reîntâlnirea cu el. Cum mă ia în brațe, ca de obicei, și mă strânge până nu mai pot să respir. Cum va cere permisie și vom pleca la Paris, în căutarea lui Max. Ba chiar speram ca armata să ne asigure alimente și soldați care să ne păzească.

Nimic nu ne putea sta în cale.

Jarușka părea să înțeleagă importanța misiunii noastre în timp ce goneam spre sud înainte să descopere comisarul că i-a dispărut căruța cu rufe. Mă unsesem cu vaselină, ca să nu ne adulmece câinii trimiși pe urmele noastre, iar, din cauza asta, arătam probabil ca un porc slinos. Reușiserăm să scăpăm

neprinși, dar înaintam anevoie, căci trebuia să evităm drumurile principale, de teamă să nu întâlnim alți bolșevici. Flămânde și împotmolite în nămeți, ne-am găsit de lucru într-un sat din sudul Moscovei, până când, speriate de apropierea Armatei Roșii, ne-am văzut nevoite să fugim.

Odată ce ne-am reluat călătoria, spectrul foametei plana permanent asupra noastră. Pesmeții, pastrama și laptele praf pe care Liuba avusese prevederea să mi le pregătească se terminaseră. La fel și proviziile primite de la Olga.

Înaintam prin pădurea deasă, iar ramurile pinilor se aplecau peste noi, ca niște brațe verzi presărate cu diamante de nea. Carabina Nagant a tatei s-a dovedit un prieten de nădejde la vânătoare. Mai aveam două gloanțe, după ce, în dimineața aceea, trăsesem după un porc mistreț și nu îl nimerisem. Am căutat mâncare pentru amândouă: puțin trifoi roșu pe care l-am găsit acoperit cu chiciură, un dar bine-venit, plin de vitamine și proteine. Și urzici delicioase.

Simțeam că îmi amorțește nasul de frig, așa că l-am masat între degetul mare și arătător, cum ne învăța sora medicală când eram mici, ca să evităm degerăturile.

După ce-am părăsit Moscova, am dormit prin șurile care ne ieșeau în cale, unde am întâlnit numeroși alți călători dispuși să facă troc. Perlele Olgăi s-au dovedit o excelentă monedă de schimb, iar așternuturile și păturile din căruță ne țineau de cald mie și Jarușkăi, fiind, în același timp, mărfuri utile pentru care mă puteam târgui. Am renunțat până și la paltonul negru, frumos, dar nefolositor, în schimbul unei oribile, dar călduroase, haine și căciuli din blană albă, de câine, care-mi serveau drept pat pe timpul nopții.

Am scos din buzunar puloverul de cașmir al lui Max, pe care-l lăsase Liuba în grajd, laolaltă cu restul hainelor, și mi-am îngropat fața în el. Încă îi păstra parfumul de bebeluș. Am inspirat cu nesaț mirosul de pudră de talc și de prunc. Îl purtase la prima lui zi onomastică, când Afon îi dăduse micuțul cadou, împachetat chiar cu mâna lui.

Afon ardea de nerăbdare să îi împărtășească cartea pe care o iubise nespus în copilărie. *Copacii pe care orice copil ar trebui să-i cunoască.* O cărticică încântătoare, scrisă în limba engleză, cu coperte verzi și tocite, de cât fusese răsfoită.

— Tăticul tău a citit-o când era mic, a spus Afon, arătându-i

filele lui Max. Mesteacănul și zada sunt preferații mei.

Ce tată minunat era și cât de fericit va fi Max să îl revadă!

Am scos trandafirul din haină. Deși nu mai era înflorit, frunzele îi erau verzi și produceau suficientă clorofilă cât să supraviețuiască și chiar să se dezvolte. Îi dăduseră deja doi boboci. În zilele noroase, țineam planta lipită de piele, iar spinii mă înțepau la fiecare zdruncinătură a căruței, forțându-mă să stau trează și vigilentă. În zilele senine, îmi descheiam haina, ca să-și tragă energie de la razele soarelui. Noaptea, îl țineam lângă mine, la căldură, cu săculețul de iută care îi proteja rădăcina lipit de burta mea. Am desfăcut trăistuțele pe care le făcusem din fețe de pernă și am întins mâncarea în poală: ciuperci, frunze de urzică și prune sălbatice, degerate.

Mă învățasem atât de mult cu delicatesele Bucătarului nostru, încât ajunsesem să nu le mai apreciez pe deplin. Carne de porumbel și vinete pitice aduse tocmai de la Paris, care rămâneau în mare parte nemâncate, fiind aruncate la porci. Morcovi pitici și fasole verde fragedă, exact din soiurile pe care le cultivam în grădina primei noastre case de după căsătorie. Eu și Afon, proaspăt căsătoriți, cazați în casa de oaspeți, la o splendidă moșie.

În pădure se lasă repede noaptea, așa că era încă după-amiază când, ținându-ne după dârele lăsate în zăpadă, am ajuns la o casă cu grajd. Casa era cufundată în beznă, iar în grajd nu păreau a fi animale. Totuși, judecând după urme, mulți drumeți trecuseră pe acolo. Nu eram singura silită să se refugieze spre sud, de teama noului guvern.

Am coborât din căruță, am ridicat cocoșul armei și am deschis ușa. Era o construcție micuță și joasă, iar pe jos era un strat gros de fân numai bun pentru odihnă. Aveam, în sfârșit, camera noastră personală.

Jaruška și-a frecat botul de gâtul meu când am dezlegat-o din hățuri și i-am oferit desertul preferat, sevă rece de mesteacăn pe care mi-a lins-o din palmă.

Am dus-o în grajd, cu oala de cositor la subraț și câteva vreascuri uscate în ea, apoi i-am pus o pătură de lână pe spinare. După ce mi-am încropit un pat din paie, m-am așezat și am întins masa.

Găsisem neașteptat de multe plante hibernale comestibile în pădure: ghebe, nicoreți și prune înghețate pe ramuri. Am

mulțumit în gând pentru cursul despre plante sălbatice de la Brillantmont, pe care îl luaserăm cu toții în râs la vremea aceea. De ce-ar vrea cineva să mănânce așa ceva?

Oricât m-am străduit s-o conving pe Jaruṣka să se întindă în fân, lângă mine, iapa picotea în picioare, presimțind, probabil, că nu suntem ferite de primejdii.

Am rupt doi țurțuri de la streașină și i-am pus în oala pe care o șterpelisem de la ferma la care ne aciuaserăm. Cât de mult decăzusem încât să mă dedau la tot felul de furtișaguri!

După ce am aranjat vreascurile într-o grămăjoară și am aprins focul cu ajutorul ghemotoacelor de vată împachetate de Liuba, am topit țurțurii, ca să obțin apă potabilă. Am băut eu prima, apoi am ridicat oala la botul Jaruṣkăi.

Am adormit îndată ce am pus capul pe raniță.

L-am visat pe Afon. Locuiam în casa cea nouă din Krasnodar și ne plimbam printr-o grădină splendidă, plină de degețele și narcise. Afon, cu fața pârlită de soare, stătea lângă mine, pe podeț, aplecat peste balustradă, cu mâinile în buzunarele pantalonilor de uniformă. Mă tachina, spunându-mi că vânătoarea și băutura sunt pasiuni mult mai nobile decât botanica și lectura.

— Cred că ești mai îndrăgostită de plantele tale decât de mine, îmi spunea cu un zâmbet larg.

— Nu te-aș da decât pe o orhidee papucul-doamnei.

Și-a lipit piciorul de coapsa mea și mi-a îndepărtat părul de pe obraz.

— Dacă m-ai luat de bărbat, nu mai scapi de mine.

M-a sărutat pe gât și…

Scârțâitul ușii grajdului mi-a curmat visul. Am înălțat capul în beznă, cu inima tremurându-mi în piept, și am auzit-o pe Jaruṣka agitându-se. Am apucat pe bâjbâite carabina tatei, care stătea rece lângă mine, în fân. M-o vedea oare intrusul?

— Fii cuminte! s-a auzit un glas de bărbat.

La lumina lunii, am deslușit o mână care mângâia crupa Jaruṣkăi. Apoi necunoscutul s-a dus spre perete. Căuta frâiele? I-a băgat zăbala în gură și a încercat să o tragă afară. Cum era de așteptat, Jaruṣka s-a împotrivit.

În timp ce se chinuia s-o înduplece, a răsărit soarele, revărsându-și razele în grajd. Bărbatul purta un veston lung și cizme murdare din pâslă și nu părea să se fi bărbierit de o

săptămână.

— Mișcă, mârțoagă! a spus el.

M-am ridicat cu genunchii care mi se înmuiaseră de frică.

— Lasă calul și pleacă! am zis, pe un ton cât mai tăios cu putință.

Individul s-a întors spre mine.

— Ești din Armata Roșie? am întrebat.

— Ți se pare că visez cai verzi pe pereți? Vreau să ajung în Franța, atâta tot.

— Știi ceva de familia țarului?

În pribegiile mele, auzisem că țarul ar fi fost executat la Ekaterinburg, vara trecută, dar mai nimic despre soarta celorlalți membri ai familiei.

A pufnit în râs.

— În fiecare zi, apare alt zvon. N-are rost să ne facem iluzii deșarte, au murit toți.

Mi-a fugit gândul la Olga și la surorile ei; parcă le și vedeam cum coseau la Palatul Aleksandr.

Bărbatul s-a apropiat de mine.

— Fetele își cususeră diamantele și bijuteriile pe haine, ca să nu le rănească gloanțele. Dar de baionete n-au mai…

Am clipit, ca să-mi scutur lacrimile, dar acestea mi-au înghețat pe gene.

— Ajunge!

— Bănuiesc că nu știi nici că roșii au încheiat un tratat de pace cu Germania.

— Ba bineînțeles că știu.

Bolșevicii își consolidaseră cu atât mai mult poziția de guvern legitim.

Bărbatul s-a uitat chiorâș la mine.

— Ia te uită, ești *femeie*! Ai bijuterii la tine? Știu eu că toate aveți. Le țineți ascunse pe sub haine.

M-am tras înapoi, am apucat ranița și am strâns-o în brațe. Dacă găsea brățara cu cifruri?

— Sunt înarmată.

— Ia să vedem, a spus el, venind și mai aproape. După ce te îmbăiezi, poate ne distrăm puțin, a adăugat, mângâindu-se pe partea din față a vestonului. A trecut ceva vreme.

I-am arătat arma, abia reușind să țin între degete mânerul alunecos din lemn.

— Vezi că trag.

— Am și eu armă, dar știm amândoi că nu mai găsești un glonț de-aici și până la Moscova. Nici măcar soldații nu mai au.

— Stai pe loc.

Mi-a întins o mână.

— Hai să călătorim împreună. Trebuie să apară și prietenii mei în curând. Avem loc toți în căruță. Patru oameni au mai mari șanse de supraviețuire decât unul singur. Ne putem apăra de lupi.

Avea dreptate în această privință, dar eu și Jarușka învățaserăm de minune să ne ferim din calea fiarelor viclene și chiar omorâsem un lup în noaptea în care nu găsiserăm niciun adăpost. Avea să fie mai dificil după ce rămânea fără gloanțe.

— Soțul meu e ofițer de cavalerie.

Îmi tremura mâna. Cum să trag într-un semen al meu?

— Te-ai gândit că poate ai rămas văduvă între timp? Comuniștii au prins zece nefericiți săptămâna trecută, nu departe de-aici.

Mi s-a tăiat răsuflarea. Afon?

— În fiecare zi, apare alt zvon.

A mai făcut câțiva pași spre mine, iar lumina i-a căzut pe vestonul negru din lână, haină militară pe care o cunoșteam atât de bine.

— Ai dreptate. Probabil sunt doar născociri. Dar nici aici nu e, așa-i? O sta și el la căldurică în brațele vreunei ibovnice. Știi cum sunt militarii, a zis, rânjind. Cu cocoșelul mereu ridicat.

— Mai bine mă culc cu un porc decât cu un dezertor.

I-a pierit rânjetul de pe față.

— Nu sunt într-atât de prost încât să mor ca un erou.

— Ești un laș.

S-a repezit asupra mea și am tras. Jarușka a scos un nechezat și a tresăltat în momentul în care glonțul a zgâriat mâna bărbatului. Ce împușcătură pripită și neîndemânatică!

— Drăcia dracului, a gemut, ținându-se de palmă.

S-a repezit iar la mine.

Am inspirat adânc și am tras din nou, de data aceasta țintindu-i pieptul.

Am înghețat în clipa în care bărbatul s-a prăvălit pe podeaua grajdului. Îl priveam; abia mai respiram, ținându-mi două degete la gură.

Ciorile au început să croncănească afară, iar praful de pușcă plutea în aer. L-am omorât? Stăteam ca o stană de piatră și mă uitam la balta de sânge ce se întindea sub el, îmbibându-se în paie, ca un cuib negru. Am îngenuncheat lângă el și i-am pus o mână pe piept. Am nimerit cu degetele în sângele vâscos. I-am pipăit gâtul. Nu avea puls. Trupul i se răcea deja în aerul geros al dimineții.

Chiar omorâsem un om? Cel mai mare dintre toate păcatele. Dacă nu reacționam, poate că mă omora el pe mine, și atunci, cine-l mai salva pe Max?

Străduindu-mă să ocolesc sângele, i-am descheiat vestonul, i-am scos pistolul de la brâu și am verificat magazia. Într-adevăr, nu avea niciun glonț. Am băgat arma în buzunar, apoi i-am scotocit prin buzunare și am descoperit un pumn de zahăr cubic împăturit în hârtie albă. Mi-a trecut prin minte să-i iau cizmele, dar erau prea mari și mi se întorcea stomacul pe dos la gândul de a-l atinge din nou.

Oare să spun o rugăciune? La ce bun? Dumnezeu nu îmi mai asculta de mult rugile.

Am luat hățurile Jarușkăi, am ieșit la lumina zilei și, în scurt timp, am pornit la drum. Încă tulburată de cele petrecute, mi-am alungat din minte imaginea trupului neînsuflețit al bărbatului. Oare cine o să facă sumbra descoperire? O fi fost adevărat ce spunea despre ofițerii luați prizonieri? Indiferent care era realitatea, trebuia să fiu curajoasă și să îmi continui drumul de dragul lui Max.

În timp ce înaintam sub soarele plăcut al dimineții, am simțit cuburile de zahăr din buzunar și m-am cutremurat. Nu mai eram doar o hoață, ci și o ucigașă cu sânge rece.

La două săptămâni după ce l-am omorât pe bărbatul din grajd, eu și Jarușka am ajuns la marginea Krasnodarului. În ciuda vântului tăios care ne-a întâmpinat, am dat ghes calului să meargă mai departe, căci eram *acasă.*

Trecând pe lângă maiestuoasa catedrală Sf. Ecaterina, cu domul ei aurit și cele șapte altare, parcă simțeam prezența lui Afon. Am apucat-o pe străzi lăturalnice, ca nu cumva să dăm nas în nas cu Armata Roșie. Doamna și domnul Zaitz or mai avea spițeria?

Am traversat podul pe care stăteam împreună cu Afon, în primele noastre zile de căsătorie, și ne-am apropiat de strada

principală. Am trecut prin fața multor prăvălii și restaurante necunoscute, cu obloanele trase la ferestre, dar mi-a tresăltat inima de bucurie la vederea vechii spițerii, prinsă între magazine noi. Pe firma vopsită cu alb și verde, de la ușă, stătea scris: *Spițeria Zaitz.*

Am intrat și mi s-a părut neschimbată, aceleași borcane aliniate în spatele tejghelei, mojare și pistiluri de toate mărimile. Vechea casă de marcat ședea pe tejghea, lustruită ca întotdeauna. Lângă peretele din fund, se afla o pianină. În mijlocul încăperii, stătea o masă, cu o sugativă verde pe ea și toate cele necesare corespondenței.

M-am dus la tejghea și l-am găsit pe domnul Zaitz care turna pudră într-un pahar de sticlă, printr-o pâlnie. M-o mai ține minte? Trecuseră cinci ani de când ne văzuserăm ultima oară, iar eu mă schimbasem mult. Dar sigur și-l aminteau pe Afon. Deși plecaserăm la scurt timp după eveniment, Afon îi ajutase să scape de un pogrom cumplit, când muncitorii feroviari și marinarii, și chiar o parte din negustori, terorizaseră familiile evreiești din oraș. Afon își rugase colegii profesori și pe cei mai buni cădeți de la academie să apere locuința și prăvălia familiei Zaitz de jafuri sau de fapte mai grave.

— Domnule Zaitz?

— Termin îndată, a spus bărbatul, fără să ridice ochii.

— N-am nevoie de doctorii.

A pus pâlnia jos și m-a studiat cu atenție.

— Sofia Stepanov?

De când nu mai zâmbisem?

— Eu sunt.

Îmi venea să mă reped să-i strâng mâna, dar m-am abținut. Cine știe ce bacterii purtam?

— Yeda! a strigat domnul Zaitz, spre camera din dos.

Draperia s-a dat la o parte și a apărut doamna Zaitz. Avea în brațe o tavă, pe care stăteau două pahare cu ceai și o farfurie cu fursecuri.

— Acum vin. Doamne sfinte, zbieri de zici că vine sfârșitul lumii! Doamna Zaitz, o femeie îngrijită, cu un păr des și negru prins într-un coc elegant, nu era dăruită cu o statură impozantă, dar aceste neajunsuri erau suplinite de o atitudine politicoasă și fermă. A așezat tava pe tejghea, iar domnul Zaitz a arătat cu ambele brațe spre mine, de parcă o prezenta pe țarină.

— Ia te uită cine-i aici!

— Sofia Stepanov?! a exclamat doamna Zaitz, ieșind repede de după tejghea. Ce te aduce aici? Ce potrivire fericită! Apa e fierbinte. Fursecurile sunt delicioase.

Doar Dumnezeu știa cât jinduiam după un ceai fierbinte și fursecuri englezești. Mă minunam cum izbutesc unii oameni să rămână neschimbați chiar și după o despărțire îndelungată.

— Nu pot zăbovi mult. Merg spre Paris.

— Ai luat-o pe drumul mai lung? a întrebat domnul Zaitz. Călătorești singură?

— Sper să-l găsesc pe Afon. E posibil să fie prin apropiere, cu Armata Albă.

Cei doi soți au schimbat o privire.

Am luat un fursec de pe tavă, am mușcat din el și am sorbit din ceai. Apoi l-am îndesat pe tot în gură și am mai luat unul.

Doamna Zaitz mi-a scuturat ceva de pe umărul hainei.

— Cred că ești ostenită, scumpa mea. Rămâi la noi peste noapte. Domnul Zaitz a trântit ziarul pe tejghea.

— După ultimele evenimente, comuniștii țin cu dinții de orașul ăsta, a zis.

„Francezii au ocupat Odessa”, anunța titlul.

— O să ne vină Aliații în ajutor.

Deodată, parcă totul s-a luminat. În sfârșit, vom primi sprijin din exterior, ca să îi învingem pe bolșevici.

— Rămâi la noi o perioadă, a spus domnul Zaitz. E primejdios să călătorești singură.

Am râs în sinea mea. Dacă ar ști ei prin câte trecusem.

— N-am apucat niciodată să-ți mulțumim pentru tot ajutorul pe care ni l-ați dat. Când au început frământările, Afon a stat două nopți de pază aici, fără să închidă un ochi.

— E normal să-ți ajuți prietenii, am zis. Dar am nevoie de câteva lucruri. De trei, mai exact. În primul rând, de chibrituri, pentru că le-am terminat aproape pe toate.

Domnul Zaitz a luat o cutie de sub tejghea.

— Poftim.

Am scos brățara cu șerpi din raniță și am desfăcut vata în care era învelită.

— Se poate s-o trimiți prin poștă prietenei mele Eliza Ferriday, în Statele Unite?

Domnul Zaitz a apucat brățara.

— O să încerc. Până acum, nu s-a rătăcit niciun pachet, dar se poate întâmpla oricând.

— În America? Hm, a spus doamna Zaitz, luând brățara din mâna soțului ei și cântărind-o în palmă. Am cutia perfectă în care s-o punem.

— Al treilea lucru. Aveți cumva niște oțet? Și melasă. Și un castron în care să le amestec?

Doamna Zaitz a încuviințat din cap.

— Bineînțeles că avem.

S-a dus în camera din fund, nu înainte de a-mi arunca o privire neliniștită.

M-am așezat repede la birou și am mâzgălit un mesaj pe o foaie de hârtie, cu mâinile încă înghețate de pe drum. Mi-era atât de dor de cerneală și stilouri.

I-am întins biletul domnului Zaitz.

— Din păcate, n-am niciun ban să vă dau.

Doamna Zaitz a ieșit din cameră, cu melasa, câteva sticle de cidru și un castron de porțelan.

— Ce vrei să faci cu ele?

Am scos trandafirul de la piept și l-am pus pe tejghea.

— Ce mai e și asta? a spus domnul Zaitz.

Am turnat puțin oțet în castron, apoi niște melasă, am desfăcut pânza de sac care proteja rădăcina plantei și am înmuiat-o în amestec. Am mângâiat una dintre frunzele trandafirului.

— Vă vine să credeți că a făcut doi boboci?

— Înseamnă mult pentru dumneata, a observat doamna Zaitz. Majoritatea celor care se luptă să supraviețuiască ar fi preocupați să caute de mâncare, nu să poarte de grijă unei flori.

— L-am adus tocmai din America, am spus.

Am înfășurat din nou rădăcina în pânza de sac și am băgat trandafirul sub cămașă. Mă considerau, probabil, nebună de legat.

Doamna Zaitz a pus pe tejghea o pereche de mănuși din blană de oaie.

— Nu avem decât bărbătești, dar sunt tare călduroase.

M-au podidit lacrimile. Mi-am tras mănușile pe mâini și m-am uitat la pielea aceea cafenie cu ochi împăienjeniți de lacrimi. Ce oameni cumsecade! Ce dar minunat!

Doamna Zaitz s-a aplecat spre mine.

— Rămâi un timp la noi, Sofia. Faci o baie bună. Te odihnești.

Am zâmbit.

— Mi-ar plăcea să arăt bine când mă revăd cu Afon.

Doamna Zaitz mi-a strâns mâna.

— Îmi pare rău, Sofia, dar trebuie să-ți spun ceva.

— Spune ce e, doamnă Zaitz.

— Mi se rupe sufletul, dar am auzit ceva despre Afon…

— Spune odată ce e.

— A trecut pe aici…

Am dus o mână la piept.

— Afon a trecut pe-aici? am râs. De ce n-ai zis așa de la început?

— N-a stat mult.

— Plecase în căutarea dumitale, a intervenit domnul Zaitz. Auzise că sunt probleme la moșie.

A lăsat capul în pământ, incapabil să continue.

— Ce-a zis? am întrebat. Cine mai era cu el?

— Era singur, a zis doamna Zaitz. A spus că ceilalți ofițeri îl așteaptă la pod și urmează să plece spre Malinov.

Deci, Afon aflase de necazurile noastre.

— Atunci, de ce n-a venit?

Doamna Zaitz mi-a pus o mână pe braț.

— Am auzit că i-ar fi prins comuniștii.

M-am tras câțiva pași înapoi.

— De la cine?

— De la prietenul doamnei Osinov…

M-am întors cu spatele.

— *Prietenul* doamnei Osinov? Cum puteți da crezare zvonurilor?

Doamna Zaitz m-a mângâiat pe spate.

— Îmi pare rău, Sofia.

— E o minciună, am zis, clătinând din cap. Afon nu s-ar lăsa capturat.

Am fugit spre ușă. Să fie oare adevărat? Afon murise? Nici nu îndrăzneam să mă gândesc la o asemenea grozăvie. Totuși, indiferent dacă era viu sau mort, Afon nu ajunsese la Malinov, iar eu trebuia să plec la Paris, în căutarea lui Max.

— Trebuie să plec, am zis. Vă mulțumesc pentru ajutor.

— Dă-ne de veste când ajungi acolo, a zis doamna Zaitz.

Am urcat pe capră. E posibil ca Afon să fi căzut, într-adevăr, în

ambuscada comuniștilor? Un lucru era sigur: pornise în ajutorul nostru. Ce bine dacă ar fi ajuns la timp! Iar, dacă fusese într-adevăr prins, poate că încă îl țineau prizonier. Mi se învârtea capul gândindu-mă la Afon, așa că m-am concentrat asupra fețișoarei dulci a lui Max.

Am scos pistolul și harta din buzunar, le-am pus alături de mine, pe capra din lemn, m-am înfofolit bine în haina din blană de câine și am îndemnat-o pe Jarușka să pornească, fără să privesc înapoi.

Și astfel, am plecat amândouă spre Paris, în căutarea copilului meu.

Capitolul 37

VARINKA
1918

A durat un an și jumătate să ajungem la Paris. Ținând seama de cât s-au sucit și s-au răzgândit mai-marii lui Taras de la Petrograd, eu și *mamka* ne consideram norocoase că ajunseserăm acolo până la urmă. Când am sosit, într-o zi geroasă de decembrie, am dus bagajele pe Rue de Serene nr. 24, o străduță lăturalnică, vizavi de o cafenea. Taras ne ținea din scurt și ne urmărea fiecare mișcare, dar ne îngăduise să facem o scurtă plimbare până la magazinul Lanvin, din Rue de Faubourg nr. 22, cel mai bogat cartier al orașului. Am luat câțiva bani din cizma lui Taras – banca lui de economii –, suficienți cât să-mi cumpăr o pălărie. Habar nu aveam cum își câștiga banii. Era atât de secretos, încât bănuiam că era ceva necurat la mijloc.

L-am apucat pe Max de mână. La cei patru anișori și jumătate ai săi, se făcuse un băiețel chipeș și arăta tare fercheș în costumașul de lână pe care i-l împletise *mamka.*

Eu purtam haina de samur a contesei, care îmi era cam largă la umeri. Mi-am trecut degetele peste mâneca moale. Contesa. De câte ori o fi călcat pragul magazinului Lanvin? Poate că era mai bine că scăpase de suferință, dar ce imagine oribilă să văd acea familie murind în asemenea chinuri. *Mamka* zicea că Vladi

o să ardă pe veci în flăcările iadului pentru fapta lui.

Mi-am îndreptat atenția către magazinul din colț, pe fațada căruia scria *Jeanne Lanvin,* cu litere aurii și groase. Aproape că nici nu mai simțeam gerul când mă uitam în vitrina cu draperii albe.

— Îmi cumpăr o pălărie, am zis.

— Costă mai mult decât izba noastră, a replicat *mamka.* Care nici măcar nu mai e a noastră.

Deși se întremase vizibil, după doi ani de mâncare bună, și îi revenise culoarea în obraji, era încă slabă și nu voia cu niciun chip să renunțe la viața și la garderoba modeste.

Am intrat, împreună cu *mamka* și Max, în salonul cu lambriuri gălbui, în marginea căruia urca celebra scară în spiralăă din lemn. Am trecut pe lângă o armată de manechine gătite în rochii elegante, care mai de care mai frumoase. Parcă răsfoiam revistele de croitorie ale *mamkăi.*

Ne-au ieșit în întâmpinare două femei, una mai vârstnică și înaltă, cu părul cărunt, îmbrăcată într-un costum crem și botine asortate, din piele de ied, cealaltă, o fetișcană sfioasă, într-o rochie de mătase gri garnisită cu o eșarfă brodată cu mărgele.

— Vă putem ajuta? a întrebat femeia înaltă. Mă numesc *madame* Devereux.

S-a uitat fugitiv la cicatricea de pe obrazul meu.

M-am înroșit la față, mi-am tras părul peste obraz și m-am apropiat de un manechin îmbrăcat într-o rochie de mătase verde-pal, taior scurt, din catifea, pe ale cărui revere albe erau brodate vestitele flori din mărgele și oglinzi ale lui *madame* Lanvin.

— Aș dori să cumpăr o pălărie. Una de culoarea aceasta.

— *Madame* Lanvin face pălării la comandă, a zis *madame* Devereux. Pentru clientele sale fidele.

Am înghițit în sec.

— O rochie, atunci. Din acest material.

Am pus mâna pe mătasea care îmi aluneca printre degete ca un pârâu rece.

Madame Devereux mi-a luat țesătură din mână și a netezit-o cu grijă.

— Reveniți altă dată, a spus, întorcându-mi spatele, și a luat-o spre scări.

Mama s-a dus după ea.

— Se poate să discut cu *madame* Lanvin?

Femeia s-a întors și a măsurat-o pe *mamka* din cap până-n picioare.

— Despre ce anume?

Mamka a scos un brâu din geantă.

— Și eu fac broderii.

Cele două femei s-au apropiat și au examinat brâul. Era una dintre cele mai frumoase creații ale *mamkăi,* cu fir de aur și o superbă veveriță din mărgele, a cărei blăniță mai că părea reală; trandafiri sălbatici și lujeri se încolăceau printre frunze și conuri de brad.

Fata cea sfioasă a luat brâul din mâna mamei și și-a trecut degetele peste spinarea veveriței.

— *C'est merveilleux!* Ar merita să i-o arătăm lui *madame* Lanvin. *Mamka* s-a dus la manechinul îmbrăcat în rochie verde, a răsucit tivul taiorului, s-a uitat la butoniere, apoi a clătinat din cap.

— Sunt cusute la mașină.

Madame Devereux s-a apropiat iute de manechin.

— Nimeni nu mai festonează de mână.

Mamka a arătat căptușeala de mătase.

— Tivul e neglijent.

Îmi ardeau obrajii. De ce era așa cusurgioaică?

Fata cea sfioasă nu-și putea lua ochii de la brâul din mână.

— Ești disponibilă miercurea?

Am făcut un pas în față.

— Nu, are grijă de fiul meu…

— Da, a răspuns *mamka.* În orice zi a săptămânii, dar sâmbăta vă costă mai mult.

Fata cea sfioasă a zâmbit.

— Vino mâine și discutăm. În general, cusătoresele lucrează aici, dar e posibil să ți se permită să lucrezi acasă.

Mamka a încuviințat din cap și am ieșit din magazin.

— Ai văzut pălăria aia tivită cu blană? a zis *mamka.* Blană de *sconcs*? Doamne sfinte, până și în pădure o lucram mai bine.

— Vrei să te angajezi cusătorească? De ce nu mi-ai spus? Aproape c-ai orbit…

— Încetează, Varinka. Știm amândouă că am ochi buni. Le-ai văzut nasturii? Nici măcar nu au întărituri. Au nevoie de mine. *Și* fac prinsoare că pot câștiga cinci sute de franci pe lună. Mi-ar

face mare plăcere, iar cu banii ăștia ne putem cumpăra libertatea. Asta ne trebuie mai mult ca orice, Varinka.

— Nu mă pot ocupa singură de Max.

— Mă crezi dădacă? Nitam-nisam nu mai vrei să ai grijă de copilul pe care ai ținut morțiș să-l păstrezi?

— Am cunoscut un băiat. La Petrograd. A zis că vine și el aici și o să încerce să ne vedem.

— Dacă îți arde de întâlniri, găsește-o pe mama lui Max și dă-i copilul înapoi.

— Cum poți spune așa ceva? Știi că-l iubesc ca pe ochii din cap.

— Dă-i-l înapoi, Varinka.

L-am ridicat pe Max în brațe, abia reușind să-l țin, căci se făcuse mare și îi atârnau picioarele. Mi-am îngropat nasul în părul lui și i-am inspirat parfumul de copil.

— Mi-e somn, a zis el, cuprinzându-mi gâtul cu brațele și lăsându-și capul pe umărul meu.

L-am mângâiat pe spate.

— Dormi, iubirea mea, dormi.

Auzi, să-l dau înapoi! Cum să fac așa ceva?

•

Ne-am întors la noua noastră locuință. Era o clădire cu trei etaje și fațada plină de ferestre mari, care lăsau să pătrundă lumina, dar nu ofereau niciun pic de intimitate. L-am rugat pe Taras să-mi dea bani de draperii, dar m-a refuzat, spunând că trebuie să-i păstrăm pentru lucruri mai importante. Târfe și băutură, de pildă? Sosiserăm abia de o zi, când s-a întors acasă duhnind a tutun și a apă de colonie. Din fericire, clădirea avea și o intrare secundară, prin grădina din spate, astfel că ne puteam furișa neobservate.

Eram aproape de casă, iar Max o ținea pe *mamka* de mână, când l-am zărit venind spre noi.

Radimir.

M-a trecut un fior de plăcere. Era tare chipeș, părul lung fluturându-i pe umeri în timp ce mergea degajat, cu ochii la vitrinele magazinelor. Se mai împlinise oare puțin de la ultima noastră întâlnire sau paltonul gros îl făcea să pară mai solid? Deodată, mi s-a făcut frică să vorbesc cu el.

Am trecut pe lângă el, fără să îi arunc o privire.

Radimir s-a oprit în mijlocul trotuarului.

— Varinka! Tu ești?

Am întors capul.

— Bună, Radimir. Nu te-am observat.

S-a apropiat, cu zâmbetul pe buze, suflând în mâinile înmănușate. Mă bucuram nespus să îl revăd, cu obrajii îmbujorați de frig. Era atât de diferit de Taras. Zvelt și curtenitor.

— Ea e *mamka.*

A făcut o mică plecăciune în fața *mamkăi.*

— Încântat de cunoștință. Eu sunt Radimir Solomahin. Am avut ocazia să o cunosc puțin pe fiica dumitale.

Mamka l-a salutat scurt, cu o mișcare a capului.

— Zina Kozlov Pușinski.

— Locuim în zonă, am zis.

— Cine este acest voinic? a întrebat Radimir, bătându-l pe Max pe spate.

Am încremenit.

— Avem grijă de el câtă vreme mama lui e la muncă. Tocmai mergeam să-l culcăm.

— Îmi permiteți să vă însoțesc?

— Nu e nevoie, a răspuns *mamka.*

Radimir mi-a aruncat o privire prudentă.

— Vă las atunci. Merg la Gare de Lyon. E un restaurant chiar în gară.

— Mi-a părut bine să te revăd, am spus, zâmbitoare.

— Și mie, a spus Radimir. O să mai aștept puțin la brutăria din colț, înainte să plec spre restaurant. Cred că o stau până pe la unu.

Erau atât de clare aluziile lui, dar nu mi-am putut stăpâni un zâmbet. Era plăcut să mă simt dorită.

Ne-am despărțit de Radimir și, în scurt timp, am intrat pe ușa casei.

Am întins mâinile către servitorul care mi-a scos mănușile. Era ciudat să am pe cineva care să mă îmbrace și să mă dezbrace, dar acceptasem serviciile la insistențele lui Taras.

— Radimir e un băiat foarte drăguț. Nu trebuia să te porți urât cu el.

— Te-oi fi crezând tu domnișoară sofisticată, Inka, dar n-ai ce căuta în compania lui.

— De ce? Pentru că e evreu?

— Ați avea viață grea împreună. Oamenii…

— Cui îi pasă ce cred oamenii? Lumea se schimbă.

— Ai un *copil* la care trebuie să te gândești. Un copil despre care adineauri ai mințit.

Am roșit de rușine.

— O să merg să-l înscriu la școală.

— Bravo, așa se poartă o mamă chibzuită!

Ar mai zice asta dacă ar ști unde mă duc la întoarcere?

•

Taras nu voia să mă însoțească la L'École Cygne Royal, cea mai bună școală primară din arondisment, dar responsabilii școlii cereau să fie prezenți doi părinți la interviu, așa că a cedat. Din fericire, nu era departe de locuința noastră.

L-am înfofolit pe Max și am pornit într-acolo, înfruntând vântul. L-am obligat pe Taras să-și pieptene părul și să-și pună pantofii cei buni. După ce ne terminam treaba, trebuia să scap rapid de el, ca să mă întâlnesc cu Radimir înainte de ora unu.

Ne-am oprit în fața clădirii cochete, din piatră; dincolo de gardul negru al acesteia se întindea o curte plină de țânci și profesori care strigau unii la alții în franceză. Max știa puțină franceză, dar vorbea mai mult în rusă. Am scotocit în poșetă după fotografiile pe care le făcuserăm pentru pașapoarte. Lucrurile începeau să se așeze.

Nici prin gând nu-mi trecea că școala va refuza un copil atât de drăgălaș.

L-am luat de mână pe Max și am intrat în holul școlii, bocănind pe dalele din piatră. Taras venea în urma noastră. Era o școală absolut minunată. La un birou, ședea o doamnă cu părul tuns scurt.

— Vorbești rusa? am întrebat.

— Puțin, mi-a răspuns. Sunt profesoară de limbi străine.

— Aș… *am* dori să ne înscriem fiul la școală, am zis.

Femeia mi-a studiat haina de samur.

— Trebuie să completezi un formular. Anul școlar a început în septembrie. Următoarele înscrieri pentru grupa mică se fac în vară.

Am luat un formular din teancul de pe birou și m-am apucat să completez spațiile goale.

— Există deja o listă de așteptare, m-a informat, măsurându-ne pe toți trei din cap până-n picioare.

— Fiul meu este un copil foarte isteț și știe deja puțină franceză.

I-a fugit privirea la degetul meu fără verighetă.

— Îl învăț să citească, am adăugat.

De ce nu îmi țineam gura?

— Nu e decizia mea.

— Aș dori să vorbesc cu doamna director, am spus.

— Chiar eu sunt. Mă numesc *madame* Fournier.

— Am sosit de la Petrograd, am explicat. Copilul are nevoie de prieteni de vârsta lui.

— Mă tem că mi-e imposibil să te ajut, a spus *madame* Fournier, apoi s-a ridicat și a pornit prin hol.

Taras s-a dus după ea.

— Nu cred că ar fi în folosul școlii să se afle că doamna director a suferit... un mic accident în timp ce mergea spre clasă.

Femeia s-a oprit și s-a întors spre el, cu o figură nedumerită. Teamă? Uluire?

Am continuat să completez fișa de înscriere. *Varinka Pușkinski. Taras Pușkinski.*

Taras nu se lăsa păgubaș. O să întreacă oare măsura?

— Sunt convins că mai încape un copil printre elevii deja existenți, a spus el, zâmbind.

— Ăsta-i șantaj.

— Câte lucruri utile te învață școala! a replicat Taras.

— Chem poliția.

Taras s-a încruntat.

— Bieții polițiști au atâtea pe cap. Cu unii m-am împrietenit deja.

Era o brută, dar, în clipa aceea, mă bucuram de asta.

I-am întins femeii formularul completat.

L-a luat cu o mână tremurândă.

— Conform legii, cererea trebuie însoțită de fotografii.

Am scos plicul alb din geantă.

— Poftim.

— De asemenea, trebuie să participe la o lecție de probă.

— Știam eu că o să ne înțelegem, a spus Taras, rânjind.

Câteva minute mai târziu, am ieșit din clădire, împreună cu Taras, și l-am lăsat pe Max să petreacă o jumătate de zi la școală pentru a se familiariza cu atmosfera și a vedea dacă se

descurcă suficient de bine pentru a fi primit în clasă. Cât de fericit era să stea printre copii!

Mi-am luat la revedere de la Taras, i-am spus că merg să cumpăr pâine, am zâmbit și mi-am pus mănușile. Nu aveam nici cea mai mică îndoială că Max va fi acceptat.

•

M-am întâlnit cu Radimir la brutăria din colț.

— Ești isteață, Varinka, a zis. Mi-ai înțeles aluzia.

Am luat metroul și am ajuns rapid la Gare de Lyon. Restaurantul se afla în interiorul gării, așa că nu a trebuit decât să urcăm câteva trepte până la intrare. Aveam prima întâlnire din viața mea la Paris și suficient timp să mă întorc după Max.

Radimir m-a prins de braț și m-a condus în restaurant.

— Uită-te sus, mi-a spus.

Am ridicat ochii spre tavan.

— Ce minunăție!

Era plin de picturi care înfățișau scene pastorale, în rame aurii, elegante. În mijloc, trona un imens candelabru din aur.

— Nu-i așa că e uluitor? De când l-am văzut prima oară, nu m-am gândit decât să ți-l arăt.

Un chelner ne-a condus la o masă cu două scaune tapițate cu piele. Am scos brațele din haina de samur și am lăsat-o să cadă pe speteaza scaunului, cu eticheta la vedere, pe care scria *Worth,* al cărui „h” înflorit întretăia celelalte litere. Am fost atentă ca nu cumva să sorb ceaiul din farfurioară.

Radimir era tare chipeș cu bereta verde-închis, în ton cu ochii. A pus pachetul de țigări pe masă. Am scos o țigară din el, am dus-o la gură și am așteptat.

— De când ești la Paris?

A șovăit, cu un zâmbet vag pe buze, apoi a aprins un băț de chibrit.

— De vreo săptămână. Tu?

— De câteva săptămâni, am răspuns, tușind ușor.

De ce erau oare oamenii atrași de viciul fumatului?

Radimir a zâmbit.

— Ai ajuns o femeie sofisticată, Varinka.

Am zâmbit și m-am uitat în jur. Aveam o *întâlnire.* La Paris. Cât de palpitant era totul! Să circuli cu metroul, să vii într-un loc atât de rafinat, înțesat de parizieni bogați.

Un chelner ne-a dat o foaie pe care erau tipărite cele câteva

mâncăruri din meniul restaurantului, dar nu-mi puteam dezlipi ochii de la tavan.

— Toate sunt peisaje, a spus Radimir. Eram sigur că o să-ți placă. Pare ciudat să iei masa într-o gară, dar mâncarea e savuroasă.

Am închis ochii și am inspirat aromele care veneau dinspre bucătărie. Vită și ceapă.

— Picturile au fost comandate de compania feroviară, și fiecare reprezintă un peisaj pe care îl poți admira în timpul călătoriilor, în zone precum Lyon sau Marsilia. În total, sunt patruzeci și una. Executate de douăzeci și șapte de artiști.

— Toate îmi plac, dar cea de deasupra noastră mi se pare cea mai frumoasă.

Radimir a lăsat capul pe spate și a fost cât pe ce să-i cadă bereta pe jos.

— Ai gusturi bune. René Billotte a pictat-o. Cel mai bun pictor francez. Poate că, într-o zi, vom face o călătorie cu trenul împreună. Poți s-o inviți și pe mama ta, dac-o să mă placă vreodată.

— E foarte evlavioasă, de-asta se poartă așa. Dar îi plac oamenii buni, așa că n-ai de ce să-ți faci griji.

— O s-o cuceresc cu farmecul meu.

— De ce stai tot timpul cu capul acoperit?

— Mi-e teamă că n-o să-ți mai placă de mine.

Și-a scos bereta, dându-și la iveală părul roșu ca haina mea de samur. Îl priveam hipnotizată.

— E oribil, știu. De când eram mic, toate bătrânelele veneau la mine să-l atingă, a spus, dând să-și pună bereta pe cap.

Am întins mâna peste masă și l-am oprit.

— E frumos. Nu e roșu ca apusul de soare, ci o nuanță mai intensă.

Radimir s-a îndreptat de umeri.

— Din poveștile care mi s-au spus, am înțeles că tata avea părul ca mine. Tițian l-a făcut celebru prin tablourile lui.

— Asta nu știu, dar pot să-ți spun că îmi place.

Meniul nu era foarte variat. Nu aveau ouă, zahăr ori chifle, în schimb, aveau faimoasa supă *bouillon,* pentru care erau recunoscuți, așa că am comandat o porție pe care să o împărțim. Îmi lăsa gura apă numai când mă gândeam. Nu gustasem niciun preparat tradițional de când veniserăm, fiindcă

acasă îi găteam mâncare rusească lui Taras, iar, din cauza lui Max, n-aș fi putut oricum ieși în oraș.

— Am lucrat la Luvru ieri și am găsit o pictură pe care trebuie neapărat să ți-o arăt.

Hm, deci, urma și o a doua întâlnire?

— Avem un cuvânt în ebraică, *beshert.* Înseamnă „predestinat”. Am senzația că soarta mi te-a scos în cale, altminteri, cum te-aș fi putut întâlni la Petrograd?

— Și aici, pe stradă?

— Ei, aici, trebuie să recunosc că te-am pândit. Se pare, totuși, că Dumnezeu are grijă de mine. Stând aici, parcă nu-mi pot imagina că acasă e revoluție.

— Sper să se termine cu bine pentru noi.

— O să fie chiar mai bine decât îți închipui, Varinka. În sfârșit, o să se termine cu taxele. Toată lumea o să fie egală. Nu mai există țarul care să-și omoare poporul când face grevă. În sfârșit, oamenii de rând vor fi proprietari de terenuri. Operele de artă vor fi luate din casele celor câțiva bogătași și expuse, pentru a se bucura toți de ele.

Radimir a luat o înghițitură de apă, îmbujorat la față. Era atât de înflăcărat când vorbea despre…

Pe neașteptate, am simțit că mă strânge cineva de braț.

— Cumperi pâine?

Am înălțat ochii și l-am văzut pe Taras, în picioare, lângă masa noastră.

— Ridică-te.

Mi-am smucit brațul, răsturnând paharul și vărsând toată apa pe masă.

— Suntem într-un…

Radimir a trântit șervetul pe masă.

— Dă-i drumul.

Taras îl studia, vrând parcă să își întipărească chipul lui în minte.

— De unde-ai știut că sunt aici? am întrebat.

Taras se agita încălțat în cizmele de vânătoare.

— Nu mă face să-ți mai spun o dată, Inka.

Ceilalți clienți ne aruncau priviri curioase.

M-am ridicat, și Taras m-a împins spre ușa restaurantului.

S-a ridicat și Radimir.

— Rămâi, Varinka.

Chelnerul a venit iute la masă.

— N-aveți voie să vă încăierați aici.

— Îmi pare rău, i-am strigat lui Radimir.

Taras m-a tras cu brutalitate spre ieșire, atrăgând atenția și mai multor clienți. Știam că voi fi pedepsită mai târziu, când rămâneam doar noi doi. Avea să observe Radimir urmele pedepsei? O să am grijă să-mi dau cu mai multă pudră, ca să ascund vânătăile.

Am întors capul și l-am văzut pe Radimir în picioare, parcă vrând să vină după noi, în vreme ce supa noastră stătea aburindă pe masă.

Capitolul 38

ELIZA
1918

În noiembrie, New York-ul fremăta de bucurie la auzul veștii că războiul a luat sfârșit. Primarul Hylan a ieșit pe străzi în fruntea unei parade – dacă o puteam numi astfel – alcătuite din angajații statului, o defilare frenetică pe Fifth Avenue, printre mulțimile de newyorkezi care înotau în confetti.

Dar nicio paradă nu putea șterge faptul că 9 milioane de soldați își pierduseră viața în război, dintre care 125.000 erau americani, iar alte 21 de milioane fuseseră răniți. S-o fi numărând și Merrill printre ei? Nu primisem nicio veste de la el de un an, și zadarnic trimisesem scrisori la toate spitalele din Franța. Chiar dacă aveam noroc să îl găsesc în viață, nu puteam ști dacă mai are sentimente pentru mine.

Către finalul lunii, intenționam să mă îmbarc pe vapor și să plec în căutarea lui. Ce priveliște mă va întâmpina oare în Franța? O țară devastată, fără îndoială, dar trebuia să mă ocup de problemele Comitetului Central American pentru Ajutorarea Refugiaților Ruși și să-i acord Nonnei Zaronova întrevederea de mult promisă.

Și, cu puțin noroc, poate aveam să aflu informații despre Sofia. Ziarele anunțau că, în anul acela, numărul refugiaților ruși depășise cinci mii de persoane. Cineva trebuia să știe ceva de

soarta ei.

În ziua celui de-al treilea târg de binefacere, organizat în apartamentul nostru din New York, și-a făcut apariția un vizitator neașteptat, dar extrem de bine-venit.

Întregul oraș parcă abia aștepta vânzarea de obiecte artizanale rusești, căci se formase deja coadă în jurul clădirii, iar evenimentul acesta, organizat înaintea Crăciunului, a întrecut orice așteptare. Eu și mama am adus toate mesele din casă în salonul spațios, apoi am întins cu măiestrie pe ele obiectele rusești. Vizitatorii alergau de la o masă la alta, cu brațele încărcate de cearșafuri și fețe de pernă tivite cu dantelă, păpuși și cutii pictate, știind că se vând foarte repede. Caroline și câteva dintre prietenele ei purtau costume rusești și se vânzoleau prin mulțime, servindu-i pe cumpărători.

În cameră a intrat un domn blond, chipeș, cu o ținută impecabilă. Era evident că nu îl interesau cumpărăturile, astfel că i-am ieșit în întâmpinare, împreună cu mama.

— O caut pe Eliza Ferriday.

Stătea drept, îmbrăcat într-un costum din stofa de lână, cu guler alb, înalt, și cravată subțire. Deși vizibil uzate, erau haine de cea mai bună calitate, iar bărbatul era foarte îngrijit.

— Cine o caută? a întrebat mama.

Și-a scos mănușile și a întins mâna.

— Baronul Iuri Vaniovici Vasili-Argunov, doamnă. Puteți să-mi spuneți Bucătarul. Toată lumea îmi spune așa.

Mama i-a întins mâna, iar el a dus-o la buze și a sărutat-o. Ea a întors capul, roșie la față ca racul. Nu o mai văzusem îmbujorată de când își pusese o pereche nouă de pantofi, și tata o numise „Amazoana lui”.

I-am întins și eu mâna.

— Eu sunt Eliza Ferriday.

— Sunt o cunoștință a Sofiei Stepanov. Vorbea adesea despre dumneata.

Sofia. Abia așteptam să aflu ceva despre soarta ei.

— Povestește-ne despre Rusia. Avem o mulțime de întrebări.

— Lasă omul să-și tragă sufletul, a intervenit mama, aruncându-mi o privire mustrătoare.

— Abia am sosit din Franța. Am stat la Paris câteva luni.

— Care e situația? am întrebat.

Bărbatul și-a desfăcut picioarele și și-a pus mâinile în sân.

— E periculos pentru ruși acolo. Bolșevicii și-au trimis deja agenții acolo și, mai nou, la Londra. Asasini care să-i ucidă pe bogătașii care vor să fugă și să le ia banii care consideră că aparțin Rusiei. Am scăpat în câteva rânduri ca prin urechile acului.

— Asasini? am spus, cutremurându-mă.

Biata Sofia.

— Au avut loc câteva crime. E deja un lucru obișnuit ca aristocrații ruși, „foști oameni” cum suntem numiți acum, să dispară în miez de noapte și să fie trimiși în Rusia, spre a fi judecați. Unora le-au pus otravă în mâncare. Și pe mine m-au urmărit de mai multe ori.

— Știi ceva de familia Streșnaiva? am întrebat.

— Acum doi ani, când au atacat tâlharii conacul, eram împreună cu ei.

Mi s-a pus un nod în stomac.

— Deci, e adevărat.

Mama a tras un scaun și s-a așezat pe el.

— Ne-am ieșit din minți tot așteptând vești despre ei.

— Sofia m-a ajutat să evadez, dar unul dintre cei care ne-au luat prizonieri, un tâmplar pe nume Taras, m-a împușcat în șold.

— Sărmanul om, a spus mama.

— Norocul meu că era noapte și ploua. Mi-am ascuns cizmele sub frunze, ca să nu las urme, și, cum-necum, am reușit să scap de el, dar, după o zi, eram atât de înghețat, încât mi-am pierdut cunoștința în pădure. M-au găsit niște oameni care căutau plante și m-au dus la izba lor.

— Au avut leacuri să te trateze? a întrebat mama.

— S-au străduit cum au putut mai bine, cu ierburi și cataplasme. Odată ce-au început ninsorile, nu mai aveam cum să ajung la spital, așa că a trebuit să aștept primăvara, iar, între timp, la Petrograd s-a instalat haosul. Cei doi soți m-au legat de o sanie și m-au dus la prietenul meu din guvernul provizoriu. Tocmai își făcea bagajele și urma să plece cu un transport diplomatic. A chemat un doctor și s-a oferit să mă ia cu el. Eram prea slăbit ca să mă descurc de unul singur, iar din toate documentele mele reieșea că sunt „fostă persoană”, așa că a trebuit să plec. L-am implorat pe prietenul meu să trimită trupe în ajutorul familiei Streșnaiva, dar guvernul căzuse. Cu chiu, cu vai, am izbutit să fugim.

— Cu glonțul în corp? a zis mama. Bănuiesc c-ai făcut septicemie.

— Da. Doctorului nu i-a venit să creadă că am rezistat atâtea luni cu glonțul în mine. Mi l-a scos în tren. La Paris, a durat mult până m-am înzdrăvenit. Prietenul meu a fost amabil și m-a ascuns în incinta ambasadei, dar el urma să fie transferat la New York. După ce-am scăpat ca prin minune de un agent CEKA, mi-am dat seama că trebuie să plec împreună cu el.

— Știi ce s-a întâmplat cu Sofia? am întrebat, aproape temându-mă să aflu răspunsul.

Bucătarul și-a trecut degetele prin păr.

— Am căutat-o zi de zi la Paris. M-am uitat pe listele de refugiați din Rue Daru, unde se instalaseră mulți ruși, dar n-am văzut nici numele Streșnaiva, nici Stepanov. Am auzit diverse zvonuri despre soarta familiei, dar nu le poți da crezare. Se pare că au avut un sfârșit tragic.

Și-a scos batista și s-a șters la ochi.

M-am așezat pe scăunelul de la pian.

— Nu se poate!

— Dar am mai auzit și că trupul Sofiei n-ar fi fost găsit printre cadavre, așa că nu mi-am pierdut speranța.

— Unde se putea duce, dacă a scăpat cu viață? am întrebat.

— E greu de spus. E posibil să se fi dus la țarină, ca să-i ceară sprijinul, dar, odată ce țarul a abdicat, nu mai avea cum s-o ajute. Casa lui Ivan de la oraș a fost naționalizată, deci, nici acolo nu se putea duce.

M-am ridicat în picioare.

— Plec în Europa nu peste mult timp, cu mai multe treburi, și sper s-o găsesc.

— Înainte să ne atace tâlharii, familia intenționa să plece în Franța.

— Da, știu.

— Parisul e primul loc unde s-ar duce.

•

Stăteam cu mama în mijlocul salonului din apartamentul din Manhattan și despachetam obiectele rusești proaspăt sosite de la Paris, când Peg a dat buzna în cameră.

— Poșta, doamnă Ferriday, a zis, întinzându-mi o sacoșă împletită, doldora de plicuri și colete. E și un pachet aici. La adresa expeditorului scrie Rusia.

Am băgat mâna în sacoșă și am scos o cutie de carton, pătrată, de un albastru-deschis, în genul celor în care erau împachetate ustensilele de cusut, ca, de pildă, mosoarele. Era cam de dimensiunea a doua pachete de țigări puse unul lângă altul și prinsă cu sfoară, suficientă cât să legi aripile și picioarele unui curcan.

Am dezlegat sfoara, am ridicat capacul și am descoperit o brățară așezată pe o bucată de vată. Era o superbă bijuterie smălțuită, cu două capete de dragon, ale căror guri căscate se ciocneau în locul în care se deschidea brățara. Fiarele se fixau cu niște ochi bătuți în nestemate roșii.

— N-am mai văzut așa ceva, am spus.

— Pare un model viking, și-a dat mama cu părerea. În mitologia nordică, pământul e înconjurat de un șarpe uriaș, care crește cu fiecare zi, până când ajunge să se devoreze singur. Potrivit credinței lor, momentul acela va aduce cu sine sfârșitul lumii.

— Liniștitor gând.

Am citit bilețelul, mâzgălit cu o mână nesigură și mai greu de descifrat decât hieroglifele de pe piramida lui Keops.

Să fi fost oare scrisul Sofiei? Dar ea avea o caligrafie impecabilă.

Te rog să ai grijă de ea. E tot ce ne-a rămas.
Ne vedem în orașul nostru preferat. Cu drag, S.

— Doamne, Dumnezeule, e chiar de la Sofia! am exclamat, luând cutia. Ce adresă scrie?

Peg a ridicat din umeri.

— Scrie doar Krasnodar. Ciudat nume! Dar, ce-i drept, cuvintele care încep cu „K” au întotdeauna o sonoritate mai stridentă, nu-i așa?

— Nu mă zăpăci acum, Peg.

Am recitit mesajul. *Ne vedem în orașul nostru preferat.* Adică Parisul. Bucătarul avea dreptate.

Mi-am pus brățara la mână.

Mama s-a aplecat ca să o vadă mai bine.

— Cred că rubinele sunt, de fapt, sticlă, dar, chiar și așa, e o podoabă frumoasă.

Arăta atât de bine pe mâna mea, potrivindu-se perfect cu

brățara mea cu talismane, care înfățișa cele Șapte Minuni ale Lumii, printre care și o piramidă al cărei vâri se deschidea și scotea la iveală o cobră unduitoare.

Unde mai pui că era de la Sofia. Sofia care era teafără și nevătămată și se afla într-un loc îndeajuns de civilizat cât să poată expedia un pachet. Dar de ce un asemenea cadou? Mi-am trecut degetul peste smalțul rece. De ce s-o trimită tocmai în America?

Erau doar două dintre numeroasele întrebări pe care abia așteptam să i le adresez scumpei mele prietene, la Paris.

Capitolul 39

SOFIA
1918

Într-o zi geroasă de marți din luna ianuarie, am ajuns, în sfârșit, la periferia Parisului. O luasem prin sud, ca să evit atât iarna, cât și războiul, apoi spre vest, în susul coastei, până în Franța. Pe drum, am dat cearșafurile și fețele de pernă apretate pe pâine și adăpost în câte un grajd.

Zi de zi, în timp ce Jaruška trăgea cuminte la căruță, mi se perindau prin fața ochilor imaginile membrilor familiei mele, înfipți în țepușele gardului. Nu le alungam, ba mai mult, rememoram fiecare detaliu sângeros, pentru a-mi hrăni setea de răzbunare. Deznădăjduită de dispariția lui Afon, m-am gândit chiar să-mi pun capăt zilelor.

Dar nimic nu avea să mă împiedice să îmi regăsesc fiul. Eu eram singura nădejde a lui Max.

Ardeam de nerăbdare să ajung în oraș și să încep căutările, dar înaintam anevoie pe drumeagurile mărginite de plopi și foarte circulate, îndeosebi de căruțe. Deși trecuse o lună de la încheierea războiului, încă se mai strecurau ambulanțe printre noi, transportând răniți înghesuiți pe scaunul de lângă șofer sau în furgon.

Când ne-am mai apropiat de oraș, Jaruška a iuțit ritmul. În scurt timp, oriîncotro m-aș fi uitat vedeam doar vestigiile războiului. Dovezile ingeniozității și curajului poporului francez și

ale eforturilor acestuia de a supraviețui erau la tot pasul. I-am dat ghes Jarușkăi să meargă mai departe, pe lângă tunurile germane capturate și expuse cu mândrie în Place de la Concorde și pe Champs-Elysées, și am înaintat pe marile bulevarde ai căror castani maiestuoși de altă dată fuseseră tăiați pentru lemne de foc.

Ce inspirați fuseseră parizienii să demonteze vitraliile catedralei Notre-Dame și să le pună la păstrare, înlocuindu-le cu niște banale geamuri gălbui! Steagurile victoriei fluturau în vântul tăios, la fiecare fereastră și felinar.

Totuși, era deopotrivă de dezolant să vezi mormanele de moloz și ferestrele baricadate cu scânduri ale clădirilor bombardate de nemți. Deși inamicul nu ocupase Parisul, făcuse ravagii acolo. Am trecut pe lângă refugiați din zonele nordice, devastate, care cutreierau prin parcuri și pe străzi, și pe lângă soldați schilodiți și cu chipurile mutilate, care întindeau mâinile spre mine, cerșind câteva parale.

Jarușka a încetinit ritmul. Mi-am frecat mâinile, ca să mi le dezmorțesc, și mi-am inventariat posesiunile. O hartă. Două arme. O pereche de mănuși jerpelite, din blană de oaie. O haină și o căciulă din blană de câine. Câteva fețe de pernă rusești și sextantul Liubei. Acesta era comoara ei neprețuită și nu m-aș fi îndurat vreodată să-l vând.

Am pornit spre apartamentul Elizei din Rue Saint-Roch, arondismentul 1, împinși de vântul nemilos care ne bătea în spate. Mi-am repetat în minte discursul pe care să i-l recit menajerei sale, tânăra *madame* Solange, pe care o cunoșteam bine, ca să o înduplec să mă găzduiască. Intenționam să o duc pe Jarușka la grajdul familiei Ferriday și să plec în căutarea lui Max.

Când am ajuns la locuința Elizei, am lăsat-o pe Jarușka în stradă și am sunat la ușă. Clădirea scăpase neatinsă de bombe; singurul indiciu al războiului erau geamurile lipite cu hârtie adezivă, ca să nu se spargă. Ce minunat va fi să dorm din nou într-un pat adevărat!

A deschis ușa un bărbat cărunt, îmbrăcat într-o salopetă albastră și cu o expresie respingătoare pe chip.

— Intrarea servitorilor e prin spate, mi-a zis și a dat să închidă ușa.

— Sunt o prietenă a Elizei Ferriday.

Și-a strâns salopeta pe lângă corp.

— Familia Ferriday nu-i acasă.

— Te rog. Am mai fost aici. O cunosc pe *madame* Solange.

S-a uitat atent la ținuta mea, și am realizat, pentru prima oară, cât de jalnic arăt, cu haina aceea soioasă din blană de câine și fața murdară.

— Toată lumea o cunoaște pe fiica mea. Nu-i aici.

— Am avut plăcerea de a sta de multe ori aici, cu Eliza, pe vremea când era la pension în Elveția, *monsieur.*

— Nu aud prea bine. Revino când e și fiică-mea aici.

— Am venit tocmai de la Petrograd. Bolșevicii omoară…

— Da, da. Dac-ai ști câte povești dintr-astea am auzit, a zis bărbatul, băgând mâna în buzunar și scoțând două monede. Poftim. Cu altceva nu te pot ajuta. Rușii s-au pripășit în spate la Grand Palais. Găsești acolo o cameră. Sau pe Rue Daru. Acum, fugi de-aici.

A închis ușa și am auzit păcănitul zăvorului.

— Spune-i, te rog, Elizei că am trecut pe aici, am zis, bătând în geam.

Bărbatul a coborât storul.

Abia după ce m-am întors la Jaruṣka, mi-am dat seamă că nu îi spusesem cum mă cheamă. M-am uitat la cele două monede. Erau doar doi franci, dar ce binecuvântare! Dacă mai strângeam câțiva, puteam să-i trimit o telegramă Elizei, la New York, iar ea le va cere să mă primească în apartament.

Jaruṣka era flămândă și obosită, așa că am pornit spre grajdurile familiei Ferriday, aflate imediat după colț. Mi-a mai venit inima la loc când am văzut că sunt încă deschise și am intrat în clădirea din cărămidă. Războiul devastase vechiul grajd închiriat, al cărui tavan se prăbușise în fundul sălii, astfel că se vedea cerul. Nu erau tocmai grajdurile de la Versailles, dar Jaruṣka se putea odihni și mânca după o călătorie atât de lungă.

Dintr-o boxă, a apărut o femeie, ducând o căldare în fiecare mână.

— Ce cauți aici?

— Familia Ferriday m-a trimis. Mi-au zis că pot lăsa calul aici, în contul lor.

— Familia Ferriday nu-i la Paris. N-au mai venit de ani buni.

— *Madame* Solange m-a trimis.

Femeia a studiat-o pe Jaruṣka.

— E ditamai animalul. Probabil mănâncă fân pe măsură. Cazarea costă cinci franci pe săptămână, cu plata-n avans.

— Nu se poate s-o ții gratis, dacă o pui la muncă?

Femeia i-a dat roată Jarușkăi și a mângâiat-o pe crupă.

— E cam slăbănoagă. S-ar putea să valoreze mai mult dacă o tăiem și-i vindem carnea.

M-a trecut un fior.

— E un cal de povară foarte bun.

— Dacă lași și căruța, sunt dispusă să fac o-ncercare. O săptămână, după care mai vedem.

— Ai vreo slujbă și pentru mine? Mă pricep la cai. Pot să dorm în boxă, cu ea.

— Nu mai e loc nici să arunci un ac. Am primit prea mulți soldați întorși de pe front. Nu mai găsești un loc bun de cazare în tot orașul.

Am bătut palma și m-am dus la Jarușka. Am cuprins-o cu brațele de grumaz, mi-am lipit obrazul de blana ei caldă, iar ea m-a împuns cu botul catifelat. Ce prietenă de nădejde îmi fusese!

— Ai grijă de ea, te rog. O să muncească din greu pentru dumneata.

Femeia a ridicat căldările și a intrat în boxa alăturată.

Am ieșit repede, fără să privesc înapoi, abia stăpânindu-mi lacrimile. O săptămână îmi părea o veșnicie. O să-l găsesc pe Max și-o să mă întorc după ea, înainte să expire termenul.

Am luat-o pe Rue de Rivoli și am trecut pe lângă grădinile Tuileries, locul preferat al Agnessei din Paris, transformate de bombele inamice într-un crater uriaș. Am scos trandafirul din raniță și l-am stropit cu apă dintr-o fântână arteziană. Crescuse mult și era mai frumos decât toți trandafirii care înfloreau acolo vara, cu petalele lui albe și catifelate și staminele roz.

Am luat un ziar din gunoi și am citit: GERMANIA ÎNFRÂNTĂ SE PREDĂ.

În ceasul al unsprezecelea al celei de-a unsprezecea zi a celei de-a unsprezecea luni din anul 1918, se încheiase conflictul care avea să fie cunoscut drept Marele Război Mondial. Germania, rămasă fără forță de muncă și rezerve, a semnat un armistițiu cu Aliații, într-un vagon de tren, în pădurea Compiègne.

Unde oare să caut cazare? Evident nu în acel cartier scump.

M-am îndepărtat de Sena și am pornit spre cartierul teatrelor.

După o zi de căutări zadarnice, m-am oprit pe o străduță lăturalnică și m-am uitat la mulțimea din jur. Jumătatea din femei purtau haine negre, de doliu. Franța suferise enorm.

Am trecut prin dreptul unei clădiri modeste din Rue Chabanais nr. 6, la fereastra căreia stătea scris pe un afiș: *Paturi cu chirie*, *1 franc pe noapte.*

Cum prețul era rezonabil, am intrat să mă interesez. Holul era curat și bine luminat și mi-am încălzit mâinile la focul de cărbuni ce ardea în sobă. Multe tinere bine îmbrăcate ședeau pe scaune și discutau. La recepție, era o femeie mai în vârstă, al cărei păr negru îl avea prins sub un soi de turban de aceeași culoare cu ochii ei albaștri.

S-a ridicat și a deschis registrul hotelului.

— Pe cine avem noi aici? a spus, cu un pronunțat accent irlandez, preferatul meu.

— Mă numesc Sofia.

Femeia mi-a zâmbit.

— Eu sunt Mary Melange.

— Încântată de cunoștință, am zis, netezindu-mi în grabă părul, după care mi-am ascuns mâinile bătătorite și roșii în buzunare. Vin de la Petrograd.

— O, cale lungă!

— Caut să închiriez un pat.

— Ai nimerit în locul potrivit, scumpa mea. Nu mi-o lua în nume de rău, dar arăți ca o aristocrată.

Mi-am scuturat un cocoloș de noroi întărit de pe mânecă.

— Așa e, dar e mai greu de văzut din cauza straturilor de murdărie.

— Pentru șapte franci, ai asigurat patul pe o săptămână. Nu avem plosnițe, poți folosi baia și primești un prosop. Cazăm doar femei și avem reguli stricte. La fiecare etaj, există o intendentă, la care trebuie să te prezinți zilnic.

— Nu am bani decât pentru o noapte.

Am scos un franc din buzunar și l-am pus pe tejgheaua recepției. Ce ușurare să dorm, în sfârșit, într-un pat!

A aruncat moneda în casa de marcat.

— Se poate să-mi dai o carte de telefoane?

A scos una de sub tejghea și a strâns-o la piept.

— La ce-ți trebuie?

— Caut un bărbat.

— Sunt o mulțime de bărbați.

— Îl cheamă Taras Pușkinski.

— Iubitul tău?

— Ferească sfântul!

A deschis cartea la litera P și a răsucit-o spre mine.

Mi-am trecut degetul în josul coloanei cu nume, dar n-am găsit niciun Pușkinski. Nu aveam nicio îndoială că e la Paris, trimis cu cine știe ce treburi murdare. De ce s-ar fi înscris în cartea de telefoane? Am simțit, deodată, cum mă cuprinde toropeala și am închis cartea.

— Știi cumva unde-aș putea găsi de lucru, *madame*?

— Avem mereu nevoie de fete harnice. Vorbește cu Oksana, intendenta dumitale. E la etajul al treilea.

— Mulțumesc, am spus, peste umăr, și am pornit spre scări.

Am urcat treptele abrupte, până la etajul meu: o sală spațioasă, în stilul celor de internat, în care se aflau cel puțin cincizeci de paturi, despărțite ici și colo de câte o noptieră. În majoritatea paturilor, dormeau una sau două fete. Trecând pe lângă ele, mi-am dat seama că multe sunt rusoaice, fiindcă își lipiseră de tăbliile paturilor fotografii cu familia imperială, decupate din reviste, îndeosebi cu fiicele țarului, Marile Ducese.

Am găsit-o pe Oksana, o fată înaltă, de vreo douăzeci și unu de ani, cu o tunsoare scurtă și neglijentă, ce părea făcută de mâna ei. Stătea întinsă pe o cuvertură cu găitane și citea o revistă cinematografică jerpelită. Era ceva familiar în felul în care mânca fasole cu lingura, dintr-o conservă, ținând doar capacul ridicat. Deși nu mă dădeam în vânt după fasole, m-a cuprins brusc o poftă mai mare decât după oricare dintre delicatesele Bucătarului.

— Vreau să discut cu Oksana, am spus în franceză.

Fata s-a ridicat în capul oaselor.

— Sst. Nu vezi că doarme lumea?

Era evident rusoaică, dar vorbea franceza foarte bine.

Am coborât vocea.

— *Madame* Melange m-a trimis. A zis că primesc un pat și pot să fac baie.

— Mult noroc cu baia. Întotdeauna se face o coadă interminabilă. Cât despre pat, toate sunt deja date. Dar, pentru un frac, poți dormi cu mine.

— Dar a zis că…

— Hotărăște-te, că expiră oferta.

— Vrei să profiți de pe urma unei compatrioate? Sper că-ți dai seama că rămân cu doar un franc în buzunar.

— Și eu sper că-ți dai seama că nu mai ești pe Nevski Prospekt. Sunt multe rusoaice la etajul ăsta. O prințesă. O balerină. Unele se hrănesc din coșurile de gunoi din Grădina Luxemburg. Cel mai bun e lângă teatrul de păpuși, în caz că te interesează.

— Nu mă deranjează să muncesc.

A pus conserva pe noptieră.

— Ei, ăsta-i un lucru bun, fiindcă oricum n-ai încotro. Oi fi plătit tu pentru pat, dar, ca să-l păstrezi, trebuie să prestezi.

— Nu pricep.

— Nu ești prea ageră la minte, din câte observ. Fetele de-aici își câștigă traiul întinse pe spate. Dormitorul ăsta e pentru cele care lucrează pe Rue Chabanais la nr. 12, care e chiar vizavi. E un local foarte rafinat. Are niște picturi murale superbe.

Un bordel? Nu reușeam nici să pronunț cuvântul.

Oksana și-a apropiat fața de mine și m-a studiat cu ochi mari.

— Da, e o *maison close.* Îți dai seama după numerele de deasupra ușii. Sunt întotdeauna mai mari și mai colorate.

Mi-a strecurat lingura pe sub jachetă, a ridicat-o, după care a lăsat-o să cadă la loc.

— Ești un pic cam bătrână pentru domnii mai distinși și îngrozitor de slabă, dar, cu lumina stinsă, ai țâțe îndeajuns de mulțumitoare cât să-ți păstrezi patul. Unii dintre bărbații care vin la *Les Chabanais* sunt mai mult decât fericiți să se afișeze cu o aristocrată rusoaică la braț. Aruncă naibii pantalonii ăștia hidoși. În rarele momente când sunt îmbrăcate, fetele de-aici poartă rochii și ciorapi negri.

— Trebuie să plec, am zis, simțind că îmi zvâcnesc tâmplele.

— Ia să te văd cum îți recuperezi banii de la *madame.* Odată ce-ai plătit, banii nu se mai restituie. Asta-i politica hotelului. Așa că, în locul tău, aș trece cât mai repede la treabă.

Oksana s-a lăsat pe spate și m-a privit cu ochi mijiți.

— Nu reușesc să scap de senzația că te știu de undeva.

— Și eu am avut aceeași impresie, în primul moment.

— De la Balul Debutantelor de la Moscova?

— Nu, eu am fost la cel de la Petrograd, am răspuns, după care am căzut pe gânduri. Poate de la Balul Operei din Viena?

— Nu prea cred.

— Dumnezeule mare! De la Brillantmont ne știm!

Oksana a scos un icnet.

— Sofia Streșnaiva!

— Erai în primul an când am terminat eu. Parcă aveai cozi lungi, dacă-mi aduc bine aminte.

Oksana și-a trecut degetele prin părul tuns scurt.

— Le-am vândut imediat ce-am ajuns aici. Unui vânzător ambulant de pe Rue Daru. Mi-a dat două sute de franci pe ele, dar aș fi câștigat mult mai mulți bani dacă le păstram.

M-a măsurat câteva secunde.

— Sunt câteva slujbe pentru fetele care știu să coasă. Te pricepi?

Am clătinat din cap.

— Toți rușii din Paris se înghesuie la catedrala din Rue Daru. Au un atelier acolo, la subsol, unde poți câștiga câteva centime, făcând păpuși, dacă știi să croșetezi dantelă. Dar ai grijă, nu care cumva să le spui că m-ai văzut aici.

— Nu, bineînțeles că nu.

— Stai o clipă. Cum de-am uitat? Nu-i spune că știi de la mine, dar e posibil să găsești de lucru chiar la biroul lui *madame,* fiindcă tocmai i-a plecat una dintre fetele care adunau bani. Era tare proastă și nu se pricepea deloc la calcule. M-aș fi angajat eu, dar nu cunosc orașul destul de bine. Explică-i care-i situația ta și vezi dacă pomenește de asta.

Mi-am luat la revedere de la Oksana și am coborât treptele în fugă.

— Nu te lăsa până nu obții opt franci pe săptămână, a strigat după mine.

*

La patru case mai departe, la nr. 12, locul arăta exact cum mi-l descrisese Oksana, o sală strident decorată, ai cărei pereți erau acoperiți cu picturi lascive. În oglinda cu ramă aurie de deasupra șemineului din marmură albă se reflecta un grup de fete superbe, majoritatea străine, care stăteau cuminți, gătite cu rochile lor scumpe, de parcă erau la o petrecere elegantă și își așteptau soții să termine trabucurile.

Am zărit-o pe *madame* Melange, care tocmai îi strângea părul uneia în coc și i-l prindea cu agrafe.

— Nu mi-o lua în nume de rău, scumpa mea, dar arăți ca o

aristocrată, îi spunea acesteia.

M-am dus iute la ea.

— Îmi vreau banii înapoi.

Madame m-a prins de braț și m-a tras într-un colț.

— Nu știu despre ce vorbești. Avem o înțelegere. N-ai să găsești ceva mai bun în tot Parisul.

— Știu să citesc. Trebuie să existe slujbe pentru…

— Jumătate dintre femeile de aici îți pot cita din Aristotel, scumpa mea. Dacă nu cumva ai licență de taximetrist, nimeni nu angajează rusoaice, nici măcar ca să spele toaletele.

Mi-am strâns brațele în jurul mijlocului și am început să mă plimb pe covorul de mătase.

— Uite care-i treaba, a zis *madame.* Sunt două lucruri pentru care oamenii vor fi mereu dispuși să plătească. Mâncare și sex. Nu știu care-s talentele tale, dar eu, una, nu mă pricep la bucătărie.

Deznădăjduită, mi-am îngropat fața în palme. Ce-ar zice tata dacă m-ar vedea într-un asemenea loc? Cu siguranță, Liuba ar născoci un plan. Afon? Mi-era atât de dor de ei toți. Cum o să-l găsesc pe Max de una singură? Nici măcar nu știam încotro s-o apuc.

Madame Melange m-a cuprins în brațe, învăluindu-mă într-un parfum de gardenii și mirodenii.

— Liniștește-te. Ia-o ca pe o experiență nouă. Clienții noștri sunt unii dintre cei mai bogați oameni din Paris. O să te mai înveselești după ce te speli și îți dai cu niște fard în obraji. Avem douăzeci și una de camere tematice. O să vezi ce distractiv e.

— Sunt rudă cu țarul. Tata a fost ministru de finanțe…

— Hm. Contabil?

— Da, și se pare că i-am moștenit talentul la matematică. A fost una dintre disciplinele mele favorite la școală. Păcat că la Paris nu se caută oameni cu asemenea abilități.

— Că tot veni vorba, aș avea nevoie de un agent care să recupereze datoriile.

— Serios? am spus.

— Lasă teatrul. E limpede că Oksana ți-a vândut pontul. Dar chiar aș avea nevoie de o persoană *de încredere.* Care să meargă pe la locuințele clienților noștri și să adune datoriile. Ultimul agent a dispărut cu încasările pe-o zi.

Cel puțin nu voi sta la dispoziția clienților.

Madame calcula pe degete.

— În primul rând, trebuie să cunoști bine orașul…

— Aici mi-am petrecut verile, de când stăteam la pension.

— Și să fii extrem de discretă.

— Dacă sunt plătită, nu există om mai discret decât mine.

— Și trebuie să te prezinți aici în fiecare seară, înainte de lăsarea nopții, și să-mi predai plicurile. Primești cinci franci pe săptămână.

— E inclusă și camera în preț?

Madame a încuviințat din cap.

— Dă-mi nouă franci și îți țin și contabilitatea. De asemenea, aș dori o bonificație, dacă ești mulțumită de munca mea.

— Fără bonificație, dar sunt de acord să-ți dau opt franci, niciun sfanț în plus. Încercăm o săptămână și vedem cum te descurci. Dacă începi azi, peste o săptămână, îți primești banii.

I-am strâns mâna.

— E o plăcere să fiu noul dumitale agent, *madame.*

•

În dimineața următoare, am ieșit din bordel înarmată cu lista clienților lui *madame* și doi franci avans din salariu. În scurt timp, m-am deprins cu programul de colectare a datoriilor, de la răsăritul și până la apusul soarelui, odihnindu-mă doar atât cât să mănânc ceva și să scrutez mulțimile și curțile școlilor, în căutarea lui Max. Eram mândră de rata mea impecabilă de colectare a banilor, în majoritatea cazurilor încasați de la menajerele care îmi deschideau și care, auzind numele lui *madame,* îmi plăteau imediat, ca să se descotorosească de mine. Am încasat chiar și de la o femeie care mi-a făcut avansuri. Am refuzat-o politicos. Era de neînțeles cum putea o persoană, fie ea bărbat ori femeie, să mă găsească atrăgătoare.

În cea de-a treia zi, am colectat un număr record de datorii, după care m-am răsplătit cu o chiflă proaspătă. Se vede treaba că mă pricepeam la afaceri. Exact ca tata. Ar fi fost mândru de abilitățile mele de supraviețuire.

Soarele începea să apună când am oprit la ușa ultimei case de pe listă, aflată pe Rue de Serene, un cartier elegant unde locuiau mulți dintre ambasadorii și politicienii care alcătuiau grosul clientelei lui *madame.*

Am ciocănit și am așteptat. Cafeneaua animată de vizavi făcea vânzare bună. Majoritatea clienților erau înăuntru, la

lumina chihlimbarie a lămpilor, și câțiva, la mesele de pe trotuar, în ciuda vremii friguroase.

A răspuns la ușă un bărbat îmbrăcat cu jiletcă albă. O fi fost majordomul? Era atât de ciudat să văd iar servitori.

— Ce dorești? m-a întrebat.

În spatele lui, în coridorul întunecos, se vedea o siluetă.

— Am venit după o datorie.

— *Madame* Melange? a spus în șoaptă, aplecându-se spre mine.

Am încuviințat din cap.

— Așteaptă aici.

Bărbatul din hol a numărat câteva bancnote, iar servitorul a trecut pe lângă el, îndreptându-se spre partea din spate a casei.

M-am apropiat de pragul ușii și am zărit un bărbat înalt, lat în umeri, cu cămașa descheiată și pieptul dezgolit. Odată ce ochii mi s-au obișnuit cu întunericul, mi-am dat seama că mi-e cunoscut. Nu cumva era bărbatul care ne atacase la conac? Unul dintre cei care ne luaseră prizonieri?

Taras.

Mi-am tras căciula de blană pe frunte. Îmi tremurau genunchii. Dacă mă prăbușeam în fața lui?

S-a oprit din numărat și s-a întors spre mine.

— La ce te zgâiești? m-a întrebat în rusă.

De aproape, părea să aibă o forță incredibilă. Tatuajele, mai cu seamă, mă speriau atât de tare, încât a fost cât pe ce să scap plicurile din mână. Mi-a înghețat sângele în vene la vederea lor. Heruvimii imprimați în pielea lui aurie ca mierea. Îl priveam cum numără banii degajat și simțeam că mă sufoc. Oare el îmi omorâse familia cu mâna lui? Sau îl ajutase pe Vladi?

Aici locuia Varinka. Am lungit gâtul și m-am uitat după Max.

— Intră și închide ușa, mi-a zis Taras, numărând mai încet bancnotele. E frig.

— Mulțumesc, dar rămân aici, am răspuns, cu ochii în pământ, încercând să-mi stăpânesc tremurul din glas.

— Ești rusoaică?

Am încuviințat.

A lăsat capul într-o parte.

— Nu te-am mai văzut la *madame.*

— Mă ocup de finanțe.

Nu-mi recunoștea chipul? Îmi bătea inima mai să-mi sară din

piept. Nu era de mirare că nu mă recunoștea, în halul în care arătam.

— Păcat, a spus, aplecându-se peste masa din hol, cu mâinile în sân și banii într-una din ele. Nu vrei să mai stai?

— Vreau doar să-mi dai banii.

— Ce atâta grabă? a spus, făcându-mi semn să vin mai aproape. Bei o votcă?

— Trebuie să-i duc banii lui *madame* înainte de asfințit. Altminteri, mă…

S-a apropiat și mi-a întins bancnotele.

— Poftim.

I-am înșfăcat și am plecat iute, vârând teancul gros într-un plic, încă năucită de descoperirea făcută. Ajunsesem pe la jumătatea străzii când am auzit ușa trântindu-se în urma mea și am văzut vopseaua neagră scânteind în lumina slabă a amurgului. M-a străbătut un fior rece de ușurare și am iuțit pasul, ca să ajung mai repede la *madame.*

Abia după ce i-am predat încasările din acea seară, ușurată că mi-am îndeplinit sarcina, m-am putut bucura pe deplin. Primisem o recompensă la care nici n-aș fi îndrăznit să visez.

În sfârșit, știam unde să-mi găsesc fiul.

Capitolul 40

VARINKA
1918

Într-o după-amiază din ianuarie, pe când Max era la școală, am dat o fugă la piață, cu *mamka.* Era genul de târg pe care-l vedeai peste tot în Paris, unde vânzătorii de pește și fructe își etalau mărfurile iernatice în coșuri grosolane. Cu toate că se încheiase războiul, oferta era încă redusă și prețurile piperate.

— *Mamka,* poți să te ocupi de Max mâine? Am treabă.

— Nu pot. Am și eu treburile mele.

M-am aplecat peste un pește putred.

— Cinci franci, mi-a cerut negustorul.

Am trecut mai departe.

— Nu se poate să le amâni?

— Lanvin mi-a cerut…

M-am oprit și m-am întors spre ea.

— Lucrezi deja acolo?

— Am început săptămâna trecută.

— Fără să-mi spui?

— *Madame* Lanvin mi-a cerut expres să mă ocup de rochiile cele mai frumoase.

— Deci, nu mai pot conta pe tine să ai grijă de Max?

— Tu ai ales să-l păstrezi. *Madame* mi-a dat de înțeles că, într-o zi, e posibil să mă numească șefa de *departament.* Îți vine să crezi? Cât de repede mi-au recunoscut talentul! Ar trebui să le auzi cum îmi laudă broderiile cu fir de aur.

Am plecat spre acasă cu doar câțiva cartofi murdari în traistă.

— Fii serioasă. Oamenii ăia vor doar să te muncească până te bagă-n groapă. Îmi place să petrec timpul cu Max – ieri am stat toată ziua în parc, ca să învețe să meargă pe patinele cu rotile. Dar, în sfârșit, încep să-mi fac prieteni în Paris. Am nevoie de cineva care să mă ajute cu copilul.

— Ce prieteni? Radimir?

Am tăcut și am tras aer în piept, ca să-mi înăbuș furia.

— Am aproape douăzeci de ani, *mamka.* N-am dreptul să fac și eu ce-mi place?

— Ba da. La fel cum și eu am dreptul de a refuza să mă ocup de copilul pe care l-ai furat, Varinka. Ai putea să-ți găsești și tu o slujbă cât timp Max e la școală. Va trebui să ne plătim singure chiria, după ce plecăm de lângă Taras.

O femeie care-mi părea cunoscută, îmbrăcată cu un palton din pânză gri, a venit spre noi.

— Zina Kozlov? Mă mai ții minte de la Malinov? Sunt Faina, de la magazinul de instrumente muzicale.

Mamka a încuviințat din cap.

— Am auzit că ești cusătoreasă la Lanvin.

— Așa este.

— Și eu tai tipare acolo, marțea. *Madame* Lavin ne-a anunțat că a angajat o femeie uimitor de talentată. Ce coincidență să te întâlnesc pe stradă!

Mamka și-a mușcat buza, ca să-și ascundă zâmbetul.

— Hai să bem un ceai, a propus Faina. Îți povestesc cum e la muncă.

— Acum? a întrebat *mamka.*

— De ce nu? a zis Faina.

Mamka mi-a făcut cu mâna și a plecat cu cealaltă femeie, fără să-mi arunce măcar o privire.

— Distracție plăcută! am strigat după ele, dar era prea absorbită de discuția cu noua ei prietenă, ca să mă audă.

*

Către finalul săptămânii, stăteam la masa din bucătărie și încercam să-l conving pe Max să-și mănânce terciul, în vreme ce *mamka* cosea. Taras ieșise în oraș, așa că ne bucuram de libertate. S-o fi dus la bordel? La vreun cuib de opiomani? Deși încă ne ținea sub supraveghere și mă pândea printr-o gaură din peretele băii, părea ușor distrat și începuse să-și pomădeze părul și să fumeze trabucuri.

Vântul zguduia geamurile în vreme ce *mamka* ținea în poală rochia de satin în nuanța ierbii fragede. Altă sarcină. Aveam senzația că nu mai face altceva decât să coasă și nu-i mai rămânea deloc timp să iasă la plimbare cu mine și cu Max.

Cu degetele ei iscusite, a terminat broderia de mărgele de la gulerul rochiei, vârând acul prin tubulețele argintii și umplând fundalul sclipitor pe care erau așezați trandafirii. Căpătase îndemânare cosând cu fir de aur și argint fețele sfinților pentru biserică. Învățase să folosească ața de mătase într-o singură nuanță și, prin simpla orientare a cusăturilor, crea acea iluzie de lumini și umbre pe un chip.

Lângă ea, se afla un ziar împăturit, pe a cărui primă pagină era fotografia țarului și a familiei sale. De vara trecută, când fusese executat, circulau o sumedenie de povești despre soarta familiei, iar întregul Paris dezbătea fascinat fiecare zvon nou apărut. Chiar fusese toată familia ucisă fără milă? Aproape că nu mă înduram să mă uit la fetele acele în rochii albe din fotografie.

I-am întins lui Max o lingură cu terci.

— Nu poți să mănânci, băiețelul meu cuminte?

Copilul se uita la castron, cu o expresie goală pe chipul palid, și a tușit ușor. La ce s-o fi gândind? De la un timp, părea pierdut în lumea lui și abia dacă mai scotea un cuvânt.

— Ea treia oară când se îmbolnăvește într-o lună, a zis *mamka.*

— Nu-i vina mea că mănâncă doar cornuri și terci.

— Tristețea-i de vină, a zis *mamka,* fără să ridice ochii de la rochie.

M-am aplecat spre ea și am spus în șoaptă:

— Mă îndoiesc că-și amintește ceva… *dinainte.*

— Ba cum să nu-și amintească? Nu vezi că nici acum nu vrea să doarmă-n pat.

L-am mângâiat pe spate. Ce i-am făcut, Doamne, copilului?

— O să-i treacă, am zis.

Mamka și-a văzut de cusut, strângând din buze.

Deodată, mi-a venit cheful să merg la un film cu Radimir. Sau măcar să stăm pe o bancă în parc și să vorbim. Poate chiar să ne sărutăm. Dar nu era chip s-o conving pe *mamka* să aibă grijă de Max.

— Vrei să ieșim la un bistro diseară? Îl luăm și pe Max cu noi.

Acul din mâna *mamkăi* a sclipit la lumina becului de deasupra.

— Am prea mult de lucru. Trebuie să-i duc rochia lui *madame* Lanvin până diseară.

S-a uitat la ceasul de alamă, prins la brâu cu o panglică albastră, primit în dar de la *madame* Lanvin. Cât de repede își dăduse seama de valoarea *mamkăi*!

— M-a numit ajutor de croitoreasă-șefă.

— După așa puțin timp? Dar nu mă surprinde. Cine altcineva mai trudește ca tine?

— Nu-mi vine să cred ce noroc a căzut pe capul meu. *Madame* spune că, din pricina crizei de stofe, tiviturile sunt foarte importante. Pui o bentiță brodată la mânșete sau la tivuri și le lungești cu cât e nevoie. I-am arătat un *cocoșnic* făcut de mine și acum vrea să creeze o întreagă colecție. Moda rusească începe să fie apreciată, Inka. Toți parizienii de seamă cumpără costume de aristocrați ruși și le poartă la baluri. Îți vine să crezi așa ceva? *Madame* spune…

— Se poate să nu mai repeți întruna *„madame* spune”? O să-mi explodeze capul.

— A, era să uit. Am angajat pe cineva. A fost prințesă pe vremuri…

— De ce-ai făcut asta? Oamenii ăștia ne-au aservit atât amar de ani!

— Murea de foame. Nu mai mâncase de câteva zile și e pricepută.

— Tocmai acum, când revoluția face progrese, te-ai găsit să-i ajuți pe Albi?

— Când ai devenit atât de neînduplecată, Varinka? Nu vreau să devin rea doar ca să slujesc o cauză.

S-a auzit o bătaie în ușa din față și m-am dus iute să deschid. S-o fi întors Taras? M-a anunțat că nu vine până dimineață.

Am deschis ușa și am dat cu ochii de Radimir.

— Îmi pare rău că am venit neanunțat, dar merg la serviciu și m-am gândit că vrei să iei puțin aer.

M-am uitat pe stradă și la barul de vizavi, după Taras, dar, cum nu l-am zărit, l-am invitat pe Radimir înăuntru.

— Ești foarte drăguț, am spus.

Și-a scos paltonul și a rămas în jacheta verde-închis, care-l prindea de minune. Își lăsase barbă, și nu-i stătea rău deloc, și își dăduse părul după urechi.

L-am condus în bucătărie. *Mamka* a ridicat ochii de la rochie.

— Ce caută aici?

— A venit să mă invite la o plimbare.

Mamka a vârât acul printr-o mărgea argintie.

— Radimir lucrează la muzeu, *mamka.* Se întâlnește cu…

— Sunt ocupată, Inka. Trebuie să-i duc rochia lui *madame* Lanvin înainte de șase.

Radimir și-a scos pălăria și a înaintat câțiva pași.

— I-o duc eu, *madame.*

Mamka a cusut și ultima mărgea, după care a tăiat ața.

— Nu pot să-ți cer așa ceva. Casa Lanvin e tocmai…

— Cunosc adresa. E chiar în drumul meu. În felul ăsta, te poți ocupa de alte treburi.

Mamka a ridicat rochia în fața ochilor și a verificat broderia.

— Frumoasă lucrătură, a apreciat Radimir. Bunica a fost croitoreasă, dar nu i-au ieșit niciodată din mână asemenea minunății. În mare parte, croia corsete.

Mamka a îndesat niște șervețele pe mânecile rochiei, apoi a împăturit-o într-un dreptunghi perfect.

— Corsetele sunt adevărata dovadă a măiestriei unei cusătorese. Doar cele mai pricepute le pot realiza bine.

— Era o femeie tare plăcută. M-a plimbat prin toate muzeele din Rusia. Tot ce știu despre artă am învățat de la ea. Dacă nu era ea, n-aș fi avut acum slujba pe care o am.

Mamka a învelit rochia în muselină albă și a legat-o cu nelipsita-i panglică.

— Cu ce anume te ocupi mai exact?

— Colaborez cu acele muzee de care tocmai am pomenit, ca să protejez arta poporului rus. Acum lucrez la Luvru, în calitate de consultant la o restaurare.

Mamka nici nu catadicsea să se uite la el.

— Am fost acolo de trei ori. Mă inspir din picturile olandeze pentru broderiile mele.

Radimir s-a aplecat ușor de la brâu.

— Îți spun un secret. Urmează să se deschidă o nouă expoziție de textile la muzeu. Unele chiar din secolul al VII-lea. Broderii superbe, care n-au fost niciodată expuse.

— *Madame* Lanvin e o mare admiratoare a creațiilor somptuoase.

— Dacă dorești, cred că pot aranja să fiți primite amândouă într-un tur privat al expoziției.

Mamka i-a aruncat o privire furișă.

— N-aș vrea să te deranjez.

— Nu-i niciun deranj. Se rezolvă, a spus Radimir, întinzându-i mâna. Mă simt onorat să duc eu pachetul, doamnă Pușkinski.

Mama i-a strâns mâna.

— Poți să-mi spui Zina. Nu vrei să-l însoțești și tu, Inka? Mergeți și distrați-vă. Eu și Max o să petrecem seara împreună.

•

Când am auzit-o pe *mamka* că se oferă să aibă grijă de Max, am plecat amândoi ca din pușcă. După ce am lăsat pachetul la *madame* Lanvin, i-am spus lui Radimir:

— Nu vreau să stăm închiși într-un restaurant. Vreau să cutreier prin Paris.

Nu-mi venea să cred cu câtă iscusință reușise să intre în grațiile mamei. Mă dureau fălcile de atâta râs. Arsura de pe obraz începea să se estompeze. Era minunat să fii tânăr și liber.

Radimir a zâmbit și m-a luat de mână.

— Mai întâi, vreau să-ți arăt ceva.

Am coborât la metrou și, după o scurtă călătorie și o discuție cu un paznic somnoros, am ajuns într-o sală întunecoasă din Luvru, în fața unui tablou cam de aceeași înălțime cu mine, prins într-o ramă aurie, groasă.

— Toate tablourile astea nu fac altceva decât să stea atârnate pe perete? am întrebat.

— Uneori, sunt trimise și la alte muzee, dar, în cea mai mare parte a timpului, stau aici și oamenii le pot admira contra cost.

Azi, am cam ars gazul de pomană pe-aici. Uită-te cât de bine îți seamănă.

A arătat spre o pictură care o înfățișă pe Psyche, a cărei rochie îi era căzută la picioare, dezvăluindu-i trupul gol, în vreme ce un frumos Cupidon înaripat se pregătea să o îmbrățișeze.

— Seamănă, într-adevăr, cu mine. La față, chiar și la…

Am tăcut, simțind că îmi ard obrajii.

Radimir a zâmbit.

— Nu te sfii. Îți seamănă la corp, nu? E superbă. Vezi fluturii de deasupra capului ei? În greaca veche, la „fluture” se spune tot „psyche” și înseamnă suflet.

L-aș fi putut asculta pe Radimir o noapte întreagă, vocea lui aproape șoptită, în sala aceea întunecoasă, luminată doar de luminițele tablourilor. Tata l-ar fi plăcut enorm.

Am întins mâna ca să ating tabloul.

— Zici că aripile lui Cupidon sunt adevărate.

Radimir m-a prins de mână.

— Tablourile suferă dacă le atingi. Dar le poți admira cât dorești. Îi observi privirea? Tânăra prințesă tocmai a primit primul sărut. Crezi că i-a plăcut?

Psyche părea uimită, dar dornică de mai mult.

M-am foit stânjenită, și podeaua din lemn a trosnit sub picioarele mele.

— Cred că da.

Radimir m-a privit în felul lui serios, apoi m-a tras lângă el.

— Acesta a fost primul semn că se iubesc.

L-am respins.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat, ținându-mă de mâini.

— Nimic, dar nu știu…

— Să *săruți*?

Radimir a dat capul pe spate și a pufnit în râs, hohotele lui reverberând în sala pustie.

— Îți faci prea multe griji, Varinka. Uite cum a sărutat-o Cupidon pe Psyche. M-a tras la pieptul lui și și-a lipit buzele de fruntea mea. N-ai de ce să te sperii.

Am ridicat capul și l-am sărutat pe gură. Îl simțeam cum zâmbește în timp ce mă sărută, iar buzele îi erau calde. M-am stăpânit și l-am lăsat pe el să vină la mine.

S-a tras înapoi, cu un zâmbet larg pe față.

— Ești o elevă grozavă, Varinka. Te-am învățat bine.

•

În seara aceea, chiar am cutreierat amândoi prin Paris, aproape uitând de frigul de afară. De pe Champs-Elysées, am luat-o pe Pont Alexandre, apoi prin Place de la Concorde, până când am ajuns la ușa casei mele.

Radimir mi-a dezmierdat obrazul cu degetele.

— Data viitoare, mergem la Luna Park. Abia aștept să-ți arăt montagne russe-ul și, în curând, o să-și întrerupă activitatea sezonieră.

— Aș fi onorată.

— Te-ai transformat într-o adevărată pariziancă, domnișoară Varinka.

M-a sărutat pe obraz și a plecat.

Am rămas pe treptele casei și m-am uitat după el. Cât de norocoasă eram!

În clipa în care m-am întors să descui ușa, am zărit o luminiță. Licărul unui trabuc pe celălalt trotuar. M-am chinuit să deslușesc ceva prin beznă și am zărit capul și umerii lați ai lui Taras. Se întorsese deja? Sigur mă văzuse în compania lui Radimir. Sărutul pe obraz. O să mă certe?

Am intrat iute în casă. Nu voiam decât să îl iau pe Max și să mă încui în dormitor. Iar, de acum încolo, nu trebuia să-mi mai dau întâlnire cu Radi acasă la noi.

Capitolul 41

ELIZA
1918

După ce am debarcat la Le Havre și am intrat în Parisul devastat, am văzut de la geamul mașinii închiriate cartiere întregi pline de clădiri și prăvălii năruite. Parizienii sfidau gerul de decembrie și se preumblau printre gropile lăsate de bombe, ca și când era un lucru normal.

Șoferul ne-a aruncat o privire în oglinda retrovizoare.

— E și președintele american aici. Woodrow Wilson.

— Știu cum îl cheamă pe președintele nostru.

— A venit să ia parte la negocierile de pace de la Versailles.

— Au vuit toate ziarele pe tema asta, mulțumim.

— Trebuia să vedeți cum l-a aclamat mulțimea. A fost cazat în clădirea Primăriei.

Am trecut pe lângă piramida de tancuri de pe Champs-Elysées.

— Fiecare dintre ele a fost adus acasă de pe tărâmul morților, a spus șoferul.

Până la momentul acela, Franța pierduse peste două milioane de bărbați în război, așa că majoritatea locuitorilor erau femei, multe dintre ele în haine de doliu.

Abia așteptam să mă văd în apartamentul nostru din Rue Saint-Roch. Aveam atâtea de rezolvat, ca să-i găsesc pe Merrill și pe Sofia.

Când am ajuns, menajera noastră, eleganta *madame* Solange, m-a întâmpinat la ușă cu o îmbrățișare călduroasă.

— Bun venit, dragă Eliza! Ce mai face mama dumitale?

Deși era cam de-o seamă cu Peg, *madame* Solange era deja căsătorită cu îngrijitorul nostru și ținea la locuința noastră ca la propria casă.

Era o senzație minunată să intru în apartamentul frumos, pe care îl cumpărasem împreună cu Henry imediat după nuntă. Am tras în piept parfumul plăcut de lămâie și ceară de parchet, pe care doar în Franța îl regăseai. Bătrâna locuință era inundată de lumina ce pătrundea prin ferestrele mari și se reflecta în dușumeaua lustruită din lemn de carpen.

Am intrat în salon și am admirat lambriurile pastelate și obiectele pe care eu și mama le descoperiserăm la diverse talciocuri și magazine de antichități, biroul și comoda Ludovic al XVI-lea, draperiile din pânză, ușor decolorate, dar, altminteri, în stare impecabilă.

— E foarte bine, mulțumesc. S-a bucurat nespus că ai scăpat nevătămată din război.

I-am înmânat darul din partea mamei.

— Chiar aveam nevoie de săruri de baie, a spus *madame* Solange, zâmbind. Mulțumesc.

— Apartamentul arată minunat, *madame.*

Geamurile luceau de curățenie, doar un ochi era crăpat.

— Mulțumesc. Ne confruntăm cu multe lipsuri. Săpunul, de pildă, nu găsești *Savon de la Tulipe* în tot orașul.

— Și cum speli?

— Cerșesc și eu câte o bucățică de săpun de mâini pe unde-apuc, a spus *madame,* apropiindu-se de mine și punându-mi o mână pe braț. Tata mi-a spus că, atunci când a venit în vizită, te-a căutat o rusoaică.

M-a trecut un fior. Să fi fost Sofia?

— Cum arăta?

— Mi-a spus doar că era murdară, cel mai probabil, o cerșetoare. Nu i-a spus cum o cheamă și, din cauza asta, a bănuit-o că nu venise cu gânduri curate. Am încercat să aflu mai multe de la el. Ce vârstă avea. Culoarea părului. Dar l-a cam lăsat vederea.

— E posibil să fi fost prietena mea, Sofia.

M-am prăbușit pe canapea; îmi simțeam ochii obosiți din pricina diferenței de fus orar și eram profund dezamăgită la gândul că pierdusem ocazia de a mă întâlni cu ea. Fusesem la un pas de a o regăsi.

— Cea de la Brillantmont? a întrebat *madame* Solange. O țin minte.

— E firesc să fi arătat ca vai de lume după ce bătuse drumul din Rusia până aici.

— Îmi pare nespus de rău.

Mi-am recăpătat cumpătul.

— Am multă treabă. Trebuie să găsesc un prieten. Între timp, dacă femeia mai trece pe aici…

— Mă îndoiesc. Tata s-a purtat tare urât cu ea. Îmi cer scuze.

— Dacă, *totuși,* trece pe aici, te rog să-i oferi tot sprijinul. Chiar dacă nu e Sofia, poate că e cineva care-mi poate da vești despre ea.

M-am dus în dormitor, ca să-mi schimb hainele și să pornesc în căutarea lui Merrill și a Sofiei. Aveam o presimțire că sunt amândoi la Paris. Unde anume, asta rămânea de văzut.

•

Am plecat în căutarea lui Merrill, gătită în haine mov, atât cât îmi permitea buna-cuviință, abia reușind să-mi stăpânesc bucuria de a păși din nou pe străzile pariziene. Mă îndrumase oare corect intuiția? Aveam să-l găsesc pe Merrill la Grand Palais? După îndelungi cercetări, ajunsesem la concluzia că acolo ar trebui să fie, locul unde erau aduși și îngrijiți răniții imediat după izbucnirea războiului. M-am pregătit sufletește

pentru veștile pe care urma să le aflu.

Grand Palais, galeria de arte frumoase, rămasă în urma Expoziției Universale din 1900, era situată pe Champs-Elysées, la mică distanță de apartamentul mamei. Am pornit iute spre clădirea masivă; avea o cupolă impresionantă de sticlă, în vârful căreia flutura tricolorul, în bătaia vântului nemilos.

Am pătruns în sala principală și m-am oprit, uluită de dimensiunile colosale ale clădirii în care, pe vremuri, mama mă dusese să asist la un spectacol ecvestru, și care acum se transformase într-un uriaș spital ticsit de bolnavi. Doctorii, infirmierele și vizitatorii alergau dintr-o parte în alta, iar soldații convalescenți se vânzoleau prin mulțime.

Un gard maro, a cărui margine superioară era zimțată, de parcă fusese decupată cu o foarfecă gigantică, împrejmuia o întreagă tabără de corturi, cărora le zăream doar acoperișurile. Pe o pancartă agățată sus pe perete scria: *Atelier du Blessé Franco-Américain.* „Atelierul răniților”. Ce mod inspirat de a descrie acest loc tragic și, totuși, minunat!

M-am luat după niște pacienți în direcția galeriilor, am traversat câteva încăperi în care soldații suferinzi stăteau întinși pe paturi de fier, de spital, aliniate sub tavanele înalte, și alte încăperi unde doctorii îi ajutau pe pacienții să-și pună trupurile în mișcare prin intermediul unui sistem de scripeți fixat pe un perete. Am trecut pe lângă mese lungi la care femeile coseau așternuturi și fețe de pernă. Mă uitam după părul negru al lui Merrill și cercetam cu atenție chipurile răniților.

O femeie brunetă, în rochie albă cu guler înalt și cu geantă din piele a cărei baretă o avea petrecută peste piept, a trecut în viteză pe lângă mine, cu o planșetă în mână.

— Scuză-mă, soră. Știu că ești ocupată, dar caut un pilot american…

— Sunt terapeut, nu infirmieră, mi-a răspuns, fără să se oprească. Americanii nu mai sunt aici. Au fost urcați în ambulanțe și mutați acum câteva săptămâni.

Am alergat după ea.

— Dar pe pancartă scrie Franco*-Américain.*

— Am avut mulți americani aici, cât încă se dădeau lupte, dar au fost transferați după ce s-a încheiat războiul. Au mai rămas doar câțiva britanici, dar și ei pleacă azi.

— E posibil să fie în spatele gardului?

— Acolo e zona de operații. Dar și asta se va închide în curând. Suntem centru de recuperare acum.

— Te poți uita în registre, te rog?

— Nu mai înregistrăm decât pacienți francezi. Americanii răniți au fost trimiși de aici către alte centre și, de acolo, acasă, sau, din nefericire, la Cimitirul american. Nu vreau să mi-o iei în nume de rău, dar cauți acul în carul cu fân.

— Am bătut atâta drum…

— Îmi pare rău, *madame.* Suntem extrem de ocupați. Trebuie să eliberăm spațiul cât mai curând, ca să se poată organiza din nou expoziții aici. Încearcă la Crucea Roșie. Sau la Spitalul american din Neuilly.

Nici nu trecuse bine de ora amiezii, și mă simțeam deja profund descurajată, iar acul din carul cu fân se lucea tot mai mic.

•

Deși puține taxiuri, am reușit, într-un final, să opresc unul vechi și ruginit. Am luat-o pe Champs-Elysées, pe lângă Arcul de Triumf, și pe sub poarta de intrare în suburbia Neuilly, am părăsit astfel, oficial, Parisul, și am oprit la Spitalul american, găzduit într-o fostă școală.

Imediat ce am coborât din taxi, am rămas șocată de dimensiunile clădirii. Avea cinci etaje și o curte cu pietriș, unde stăteau înșirate o mulțime de ambulanțe Ford, cu emblematica cruce roșie pe portiere. Șoferii meșchereau de zor sub capote. Cum o să-l găsesc pe Merrill în ditamai clădirea?

Nici n-am intrat bine, că mi-a ieșit în întâmpinare o soră medicală, cu fața rotundă, rochie albă și bonetă.

— Cu ce te pot ajuta?

Era atât de ciudat să aud franceza vorbită cu accent american.

— Am venit să verific dacă aveți un pacient pe nume Richard Merrill.

Sora medicală s-a uitat pe listă. M-am tras într-o parte, ca să-i fac loc unui îngrijitor care conducea un șir de pacienți. Fiecare bărbat era bandajat la ochi și se ținea de umărul pacientului din față.

— Îmi pare rău, dar nu-i găsesc numele, a spus femeia, ridicând ochii.

— Ești drăguță să mai verifici o dată? Am bătut drum lung ca

să ajung aici. A fost la unitatea din Aford, Cher France.

— Avem peste șase sute de oameni aici, *madame.*

— Pilot. Richard Merrill.

— Merrill Richards ai spus.

— N-am spus asta, dar…

— L-am găsit. Merrill. E printre cei mai căutați. Firește, mulți dintre domnii de aici au vizitatori. Uneori, fetele din oraș trec să-i salute. Să-i mai…

— Ești sigură că e același Merrill pe care-l caut? Richard Merrill din New York?

— El e. A fost doborât cu avionul aproape de Saint-Souplet, dar a supraviețuit, bietul de el. Dacă nu mă înșel, a fost capturat de nemți și a ajuns la noi după un schimb de prizonieri. Sper că nu te aștepți să vorbești cu el. Încă nu-i în apele lui. Desigur, mulți dintre pacienții noștri au suferit. Avem saloane întregi de *gueule cassées,* soldați cu răni faciale grave. A dus o mână la gură și a continuat în șoaptă: îi sfătuim pe vizitatori să vină cu un lighean de acasă, în caz că… știi la ce mă refer…

Cum de aveam eu norocul să dau numai peste guralivi, *moulins à paroles,* cum i-ar fi numit mama?

— Îmi cer scuze că te întrerup, dar se poate să mă conduci la domnul Merrill?

— Din păcate, e imposibil. Mai e puțin și programul de vizită se încheie. Bolnavii au nevoie de odihnă. Cei mai mulți ar dormi zile în șir dacă nu i-am trezi ca să le dăm tratamentul și să-i hrănim. Revino mâine.

Am pornit în direcția saloanelor.

— Nu durează mult. Am venit tocmai de la New York pentru asta.

Sora medicală mi-a barat calea.

— Iubesc New York-ul, chiar dacă oamenii de acolo sunt ușor cam insolenți pentru gustul meu. Eu sunt de fel din Wisconsin…

Deodată, o trupă de vreo zece muncitori în uniforme kaki, conduși de o soră medicală în uniformă albă, scrobită, au intrat și au trecut vijelios pe lângă noi.

Sora medicală s-a oprit brusc și a întins mâna spre mine, obligându-i și pe ceilalți să se oprească.

— Eliza?

Abia după câteva clipe, am recunoscut-o drept prietena mamei, doamna Belmont, fostă William K. Vanderbilt, care

divorțase și se recăsătorise.

— Doamnă Belmont! Mă bucur să te revăd.

— Ce mai face scumpa ta mamă?

Își păstrase tonul calm și demn, deși era departe de New York și de faimoasele ei baluri costumate.

— Mama e…

— La cine ai venit în vizită?

— La un prieten pilot.

— În ce salon e? a întrebat-o pe sora medicală.

— Philadelphia, a răspuns aceasta, uitându-se pe listă.

— Vino cu noi, mi-a spus doamna Vanderbilt. Mergem în aceeași direcție.

Am urmat-o în pas rapid.

— Reușim să întreținem saloanele din donațiile pe care le primim de la diverse orașe și state. De-asta o să le vezi numele pe uși. Boston. Chicago. Rhode Island.

Mă chinuiam să țin pasul cu ea și să arunc câte o privire prin camerele înalte, cu paturi albe, podele și pereți imaculați.

— Îmi pare rău pentru aviatorul tău, Eliza. Dar poți sta liniștită, primește cele mai bune îngrijiri aici. Toate infirmierele noastre sunt americance de familie bună. Sunt repartizate câte două pe salon, plus un îngrijitor bărbat.

Îmi stăpâneam cu greu emoțiile.

Pacienții pieptănați și spălați din saloane ne zâmbeau de la distanță.

— Eu sunt președinta personalului auxiliar, dar avem americani din toate clasele sociale. Directori de bănci care înfășoară bandaje. Vorba proverbului: „Omul sfințește locul”.

— Ce fel de răni tratați?

— Orice rană sau suferință. Intoxicații cu gaz, care provoacă orbire. Cangrene, degerături, răni provocate de șrapnel și gloanțe.

Doamna Vanderbilt m-a condus la salonul Philadelphia.

— Am ajuns, scumpo, mi-a strigat peste umăr și și-a văzut de drum. Nu ezita să mă cauți, dacă ai nevoie de ceva.

Salonul părea imens, înțesat de paturi metalice, aliniate pe lângă pereți, unele prevăzute cu un sistem de scripeți pentru a menține ridicate brațele ori picioarele răniților. În mijlocul încăperii, stăteau câteva mese drăguțe, lungi și înguste, tipic franțuzești, pline cu sticle de vin și o supieră rămase de la

prânz. Era evident că orice pacient capabil să se țină pe picioare și să ajungă la masă se bucura de tradiționalul prânz franțuzesc, cel mai bun leac pe care ți-l putea oferi un spital.

Camera îți crea o senzație liniștitoare, datorită pereților și pijamalelor bej, minunatei lenjerii franțuzești și luminii difuze ce pătrundea prin ferestrele mari. Vizitatorii stăteau adunați în jurul câtorva paturi, iar infirmierele, energice, dar vesele, vegheau asupra bolnavilor. Majoritatea erau proaspăt bărbieriți, iar la capătul fiecărui pat stătea atârnată o plănșetă cu numele pacientului scris cu litere groase.

O soră se plimba printre paturi și lovea cu un ciocan cu capete din cauciuc în cutiuța cu clopoței pe care o ținea în mână, anunțând sfârșitul programului de vizită.

M-am uitat după Merrill. Un bărbat cu mustață, îmbrăcat în alb, cu o vestă din pânză, șifonată, încheiată în față, stătea în picioare, lângă masă.

— Mă poți ajuta, domnule doctor?

— Eu, doctor? Eu sunt bucătarul.

Am zâmbit. Doar în Franța ți se putea întâmpla asta.

— Caut un bărbat pe nume Richard Merrill.

A strâns din buze.

— Hm. Infanterie?

— Nu, aviație.

— A, da. Îl știu pe Merrill, a spus, arătând spre capătul salonului spațios. E chiar în capăt. Prietenul lui i-a agățat steagul Americii deasupra patului.

Am traversat camera, cu pași tot mai grăbiți, fremătând de emoție și legănându-mi mâinile pe lângă corp, ca să-mi usuc palmele transpirate.

Am ajuns la capătul coridorului și am văzut în depărtare un pat lipit de perete; un steag cu steluțe și dungi era întins deasupra lui.

Merrill.

M-am dus repede într-acolo. Abia așteptam să-l văd.

Când m-am mai apropiat însă, am simțit că mă sufoc. De ce nu mă mai ascultau picioarele? M-am oprit în mijlocul salonului, împresurată de vizitatori, și am zăbovit câteva clipe, ca să-mi revin din năuceală.

Nici în cele mai urâte vise nu mi-am închipuit că o să mă întâmpine o priveliște atât de cumplită.

Capitolul 42

SOFIA
1918

Seara, după muncă, pândeam casa unde-l întâlnisem pe Taras, în speranța de a-mi vedea fiul. De fiecare dată însă, m-am ales doar cu picioarele degerate. Poate că erau deja acasă la ora aceea. Dacă Max mergea la școală, sigur ieșeau dimineața, dar atunci eu plecam după bani, căci era cel mai bun moment să îi găsesc pe oameni acasă.

Dar, chiar dacă reușeam să-mi recuperez copilul, ar fi fost protejat alături de mine? Îmi trebuia o locuință liniștită și bani suficienți pentru mâncare. Oare aș fi găsit mai mult sprijin la comunitatea de refugiați ruși din Rue Daru? Poate că mă putea ajuta cineva de acolo.

Spre sfârșitul unei după-amiezi, după ce i-am predat încasările lui *madame* Melange, am pornit către Rue Daru. Ardeam de nerăbdare să văd locul unde se adunau și se regăseau numeroși ruși. Câștigam încă foarte puțini bani și trăgeam nădejde să-mi fac relații acolo, care să mă ajute să-mi găsesc o slujbă mai bună și cazare în cadrul comunității.

Am luat-o pe un drum ocolit, ca să trec pe lângă prăvălia mea preferată de dulciuri. À la Mère de Familie, cel mai vechi magazin de dulciuri din Paris. Nu aveam bani de bomboane, dar nostalgia m-a atras într-acolo. De câte ori mersesem cu mama acolo și plecaserăm cu sacoșele doldora de ciocolată și bomboane?

M-am oprit în fața prăvăliei de pe colț, văruită în verde-închis, și am admirat produsele din vitrină. Cu toate că războiul redusese drastic oferta îmbelșugată, preferatele mele, *les Anis de Flavigny,* niște bomboane ovale, în cutiuțe metalice, încă erau expuse în grămăjoare ordonate. Apărute în 1591, aceste delicatese catifelate care ți se topeau în gură, migălos presărate cu semințe de anason și mai multe straturi de sirop de zahăr, erau favoritele mamei și ale mele.

Am intrat în prăvălia unde m-a învăluit un parfum delicios de unt, zahăr și izmă. Totul era neschimbat: în fund, cabina de

sticlă în care proprietarul înregistra vânzările în bătrâna casă de marcat, dalele alb-negre ale podelei, pe care stătea scris numele magazinului, etajerele și măsuțele pe care erau expuse bomboane și flori de marțipan.

Câțiva cumpărători se învârteau în jurul vitrinelor, iar vânzătoarele în halate albe îi ajutau să aleagă ciocolate, așa cum făceam și eu cu mama pe vremuri. O să-și mai amintească oare proprietarul de mine? Sigur nu, ținând seama de starea jalnică în care ajunsesem.

Am găsit cutiuțele cu *Anis de Flavigny* și am dus una la nas. Deși vagă, mireasma de lemn-dulce îmi lăsa gura apă…

— Hei, tu! mi-a strigat una dintre vânzătoare, venind iute spre mine, cu o privire furioasă, ca un polițist care prinde un hoț. Ce faci acolo? Alea sunt pentru clienți.

— Mă uitam doar, *madame.*

— Uită-te de afară, mi-a răspuns, smulgându-mi cutia din mână.

— Unde este *monsieur*?

— Nu e treaba ta. Dă-i drumul de-aici.

M-a împrâncit afară, ferindu-se să pună mâna pe haina mea din blană de câine, și a trântit ușa după mine.

Am luat-o la fugă, cu lacrimi în ochi, capul plecat împotriva vântului și sufletul sfâșiat de dorul mamei. Ce m-ar sfătui acum, când am pierdut totul? Copilul. Familia. Averea. Cu siguranță, n-ar suporta să mă vadă că-mi plâng de milă. Mi-ar spune, probabil, să țin capul sus, unul dintre leacurile ei favorite, și mi-ar recita un proverb japonez, bunăoară: *Mai bine să fii un cristal spart decât un olan pe un acoperiș.*

Am zâmbit la gândul acesta și am mers mai departe, cu aceste vorbe în minte.

*

A fost cale lungă până în Rue Daru și foarte frig; regretam amarnic că nu îmi luasem haina de blană. Am trecut prin dreptul unui cort ridicat pe trotuar, pe care scria *Marchand de Cheveux.*

Negustor de păr.

Oare aici o fi venit și Oksana?

Era o atmosferă plăcută în cortul mititel, încălzit de un reșou. Înăuntru, se găseau un taburet și un birou pe care proprietarul ținea o trusă neagră de cosmetică, plină cu ustensile necesare meseriei lui. Mi-a venit în întâmpinare de cum am intrat.

Negustorul era un bărbat cărunt, îmbrăcat cu un halat albastru, prins cu o curea la brâu, pantaloni gri-gălbui și pălărie neagră, de fetru, cu boruri largi. Prinsă cu o panglică de curea, îi atârna o imensă foarfecă de alamă.

— *Bon soir, madame.* Dorești să cumperi sau să vinzi?

— Doar mă uit.

— Mă numesc René Carville. Dacă vinzi, te pot plăti în haine ori argint.

M-am apropiat de pereții cortului, ca să examinez împletiturile de păr, de toate culorile și lungimile, o veritabilă expoziție de meșe care puteau înfrumusețea coafura unei femei. Pe micul birou, stăteau trei capete din lemn care purtau peruci bărbătești. Lângă taburet, se afla un coș cu gheme de păr de toate nuanțele.

Mi-am încălzit mâinile la reșou, iar negustorul a desprins o șuviță de păr negru și lucios de pe perete.

— Dacă ai nevoie de o plasă de păr, părul chinezesc e cel mai potrivit. A luat o meșă roșcată de pe perete și a dus-o la nas. Recunoști ușor părul scoțian după mirosul de whisky.

Mi-a întins-o să o miros, dar m-am ferit.

— Locul fals e la mare căutare acum. Domnii preferă părul lung, dar, cum sunt în vogă tunsorile scurte, toată lumea vrea coc fals, a spus, apoi s-a aplecat spre mine. Cumpăr și părul căzut – părul care rămâne pe perie, după ce te piepteni. Dar nu cumpăr niciodată păr de la morți.

— Ce ușurare!

Am dat să ies.

Negustorul a venit după mine.

— O clipă, *madame.* Se poate să-ți desfaci părul? Doar îți fac o ofertă, nu ești obligată s-o accepți.

M-am oprit, curioasă să aflu cât aș obține pe el. Mi-am scos cele cinci agrafe și l-am lăsat să cadă până la brâu. Mă încerca un straniu sentiment de mândrie, știindu-mi părul admirat de bătrânul acela. Doamne, cât decăzusem!

Și-a desfăcut centimetrul și mi-a strâns părul la ceafă.

— Gros cât coada de cal. Textură bună. Aproape nouăzeci de centimetri. Nu-i la fel de grozav ca al de cea mai bună calitate – păr complet natural de italiancă tânără. Ăsta costă cel mai mult.

Un bărbat chipeș a intrat în cort, împingând prelata cu capătul argintat al bastonului. Purta haină de vigonie și joben, iar gulerul

și manșetele scrobite scoteau un pârâit la fiecare mișcare.

Negustorul și-a scos pălăria și a făcut o plecăciune adâncă.

— *Monsieur.*

Bărbatul a arătat către peruci.

— Ca de obicei, a spus în franceză, cu un pronunțat accent belgian. Și, de data asta, nu te zgârci.

S-a apropiat de mine și mi-a studiat părul.

— Cât vrei pe el? Mi-a luat o șuviță și a frecat-o între degetul mare și arătător. Exact ca al mamei. Până și nuanța e aceeași.

Cât o fi fost dispus să plătească? Destul de mult, judecând după bastonul elegant.

Negustorul și-a trecut degetele prin părul meu.

— Ăsta e, într-adevăr, deosebit. Părul rusesc e dintre cele mai bune.

— Îți dau șapte sute de franci. Niciun ban mai mult.

M-am tras un pas înapoi, nevenindu-mi a crede. O avere! Puteam renunța la slujba de la bordel ca să-mi dedic timpul căutării lui Max. Și să mănânc pe săturate. Dar nu îmi tunsesem niciodată părul, ci doar îl mai îndreptam din când în când. Cum ar fi fără el?

Negustorul părea deopotrivă uimit de ofertă.

— Ce spui, *madame*?

Bărbatul și-a scos pălăria, s-a aplecat spre mine și mi-a șoptit, suflându-mi în nas respirația duhnind a coniac:

— Te-am văzut pe Rue Chabanais.

M-am tras în spate.

— Nu-i adevărat, *monsieur.*

A venit după mine.

— Și dumneata ești prințesă? Toate rusoaicele din oraș pretind că sunt fețe regale.

I-am studiat peruca de nuanță cafenie, ca a aripilor de măcăleandru, presărată cu fire sure. În ciuda talentului incontestabil al lui René, părul de pe capul bărbatului semăna cu un animal mort.

Negustorul și-a desfăcut foarfecă de la brâu.

— Trecem la treabă?

Bărbatul mi-a aruncat o privire respingătoare.

— Vezi să nu aibă păduchi.

— Eu, *păduchi*?! am exclamat, înroșindu-mă la față.

— Judecând după miros, nu ți-ai mai schimbat hainele de-o

lună, a spus bărbatul, trecându-mi palma peste părul care-mi atârna pe spate. Dar e drept că-mi plac mirosurile mai înțepătoare.

— *Monsieur,* a zis negustorul.

— Taci, René. Sunt în plină negociere.

I-am pus ambele mâini pe piept și l-am îmbrâncit, deranjându-i puțin peruca de pe cap.

— Desfrânatule! Prefer să merg singură la cimitir și să mor decât să-ți vând ție părul meu.

Am ieșit din cort, strângându-mi haina din blană de câine pe lângă corp, cu părul despletit fluturând în vânt.

— *Târfă* rusoaică, a strigat bărbatul după mine.

— *Porc* chel, i-am aruncat peste umăr.

Chiar și în urechile mele, cuvintele sunau caraghioase.

Am pornit iute spre Rue Daru, tremurând de furie. De ce lăsasem ca nervii să-mi întunece judecata? Îmi scăpase printre degete o adevărată avere. Nu-mi rămânea decât să muncesc din greu și să găsesc metode mai ieftine de a-mi recupera fiul.

•

În scurt timp, am simțit miresmele din Rue Daru. Carne de vită, varză și mărar. Pâine neagră, proaspătă, preferata mamei. Mi s-a strâns stomacul simțind mirosul de drojdie. Am cotit pe Rue Daru, o stradă scurtă, și m-am trezit deodată într-o mare de oameni care nu vorbeau franceză, ci rusă.

Când mi-au apărut în față turlele aurii ale catedralei Sf. Aleksandr Nevski, m-am oprit pe trotuar, cuprinsă de un puternic sentiment că mă aflu acasă. Mi-am prins părul și m-am uitat la chipurile celor care se perindau pe stradă. Chipuri de ruși.

Am luat-o la fugă spre catedrala maiestuoasă, ale cărei domuri aurite, trei la număr, scânteiau în razele soarelui. Țarul Aleksandr, bunicul lui Nicolae al II-lea, ajutase la clădirea acesteia. Sânge din sângele meu.

Am urcat repede treptele și am intrat în catedrala caldă, adăpostită și primitoare. M-a întâmpinat parfumul de tămâie, specific bisericilor ruse, dulceag și aromat, iar altarul impozant se înălța sub un candelabru pe șase rânduri, atârnat de magnificul dom pictat. Am ciulit urechile, încercând să deslușesc zgomotele fabricii de păpuși de la subsol. Orice activitate s-ar fi desfășurat acolo era extrem de tăcută.

Am ieșit, am coborât treptele care duceau în criptă și am bătut la ușă.

O femeie a crăpat puțin ușa.

— Ce dorești?

— Mă numesc Sofia…

— Cine te-a trimis?

— O fată pe nume Oksana.

Femeia a împins ușa.

— Vino altă dată.

Am vârât gheata între ușă și toc, ca să nu o închidă.

— Vă sunt prietenă.

— Dumnezeule mare! Bine, fie. Intră mai repede, a zis femeia.

După ce m-am obișnuit cu întunericul, am deslușit cripta în centrul căreia se înălța o coloană din care porneau mai multe bolți pictate cu imagini de sfinți. Camera era plină de mese, iar pe bănci se înghesuiau o mulțime de femei, fiecare concentrată asupra sarcinii sale. Le străluceau fețele în lumina lumânărilor în timp ce coseau sau pictau lemnul cu pensulele. Unele stăteau aplecate peste niște covorașe prinse de nenumărate mosoare din lemn și împleteau dantelă. Mirosea a ceară de lumânare, a terebentină și a sudoare.

Am traversat sala și am trecut prin dreptul unui băiețel, nu mai mare de șase ani, care ședea desculț pe o bancă și ținea în mâini un mosor ceva mai simplu, prins de fire de bumbac, în vreme ce o femeie stătea aplecată peste el.

— Eu sunt doamna Zaronova. Cauți de lucru? Plătim doar câteva centime.

Era o femeie înaltă și brunetă, cu o atitudine destul de severă.

— Nu mă așteptam să găsesc o activitate de asemenea amploare, am zis.

Doamna Zaronova s-a umflat în piept.

— Avem peste o sută de lucrătoare.

— Și ce liniște e!

— Nu au voie să vorbească. Afectează productivitatea.

M-am apropiat de bănci. Femeile, cele mai multe numai piele și os și îmbrăcate în haine murdare, își vedeau în tăcere de treabă.

— E foarte frig aici.

— Focul costă.

— Le hrăniți?

— Când reușesc să găsesc de mâncare și numai după ce-și îndeplinesc norma. Cincizeci de păpuși. Trei fețe de pernă din dantelă.

— *Cincizeci* de păpuși? Pentru cinci centime? Cu banii ăștia, nu cumperi nici măcar o pâine. Muncesc și copii aici?

— Cin' te crezi să mă iei la rost? Aici, cel puțin stau la adăpost și au un loc unde să facă ceva util. Din cauză că mulți francezi au murit pe front, bărbații ruși își găsesc de muncă, dar pentru femei nu-i așa ușor.

Am trecut pe lângă mese și pe lângă un grup de dantelărese care jonglau cu mosoarele de lemn și se opreau doar ca să introducă câte un ac de argint. Ici-colo, vedeai femei adormite pe bănci.

— Nu vă permiteți să instalați lumină electrică? Luați măcar hârtia aia neagră din geamuri. O să-și distrugă vedere, lucrând la lumânare.

— Văd că nu pricepi cum stau lucrurile. Nu putem aprinde lumina, ca să nu fim descoperite. Comuniștii supraveghează toate casele și locurile de muncă, să vadă dacă apar modificări sau îmbunătățiri. S-au infiltrat în toate organizațiile care susțin aristocrația rusă. E posibil să existe spioni printre noi chiar în momentul ăsta. Toți trăim cu frica-n sân.

— Frică de ce?

Femeia și-a trecut degetele prin păr.

— Nu citești ziarele? Săptămâna trecută, a mai fost găsită o rusoaică în parc. Cu gâtul tăiat. Cel puțin, acum avem bani să îngropăm victimele, noaptea, pe ascuns. Suntem o țintă pentru ei.

— Dar faceți obiecte artizanale, nimic altceva.

— Obiecte în schimbul cărora primim bani și ajutoare din America. Comuniștii vor să ne extermine, indiferent unde ne aflăm. Se tem să nu ne întoarcem în țară și să restaurăm monarhia.

— Orice mi-ai spune, *madame,* condițiile de aici sunt inumane. Restaurantul de vizavi nu vă poate da alimente?

— Du-te și-ntreabă. Atât am cerșit peste tot, că oameni închid ușile când mă văd că vin.

•

M-am dus iute la restaurantul de peste drum de catedrală. Un local rustic, situat chiar în inima Parisului, numit À la Ville de

Petrograd, după cum scria roșu pe negru, pe ferestrele cu draperii groase. Exteriorul era placat cu bușteni adevărați, ca să-i dea aspectul unei izbe de țară, și pictat cu scene vesele din viața satului rus. A început să-mi chiorăie stomacul la vederea meniului afișat în vitrină, în limba franceză: blinii, piroște, Stroganoff.

Am intrat în sala vastă, cu tavan scund, în care domnea mirosul de sfeclă prăjită și țigări Sappho. Clienții stăteau în jurul meselor mici, iar, într-un colț, se afla un pian roșu. M-am apropiat de femeia mai în vârstă, cu batic pe cap, de la masa plasatoarei.

— Mă numesc Sofia Streșnaiva. Tata a lucrat la minister.

— La Petrograd? Așteaptă o clipă.

A intrat pe o ușă și s-a întors împreună cu un domn corpolent, cu un șorț alb și un pahar în mână, pe care îl ștergea cu o cârpă vărgată.

— Domnule doctor Abușkin?

— Sofia!

A ieșit din spatele tejghelei și m-a sărutat pe ambii obraji.

— Ce surpriză plăcută! Nu putem vorbi mult. Trebuie să mă întorc la treabă. Sunt indispensabil, a adăugat, aplecându-se spre mine. Spăl vasele. Tare greu îți găsești o slujbă aici. Ca să lucrez ca doctor, trebuie să fac din nou școala. S-o iau de la capăt. Contesa Peceski e îngrijitoare la toaletă. Stă îmbrăcată în rochia ei veche și le oferă șervete de mâini femeilor care, pe vremuri, ar fi făcut plecăciuni în fața ei.

— Ești neschimbat, am spus, zâmbind.

— Stau cu valizele făcute și aștept să se termine haosul ăsta, ca să mă pot întoarce acasă. Am auzit ce-a pățit familia ta.

M-a prins în brațe și m-a sărutat pe creștet.

Mă simțeam atât de bine în îmbrățișarea lui. În ciuda concepțiilor sale învechite, era, totuși, omul care mă adusese pe lume.

— Când te gândești câți oameni au pierit în același fel. Slavă Domnului că mama ta n-a apucat să vadă așa ceva!

— Mă unge pe suflet când văd restaurantul ăsta.

— Doar să nu inspiri.

— Am fost vizavi. Cripta e...

— Fii cu băgare de seamă, mi-a șoptit. Cekiștii s-au infiltrat peste tot.

Să mă încumet oare să-i spun ce aflasem despre fiul meu? Oricât de bine intenționat ar fi fost, era suficient să sufle o vorbă în fața cui nu trebuie și se împrăștia zvonul în toată comunitatea.

— Nu le mai spune oamenilor cu atâta ușurință cum te numești, Sofia. Trebuie să fii în permanență vigilentă. Femeile sunt prin natura lor mai limbute. Pot fi spioni chiar acum în camera asta.

— Bărbații sunt la fel de limbuți ca femeile, domnule doctor. Pot să-mi port singură de grijă.

— Nu-i de glumă. Se folosesc de tot soiul de șiretlicuri ca să-i ademenească pe aristocrați în afara comunității. După care-i răpesc și-i trimit la muncă silnică, sau cine știe ce altă soartă mai crudă. Un conte a fost otrăvit chiar la masa de-acolo.

— O să fiu prudentă. Până una alta, nu le puteți trimite niște mâncare și femeilor de vizavi? Sunt flămânde, au copii care suferă de rahitism.

— Știu. Greu se găsesc alimente în momentul de față. Fermierii cer o avere pe varză. Dar, ca spălător de vase, aș putea strânge niște resturi și, poate, puțină supă.

Deodată, au răsunat acordurile pianului, cum se întâmpla deseori în Rusia, iar doctorul a arătat spre pianistă.

— E verișoara ta.

Am rămas fără suflare. *Karina?* Am întins gâtul și am zărit-o așezată pe scăunel, cu spatele la mine.

— Pun să vă aducă niște piroște, a zis doctorul și a dispărut iute în bucătărie.

Nu-mi puteam stăpâni zâmbetul când m-am mai apropiat și am văzut-o pe Karina, îmbrăcată în rochie de satin alb, cântând la pianul pe care era așezat un borcan de sticlă, cu câteva monede pe fund. Interpreta *Tarantella,* finalul concertului nr. 1 pentru pian, de Brahms, marele său triumf compozițional. Era printre primele pe care o văzusem învățându-le în copilărie, când stătea cocoțată pe un morman de enciclopedii la pianul împărătesei văduve Maria.

M-au podidit lacrimile. Cum ajunsese într-o sală plină de refugiați, care nu aveau nici măcar decența de a asculta o asemenea capodoperă? Ce plăcut va fi să-mi revăd verișoara, să am o prietenă cu care să pot discuta orice!

Am așteptat să termine de interpretat bucata muzicală și am

atins-o pe braț, tremurând de nerăbdare să îi văd reacția când va da cu ochii de mine.

— Mă bucur să te aud cântând din nou, Karina.

S-a ridicat de pe scăunel, a bătut din palme, m-a sărutat pe obraji și m-a strâns în brațe.

— De-ai ști cât m-am rugat să te întâlnesc aici!

Ne-am așezat la o măsuță, iar chelnerul ne-a pus în față două piroște și o sticlă de votcă cu două păhărele. Mireasma colțunașilor și crusta cafenie de ou mi-au reamintit cât de foame îmi era.

— Am auzit ce-a pățit familia ta, Sofia. Mi se rupe sufletul de câte ori mă gândesc.

— Sunt în împărăția Domnului acum.

Era cel mai banal răspuns care-mi venea în minte, dar măcar îi ajuta pe ceilalți să accepte mai ușor teribila tragedie.

— Max e încă în viață și cred că știu unde locuiește.

— Aici, la Paris? Du-te și ia-l.

— Nu-i așa simplu. Încă nu l-am văzut.

— De ce nu te duci pe la școlile din zonă? Vorbește cu directoarele și vezi ce afli.

— Ești un geniu, Karina.

Cum de nu mă gândisem la asta?

— Te ajut și eu. Marțea nu lucrez, așa că pot veni cu tine, a spus, prinzându-mi mâinile între palme. Sunt sigură că o să-l găsești, dar, deocamdată, trebuie să mănânci.

Am luat o piroșcă din farfurie și am mușcat din umplutura de varză, o minunăție.

— De ce ești așa gătită? Pantofi aurii de bal? Nu erai îmbrăcată tot cu rochia asta când ai cântat pentru țar?

— Îmi păstrez hainele de stradă pentru viața de apoi. Mi-am cusut niște lenjerie din săculeții în care transportă ficatul la restaurant, așa că acum doar câinii se țin după mine.

Am zâmbit.

— Când te-ai făcut așa glumeață, Karina?

— Am doar câteva minute la dispoziție. Patronului nu-i place să iau pauză.

— Ai idee dacă găsesc vreun pat prin apropiere?

— E aproape imposibil în momentul de față, dar te trec pe listă. Te-aș invita să dormi la mine, dar împart patul cu două surori nesuferite, iar una dintre ele sforăie de se cutremură

zidurile.

Un tânăr blond a intrat pe ușă și a luat-o prin mulțime cu un teanc de ziare pe umăr, pe care le vindea din mers. S-a oprit lângă noi și i-a întins zâmbitor unul Karinei.

— Gratis.

Fără să-i răspundă, Karina a luat repede ziarul; pe prima pagină a acestuia scria: „Știri de ultimă oră”; l-a deschis.

— Cred că te place, i-am spus Karinei, după ce tânărul a plecat.

— Scrie că o să organizeze un concurs de frumusețe. Miss Rusia, a spus, fără să ridice ochii din ziar. Ce zici, ne-nscriem și noi?

— Tu poți s-o faci. În cazul meu, cred că o să strâmbe din nas numai când îmi văd unghiile murdare.

Karina s-a tras mai aproape de mine.

— Am primit o scrisoare de la Ilia. În sfârșit, o să ne revedem după atâta vreme. Îți vine să crezi?

— Ai grijă. Doctorul Abușkin spune că…

Karina a întins ziarul pe masă.

— Doctorul vede conspirații la tot pasul. O să-mi lase mesaj în secțiunea „Scrisori de acasă”. Uite-aici. E publicată zilnic și, prin intermediul ei, rușii iau legătura unii cu alții.

— Poate că scrisorile sunt o capcană.

— Știu, Sofia. Dar mi-e atât de greu fără el. Trebuie să risc.

— Lasă-mă măcar să vin cu tine când vă întâlniți.

— Desigur, a spus, urmărind rândurile cu degetul. Nicio veste de la Ilia deocamdată. Dar, ia te uită, un mesaj pentru tine. Nu e incredibil? Chiar ultimul. *„Sofia Streșnaiva, a fost virată o sumă de bani pe numele tău. Ești rugată să te prezinți la următoarea adresă pentru a o ridica*”. Adresa se află în arondismentul 3. *„Cu drag, familia ta”.*

Karina s-a uitat la mine, palidă la față ca ceara.

— Tu nu mai ai familie.

M-a străbătut un fior.

Cineva aflase că sunt la Paris.

Capitolul 43

ELIZA
1918

M-am apropiat de patul lui Merrill și am clipit de câteva ori, ca să-mi alung imaginea din fața ochilor. Stătea culcat pe o rână, cu picioarele dezvelite, iar pielea vânătă îi era acoperită cu bășici mari, lucioase, negru-albăstrii.

Un tânăr în halat alb a venit la mine.

— Programul de vizite s-a încheiat.

— Te rog, domnule doctor.

— Îmi pare rău, dar avem foarte multă treabă. N-am timp să mă ocup de cererile de transfer.

— Am venit tocmai de la New York, ca să-l văd. Ești amabil să-mi spui măcar care este starea lui? Promit că, după aceea, nu te mai deranjez.

M-a studiat îndelung, apoi s-a uitat la Merrill.

— Sunt două probleme grave. Prima e orbirea cauzată de gaz. Cel mai probabil, iperită. A trecut printr-un nor toxic la aterizare. A avut noroc c-a scăpat cu viață.

Merrill s-a răsucit spre mine, cu capul înfășat în fâșii groase de dantelă, care îi acopereau ochii. Rămăseseră fără bandaje?

— Sunt șanse să-și recapete vederea?

— E foarte probabil, dar nu pot garanta. A doua problemă e cangrena gazoasă. S-a prăbușit într-o zonă agricolă, unde solul conține cantități mari de bălegar, care favorizează prezența bacililor. Odată ce-a aterizat, bacteriile au pătruns în haine și răni, conducând la ceea ce vedem aici.

— N-ar trebui acoperite cu tifon?

— E mai bine să fie aerisite. Pe vremuri, medicii le pansau și nu le mai dădeau atenție, dar acum știm că pot infecta organele importante. I-am ținut piciorul sub observație.

— Domnule doctor, sper că nu te gândești să i-l amputezi?

— Am văzut cazuri în care infecția s-a răspândit rapid, provocând septicemie. Totuși, oricât de incredibil ar părea, dă semne de vindecare. I-a scăzut febra, iar bășicile s-au micșorat. Am purtat câteva discuții cu pacientul și știe ce s-a întâmplat. În

momentul de față, a mai rămas cu o migrenă teribilă și chisturi la plămâni.

— Riscă să facă pneumonie?

— Da, doamnă. Zece la sută din bolnavi mor, ceilalți își reiau viața, deși nu vor mai fi niciodată pe deplin sănătoși.

— De ce nu purta mască de gaz?

— Aviatorii nu primesc. Șansele să supraviețuiască unei aterizări forțate sunt atât de mici, încât armata nu vrea să irosească o mască de gaz pe un pilot. Dumnealui a fost mai ghinionist decât majoritatea când a aterizat direct printr-un nor de gaz.

— Are atât de multe leziuni necrotice. O să mai meargă vreodată?

— Îmi cer scuze, doamnă. Ești cumva soră medicală? Ne-ar prinde bine o mână de ajutor.

— Nu, dar am surori medicale în familie și m-aș bucura să vă ajut, am spus, zâmbind.

— Se vede că ai un dar pentru meseria asta, a zis, netezind cearșaful care acoperea piciorul sănătos al lui Merrill. Mi-e greu să apreciez în ce măsură au fost afectați mușchii. E posibil să aibă nevoie de o perioadă lungă de recuperare.

— Știu un loc numai bun în care să se întremeze. Am mai avut de-a face cu cazuri de pneumonie. Suntem prieteni vechi.

M-am uitat la bietul Merrill, care zăcea neputincios în pat. Omul care nu voia să călătorească. Omul care se înrolase ca să scape de ironiile mele.

Văzându-l că se foiește, m-am aplecat și i-am șoptit la ureche:

— Cu puțin noroc, o să te întorci acasă curând, scumpule.

— Eliza?

A bâjbâit după mâna mea și i-am strâns-o.

— Când ajungi în America, o să stai la Bethlehem până te pui pe picioare.

— Nu. Nu pot să abuzez…

— Oamenii de acolo au mare nevoie de un magazin universal. Știu că ți se pare puțin probabil în momentul de față, dar, crede-mă, o să te faci bine până la urmă și, în semn de recunoștință, poți să administrezi magazinul.

Merrill a zâmbit.

— O să înființăm și o ligă de baseball. Pajiștea din spatele casei e numai bună pentru asta. O să strângem donații, ca să

plătim arbitrul. Iar echipa se va numi Fermierii din Bethlehem.

— Plugarii, a zis Merrill.

— Chiar mai potrivit, scumpule. Vezi? Deja începi să te obișnuiești cu viața la țară.

Doctorul Martin i-a luat pulsul.

— Săptămâna viitoare, pleacă la New York o navă militară. Nu promit nimic, dar vom încerca să-ți găsim un loc pe ea.

Merrill mi-a strâns mâna.

— Am rezolvat problema, Merrill. Mergem acasă.

Capitolul 44

VARINKA
1918

Într-o dimineață rece și ploioasă, în timp ce mama cosea, am încercat să-l învăț alfabetul pe Max, citindu-i din ziar. Nu a fost deloc impresionat când mi-am trecut degetul pe sub titlul principal și am citit cu glas tare: *Kaizerul înlăturat se simte bine în Olanda.*

Max s-a uitat cu jind la degetele mari de la mâini, pe care i le unsesem cu vaselină și piper, ca să-l dezvăț să și le mai sugă.

De la finalul războiului, când kaizerul german fugise din țară, numele lui apărea deseori în ziare. În ziua aceea însă, fotografia de pe prima pagină nu îl înfățișa pe el, ci pe fostul țar, pe țarină și pe copiii lor, căci nimic nu stârnea mai mult curiozitatea decât familia aceea, chiar și la atâtea luni de când se lansase zvonul că muriseră. Fotografia le arăta pe fiicele țarului, la bordul iahtului imperial, în vremurile mai liniștite de altă dată. Olga, cea mai mare dintre fete, privea către soare cu ochi mijiți.

Max s-a aplecat peste ziar și s-a uitat la fotografie.

— *Maman,* a spus, arătând spre Olga.

Am scos un geamăt scurt, și *mamka* a ridicat privirea spre mine.

— *Eu* sunt mama ta, Max, am spus, întorcând ziarul pe partea cealaltă. Mai ține minte cum arată? am întrebat-o, în șoaptă, pe *mamka.* Era așa mic când a văzut-o ultima oară.

Mamka a făcut nod la o ață și a tăiat-o cu o forfecuță argintie

în loc să-și folosească dinții, cum făcea altă dată.

— Prima mea amintire e de la vârsta de doi ani. Mama se pregătea să plece la o petrecere. A murit la scurt timp după aceea, dar mi-a rămas în memorie fața ei.

Mi-am tras șalul pe lângă corp. După toate câte făcusem pentru Max, el tot n-o uitase. O să mă considere oare vreodată mama lui?

•

Max dormea pe podeaua din camera mea, iar eu citeam un teanc de reviste franțuzești pe care mi le adusese *mamka* de la Casa Lanvin. Se purtau fustele mai scurte, iar pantofii albi, din piele de ied, cu botul lăcuit, erau în mare vogă. Mă bătea gândul să iau mai mulți bani din cizma lui Taras și să-mi cumpăr și eu o pereche.

Ploaia răpăia în ferestre, iar pe mine mă lua toropeala sub pături. Pe unde-o fi umblând Radimir pe vremea aia urâtă? Vorbiserăm să vizităm Luna Park împreună.

— Varinka, vino iute, m-a strigat *mamka* de la ușă.

Am coborât în vestibul și am găsit-o pe *mamka* împreună cu un polițist francez și cu o femeie înaltă care își scutura umbrela. Micul Max stătea între ei, cu hainele șiroind de apă.

— Dumneata ești mama? m-a întrebat polițistul, scuturându-și chipiul albastru de picături.

Am încuviințat din cap.

— *Madame* LaBlanc, aici de față, a găsit copilul, ud leoarcă, în mijlocul străzii.

— Nu știam că…

— Ce părinte nu observă că i-a dispărut copilul? a spus doamna LaBlanc, îndepărtându-și stropii de pe palton.

— Citeam și n-am…

— A fugit de-acasă, a spus polițistul și i-a întins *mamkăi* o față de pernă înfoiată. Nu avea cum să ajungă prea departe cu o bufniță de jucărie și un prosop. A aruncat pe masă ziarul pe care-l citisem mai devreme, acum îmbibat de apă. Domnișorul avea ziarul acesta asupra lui. Voia să ajungă în port, ca să găsească nava. A zis că-și caută mama.

Madame LaBlanc s-a întors către *mamka.*

— Nu cumva te cunosc de undeva?

— Ba da, doamnă. Lucrez la *madame* Lanvin.

— M-am gândit eu. Dacă fiica dumitale nu e-n stare să-și

supravegheze copilul, poate ar fi mai bine să-i pună o lesă, ca la câini. Altminteri, o să sfârșească sub copitele cailor sau, Doamne ferește, mai rău.

— Desigur, doamnă, a spus *mamka.*

Polițistul i-a deschis ușa lui *madame* LaBlanc și au plecat amândoi în grabă.

L-am apucat pe Max de mână și l-am tras din vestibul.

— Ai fost tare neascultător.

Mamka a scos prosopul din fața de pernă și l-a șters pe cap.

— Ai auzit ce-am spus? l-am întrebat.

Max și-a luat fața de pernă și a plecat spre camera lui, cu degetul mare în gură.

•

Radimir nu-și mai încăpea în piele de bucurie în ziua în care urma să mergem la Luna Park, un parc de distracții din Porte Maillot, în partea de vest a Parisului. Am coborât din metrou la porțile parcului, în ale cărui coronamente de piatră fluturau mai multe drapele ale Franței. Era o intrare atât de frumoasă, decorată cu clopote îmbrăcate în foițe lucioase și beteală țepoasă. Am zâmbit în momentul în care Radimir a plătit un franc și pentru biletul meu. Era o întâlnire romantică, departe de ochii lui Taras, iar *mamka* acceptase să aibă grijă de Max. Dar cel mai mult mă bucura că mă mâncau buzele, semn că vei fi sărutat, toată lumea o știe.

Am trecut repede pe sub porți și am pătruns în parcul aglomerat.

— Haide, m-a zorit Radimir. Trebuie să ajungem la toboganul cu apă înainte să se adune lumea la coadă.

Biletele erau la jumătate de preț în ziua aceea, pentru că parcul se închidea pe perioada iernii și, prin urmare, mulți parizieni se înghesuiseră acolo. Femei gătite cu haine bune și manșoane, bărbați cu paltoane negre și meloane. Cum militarii aveau intrare liberă, bărbații în uniforme împestrițau mulțimea.

Nici Radimir nu se lăsase mai prejos și purta un palton bleumarin, iar cravata se asorta cu ochii lui verzi ca adâncul lacului. Nu purta pălărie, astfel că părul lui roșiatic strălucea în razele firave ale soarelui care scotea din când în când capul dintre nori.

— Aici e Teatrul Flăcărilor, mi-a spus când am trecut prin dreptul unei clădiri înalte, îmbrăcată în stuc alb.

Am dat capul pe spate și am văzut numele *Theatre de Flamme,* scris cu litere din bambus de-a latul fațadei.

— Sunt oameni care mănâncă foc aici, a zis Radimir. Ne întoarcem mai târziu.

De ce-ar mânca cineva flăcări?

Nu voiam să mă dau pe toboganul cu apă, unde cei mai curajoși urcau în bărcuțe care alunecau pe o pantă abruptă și cădeau în apa de dedesubt, dar am acceptat, de dragul lui Radimir. Am urcat într-o barcă pe spatele căreia scria că e botezată *Gaston* și mi-am ascuns fața în paltonul lui când ne-am prăbușit în apă, stârnind o ploaie de stropi în jurul nostru.

Am făcut o plimbare romantică cu trenulețul care urca mult deasupra Parisului, oferindu-ne o minunată panoramă a orașului. Când am ajuns aproape de vârf, Radimir m-a cuprins în brațe și am privit amândoi luminile Parisului și Turnul Eiffel care se înălța în zare.

În vârf, am avut impresia că vrea să mă sărute, dar doar mi-a îndepărtat ceva de pe față.

Mi-am luat inima-n dinți și am șoptit:

— N-am fost pe deplin sinceră cu tine. Sper să nu mă urăști.

— N-aș putea să te urăsc vreodată.

— Max nu e un copil de care eu și *mamka* ne ocupăm din când în când. E copilul meu.

— *Al tău*? a spus Radimir, întorcându-se spre mine.

— Mai bine zis, e întru totul responsabilitatea mea. Mama lui a trecut printr-o perioadă mai grea, așa că a căzut în grija mea. Eu și *mamka* l-am ocrotit. Dacă nu eram eu, murea.

— Bănuiesc, totuși, că femeia respectivă își vrea copilul înapoi.

Mi-am întors privirea spre îndepărtatul Paris.

— Se prea poate. E verișoara țarului. Mi-e teamă că o să vină după el la Paris.

— În acest caz, trebuie să i-l dai înapoi, Varinka.

— Dar sunt singura mamă pe care a cunoscut-o vreodată.

Radimir m-a prins de mână.

— Ai făcut un lucru minunat că l-ai ajutat, dar nu-i poți împiedica să fie împreună. Eu am crescut fără părinți și știu că nu-i poți răpi unui copil șansa de a fi alături de mama lui.

— Nu înțelegi cum stau lucrurile.

— Întoarce-te în Rusia, cu mine, Varinka, și poți să faci câți

copii dorești.

— Mi-e greu să explic cât de mult îl iubesc. E atât de isteț. Îl învăț să citească. Când îi citesc, stă la mine în poală și se cuibărește…

— Dacă îl iubești cu adevărat înseamnă că vrei să fie fericit. Întoarce-te cu mine la Petrograd, Varinka. O să călătorim. Mergem în Italia. Poți s-o iei și pe *mamka*, dacă vrei. M-am interesat de tutorele tău. E un om periculos, Varinka. Un motiv în plus să ții copilul departe de el.

— Îl poți apăra tu pe Max.

— Trecând peste faptul că locul copilului e lângă mama lui, mai are și sânge imperial. Nu vreau să fiu dat afară din partid, sau cine știe ce altceva să pățesc, dacă se află acest lucru. Vino cu mine la Petrograd. Plec peste două zile.

— Așa curând?

Radimir m-a tras lângă el.

— Fă un copil cu mine, Varinka. Unul doar al nostru.

— Max e al meu. În afară de asta, ce-aș putea face cu el în acest moment?

Radimir a întors privirea spre orașul în care începeau să sticlească luminițele, pe măsură ce întunericul se pogora peste noi.

— Dacă vrei, găsești o soluție. Îi cauți mama. Există servicii la Crucea Roșie…

— Nu renunț la el.

M-am cutremurat în beznă, sătulă de toate distracțiile.

Radimir m-a condus acasă cu metroul. Am parcurs drumul într-o tăcere deplină.

Era limpede că a doua oară nu avea să mă mai sărute.

Nu în seara aceea. Poate chiar niciodată.

Capitolul 45

SOFIA
1918

La o zi după ce am întâlnit-o pe Karina, cam pe la ora la care Max ar fi trebuit să vină de la școală, m-am așezat la pândă în

apropiere de casa lui Taras din Rue de Serene, așteptând să-mi văd fiul. M-am învârtit pe trotuarul din fața casei, prefăcându-mă că merg undeva, cu capul plecat în bătaia vântului aspru de iarnă. Dacă dau nas în nas cu Varinka? O să mă recunoască? Dar Max? Dacă nu l-au înscris la școală? La urma urmelor, Varinka era o țărăncuță și poate că nu punea preț pe educație.

Deodată, s-a deschis ușa casei și a ieșit Taras. Pentru că mergeam drept spre el, nu aveam cum să mai fac cale întoarsă. Îmi tremura inima în piept când a trecut pe lângă mine și am întors capul după el. Mergea la cuibul de opiomani așa devreme? Ori se pregătea, poate, să atace vreo altă familie nevinovată, cum făcuse și cu a mea?

Mi s-a tăiat răsuflarea în momentul în care a întors și el capul și s-a uitat lung după mine. Cum de nu mă recunoștea? Înainte să ajungă agent CEKA, era pădurar. Toată lumea știe că pădurarii ruși își urmăresc prada până la moarte.

•

În dimineața următoare, la Les Chabanais, m-am trezit în zgomot de plânsete. Am coborât din pat și m-am dus la grupul adunat la fereastră. Gheața albastră acoperise ferestrele, dându-le aspect de vitralii, iar tinerele rusoaice stăteau în genunchi și se rugau printre suspine. Am văzut un ziar întins pe pat. Presimțeam ce scrie în el. Pe prima pagină era un chenar negru – semn de doliu, firește –, înfățișând imaginea unui cadavru întins cu fața în jos, în apă, rochia de satin alb a unei femei, prinsă deasupra jartierelor, și părul lung răsfirat în apă.

— Când s-a întâmplat? am întrebat-o pe una dintre fete.

S-a întors spre mine, cu fața umflată de plâns.

— Ieri.

M-am aplecat și am citit titlul: *Trupul refugiatei de la Petrograd, Karina Șumatoff, a fost găsit luni noapte, în apele Senei.*

•

A doua zi, după ce am predat încasările, am luat-o la fugă prin zloată, spre Rue Daru, ca să particip la slujba de înmormântare a Karinei, sperând oarecum ca, astfel, să mă pot împăca cu gândul morții sale. Cum de se întâmplase așa ceva? Poate că era o confuzie. De ce îmi erau răpiți toți cei pe care îi iubeam?

Se adunase multă lume la catedrală. Oamenii dădeau roată sicriului, îi depuneau flori la picioare sau o sărutau. În aer plutea

un parfum dulceag de tămâie, exact ca la înmormântarea mamei. Era ultima la care mersesem și cu greu reușisem s-o privesc, cum stătea întinsă în sicriu.

Oare acesta era motivul pentru care aveam o asemenea spaimă de moarte? Tata n-a vorbit niciodată despre moartea mamei, ci doar a ținut un pahar cu apă și un prosop pe pervazul ferestrei timp de patruzeci de zile, ca să respecte tradiția rusă potrivit căreia mortul colindă pe pământ patruzeci de zile înainte de a părăsi această lume.

Imagini cumplite mi se perindau prin fața ochilor. Mama întinsă în *zala,* cu o coroană de hârtie pe cap. Țărăncuța moartă în zăpadă și grimasa de pe chipul ei. Trupul carbonizat al tatei. Îmi tremurau mâinile atât de tare, încât am fost nevoită să le bag în buzunare. De dragul Karinei însă, trebuia să-mi păstrez cumpătul și să-mi iau rămas-bun.

Mi s-a tăiat respirația în momentul în care m-am apropiat de sicriu și am văzut-o îmbrăcată în rochia ei albă, cu buchete de trandafiri și alte flori aranjate la picioare. Ferindu-mă să-i privesc chipul, m-am aplecat și i-am sărutat obrazul rece prin pânza moale a giulgiului.

Ținea în mâini o cruce mare, aurie, iar cineva îi cususe rana de la gât cu o ață neagră și îi pusese o pânză neagră, străvezie pe cap, ca s-o ascundă. Doamna Zaronova stătea la un capăt al sicriului. Oare cei de la fabrica de păpuși suportaseră cheltuielile de înmormântare?

Mi-am adunat curajul și m-am uitat la chipul Karinei. Prin țesătura pânzei, îi deslușeam obrajii pământii și coroana de hârtie de pe frunte. Era, într-adevăr, Karina. Nu se făcuse nicio confuzie. Avusese parte de o moarte groaznică.

Lumea de la coadă m-a împins să merg mai departe, astfel că m-am despărțit de biata mea verișoară, clocotind de mânie. Nici măcar biserica nu ne putea proteja. Ne pierduserăm patria-mamă, iar acum moartea ne pândea la tot pasul. Dumnezeu nu avea să ne salveze. Nici poliția franceză.

Am părăsit catedrala și am coborât treptele în fugă. Exista o singură cale de a ne apăra.

•

— Te-ai întors, a zis René când am intrat în cort.

M-am dus la taburet și mi-am scos agrafele din păr.

— Vreau patru sute de franci, altfel mă duc în altă parte. Fă-o

repede.

— Ia loc, *madame,* a spus René, arătând spre taburet.

I-am pus agrafele în buzunarul halatului.

— Vreau bani și pentru agrafe. N-o să mai am nevoie de ele.

— Desigur, a zis negustorul, desfăcându-și foarfecă de la curea.

Am tresărit în clipa în care mi-a prins părul la ceafă cu o panglică albastră.

— Vrei un pahar de vin, ca să te mai relaxezi? m-a întrebat.

— Nu. Numai taie-l odată, te rog.

— Nu există niciun soț care să obiecteze?

— Dacă nu te grăbești, domnule…

Scrâșnetul foarfecii a fost cel mai cumplit, atingerea rece a metalului pe gât. Dar supliciul nu a durat decât zece secunde, după care m-am simțit surprinzător de ușoară. Am dus mâna la ceafă și mi-am pipăit părul scurt.

Am întors capul, dar René îmi pusese deja părul într-o pungă de hârtie pe care a vârât-o repede într-un sertar. Probabil ca să evite o criză de nervi. Nici nu-și imagina cât de bine mă simt.

— Banii? am zis, ridicându-mă de pe scăunel.

A scos o teașcă din buzunar, a luat din ea câteva bancnote și monede de argint și mi le-a pus în palmă.

— Jumătate acum, jumătate după ce…

— Îi vreau pe toți acum, altminteri țip cât mă țin plămânii că ești un șarlatan și un…

Negustorul s-a tras înapoi.

— Nu striga, *madame.* Aici e o prăvălie respectabilă. Fie, uite patru sute de franci.

— Și pentru agrafe?

Mi-a mai vârât câțiva franci în buzunarul hainei. I-am numărat și am ieșit.

— Peste trei ani, o să-ți crească părul la loc și poți să mai treci.

— *Au revoir, monsieur.* N-o să ne mai vedem.

•

Am părăsit cortul peruchierului și am pornit spre Rue Daru, parcă plutind, atât de ușoară mă simțeam odată scăpată de povara părului. Nu știu dacă eram fericită pentru că îmi zornăiau banii în buzunar, cert este că mă simțeam capabilă de orice. Ce să fac mai întâi? Să-i trimit un mesaj Elizei? Să angajez un

detectiv care să-l caute pe Max? Dar, mai întâi de toate, aveam o misiune de îndeplinit.

Nu mai avusesem niciodată în mână o sumă atât de mare de bani, căci familia mea nu umbla cu bani peșin, iar, la pension, nu aveam nevoie. Prima oprire a fost la magazinul de dulciuri, À la Mère de Familie, de unde fusesem izgonită. De data asta, s-au purtat respectuos, nerăbdători să-mi vândă o cutie de bomboane și una de ciocolată, când am scos din buzunar un pumn de franci. După aceea, m-am dus la negustorul care vindea cuțite și tot soiul de toporișți, iar de aici am pornit iute spre piață. Cu toate că nu prea aveam de unde alege, am găsit o varză zdravănă, câțiva morcovi arătoși și niște sfeclă, pe care le-am îndesat în sacoșa împletită. Nu mai cumpărasem niciodată alimente și era o senzație atât de plăcută să caut produsele cele mai bune și să mă târguiesc la preț.

Am cumpărat lemn de foc și alte câteva lucruri și am plecat repede spre restaurantul din Rue Daru, simțindu-mă invincibilă, cu sacoșele doldora de mâncare și legătura de vreascuri la subraț. L-am chemat pe doctorul Abușkin și i-am înmânat plasele.

I-am dat și câțiva franci.

— Ca să aveți din ce pregăti supă pentru muncitoarele de vizavi, am spus.

— Cum ai făcut rost de atâția bani?

M-am întors cu spatele.

— Ți-ai vândut părul? Cum ai putut să faci așa ceva? *Farmecul* unei femei. Ți-ai pierdut mințile sau te-au apucat istericalele?

— După Karina…

— Ai nervii slăbiți din pricina veștilor rele, Sofia. Iar faptul că ai rămas fără soț ți-a tulburat judecata. Femeile singure…

— Nu vreau să mai aud un cuvânt despre slăbiciunile mele, domnule doctor. Am multe și le cunosc bine. Nu mă deranjează câtuși de puțin că sunt singură, iar unica mea suferință e tristețea. Știu că nu-i ușor să gătești o asemenea cantitate de supă, dar îți găsesc oameni care să te ajute. O să vin și eu.

— *Tu* să gătești?

— Da, de două ori pe zi. Banii pe care-i am ar trebui să ne ajungă până la sfârșitul iernii.

— De ce să-ți cheltuiești banii pe niște femei necunoscute? Mai bine închiriezi o cameră frumoasă, într-un cartier bun.

— Când comanzi lemne pentru restaurant, se poate să ceri o legătură și pentru fabrica de păpuși? De asemenea, aș vrea să angajez însoțitori pentru femei, care să le conducă la muncă și acasă? Poți să-mi recomanzi câteva persoane de încredere? Am cumpărat o cutie de cuțitașe pe care o să le împart muncitoarelor.

— Femei înarmate cu *cuțite*? Moartea Karinei a fost o pură întâmplare, Sofia.

— Suntem ținte, ai spus-o chiar dumneata, și nu vreau să se mai repete incidentul.

— Ești isterică, ceea ce e de înțeles, Sofia. O femeie cu o creștere aleasă ca tine…

— Dacă vrei să ne ajuți, îți sunt recunoscătoare. Dacă nu, te rog să-mi spui deschis, ca să caut sprijin în altă parte.

— Semeni atât de mult cu mama ta, a zis doctorul.

Am zâmbit la auzul acelor vorbe, după care am luat mănunchiul de vreascuri într-o mână și cutia de cuțite, în cealaltă, și am plecat să dau de doamna Zaronova.

•

Am găsit-o pe doamna Zaronova împachetând fețe de masă din dantelă, în vreme ce muncitoarele își vedeau în tăcere de treabă.

— Vreascuri? a zis. Doar ți-am spus că…

I-am întins cutia cu bomboane de ciocolată.

— În semn de mulțumire pentru efortul pe care-l depui.

— Ce-i asta?

— Am făcut rost de niște bani și m-am gândit la dumneata. Aș dori, de asemenea, să susțin această cauză. Am aranjat ca, de două ori pe zi, să li se aducă supă acestor doamne inimoase. La primăvară, ne apucăm și plantăm legume pe terenul de lângă restaurant.

— Cum ai…

— Trebuie să ripostăm, *madame.* Și, pentru a evita pericolele, doctorul Abușkin va angaja oameni care să le conducă pe femei acasă, după lăsarea întunericului. Nu vreau să mai moară nimeni din comunitatea noastră.

Am trecut pe la mese, cu cutia de cuțite în mână. După ce am păstrat unul pentru mine, m-am apucat să le împart pe celelalte.

— Țineți-l în permanență la voi. Chiar și ziua-n amiaza mare. Circulați în grupuri de două sau mai multe. Cu cât sunteți mai

numeroase, cu atât sunteți mai puternice.

O femeie cu părul alb ca mătasea de porumb, împletit în coadă, s-a ridicat de pe bancă.

— Eu sunt Yana. Lasă-mă să le împart eu.

I-am înmânat cutia, iar femeia a trecut printre mese, oferind câte un cuțit fiecărei muncitoare. Ce bucurie simțeam văzându-le cum se mai îndreaptă parcă de spate când își primeau arma!

— Nu vreau să mai văd hârtia aia neagră la geamuri, am spus, întorcându-mă spre doamna Zaronova.

— Dar…

Am tras un scăunel lângă perete și m-am apucat să rup fâșii de hârtie. Mi s-au alăturat Yana și alte femei, care o smulgeau și râdeau, în scurt timp, prin toate ferestrele pătrundea lumina soarelui.

M-am întors către doamna Zaronova.

— În calitate de susținător al acestui așezământ, insist ca femeile să primească pauze de odihnă, să li se permită să vorbească între ele, iar copiii să aibă recreații în care să se poată juca.

— Desigur, *madame.*

Am pus pâinile pe mese, lăsând copiii să se servească primii. După ce m-am asigurat că toată lumea e hrănită, m-am ridicat, mi-am admirat opera și am plecat acasă, să mă odihnesc.

A doua zi, porneam în căutarea copilului meu.

•

Am adormit imediat în noaptea aceea, alinată de gândul că, cel puțin deocamdată, muncitoarele erau protejate. Oksana nu era acasă, așa că mă puteam lăfăi în tot patul. Cine și-ar fi închipuit că o saltea plină de cocoloașe poate fi atât de confortabilă? Toropită de somn, m-am gândit la bucuria pe care o voi simți când voi strânge mânuța lui Max. Dacă era nevoie, eram hotărâtă să trec pe la toate școlile din Paris.

Spre dimineață, am auzit ca prin vis dangătul unui clopot. Am încercat să adorm la loc, dar sunetul devenea tot mai puternic.

L-am ignorat.

— Scoală-te, leneșo, mi-a șoptit o voce la ureche.

Oksana. Am dat din mână, ca s-o gonesc.

— Lasă-mă să dorm.

— Așa impolitețe n-am mai pomenit.

Am tresărit și m-am ridicat în fund. Nu era Oksana. Îmi bubuia

inima în piept.

Visam sau se întâmpla aievea?

Capitolul 46

VARINKA
1918

Vinerea următoare, m-am așezat la masa din bucătărie, îmbrăcată în halat, și am băut pe nerăsuflate o cană cu ceai, după ce am scos câteva oale și cratițe dintr-un sertar, ca să aibă Max cu ce se juca. Era un copil foarte cuminte. În timp ce el își făcea de lucru, am cugetat la întâlnirea de la Luna Park și la propunerea lui Radimir. De ce nu voia să îl accepte pe fiul meu? Oare chiar va pleca în curând?

Taras a intrat pe ușa din dos și, odată cu el, o pală de aer rece.

— Rar te mai găsește omul acasă, Varinka, a spus, venind spre mine.

Mi-am strâns halatul pe lângă corp.

— Nu știi să bați la ușă?

— Din câte-mi aduc aminte, eu plătesc chiria aici, a răspuns, mângâindu-mă pe gât.

Mi-am aprins o țigară.

— Trebuie să-l duc pe Max la școală și suntem deja în întârziere. Duhnești a opiu de la o poștă.

Cunoșteam mirosul de la sătenii din Malinov, dulceag, inconfundabil, ca o floare în flăcări.

Am așezat țigara în scrumieră, și un firicel de fum s-a înălțat leneș înspre tavan.

— Tu și maică-ta ați stat destul gratis aici.

— Am fost ocupată.

— Știu, cu noul tău iubit. De la el ai învățat să fumezi?

Taras s-a apropiat prin spate, a luat niște cătușe gri de undeva și mi-a prins una de încheietura mâinii.

Am smucit de inelul metalic, dar îl ținea bine. Era foarte greu.

— Nu e deloc amuzant, Taras. Dă-mi drumul.

A prins-o pe cealaltă de piciorul mesei și a dat să plece.

— Unde te duci?

— Să ascund cheia.

— Nu mă poți ține prizonieră aici la nesfârșit. Într-o zi, o să plec.

Taras a ridicat din umeri.

— Iar eu o să te găsesc.

— Nu și dacă am un avans considerabil. Unde-ai găsit cătușele astea?

— Am nevoie de ele în meseria mea. Nu există vreunele mai rezistente decât acestea. Sunt făcute din oțel pur și sunt reglabile pe orice încheietură.

Mi-a strecurat o mână pe sub reverul halatului și mi-a atins sânul. Apoi mi-a sărutat cicatricea de pe obraz și și-a trecut buzele peste pielea mea, zgâriindu-mă cu barba lui țepoasă.

— Mă doare.

— Fata familiei Streșnaiva e aici, mi-a șoptit la ureche.

M-a trecut un fior rece prin brațe.

— În Paris?

— A tot dat târcoale pe-aici.

— Aici? am spus, cu un nod în stomac.

Sofia? A venit după Max?

— I-am trimis un mesaj prin ziarul pe care-l citesc toți, dar n-a căzut în capcană. Dacă ești drăguță s-o spionezi, ne-ar fi de ajutor amândurora.

— De ce, ca să-i faci rău?

— Am nevoie de ajutorul tău. Umblă mult și n-o pot urmări peste tot.

— Rezolvă-ți singur treburile murdare, Taras.

Și-a lăsat buzele să alunece pe gâtul meu.

— Nu fi încăpățânată, Inka. Ți-e teamă c-o să-ți dezamăgești iubitul? Și, ca să nu zici că nu te-am avertizat, Vladi m-a întrebat dacă l-am mătrășit pe copil.

M-a trecut un fior.

— Spune-i lui Vladi ce vrea să audă. Max rămâne aici cu mine. Taras mi-a desfăcut halatul.

— În acest caz, trebuie să mă convingi cumva să-l mint. Recunoaște că ți-ar plăcea și ție. Diseară.

Max ne urmărea cu o privire calmă. Îmi ardeau obrajii de rușine.

— Ne vede copilul, am spus, îmbrâncindu-l pe Taras cu mâna

liberă. M-am răsucit pe scaun și am observat-o pe mama lângă frigider, cu o andrea în mână.

— Las-o în pace, Taras, a spus *mamka.*

Am dat să mă ridic, dar nu puteam din cauza cătușelor.

— Dă-i drumul, a insistat *mamka,* agitând andreaua.

Taras s-a dus la frigider și a scos o sticlă cu lapte.

— Cine ți-a spus că poți veni acasă în timpul zilei, baborniță? a zis Taras.

— Aici locuiesc.

Taras i-a făcut semn să plece.

— Du-te și dormi la magazinul de rochii.

Mamka s-a apropiat de Taras.

— Dă-mi cheia.

Taras a plecat de lângă ea. Mi-am încheiat halatul cum am putut mai bine, cu o singură mână.

— Cum ai putut să faci așa ceva? m-a mustrat *mamka.* Până și un animal are mai multă minte.

— Iartă-mă, m-am…

— Nu există păcat mai mare decât ăsta. Unde mai pui că băiatul vede tot ce faceți. Ar trebui să te rogi la Dumnezeu să te ierte.

Taras a pufnit în râs.

Mamka a venit lângă mine și mi-a legat halatul.

— Într-o zi, o să plătești scump, Taras.

— Tu mai bine roagă-te să găsești cheia, altminteri copilul nu mai ajunge la școală, a răspuns Taras, ducându-se spre ușa din dos.

— Regret ziua în care bărbată-miu te-a adus în casa noastră.

— M-a *cumpărat,* hoașcă bătrână. Cred că și tu trebuie să plătești.

Taras a ieșit, trântind ușa în urma lui. *Mamka* s-a apucat să scotocească prin bucătărie, în căutarea cheii.

Max s-a ridicat din locul în care se juca și s-a dus la *mamka.*

— Cheia e în fainã, i-a spus.

— Bravo, copile, a zis *mamka,* și a vârât mâna în sacul cu fainã, de unde a scos-o albă până la cot, împreună cu cheia.

Mi-a desfăcut cătușele și m-a ridicat de pe scaun. Am băgat în buzunar cătușele grele și cheia.

— Îmbracă-te, mi-a zis. Vreau să-ți arăt ceva.

•

Am ajuns la Grădinile Luxemburg în timp record, căci *mamka* mă trăgea de mână, iar Max se ținea după noi, agățat de paltonul meu. Era unul dintre locurile noastre preferate.

— Unde mergem, *mamka*?

Doar nu avea de gând să batem ditamai parcul întins pe cinci hectare?

Nu mi-a răspuns, ci ne-a târât mai departe, printre șirurile de statui de regine cocoțate pe socluri. Fiind iarnă, parcul era aproape pustiu, căci puține cupluri se plimbau pe aleile mărginite de arbori.

— Ce frumusețe de copil ai! mi-a spus în trecere o femeie.

— Mulțumesc, am spus, umflându-mi pieptul de mândrie.

Mi se întâmpla deseori acest lucru, oriunde mergeam prin Paris. Semăna atât de mult cu mine, încât era normal ca oamenii să îl ia drept copilul meu.

Max a luat-o la fugă spre iazul din fața Palatului Luxemburg, maiestuos și sumbru.

— Vreau să mă plimb cu barca. Te rog.

— E închis iazul.

— Ne dăm în carusel, atunci?

— E iarnă, Max. Căluții se odihnesc.

Am făcut una dintre strâmbăturile mele cele mai comice, dar mi-a întors spatele, posomorât. Crescuse atât de mult, iar părul i se îndreptase și i se închisese la culoare.

Cătușele grele din buzunar mi se loveau de picior în timp ce o urmam pe *mamka* în direcția iazului lung, dreptunghiular, în capătul căruia se afla o grotă săpată în piatră. La intrare, stătea un uriaș verde, ghemuit pe o piatră, și se sprijinea pe siluetele a doi îndrăgostiți despuiați.

Max s-a apucat să arunce pietricele în apă.

— Când aveai de gând să-mi spui că Taras a revenit la vechile năravuri?

— N-am vrut să te supăr.

— Iar trage cu ochiul când te îmbăiezi, nu-i așa?

Am întors capul.

— De când?

— De când s-a întors din închisoare.

— Cumva te-a…

— Nu. Avem o înțelegere. Dar spune că vrea mai mult. Diseară.

Mi-am ferit privirea, profund rușinată.

Mamka și-a îngropat fața în palme și a început să plângă în tăcere.

— E lucru spurcat, Varinka. Ce ne facem?

Am mângâiat-o pe spate.

Max s-a apropiat și i-a pus o mână pe palton.

— Nu plânge.

Mamka și-a șters lacrimile.

— Cum de n-am observat ce se întâmplă? E vina mea că n-am reușit să te protejez.

— Mi-a fost rușine să-ți spun. Pe lângă asta aveam o înțelegere, niște reguli care ne împiedicau să depășim anumite limite.

— Blestemată fie ziua în care l-am primit în casa noastră!

— L-am lăsat să mă privească când făceam baie, iar el trebuia să aibă grijă de noi. Dar mi-a zis că e numai vina mea. Că eu l-am ațâțat.

Mamka s-a uitat la mine, roșie la față ca racul.

— Făcând *baie*? Cum ai putea crede așa ceva?

— A spus că eu am fost de vină pentru ce-a pățit tata…

— Și tu pleci urechea la toate minciunile lui?

Preț de câteva clipe, ne-am îndreptat atenția către Max, care arunca pietricele, stârnind rotocoale în apa de la malul iazului.

— Iar acum a aflat de Radimir, am zis.

Mamka s-a îndreptat de spate și și-a încheiat nasturele de la gât.

— Trebuie să pleci fără întârziere.

— Știu că n-am o viață normală, *mamka,* dar ăsta mi-a fost norocul.

— Norocul? a spus *mamka,* arătând spre sculptură. Fântâna Medicis. Vezi a cui e statuia din bronz?

Știam, firește. Ciclopul Polifem, cu pieptul lui lat și căutătura urâtă. Dar n-am spus nimic.

— E Polifem care se pregătește să-i atace pe cei doi îndrăgostiți. Sper că n-ai uitat toate astea.

Îmi aminteam bine legenda, din lecțiile *mamkăi.* În nenumărate rânduri o rugasem să-mi spună povestea chipeșului Akis și a nereidei Galateea, și cum a încercat Polifem să-și zdrobească rivalul cu un bolovan.

— Nu-i nevoie să mă iei la rost. Bineînțeles că n-am uitat.

Polifem voia să-l ucidă pe iubitul Galateei.

— Din ce motiv?

Am bătut din picioare, ca să mi le dezmorțesc.

— Din gelozie.

— Ei bine, draga mea, tu ești Galateea acum, iar norocul n-are nimic de-a face cu asta. Până când nu scapi de Taras, vei fi mereu în primejdie. La fel și Radimir. Am citit în cărți.

Am scos un geamăt.

— Cartea sicriului era pentru Radimir.

— Da, dar nu vestește întotdeauna moartea…

— Am văzut-o cu ochii mei, Inka.

— M-a întrebat dacă vreau să plec cu el.

— Du-te.

— Nu vrea să ia și copilul.

— Lasă-l pe Max în grija mea și du-te.

Am strâns-o în brațe, am sărutat-o pe obraji și mi-am pus capul pe gulerul ei de blană. Cum aș fi putut s-o părăsesc vreodată? Pe ea ori pe Max?

— Nici măcar nu-l cunoști pe Radimir, *mamka.*

— N-o să ai viață ușoară, din cauză că aveți religii diferite, dar are suflet bun, a răspuns, desprinzându-se din îmbrățișare și prinzându-mă de umeri. Aseară, l-am auzit pe Taras vorbind la telefon. Cred că face parte din gruparea care răpește nobili ruși și-i trimite înapoi în Rusia.

— Ca să fie judecați?

— Doamnele de la muncă spun că cei mai mulți mor pe drum. Li se întâmplă tot felul de accidente ciudate. Cad de la fereastră, de pildă. Cred că Taras le-a omorât pe femeile despre care scriu ziarele.

— Cum să…

— Unele erau de-o seamă cu tine. I-am găsit o cămașă plină de sânge. Mi-a dat drumul, și-a strâns paltonul pe lângă corp și s-a uitat în jur. Nu m-ar mira să ne urmărească și pe noi.

— Ce m-aș face fără tine? am spus, strângându-i mâna moale.

Mamka mi-a aruncat un zâmbet liniștitor.

— O să-mi fie dor de tine, Inka, dar o să fii *liberă.* Îl duci pe Max la școală, apoi agăți un ștergar de ușa dormitorului tău, ca să știu că ai plecat și ești în siguranță.

— Nu pot să-l părăsesc pe Max.

— Pleacă, Inka. Du-te.

Aveam să o revăd oare vreodată?

— Dacă Taras se răzbună pe tine? Nu te poți apăra cu o andrea.

Mamka mi-a strâns mâna cu putere.

— Pot să-mi port singură de grijă. O am pe *madame* Lanvin și mai am și alte prietene. Dar hotărăște-te cât mai curând. Dacă vrei să se îndeplinească lucrurile bune pe care le-am citit în cărți.

— Ce anume, *mamka*?

— Ceva ce ți-ai dorit dintotdeauna.

Mi s-a tăiat răsuflarea.

— Un *copil*? Băiat sau fată?

Mamka a zâmbit.

— N-o să afli, dacă nu pleci cât mai repede.

Capitolul 47

SOFIA
1918

Îi străluceau dinții în bezna din dormitorul bordelului. Cum era cu putință?

— Arăți de parc-ai fi văzut o stafie.

Stătea pe marginea patului, având încă prins la gât clopoțelul roșu cu care o pedepsea deseori Agnessa.

— Liuba? am murmurat.

— S-au dus vremurile când stăteai la Ritz, surioară. Bănuiesc că n-ai serviciu în cameră aici.

Am întins mâna să-i ating fața, așa cum fac orbii. Am coborât-o pe obraji până la buze.

— Dar te-am văzut pe…

M-a prins de mână. La lumina felinarului stradal, i-am zărit ochii plini de lacrimi.

— Cel pe care l-ai văzut era contele, sărmanul de el. Am reușit să fug chiar înainte ca Vladi să…

S-a oprit, copleșită de emoție.

— Slavă Domnului! am exclamat, strângând-o în brațe. Bunul Dumnezeu te-a salvat, Liuba.

Era atât de slabă. Îi simțeam coastele prin palton.

— Mai degrabă doamna A. Am convins-o pe Varinka să-mi dea drumul și am încercat să-l iau pe Max, dar m-a prins Vladi. Când s-a dus să adune sătenii, doamna A. ne-a adus mâncarea și m-a lăsat să fug.

— Scumpa de ea.

— După aceea m-am ascuns într-un dulap din cămară.

— Bună decizie.

— Dar, când am ieșit, i-am auzit pe Vladi și pe acoliții lui în curte, unde făceau un foc mare din mobila de salon a Agnessei. Țipau „Ucideți porcii!”, după care l-au luat pe tata…

S-a oprit din nou.

— N-o să uit niciodată urletele Agnessei. Îl implora pe Dumnezeu să aibă milă de ei, a reluat, ștergându-și o lacrimă cu dosul palmei. Am văzut toată scena din pădure. Mi-aș fi dorit atât de mult să fug la ei, dar erau săteni peste tot. Nu-ți pot descrie ce i-au făcut lui Tum-Tum.

— O să trecem noi și peste asta, o să ne întoarcem acasă și o să-i pedepsim pe toți.

— În viața asta, sper.

Lumina dimineții a început să pătrundă în cameră și am văzut-o pe Liuba mai clar. Își vopsise părul blond-deschis.

— Ca să nu fiu recunoscută, a spus, trăgându-se de o șuviță. Cum ți se pare?

— Te prinde. Eu m-am tuns.

— Ai renunțat la comoara ta, Sofia?

— O să-mi crească la loc.

— Știi ceva despre Afon?

Nimeni nu se pricepea să schimbe subiectul unei discuții mai bine decât ea.

— Nu știu dac-o să-l mai vedem vreodată, Liuba, am spus, netezind marginile păturii.

Cum era să-i spun: „E posibil ca dragul tău cumnat să fi fost prins și ucis de Armata Roșie?” Aveam timp să-i relatez întreaga poveste mai târziu.

— Dar știu că Max e cu Varinka și cu Taras. Lucrez ca recuperator de datorii pentru proprietara stabilimentului ăstuia și l-am văzut pe Taras. Locuiește pe Rue de Serene, la numărul 24.

— Te-a recunoscut?

— Nu știu, dar cred că e mai periculos decât înainte.

— O să-l luăm înapoi pe Max.

— Cum ai ajuns de la Malinov pân-aici?

— Am luat vaporul până la Constantinopol, unde am vândut ciorapi de mătase o perioadă, după care am stat un an la Roma și am venit aici cu o trupă de circ.

— Numai tu puteai face toate astea, am spus, zâmbind.

I-am strâns mâinile între palme, mâini de femeie acum, subțiri, aspre și roșii, pline de pete negre.

— Liuba, ce-ai pățit la mâini?

— M-am angajat la o fabrică Citroën din sudul Parisului, a zis, ridicând din umeri.

— Tocmai tu, Liuba? Locul tău era la universitate. Ți-ai distrus mâinile.

— Dar am supraviețuit. Am zburat din colivia aurită.

— Mi-e dor de ea.

— Nu trece zi să nu mă gândesc la prăjitura cu mere a Bucătarului. La cearșafurile de mătase. Dar, dacă zăbovești prea mult cu gândul asupra trecutului, uiți că trebuie să mergi mai departe, a spus Liuba, după care a făcut o scurtă pauză. Nu-i ciudat să colinzi prin lume, dar să nu te poți întoarce acasă?

A făcut semn din cap spre planta de pe noptieră, ai cărei muguri albi, doi la număr, erau acum înfloriți.

— Trandafirul tău, a spus, aplecându-se să-l miroasă. Din soiul cel vechi al domnului Gardener.

— Când m-am întors acasă, sera Agnessei era demolată. Îl îngrijesc de când am plecat din Rusia.

Liuba a mângâiat o petală.

— Bieți trandafiri pierduți! La fel suntem și noi, dacă stau bine să mă gândesc.

Pe măsură ce răsăreau zorii, tot mai multă lumină pătrundea printre scândurelele persienelor. M-am uitat la chipul Liubei. Era deja adolescentă, iar, la cei paisprezece ani ai săi, semăna leit cu tata.

Și-a pus palma peste mâna mea și mi-a strâns-o.

— Am un plan.

— Nu mă surprinde.

— Nu cumva să încerci să mă oprești, surioară. Ne întâlnim după-amiază, la trei, la casa din Rue de Serene unde l-ai văzut pe Taras. Mergem să-l luăm pe Max înapoi.

S-a ridicat.

Am întins mâna după ea.

— Rămâi aici, te rog. Unde locuiești?

S-a aplecat și m-a sărutat pe obraz.

— Cu cât știi mai puține, cu atât mai bine, surioară.

Ce binecuvântare să o am din nou lângă mine!

S-a uitat la mine cu o privire gravă. Aceeași privire pe care o avea tata când era îngrijorat.

— Ora trei. Rue de Serene.

— Fii prudentă, i-am zis.

O pierdusem deja o dată; mi-era groază să mă gândesc că aș putea să o pierd din nou.

Liuba mi-a mai aruncat o privire fugitivă și a ieșit. Altă dată, mi-ar fi părut melodramatică, acum însă, o consideram cea mai curajoasă femeie pe care o cunoșteam.

Am zăbovit câteva clipe și m-am desfătat cu reîntâlnirea miraculoasă cu scumpa mea Liuba, care era vie și nevătămată, și mai aprigă ca oricând.

Am cumpărat o prăjitură cu mere, m-am așezat pe o bancă în parc și am mâncat-o pe îndelete. Era cu totul altceva față de masa mea obișnuită, o rămășiță de croasant și niște înghețată topită, culese din coșul de gunoi al teatrului de păpuși. Pe o bancă, am găsit o eșarfă din păr de cămilă, înghețată bocnă, pe care am dezmorțit-o suflând în ea. După ce mi-am înfășurat-o la gât, am constatat că e o țesătură de calitate, grea și călduroasă. Doar în Paris puteai descoperi asemenea lucruri.

După ce m-am plimbat o vreme prin parc, înfruntând vântul rece, am pornit spre casa din Rue de Serene, unde îmi dădusem întâlnire cu Liuba. M-am dus la cafeneaua de peste drum, a cărei fațadă era vopsită într-un negru lucios.

O masă și două scaune erau încă afară. Înăuntru, atmosfera părea animată, așa că am ocupat un loc la masă, îmbrăcată cu haina și căciula din blană albă de câine.

De la masa cafenelei, vedeam perfect clădirea elegantă, din piatră gri, cu ferestrele înalte și late de la etajul al doilea. Ce punea Liuba la cale? Aveam o presimțire rea.

În scurt timp, a venit și Liuba și s-a așezat lângă mine.

— Deci, care-i planul? am întrebat.

— Nici bună ziua nu-mi mai dai? Alte surori ar fi recunoscătoare că le salvez copilul.

— Mă tem pentru tine, Liuba.

— Totul e pus la punct, a zis, îndreptându-se de spate și arătând spre casă. Mă duc înăuntru.

— Ți-ai pierdut mințile.

— Ai tu altă soluție de a-l găsi pe Max? Mi se face rău numai când mă gândesc că trăiește cu oamenii ăia.

— Crezi că eu nu-mi fac griji? Am tot pândit casă, dar nu l-am văzut niciodată pe Max. Nici pe Varinka, de altfel.

— Am stat și eu la pândă de când am plecat de la tine. Nu e nimeni acasă acum.

— Vin și eu cu tine, Liuba.

— Nu mi-o lua în nume de rău, dar mă descurc mai bine când sunt singură. În afară de asta, Taras te-a văzut când ai trecut să recuperezi datoria. Așa că stai aici, în caz că se întoarce. Am un plan infailibil. Intru pe ușa din dos.

— De unde știi că au așa ceva?

— Am verificat.

Liuba a desfășurat o hartă imaginară pe masa cafenelei.

— Bucătăria e la parter și e destul de spațioasă. Dormitoarele sunt în mod cert la etajul al doilea, iar biroul nu poate fi altundeva decât la etajul întâi.

— Dacă se întoarce Varinka?

— O păcălesc eu cumva.

— Taras e un ucigaș, Liuba.

— De ce crezi că am asta la mine? a spus și a scos din buzunar o bonetă albă.

— E o bonetă de menajeră.

— Am împrumutat-o de la o prietenă, a spus, zâmbind. Taras n-are de unde să știe că nu sunt menajera. Știu să fiu umilă, dacă e nevoie.

— Nu face asta, te implor.

— Nici măcar n-o să dau ochii cu el, a zis, ridicându-se de pe scaun. Dar prezența ta la terasă, în miezul iernii, bate la ochi.

— Nu plec de-aici.

— Cum vrei. Dar ne trebuie un semnal. Dacă vezi că se întoarce vreunul din ei, pune-ți scaunul peste celălalt. Dacă nu ies în zece minute, cheamă poliția.

— Stai o clipă…

— N-avem timp de pierdut. Trebuie să fac asta, de dragul lui Max.

A traversat strada în grabă, uitându-se în ambele sensuri, apoi a luat-o spre aleea ce ducea în spatele casei.

M-am ridicat, m-am așezat iar, cu privirea ațintită la casă. Încotro o luase? Am văzut două ciori care se băteau pe o bucată de pâine, apoi m-am uitat la ferestre, doar – doar oi zări vreo mișcare. O fi intrat oare? De ce oare îmi lăsasem surioara să-și pună viața în pericol?

Am observat că se mișcă ceva la fereastra de la etajul întâi și am sărit în picioare. A apărut Liuba și a clătinat din cap, ridicând mâinile, cu palmele întinse. I-am făcut semn să plece din casă, dar a dispărut în camera întunecoasă.

M-am așezat iar, cu haina de blană îmbibată de sudoare.

Câteva minute mai târziu, Liuba s-a apropiat de fereastra de la etajul al doilea, cu o cutie în brațe. A deschis-o și a întors-o cu fundul în sus, cu o privire nervoasă.

Apoi s-a făcut din nou nevăzută. Mă abțineam cu greu să merg și să bat la ușă.

În spatele meu, s-a deschis ușa cafenelei, inundând caldarâmul de lumină aurie, căldură și râsete. A ieșit un bărbat și a trecut pe lângă mine. Am întors capul, și privirile ni s-au intersectat.

Taras. Mi s-a tăiat răsuflarea. Avea o figură dezorientată și o înfățișare pe care o văzusem deseori la bordel. Privirea toropită a fumătorului de opiu. Sigur mă recunoscuse. M-am întors cu spatele. Taras a traversat strada, a urcat treptele casei, a descuiat ușa și a intrat.

Îmi simțeam inima fremătând sub căptușeala hainei. În momentul acela, Liuba a reapărut la fereastra de la etajul întâi. M-am ridicat și am pus scaunele unul peste altul, ca să îi dau semnalul. Apoi am arătat cu mâna spre ușă.

— E în casă, am zis, sperând să îmi citească pe buze.

Am dus o mână la piept, când am văzut-o că se întoarce cu spatele. S-o iau prin spatele casei și să intru pe unde intrase ea? Să dau fuga la poliție?

N-am făcut niciuna, nici alta, ci am traversat strada în goană și m-am dus direct la ușa din față.

Capitolul 48

SOFIA
1918

Am bătut la ușă, simțindu-mi degetele arzând la atingerea lemnului rece, în timp ce în minte mi se învolburau un noian de idei. Să merg la vecini și să le cer ajutorul?

Am mai bătut o dată, apoi am tras cu urechea la vocile copiilor de pe terenul de joacă din apropiere; inima îmi tremura în piept. În ce situație îmi pusesem sora?

S-a deschis ușa și, în prag, a apărut o femeie mărunțică și brunetă, cu o eșarfă de mătase roz legată în jurul capului. Lângă ea, stătea Liuba, cu boneta de menajeră pe cap și spălătorul de dușumea în mână, al cărui pământuf de bumbac atârna ud și cenușiu. O mai văzusem undeva pe acea femeie.

— Să vii și săptămâna viitoare, i-a spus Liubei.

Cunoșteam vocea aceea. Era mama Varinkăi. Avea un chip blând, de madonă.

— Vin, doamnă, a zis Liuba, făcând o plecăciune adâncă.

A ieșit din casă și m-a tras după ea.

Mama Varinkăi s-a uitat în ochii mei.

— La revedere. Aveți grijă la trepte.

Ne-am îndepărtat iute de casă. Spălătorul Liubei înghețase deja.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat-o.

— Ți-am zis eu c-o să fie bine.

— *Bine*? S-a întors Taras acasă. Era chiar la cafenea. E posibil să mă fi recunoscut. Pe tine te-a văzut?

— M-am uitat peste tot după documentele școlare. În birouri, în dulapuri. Dar m-a prins mama Varinkăi tocmai când scotoceam prin sertarele din bucătărie. M-a întrebat ce caut, după care s-a dus în bibliotecă și mi le-a adus. E de partea noastră, Sofia. Vrea să ți-l dea înapoi pe Max.

— Pe Max l-ai văzut? Ori pe Varinka?

— I-am văzut doar păturica veche, pe podeaua din dormitor.

— Te-a văzut Taras?

— A intrat în bucătărie exact când dădeam să plec. M-a

întrebat ce caut acolo. Cred că era beat sau amețit de opiu, fiindcă se clătina pe picioare.

— Doamne, Liuba, nu-mi vine să cred c-ai făcut asta!

— Atunci, mama Varinkăi i-a zis: „E menajera. Las-o să muncească”.

Mi-a întins spălătorul și a spus: „Tocmai se ducea să cumpere un pământuf nou”.

— Ce înger de femeie!

— M-au cam trecut năduşelile când l-am auzit pe Taras că spune: „Stai o clipă. Te știu de undeva”, dar mama Varinkăi i-a răspuns repede: „E franțuzoaică și face curățenie foarte bine. Dă-i pace”. Mi-a dat zece franci și mi-a zis: „Hai, du-te fuga. Podeaua nu se curăță singură”.

Liuba a scos actele împăturite din buzunar și am intrat pe o alee, ca să le citim. Era o scrisoare de înscriere de la L’École Cygne Royal, pe antetul căreia era o lebădă.

Stimată Varinka Puşkinski, fiul dumitale, Maxwell…

Nu am citit continuarea, ci am împăturit hârtia și am vârât-o în buzunar, cu lacrimi în ochi. În curând, aveam să îmi revăd fiul.

Liuba m-a cuprins de umeri.

— Nu-i momentul să plângem, surioară. Avem treabă, a spus, zâmbind. Și zece franci de cheltuială. A băgat mâna în buzunar. Și încă ceva.

A scos colierul de smaralde al mamei și mi l-a arătat, ținându-l de încuietoare.

— Liuba, ești un geniu. Unde…

— Era în caseta de bijuterii din dormitor.

Am lăsat spălătorul înghețat pe alee și am pornit spre Rue Chabanais. Pe la jumătatea drumului, am pipăit hârtiile din buzunar, ca să fiu sigură că sunt reale.

Cu ajutorul Liubei, reușisem să-mi găsesc fiul.

•

În dimineața următoare, ne-am dus amândouă la L’École Cygne Royal, în nădejdea că îl voi zări pe Max în curtea școlii. Am ajuns pe la ora zece, ca să nu ne întâlnim cu Varinka când îl aducea.

Prudente, am rămas pe trotuarul de vizavi și am trecut prin dreptul intrării, deasupra căreia scria *École Maternelle* cu litere gravate. Deasupra ușii albastre, stătea un blazon din piatră care înfățișa trei lebede. Alături, înconjurată cu un gard negru, din

fier forjat, se întindea curtea școlii, acoperită cu un strat de pietriș. Peste tot domnea o ordine desăvârșită. Trei căluți metalici, în culori pastelate, cocoțați pe câte un arc gros și ruginit, erau amplasați în groapa cu nisip de lângă zidul din stânga. Ce spațiu de joacă drăguț! În fundul curții, se vedeau niște trepte care urcau la două uși gălbui, din stejar, cu balamale negre. Acolo să fi fost oare clasa lui Max? Oare copiii ieșeau la joacă pe vreme rece?

M-aș fi mulțumit să-l zăresc, fie și pentru o clipă.

Am tresărit și eu, și Liuba în momentul în care ușile s-au deschis, iar copiii au ieșit disciplinați, sub supravegherea a trei învățătoare care îi ajutau să coboare treptele. Cei mai mici, înfofoliți cu paltonașe și fulare, s-au dus direct la groapa cu nisip. Erau foarte tăcuți.

La scurt timp după aceea, a mai venit un grup de copii mai mari. Eu și Liuba ne învârteam dintr-un capăt în celălalt al trotuarului, căutându-l pe Max în mulțimea de școlari încotoșmănați în haine groase.

Învățătoarele stăteau câte două aproape de groapa cu nisip și discutau, cu mâinile în buzunare și tropăind din picioare, ca să nu le înghețe. Din când în când, câte una dintre ele mergea să potolească o ceartă sau să încheie nasturii la haina vreunui copil.

O învățătoare a plecat de lângă colega ei și s-a alăturat copiilor mai mari.

— *Jaqcues dit touché tes genoux!* a strigat ea.

Copiii s-au aplecat și și-au atins genunchii.

Era un faimos joc de imitație, în care participanții erau eliminați dacă urmau instrucțiunile fără să audă cuvintele *„Jacques dit”.*

Un cuplu tânăr, care trecea pe trotuar, s-a oprit alături de noi, ca să urmărească jocul copiilor. Eu și Liuba ne-am apropiat de gard și am încercat să deslușim fețele copiilor, atât cât puteam, căci erau cu toții înfofoliți cu fulare și căciuli. Într-un final, mi-au căzut ochii pe un copil.

Liuba m-a apucat de braț.

— El e.

Max să fie oare? Purta un palton bleumarin și căciuliță gri, tricotată.

— *Jacques dit tirez la langue!* a strigat învățătoarea.

Copiii au scos limbile și, în același timp, norișori de abur.

— *Lève un pied!* a zis învățătoarea, luându-i pe toți prin surprindere.

Fiecare copil a ridicat un picior, iar, când și-au dat seama că fuseseră prinși, unul dintre ei a scos un râset cristalin, care mi-a dat fiori prin tot corpul.

Max. Băiețelul cu palton bleumarin.

M-am agățat de grilajul din fier forjat, ca să nu cad. Băiatul meu.

A plecat, împreună cu alt copil, spre groapa cu nisip.

Cu cât îl priveam mai mult, cu atât eram mai sigură că nu mă înșelasem. Avea mersul relaxat al lui Afon. Culoarea tenului meu. De-aș fi putut să mă apropii mai mult.

Cuplul tânăr și-a văzut de drum, iar eu mi-am cântărit opțiunile. Oare să-l strig pe Max? Învățătoarea era prinsă cu jocul pe care îl inițiase și n-ar fi băgat de seamă.

Max a venit în direcția mea, pe lângă gard, trecându-și mănușile peste vergele acestuia.

— Max, puiule, am șoptit.

S-a întors spre mine.

— Sunt eu, mama ta, scumpule.

S-a apropiat. Mă mai ținea oare minte?

Deodată, învățătoarea aflată lângă groapa cu nisip s-a dus spre trepte și a bătut din palme.

— Prânzul, copii.

Max mi-a mai aruncat o privire, după care a luat-o la fugă spre ușă.

— Te recunoaște, Sofia, a zis Liuba, trăgându-mă lângă ea. Trebuie să vorbim cu directoarea. Dacă-i arătăm documentele, putem să-l luăm chiar azi.

M-a cuprins o senzație de căldură, imaginându-mi cum ieșim toți trei pe porțile școlii, eu de mână cu Max.

Mi-am scos căciula din blană de câine.

— Cum arăt?

— Groaznic. Haina asta-i oribilă. Ai grijă să ți-o scoți când intri în clădire. Iar părul…

Și-a lins palma și mi-a netezit părul.

— Gata. Așa e bine. Arăți ca orice mamă franțuzoaică.

— Cel puțin am reușit să mă îmbăiez.

— N-ar strica, totuși, să te dai cu puțin parfum. Încearcă să te

ții la distanță.

•

Am așteptat în anticamera biroului directoarei. Miresmele apetisante de friptură de pui, cartofi și scorțișoară, care pluteau în aer ne ațâțau senzația de foame. Cel puțin Max avea parte de o masă sănătoasă, o dată pe zi. Mi-am strâns pe lângă corp haina din blană de câine, hotărând că e mai bine să o țin pe mine, căci pantalonii și cămașa murdară arătau chiar mai rău.

O femeie înaltă a venit la ușa biroului, iar eu și Liuba ne-am ridicat iute în picioare. Mi-am netezit pantalonii cu palmele.

Femeia ne-a făcut semn să intrăm, apoi s-a așezat dreaptă în spatele biroului Ludovic al VI-lea. Purta o rochie neagră, din lână, bine croită, cu manșete din dantelă albă și guler delicat ca o pânză de păianjen. Pereții erau îmbrăcați în lambriuri negre, podeaua, acoperită cu un covor gros, iar în șemineu ardea un foc de cărbuni. Cu greu m-am abținut să nu mă apropii și să-mi încălzesc mâinile la el. Directoarea a lăsat ușa deschisă, semn că se aștepta la o discuție scurtă.

— Despre ce este vorba? Ați nimerit într-un moment nepotrivit. Pauza de prânz e inclusă în program.

Mă privea și parcă nu reușea să-și dezlipească ochii de la mine, cu o ușoară încruntare a sprâncenelor, ca și când ar fi văzut o maimuță dresată, îmbrăcată în fustă multicoloră. Firește, cel mai mult o dezgusta haina, căci, în ochii unei franțuzoaice, să porți haină din blană de câine în public era chiar mai rușinos decât să îmbraci un costum de clovn ori o pungă de hârtie. Pe lângă asta, părul meu ciopârțit și ghetele de servitoare accentuau înfățișarea mea deplorabilă.

Am amuțit. Era esențial ca directoarea să înțeleagă situația.

— Bună ziua, *madame* Fournier, a vorbit Liuba în locul meu. Mă numesc Liuba Streșnaiva, iar ea este sora mea, Sofia. Dorim să ne interesăm de un elev înscris la această școală.

— Cum îl cheamă?

— Maxwell Streșnaiva Stepanov, am spus.

— Nu avem niciun elev cu acest nume.

Cu degete tremurânde, am scos din buzunar scrisoarea de înscriere și i-am întins-o directoarei.

— Mama lui m-a rugat să vin după el. Aveți aici documentul care confirmă asta, am spus, căutându-mi cu grijă cuvintele în franceză.

A aruncat o privire pe hârtia respectivă și mi-a înapoiat-o repede.

— Scrie că pe copil îl cheamă Pușkinski. Nu avem voie să încredințăm copiii decât rudelor apropiate.

— A avut loc un deces în familie, a intervenit Liuba.

— Nu mă surprinde, dar, dacă aș permite oricărui necunoscut să intre și să ia un copil…

— Pot să fiu sinceră cu dumneata, *madame*? am întrebat. Știu că arăt într-un hal fără de hal, pentru că am venit cu căruța din Rusia, dar eu sunt mama lui Max. Băiatul meu e de viță nobilă. Familia mea e înrudită cu țarul.

— Nu te pot ajuta.

— L-am văzut azi în curtea școlii. Nu părea în apele lui. E în pericol alături de cei doi care îl țin acum. Iar, dacă află că sunt aici, îl vor lua și vor fugi.

Directoarea a închis ușa și s-a dus la fereastră, cu mâinile în sân.

— Tot ce știu e că respectivul cuplu care a înscris copilul la școală m-a amenințat și ar putea pune în pericol viața celorlalți elevi.

— Mi l-au răpit pe Max când eram în Rusia.

— Și eu ce să fac? M-am trezit cu un agent CEKA, voinic ca bradul, în birou, care mi-a dat de înțeles că mă omoară dacă nu-i primesc copilul la școală.

— De unde știi că e agent CEKA?

Se vede treaba că poliția secretă a comuniștilor ieșise din clandestinitate, de vreme ce directoarea deținea asemenea informații.

— Nu sunt naivă. Mama mea e bolnavă și are nevoie de mine. Nu pot să risc.

— Dacă prezența lui Max îi pune în pericol pe ceilalți elevi, n-ar fi mai bine să ne lași să-l luăm? a spus Liuba.

— Nu pricepi. Bărbatul m-a amenințat cu moartea. Mi-a dat de înțeles că ar avea poliția la degetul mic. Că el e autorul crimelor din Paris. Mi-e groază să mă gândesc ce-aș păți dacă dispare copilul.

— Dumneata ai copii?

— Nu, a răspuns directoarea, revenind în spatele biroului. Îmi pare rău, dar cel mai bine ar fi să mergeți și să discutați cu familia respectivă.

— Am motive întemeiate să cred că Max e în pericol, am zis.

Directoarea m-a măsurat îndelung.

— Mi-aș dori să te pot ajuta. Bietul copil s-a adaptat ușor, dar bănuim că acasă e neglijat. Înfulecă de zici că-i un animal flămând. Doar terci, nimic altceva. Iar mama nu vine niciodată la patru fix după el. Dar trebuie să mă înțelegi și pe mine. Mi-e frică de familia asta.

— Promit că îl iau și plecăm cât mai departe de Paris. Dacă întreabă, poți să le spui sincer că nu știi unde. Cine te-ar putea contrazice?

S-a așezat pe scaunul de la birou.

— Du-te la poliție.

— Poliția nu face nimic, a spus Liuba. Și au început deja să ne deporteze în Rusia, ceea ce e totuna cu condamnarea la moarte. Pe noi cine ne ajută?

— Dar pe mine? Trăim vremuri în care fiecare se descurcă cum poate. Am să vă rog să plecați acum.

M-am dus spre birou.

— În familia mea, am învățat că politețea e mai presus de orice, dar sunt disperată, *madame.* Te implor. Într-o zi, o să te fac o femeie foarte bogată. Am smaralde…

— Nimic nu e mai important decât siguranța, a spus directoarea, ridicând receptorul telefonului. Ar fi păcat să fiți deportate în Rusia.

Am pornit spre ușă, împreună cu Liuba.

— Ești o femeie crudă, am zis, dar cuvintele mele au rămas fără ecou.

Am lăsat-o pe directoare așezată la birou, cu o mână pe telefon, și am ieșit din încăpere, lipsită în continuare de șansa de a-l salva pe Max.

•

Ningea, și vântul ne biciuia fețele, în timp ce ne îndreptam spre catedrala rusă din Rue Daru, ca să-i arăt Liubei transformările de la fabrica de păpuși.

— Dacă Varinka părăsește Parisul, împreună cu Max, înainte să găsim o cale de a-l salva? am întrebat.

— O să sară ajutorul de undeva, a spus Liuba. Presimt asta.

Ne-am continuat drumul printre nămeții afânați care începeau să se așeze pe chioșcurile de cărți, ale căror obloane erau trase. Cred că eram o priveliște jalnică. Două vagabonde ca vai de

lume.

Liuba a dat cu piciorul într-o piatră.

— Am aflat, totuși, informații utile de la *madame* Fournier, a spus. Cel puțin, acum știm ce o îngrijorează în privința lui Max. Iar ăsta e primul pas spre găsirea unei soluții.

Am ajuns la catedrala rusă și ne-am oprit pe alee. Cupolele aurite îi dădeau un aspect extrem de maiestuos.

— Mi-e dor de mama, am zis.

— Și mie, a spus Liuba, scuturându-mi zăpada de pe umăr și cuprinzându-mă în brațe.

Am rămas îmbrățișate sub ninsoare, calde ca un singur trup, unite printr-un fir de argint mai rezistent ca oricând.

Capitolul 49

ELIZA
1918

La o zi după ce l-am găsit pe Merrill și l-am trimis acasă, laolaltă cu ceilalți piloți răniți, am luat-o pe Rue Saint-Honoré, înspre catedrala Sf. Aleksandr Nevski. La ora unu, aveam întâlnire, în subsolul catedralei, cu doamna Nonna Zaronova și rusoaicele care meșteșugiseră atâtea obiecte frumoase în sprijinul cauzei. Țineam la piept o cutie cu bomboane de ciocolată, pe care o cumpărasem de la New York.

Vorbisem deja cu personalul Spitalului St. Luke din New York, care urma să-l preia pe Merrill și să-l interneze în centrul de recuperare, pentru a se întrema înainte să plece la Bethlehem.

Până și pe timp de iarnă, Parisul era splendid, căci zăpada estompa ravagiile războiului. Pășeam țanțoș la gândul că inițiativa aceasta venea în sprijinul multor refugiați ruși. Cu câtă înfrigurare primisem ultimul transport de produse! Desfăcusem lada în bucătăria casei din Gin Lane și mă minunasem la vederea păpușilor încântătoare și a așternuturilor tivite cu dantelă.

Peste o sută de femei duc o viață mai bună datorită dumitale, îmi mărturisise doamna Zaronova într-o scrisoare. Femeile din neamul Woolsey ar fi fost mândre de mine.

Am traversat în grabă cartierele îngrijite, admirând uniformitatea peisajului, fațadele din piatră de culoare deschisă, mansardele și balcoanele negre, lucrate cu o finețe de filigran.

Deodată, mi-a apărut în față catedrala somptuoasă, o minunată mostră de arhitectură neo-bizantină, ascunsă în inima Parisului. Era atât de diferită de stilul clădirilor dimprejur, de ziceai că fusese transplantată acolo direct de la Petrograd.

Am urcat treptele și am intrat în catedrală, unde coriștii, îmbrăcați în alb, repetau „S-a pogorât Gavril”, iar glasurile lor reverberau în imensul naos.

— Doamna Henry McKeen Ferriday, m-am prezentat, cuvintele mele răsunând în toată catedrala. Am sosit de la New York. Doamna Zaronova mă așteaptă.

Dirijorul mi-a făcut semn să ies și să cobor pe niște trepte de ciment. Am intrat într-o criptă frumos pictată, luminoasă și plină de mese la care lucrau o mulțime de femei, pălăvrăgind vesele printre mosoare de lemn, dantelării și păpușile artizanale de care New York-ul ajunsese să se îndrăgostească. Multe dintre ele tocmai își terminaseră supa din castroane, astfel că aerul mirosea a morcovi și ceapă.

O femeie înaltă și cu o figură serioasă mi-a venit repede în întâmpinare.

— Eu sunt doamna Zaronova.

Era altfel decât mi-o imaginasem. Mai lipsită de rafinament și cam din topor. I-am înmânat cutia cu ciocolată și m-am prezentat.

— Obiectele artizanale pe care le faceți aici sunt foarte bine primite în America, doamnă Zaronova. Tot ce ține de tradiția rusească e la mare căutare. Ar trebui să le vezi pe newyorkeze gătite cu diademe brodate și fuste mai scurte. Păpușile și așternuturile pe care ni le-ai trimis s-au vândut ca pâinea caldă.

— Dorești să le vorbești muncitoarelor? m-a întrebat.

M-am dus spre cea mai apropiată bancă.

— Bună ziua, doamnelor. Eu sunt doamna Woolsey Mitchell Ferriday. Îmi puteți spune Eliza. Am venit de la New York, în calitate de reprezentant al Comitetului Central American pentru Ajutorarea Refugiaților Ruși. Vreau să vă spun că vă apreciez foarte mult eforturile, precum și munca neobosită depusă de doamna Zaronova. Sper ca parteneriatul nostru să dureze mult timp de acum înainte.

După ce mi-am încheiat discursul, au izbucnit ropote de aplauze, iar o femeie căruntă s-a apropiat de mine.

— Mă numesc Yara, s-a prezentat. Nu vorbesc engleza foarte bine, dar voiam să-ți spun că mai este o persoană căreia trebuie să-i mulțumești pentru toate acestea. O doamnă rusoaică, foarte cumsecade, care ne-a ajutat enorm, a precizat Yara, aplecându-se spre mine. Umblă vorba că ar fi rudă cu țarul.

Am simțit brusc cum îmi freamătă inima, ca o pasăre prinsă în colivia pieptului meu.

— Mi-ar face mare plăcere să o cunosc. Cum o cheamă?

— Nu sunt singură, dar cred că știu unde o poți găsi.

•

Am urmat-o pe Yara, care s-a dovedit neașteptat de sprintenă, până la restaurantul de peste drum. Am intrat, alungând cu mâna fumul gros de țigară, și m-am uitat la localul aglomerat, exact ca restaurantele de la Petrograd. În sală predomina culoarea mea preferată – roșu-aprins. Mesele și scaunele erau decorate cu desene vesele, cu motive florale. Fețe de masă roșii, draperii groase, tot roșii. Pe pereți, stăteau atârnate tăvi din metal lăcuit, iar etajerele erau pline de tot felul de mărunțișuri. Păpuși matrioșca. Castroane din papier mâché. Ouă comemorative, pe care erau pictate fiicele țarului. M-am uitat cu mai multă atenție și am văzut chipul Olgăi, biata de ea. Doar patru ani trecuseră de când o cunoscusem la Petrograd?

Ne-am croit drum până la masa plasatoarei, unde a trebuit să ridicăm tonul, ca să ne facem auzite în mulțimea de ruși gălăgioși. O chelneriță s-a strecurat pe lângă noi, ducând în brațe un soi de colțunași prăjiți care miroseau a carne de miel. O femeie gârbovită s-a apropiat de noi, cu un cornet acustic la ureche, și a spus ceva.

— Întreabă dacă vrei să mănânci ceva, mi-a tradus Yara.

— Puțină pâine ar fi minunată, am spus. Și, poate, niște brânză?

Femeia a dus cornetul la ureche, așteptând traducerea Yarei. Nu era de mirare că sărmana de ea își pierduse auzul în vacarmul de acolo.

Apoi mi s-a părut că Yara întreabă: „Doamna care face supă e aici?”

Femeia m-a măsurat îndelung, după care s-a făcut nevăzută în spatele unei draperii roșii, ce separa salonul de zona din

spate a restaurantului.

— Unde se duce? am întrebat, rezemându-mă de masa plasatoarei.

Yara a ridicat din umeri.

Ne-am uitat la mesele ticsite de bărbați și femei care se ciorovăiau și râdeau. Oare o cunoștea pe Sofia vreunul dintre acei oameni? Mă bătea gândul să întreb în gura mare, dar, ținând seama de pronunția mea stâlcită a limbii ruse, cel mai probabil, nici nu mi-ar fi dat atenție.

Am simțit o bătaie pe umăr.

— Îmi cer scuze, *madame,* a spus o voce în engleză, dar astăzi nu avem nici pâine, nici brânză. Doar fursecuri cu caramel.

M-am întors și am dat cu ochii de Sofia, slabă ca un țâr, îmbrăcată cu niște pantaloni din bumbac și cămașă bărbătească, peste care își legase un șorț gri, din pânză.

— Eliza, a spus, întinzând o mână spre mine.

Mi-a luat câteva clipe până s-o recunosc, dar m-a ajutat vocea ei. „Eliza”.

I-am strâns mâinile. Chiar ea era?

— Sofia?

A încuviințat din cap, cu lacrimi în ochi.

— Nu te apropia prea mult. S-ar putea să am toate bolile pământului.

I-am cuprins în palme obrajii murdari și umezi de lacrimi.

— Nici holera nu mă poate ține departe de tine, scumpa mea. Doamne, dac-ai știi câte griji mi-am făcut. Am strâns-o în brațe. În sfârșit, te-am găsit.

Îi simțeam pieptul slab cutremurându-se de suspine.

— Gata, liniștește-te. Totul o să fie bine de-acum încolo, am zis, mângâind-o pe spate. Ce s-a întâmplat cu părul tău, scumpo?

S-a desprins din îmbrățișare și și-a șters ochii cu dosul palmei.

— L-am vândut.

— Îți stă bine. Toate doamnele șic din New York s-au tuns bob.

Mi-am scos batista din manșetă și i-am întins-o.

S-a șters la ochi.

— Mereu ai batistă la tine, Eliza.

A apărut și Liuba, cu părul vopsit blond, nuanță care o prindea de minune. Ce mult crescuse!

Le-am tras pe amândouă la piept.

— Nu vă mai scap din ochi. Aveam atâtea de discutat. Yara mi-a spus că, datorită ție, fabrica de păpuși a ajuns așa cum e acum.

M-am întors, dar Yara dispăruse.

— Am contribuit într-o mică măsură.

— Lasă modestia, a intervenit Liuba. Sofia a transformat complet atelierul. Înainte, bietele muncitoare trudeau ca sclavele.

Le-am tras pe amândouă într-un colț.

— Trebuie să veniți imediat la apartament. *Madame* Solange o să vă…

— O să venim, dar, mai întâi, trebuie să-l ajutăm pe Max. A fost răpit.

M-a trecut un fior de gheață. Vacarmul din jur parcă s-a stins și nu o mai auzeam decât pe Sofia.

— Nu e cu voi?

— L-a luat o țărăncuță în care am avut încredere, când ne-au atacat bandiții, și ea a venit cu el la Paris. O cheamă Varinka și nu vrea să mi-l dea înapoi.

— Dumnezeule mare! Dar e copilul tău!

Sofia și Liuba s-au înghesuit lângă mine.

— Ne-am dus la școală, în speranța că îl puteam lua de acolo, a zis Sofia. Dar directoarea, *madame* Fournier, refuză să ni-l dea. A zis că bărbatul care locuiește cu Max e agent CEKA – poliția rusă secretă – și a amenințat-o. Sărmana femeie e speriată de moarte.

— Cum se numește școala?

— L'École Cygne Royal, a răspuns Sofia, arătându-mi scrisoarea.

M-au podidit lacrimile când am văzut prenumele lui Max scris pe hârtie.

— Cunosc școala.

Era una dintre cele mai exclusiviste din Paris.

— Poți să mă ajuți să-l iau de acolo? Trebuie să ajungem înainte de ora patru, când vine Varinka după el. Oamenii ăștia, Taras și Varinka, sunt foarte periculoși. Taras a fost printre cei care ne-au atacat familia. Iar Vladi, prietenul lui, e cel care te-a rănit în tramvai.

— Of, scumpa mea, am spus, prinzând-o pe Sofia de mână.

— Bănuiesc că Taras a fost trimis aici ca să-i omoare pe nobilii care au fugit din Rusia. Trebuie să mai încerc o dată să-l iau pe Max. Poate reușești tu s-o îndupleci pe directoare.

— N-ar fi mai bine să mergem la poliție?

— Poliția stă cu mâinile în sân, Eliza. Ai primit brățara pe care ți-am trimis-o?

— Uite-o, am zis, arătându-i încheietura mâini.

— Înăuntru, am ascuns o hârtiuță pe care sunt scrise toate conturile de la băncile din Europa și parolele. Tata ne-a spus să avem mare grijă de ea.

Am pus palma peste brățară.

— Ce veste minunată!

— Banii din acele conturi îi pot ajuta enorm pe nobilii ruși.

— Poate reușim să mituim pe cineva de la școală, am zis. Mă gândeam chiar să cer sprijinul vreunei oficialități influente.

Părăsisem New York-ul având asupra mea o lungă listă de cunoștințe ale mamei, pe care mă rugase să le vizitez; printre ele se număra și un fost ofițer rus.

— Exact la asta mă gândeam și eu, a zis Sofia, aplecându-se spre mine.

Am împăturit documentele și le-am vârât în poșetă.

— O să fac tot ce-mi stă în putință. Cunosc o persoană care ne-ar putea ajuta. O să-l rog să insiste pe lângă directoare să ni-l încredințeze pe Max. Firește, oferindu-i în schimb protecție directoarei.

— Îmi pare rău că te amestec în toată încurcătura asta, Eliza.

— Îmi place să rezolv probleme dificile. Avem o armată întreagă de refugiate ruse în Southampton.

— Nu mă surprinde.

A zâmbit și, pentru prima oară, am revăzut-o pe vechea Sofia.

— Liuba se poate duce la apartament, iar noi două mergem să vorbim cu prietenul mamei și pe urmă la școală.

— N-avem timp de pierdut. Dacă află Varinka că sunt aici, fuge cu Max din oraș și n-o să-l mai găsesc niciodată.

•

Eu și Sofia am luat un taxi până la Place Vendôme, unde am ajuns în unsprezece minute, și am intrat în holul spațios al hotelului Ritz. Aveam suficient timp să discutăm cu generalul Yakofnavici și să mergem să-l luăm pe Max de la școală. Bătrânul hotel supraviețuise bombardamentelor germane și se

schimbase foarte puțin de pe vremea când veneam aici cu părinții, în vacanțele pe care le petreceam la Paris, în luna august.

Holul arăta neschimbat, iar spațiul de recepție, înalt de trei metri, era decorat cu mobilier din secolul al XVIII-lea. Pașii noștri răsunau pe podeaua din marmură în timp ce ne îndreptam spre splendidul birou în stil Ludovic al XVI-lea, tapisat cu piele. În spatele lui, ședea recepționerul – Charles, potrivit ecusonului din piept –, care purta o conversație telefonică interminabilă, afișând figura plictisită a recepționerilor parizieni.

— Numele?

— Eliza Ferriday și Sofia Streșnaiva Stepanov. Am venit în vizită de la New York.

— Scopul?

Am șovăit puțin. Cum să-i explic că trebuie să predăm o serie de parole bancare, vitale pentru salvarea Armatei Albe, în schimbul cărora să primim ajutor pentru a-mi elibera fiul de neam nobil din mâinile unui asasin CEKA?

— Vreau să vorbesc cu generalul Yakofnavici. Dețin informații diplomatice importante cu privire la familia Streșnaiva. E o problemă urgentă, Charles.

— M-a pus pe linia de așteptare, a spus, acoperind receptorul cu palma. Generalul și-a angajat degustător de mâncare. Vă vine să credeți? Doar în romane mai pomenești așa ceva.

Oare faptul că îi spusesem pe numele mic îl făcuse, brusc, atât de vorbăreț?

Recepționerul s-a aplecat peste birou.

— E un om tare nesuferit. Cătrănit rău c-au pierdut războiul. Până și gărzile lui de corp se tem de el, și sunt două matahale. Ei nu cer să le deguste cineva mâncarea. Unul a-nfulecat un somon întreg, cu tot cu căpățână.

M-am uitat la ceasul de pe perete. 15.30.

— Te rog, *monsieur.* Nu avem nicio clipă de pierdut.

Charles a pus receptorul în furcă și ne-a făcut semn spre lift.

— Etajul al cincilea. Camera cincizeci și doi. Fiți pregătite de luptă, doamnelor.

Fremătam de emoție în momentul în care liftul s-a pus în mișcare. Am prins-o pe Sofia de mână. Poate că îmi ratasem vocația și ar fi trebuit să fiu spion, sau măcar ambasador.

Ne-a deschis un servitor și ne-a condus într-un apartament

superb, pentru care Ritz-ul era recunoscut, cu camere înalte, ciubucuri masive și un pat festonat cu o țesătură cu imprimeu elegant. Două coloane din onix, înalte și groase cât să susțină Parthenonul, despărțeau dormitorul de salonul în care se găseau o măsuță de toaletă pictată și o oglindă. Lângă fereastră, stătea un bărbat elegant, flancat de gărzi de corp.

A venit spre mine, cu o ținută demnă mai degrabă de un domn parizian decât de militar rus. Purta un costum făcut la comandă, iar mustața îi era înfoiată ca aripile unei păsări. Poate că era altfel când îl cunoscuse mama. Va accepta oare să ne ajute?

I-am întins mâna generalului și am prezentat-o pe Sofia. Bărbatul ne-a strâns mâinile, după care și le-a pus în sân și mi-a aruncat o privire încruntată.

— Ce te-aduce aici, doamnă Ferriday? Sunt foarte ocupat.

Vorbea franceza cursiv, cu un vag accent rusesc.

— Am o problemă urgentă care o privește pe prietena mea Sofia, aici de față.

Mi-au fugit ochii la cele două gărzi de corp, pe lângă care, chiar și la cei 1,80 mai mei, mă simțeam pitică.

— Mama, Caroline Woolsey Mitchell, mi-a pomenit numele dumitale și mi-a spus…

— Carry Woolsey?

A întors visător ochii spre fereastră și a zâmbit.

— Extraordinară femeie! Și frumoasă foc, pe deasupra.

Mama se prefăcuse că nu-și mai amintește prea multe despre relația cu generalul, dar, din câte înțelegeam, el și-o amintea foarte bine.

— Și domnul Mitchell?

— Tata? A murit cu mulți ani în urmă.

A legănat din cap.

— Iar ea nu s-a recăsătorit? Mare păcat! Carry Woolsey știa să se descurce, nu glumă.

Mă foiam stânjenită.

— Domnule general, am venit să-ți livrez niște informații. Parole codate, mai exact.

A zâmbit.

— Asta-i grozav. Și de unde, mă rog, ai aceste parole?

— Sofiei i-au fost încredințate de la tatăl ei, Ivan Streșnaiva.

Generalul a pus țigara pe marginea scrumierei din cristal, de

forma și mărimea unui mic aisberg.

— De la minister? Bietul Ivan a fost ucis chiar la conacul lui, ca mulți alții. Groaznică întâmplare!

Sofia a făcut un pas în față.

— Mi le-a încredințat înainte de asta.

— Le ai la dumneata?

— Sunt puse într-un loc sigur, am zis. Dar, înainte să ți le dăm, avem o rugăminte.

Generalul a aruncat o privire către gărzile lui de corp.

— Presupun că vreți bani.

— Avem nevoie de ajutor într-o problemă delicată, a spus Sofia. Un agent CEKA mi-a răpit fiul. L-a furat când eram în Rusia și a venit cu el la Paris.

— Vă dați seama că abia mă încumet să ies din hotel, chiar și însoțit de gărzi de corp.

— Știm. Max învață la L'École Cygne Royal, dar directoarea refuză să ne dea copilul, pentru că agentul a amenințat-o cu moartea. E cu putință să ne ajuți, domnule general?

— Pot să dau câteva telefoane. Să-i ofer ajutor directoarei în măsura posibilului. Eventual, să pun un agent de poliție la intrarea școlii.

— Agentul CEKA locuiește pe Rue de Serene, la numărul 24, a precizat Sofia.

— O să-l rog pe comisar să-i facă o vizită. Nu m-ar deranja să mai dispară un agent CEKA. Dar, din păcate, nu vă pot promite nimic.

Am scos brățara de pe încheietură și i-am dat-o. Îmi simțeam mâna atât de goală.

— Codurile sunt înăuntru, pe o foaie de hârtie.

Generalul s-a uitat la obiectul din palmă.

— Mulțumesc, doamnă Ferriday. În felul acesta, vom putea recupera ceea ce ne aparține. Voi face tot ce-mi stă în putință să vă ajut, *madame.*

Am pornit spre ușă, când Sofia s-a întors brusc.

— Domnule general, soțul meu e ofițer în Armata Albă. Știi ceva despre soarta lui?

— Cum îl cheamă?

— Afon Stepanov.

M-am apropiat de Sofia și am cuprins-o de umeri.

Generalul a studiat-o îndelung pe Sofia.

— A, da, ginerele lui Ivan. N-am făcut legătura imediat. Destoinic bărbat. Venit de la Academia Militară.

— Speram să aflu ceva despre el…

— Soțiile de militari sunt femei puternice.

— Te rog, domnule general, a stăruit Sofia. Nu avem mult timp la dispoziție.

— Cred că era la un regiment care se îndrepta din Ucraina spre Siberia, dar s-a despărțit de camarazii lui undeva la sud de Petrograd, ca să treacă pe la moșia familiei. Toate rapoartele menționau că au loc activități criminale în zonă.

Am simțit-o pe Sofia clătinându-se pe picioare și am tras-o lângă mine, ca să nu cadă.

— Venea să ne ajute?

Generalul a încuviințat din cap.

— Nouă dintre cei mai buni soldați ai lui s-au oferit să-l însoțească, dar au fost atacați, pe când dormeau, de o unitate a Armatei Roșii, chiar la sud de Țarskoe Selo.

— A ajuns atât de departe? Ce s-a întâmplat după aceea?

— Aș prefera să nu…

Generalul s-a dus la fereastră, cu mâinile împreunate la spate, și s-a uitat pe stradă.

— Trebuie să aflu adevărul, domnule general.

Am strâns-o pe Sofia lângă mine, cu putere.

Generalul nu și-a luat ochii de la stradă.

— Dacă ții cu tot dinadinsul. Toți zece au fost spânzurați de stâlpii de telegraf, ceva mai la nord de locul în care au fost prinși.

Sofia și-a pus mâinile în șold și l-a fixat cu privirea.

— E absolut sigur? Nu e cu putință să se fi făcut vreo confuzie?

Generalul s-a întors către noi.

— Locotenentul meu de încredere și alți doi militari au văzut scena cu ochii lor. Patrulau prin zonă, iar, când s-au întors, i-au găsit spânzurați. Au așteptat să plece Roșii, după care i-au dat jos și i-au îngropat în pădurea de lângă Malinov.

Sofia s-a uitat la mine; ochii îi înotau în lacrimi.

— Deci, a ajuns până acasă.

Generalul s-a îndreptat de spate.

— Condoleanțele mele, *madame.* Haosul acesta ne-a transformat pe toți în niște barbari. Dar Afon a fost un militar

exemplar.

— Mulțumesc, domnule general.

Sofia m-a prins de mână și am pornit spre ușă.

— Și curajos până în ultima clipă, a strigat generalul în urma noastră.

Am plecat amândouă spre L'École Cygne Royal.

Capitolul 50

VARINKA
1918

M-am trezit cu respirația întretăiată, având planul *mamkăi* în minte. Ce bine ar fi fost să plec înapoi în Rusia, împreună cu Radimir! Dar Taras ne-ar fi dat sigur de urmă. În afară de asta, cum puteam să-l părăsesc pe Max? Îmi crăpa capul de atâtea griji și îmi sărea țandăra din orice fleac.

Colac peste pupăză, m-am ciondănit toată dimineața cu Max, care nu se hotăra ce vrea să mănânce la micul dejun. Stătea în bucătăria aceea sufocantă, iar caloriferul argintiu de lângă ușă scotea un soi de șuierat subțire, ce-mi amintea de samovarul pierdut al tatei.

Am pus în fața copilului un castron cu ouă fierte.

— Ouăle sunt scârboase, a zis Max, strâmbându-se.

— Atunci, du-te și pune paltonul pe tine, i-am spus. Nu vreau să întârziem.

Max s-a dat jos de pe scaun și și-a luat paltonul bleumarin din cuierul de lângă ușă.

M-am lăsat în genunchi, ca să-l ajut să-și încheie nasturii. Se făcuse mare, iar părul i se îndreptase și nu mai forma acel nimb de cârlionți aurii. Cu paltonul pe el, semăna leit cu tatăl lui, militarul de carieră.

Era atât de cald și bine lângă calorifer. Mi-am slăbit fularul de la gât.

— Bunica ta a cumpărat ouăle. Altele s-ar putea să nu mai găsești în tot Parisul.

Max mi-a aruncat o privire rece.

— Nu e bunica mea.

Oare mândria aristocratică se transmitea de la o generație la alta?

— Ce tot spui acolo?

Băiatul a ridicat din umeri.

— Ea mi-a zis asta.

Am simțit furnicături pe ceafă.

— Ce anume ți-a zis?

Max tăcea.

L-am amenințat cu degetul.

— Ai mare noroc că te iubește atât de mult.

Max a ridicat bărbia.

— Uneori, îmi amintesc lucruri. Despre Rusia.

— Nu-ți bate capul cu asta, am zis, pregătindu-i ghiozdanul.

Odată și-odată, trebuia s-o uite pe Sofia.

•

După ce l-am lăsat pe Max la școală, am pornit spre casă, măcinată de un gând care nu-mi dădea pace. Poate că *mamka* și Radi aveau dreptate. Poate că lui Max îi era mai bine alături de mama lui. Mi-am alungat gândul din minte. Durerea de a-l părăsi ar fi fost de nesuportat.

Eram aproape de casă, când l-am văzut pe Radimir venind către mine. M-am oprit, mirată, căci nu mă așteptam să-l întâlnesc. Mă bucuram nespus să-l revăd.

Își strângea gulerul în jurul gâtului cu o mână.

— Te-am căutat peste tot, Varinka.

— Ai venit să-ți iei la revedere?

Fără îndoială, venise ca să purtăm acea discuție dureroasă care punea capăt relației.

M-a prins de umeri.

— Plec. Vino cu mine.

— Pleci chiar acum? am întrebat, inima zvâcnindu-mi în piept.

— Diseară. Am cerut deja permisiunea de a-mi lua și soția cu mine. M-a trecut un fior fierbinte prin brațe.

— Adică…

Nu-mi puteam șterge zâmbetul de pe față. Eu, măritată? În sfârșit, le puteam spune celor din Malinov. Ce viață aș duce! Max. Un soț. Alți copii. Vom locui la Petrograd? Odată întorși în Rusia, puteam fi o mamă mai bună. Radimir nu-l voia pe Max, dar dacă îl luam cu mine diseară? L-ar fi lăsat inima să mă refuze?

— Mă duc chiar acum după acte, a zis. Mă găsești acasă până la ora șase. Să nu întârzii.

•

Am urcat iute în dormitorul meu și mi-am pus sarafanul vechi și șorțul. Era atât de plăcut să revin la hainele simple de altă dată. Pe deasupra, mi-am pus haina de samur a mamei Sofiei.

Am adunat lucrurile lui Max într-o față de pernă. O cutie cu cereale. Păturica albastră și zdrențuită. Bufnița de pluș. Apoi am agățat un prosop de clanța ușii. Se va întrista *mamka* când va vedea semnalul?

M-am furișat în dormitorul lui Taras și l-am privit cum doarme, îmi tremurau mâinile atât de tare, încât nu reușeam să desfac cătușele, în cele din urmă, am izbutit. Am tras aer în piept și am prins una de stâlpul patului. Ce zgomot puternic a scos!

Am încremenit, inima bubuindu-mi în piept. L-oi fi trezit? Am desfăcut-o și pe cealaltă și, cu chiu, cu vai, i-am introdus mâna în ea. Am încercat s-o închid, dar avea încheietura prea groasă.

Taras a deschis ochii, pe jumătate adormit.

— Ce faci?

Am apăsat cu putere și s-a închis. Am pipăit cheia din buzunar.

Taras a tras de cătușe, și fierul s-a lovit de stâlpul patului cu un zornăit.

— Nu-i deloc amuzant, Varinka.

Am făcut un pas în spate. Dacă rupea lanțul? Mă omora fără să stea pe gânduri.

— Plec, Taras.

S-a uitat la mine cu ochi mijiți.

— Vino-ncoace.

Am tras aer în piept.

— E timpul să punem capăt acestei relații nesănătoase.

— Cum rămâne cu înțelegerea noastră? De la tine a-nceput…

— Aveam *paisprezece* ani, Taras. Dar, chiar și la o vârstă atât de fragedă, știam că e păcat să fac astfel de lucruri cu fratele meu.

— Frate vitreg.

— Ai idee cât de greu i-a fost *mamkăi* să-l primească în casă pe copilul din flori al soțului ei?

Taras a mai smucit o dată de cătușe.

— Tacă-ți gura, Inka! M-au *cumpărat.*

— Ca să te protejeze. Crezi că *mamka* te-a primit de plăcere? S-au purtat frumos cu tine și, drept răsplată, l-ai omorât pe tata și m-ai terorizat pe mine.

— Moartea tatei a fost un accident.

— Lasă minciunile, Taras. Te-a mustrat, fiindcă te-a prins că mă priveai când mă îmbăiam. Nu era nevoie să-l omori.

— El s-a aprins. Mi-am ispășit pedeapsa pentru fapta mea. Cum adică te-am *terorizat*? Eu v-am ținut în viață pe amândouă. Mai bine n-o făceam.

— Trebuia să mă protejezi, cum ar fi făcut orice frate bun. Relația noastră e nesănătoasă, Taras. Vreau o relație adevărată. Vreau iubire și copiii pe care nu i-aș putea avea niciodată cu tine.

A dat să se ridice din pat.

— Dă-mi cheia, Inka.

S-a repezit la mine, urnind patul din loc câțiva centimetri.

Îngrozită, am mai făcut un pas în spate.

A smucit de cătușe.

— Unde te duci? Pleci cu noul tău iubit? Te găsesc eu. O să-l iau pe Max și-o să-l omor, cum trebuia să fac de mult.

Am ieșit din dormitor și m-am dus spre ușa bucătăriei. Va fi atât de plăcut să părăsesc acea casă și să mă simt liberă.

— O să-i spun drăguțului tău despre noi, a strigat Taras, în urma mea.

— Îi spun eu înaintea ta. La revedere, frate!

Capitolul 51

SOFIA
1918

Împreună cu Eliza, am plecat de la generalul Yakofnavici și am traversat în grabă Place Vendôme, îndreptându-ne către școală. Eram oarbă și surdă la tot; singurul lucru care îmi răsuna în minte erau acele cuvinte cumplite: *Afon e mort.* Plecase, totuși, să ne salveze. Dragul meu Afon. Eliza a făcut semn unui taxi; imaginea lui Afon spânzurat de un stâlp de telegraf mi se perinda prin fața ochilor. Curajosul meu soț fusese la un pas de

a ne salva. Ce fericit ar fi că îl luăm pe Max înapoi!

Eliza s-a uitat la ceas.

— E aproape patru, Sofia, a spus. N-avem cum să mai rezolvăm ceva azi.

— Trebuie să încercăm, am zis.

Doar Max îmi mai rămăsese acum.

Am ajuns la școală cu câteva minute înainte de ora patru. O să dăm de Varinka? O să reușim să o înduplecăm pe directoare?

O învățătoare tânără ne-a condus în biroul doamnei Fournier, care agăța la fereastră un clopoțel învelit în staniol roșu.

— Iar dumneata? a zis directoarea, cu o grimasă, de parcă gustase o stridie stricată.

Pe un panou din plută, prinsese lucrările copiilor, iar pe birou stătea un cadou primit, probabil, de la un elev: o portocală în care erau înfipte cuișoare și care răspândea un parfum puternic.

— Îmi pare rău că te împovărez cu problemele mele, am spus în cea mai bună franceză pe care o știam. Dar, de la ultima întâlnire, am reușit să obțin sprijinul unor persoane influente. Dumneaei este Eliza Ferriday, sosită de la New York. L-a convins pe generalul…

— Tocmai am primit un telefon de la poliție, mulțumesc. Mi-au zis că vor trimite un ofițer de pază la școală. Chiar dacă asta îmi rezolvă problemele personale, tot trebuie să mă asigur că băiatul nu va avea de suferit. Poate ar fi mai nimerit să fie dat în grija unei familii adoptive.

— Dumneaei e mama lui, a spus Eliza, apropiindu-se de ea.

— Întrebarea este, te mai ține minte? Se simte mai ocrotit în grija dumitale?

Am legănat din cap.

— Nu știu, *madame.*

Directoarea s-a dus la birou.

— Poate că un cămin temporar l-ar ajuta să treacă mai ușor peste perioada de tranziție.

— Nu plec de aici fără fiul meu, *madame.* Mă tem ca Varinka să nu fugă cu el, dacă află că sunt la Paris.

Directoarea se juca cu stiloul, iar din hol răzbăteau glasurile copiilor, bucuroși că veniseră părinții să-i ia.

— Uite cum facem. Îl chem pe Max aici și vedem cum reacționează.

— Nu s-au mai văzut de când avea doi ani, a spus Eliza. S-ar

putea să n-o recunoască.

— Mama și copilul se recunosc întotdeauna, indiferent cât timp au fost despărțiți. Exact ca puii dintr-un coteț. Dacă nu, se găsesc destule familii dispuse să-l ia în îngrijirea lor.

— Garantez că este fiul ei, a zis Eliza.

Directoarea s-a ridicat.

— E tot ce pot să fac. Acceptați sau nu.

Am dat din cap, în semn de încuviințare.

— Prea bine. Îi chem pe copil și pe învățătoarea lui. Încearcă să nu-l sperii cu gesturi prea bruște. Stai calmă. Lasă-l pe el să vină la tine.

Directoarea a ieșit din birou, iar eu și Eliza ne-am uitat una la alta, în momentul în care ceasul de pe polița șemineului a bătut ora patru, îmi transpiraseră palmele. Am început să mă plimb prin încăpere. Cât de mult așteptasem această clipă! Iar acum, că sosise, simțeam că mă sufoc.

Nu a durat mult, și ușa s-a deschis. *Dă Doamne să-și aducă aminte de mine!*

Directoarea l-a condus pe Max înăuntru, urmați de o tânără cu fața ascuțită, îmbrăcată cu un șorț înflorat peste rochia maro.

Cu degete tremurânde, mi-am dat o șuviță de păr de pe față. Mă va recunoaște oare tunsă scurt?

— Dumneaei este învățătoarea lui Max, *mademoiselle* Slack, un om cu inimă de aur, care s-a îngrijit de copil chiar și în cele mai dificile împrejurări.

Max stătea între birou și învățătoare. Îmi bătea inima cu putere la vederea lui. Semăna cu Afon și crescuse enorm. Se înălțase. Slăbise și îi dispăruseră obrăjorii bucălați și cârlionții aurii. Un copil frumos, dar pe chipul căruia se citea o oarecare asprime, iar, în frunte, avea un cucui vinețiu. Îl lovise careva? Cu greu m-am stăpânit să nu fug la el și să-l iau în brațe, să-i spun cât de dor mi-a fost de el și să-i cer iertare că l-am părăsit.

Cu o privire reținută, Max se uita impasibil când la una, când la cealaltă.

Voiam să-l îmbrățișez, dar m-am abținut.

— Bună, puiule.

A întors ochii spre mine și am căutat un licăr de emoție în ei.

S-a dus la birou și și-a pus obrazul pe placa din lemn.

M-au podidit lacrimile. Era normal să nu mă recunoască. Nu ne văzuserăm de câțiva ani.

— E obosit, a spus Eliza.

Directoarea și-a trecut degetele prin păr.

— Tot timpul e obosit.

— Îl alintai în vreun fel când era mic? m-a întrebat Eliza. Poate mai ține minte.

— Nu, am spus, legănând din cap.

Directoarea l-a mângâiat pe Max pe spate.

— Din păcate, nu se simte în apele lui.

Din anticameră, s-a auzit ușa deschizându-se, iar eu și Eliza am întors capul spre ea.

— Am înțeles că fiul meu e aici, a strigat Varinka.

Varinka a intrat în birou, cu o valiză burdușită într-o mână și cu o față de pernă înfoiată, în cealaltă. Peste îmbrăcămintea țărănească, purta haina mamei și părea speriată, gata s-o ia la fugă.

— Pleci undeva? am întrebat.

Varinka se uita la mine.

— Am venit să-mi iau copilul.

A întins mâna spre Max, dar băiețelul s-a ascuns după fusta învățătoarei.

— S-a emoționat, a zis Varinka. Nu vă mai zgâiți toate la el. E covârșitor pentru un copil.

M-am apropiat de ea.

— Îți spun eu ce-i covârșitor. Să fie răpit de lângă familia lui.

— De unde știi dumneata?

— Știu, pentru că sunt mama lui, Varinka.

Varinka s-a întors către *madame* Fournier.

— Nu o cunosc pe această persoană. Vreau să-mi iau fiul și să plec.

Am mai făcut un pas spre ea.

— De ce, Varinka?

— Vino, Max, a zis, întinzând mâna spre el, dar copilul s-a tras și mai mult în spatele învățătoarei.

— De ce l-ai furat? M-am purtat frumos cu tine.

— Frumos? Eu îmi amintesc altceva. Contesa era o femeie lipsită de suflet.

— Și din cauza asta mi-ai furat mie copilul?

— Zburau gloanțele în toate părțile în noaptea aia. Nu l-am furat, l-am salvat. Chiar dacă voiați să plecați la Paris fără mine.

— N-am…

Varinka mi-a fluturat degetul prin față, cu gâtul congestionat.

— N-are rost să negi. Aveați bagajele făcute. Voiați să plecați și să-l luați de lângă mine. Asta numești tu purtare frumoasă?

— Vrei să spui că te-ai simțit ofensată și de-asta mi-ai răpit fiul?

— Nici măcar nu-l iubeai. Era evident. Îți iubeai doar soțul, hainele și pantofii. Eu îl *iubeam.* L-am învățat o mulțime de lucruri.

— Dă-mi înapoi haina mamei, am spus, întinzând mâna.

Varinka a făcut un pas în spate.

— Cine poate dovedi că nu-i a mea?

— Eu pot confirma asta, a zis Eliza.

— Dă-o jos.

După câteva clipe de șovăială, Varinka și-a scos haina și a aruncat-o pe scaunul de lângă Eliza.

— Copilul nu vrea să meargă cu dumneata, a spus directoarea. Nu înțelegi?

— L-am îngrijit cum nu se putea mai bine.

— Deci, e adevărat că ai luat copilul altei femei? a întrebat *madame* Fournier.

— Nu înțelegi situația.

Directoarea s-a întors spre *mademoiselle* Slack.

— Cheamă-l, te rog, pe ofițerul de pază. Spune-i că avem aici o infractoare.

Varinka mi-a aruncat o privire înspăimântată.

Am simțit cum mi se contractă toți mușchii. De ce să n-o las să sufere după toate câte pătimisem din cauza ei? Ea și Taras au încercat să-mi ia tot ce aveam. Dar viața alături de Taras îmi părea o pedeapsă suficient de aspră.

— Nu-i nevoie, am spus. Las-o să plece. Cu condiția să părăsești Parisul și să nu te mai întorci.

Varinka și-a șters ochii cu șorțul.

— Azi plec.

Madame Fournier s-a apropiat de ea.

— Dumneata și soțul dumitale nu aveți voie să mai intrați în incinta școlii.

Varinka s-a dus spre ușă, cu brațele încrucișate pe piept.

— Nu e soțul meu, dar stai liniștită că nu mă mai întorc.

S-a lăsat pe vine, în fața lui Max.

— La revedere, Max.

Max s-a lipit de *mademoiselle* Slack.

Varinka s-a ridicat și a venit spre mine.

— Te rog, nu-i spune că am fost un om rău. I-am pus bufnița de jucărie în fața de pernă…

— Pleacă, Varinka, am spus, fără să o privesc.

— E în pericol la Paris. Taras spune că vrea să-l… S-a oprit și s-a uitat la Max… să-l ia de aici. A deschis ușa biroului, după care s-a întors. Te iubesc, Max. Sper să nu uiți asta.

După ce i-a aruncat o ultimă privire, vrând parcă să și-l întipărească în minte, Varinka a părăsit biroul și a închis ușa după ea.

Max a ieșit de după fusta învățătoarei, iar Eliza a răsuflat ușurată.

— Doamne Dumnezeule, Sofia!

Mi s-a relaxat tot corpul și, deodată, mi s-a limpezit mintea.

— Dacă îmi permiți, *madame,* m-am gândit la ceva ce cred că încă mai ține minte.

Am început să fredonez, aproape în șoaptă:

— A fost odată o bărcuță…

Am așteptat câteva clipe, dar Max a rămas în spatele învățătoarei, cu privirea inexpresivă.

— Ce nu mai călătorise pe mare. Hei! Hei! Hei! am continuat.

Max a ieșit din spatele învățătoarei.

Am întins mâna spre el. Șovăia.

— După câteva săptămâni, mâncarea s-a isprăvit…

A făcut un pas către mine, apoi încă unul și mi-a pus o mână pe genunchi. Nu îndrăzneam nici să respir. Era ca și când încercam să conving un colibri să-mi coboare în palmă.

— Hei! Hei! Hei! a cântat el.

M-am aplecat, ca să-i aud glăsciorul dulce.

A ridicat capul spre mine și l-am mângâiat sub bărbie. Cicatricea i se estompase, dar nu dispăruse.

— Îți mai aduci aminte de mine, Maxwell?

Și-a pus mâna în mâna mea. De când așteptam să-i simt din nou atingerea mânuței!

Directoarea mi-a întins un teanc de hârtii pe care să le semnez.

— Cred că îl putem încredința pe Maxwell în grija dumitale.

M-a trecut un val de căldură prin tot corpul. M-am ridicat, am semnat hârtiile și i-am strâns mâna directoarei.

— Mulțumesc.

M-am dus la scaun și am schimbat haina din blană de câine cu haina mamei, a cărei căptușeală din mătase încă păstra căldura corpului Varinkăi.

Mama.

I-am întins mâna lui Max.

— Hai să mergem.

Se codea.

— Hai, Max. Mergem acasă la tușa Eliza.

S-a uitat la mine, cu zâmbetul tatălui său, și m-a prins de mână.

— Știam eu că o să vii.

Capitolul 52

VARINKA
1918

Era aproape întuneric când am plecat de la școala lui Max și am luat-o la fugă pe Champs-Elysées, pe lângă Grand Palais, fericită că, în sfârșit, se terminase totul. Nu mai trebuia decât să ajung la cel mai apropiat pod de pe Sena. Apele repezi mă vor ajuta să-mi duc planul la îndeplinire. Mergeam cu pași grăbiți, îmbrăcată doar în sarafan, iar plămânii mă înțepau din pricina aerului rece.

Am revăzut despărțirea de Max. Ce dor o să-mi fie să-i văd fețișoara în fiecare dimineață! O să-și aducă aminte clipele frumoase? Cum ne distram în Grădina Luxemburg? Hăinuțele frumoase pe care i le cosea *mamka*?

Cu siguranță, Sofia o să-i spună că sunt un om rău. Că l-am răpit de lângă ea.

Mi-au înghețat lacrimile pe gene. Am strâns valiza la piept, ca să mă protejez de vânt.

Ce-o să zică Radimir când o să-mi descopere fapta? Adevărul despre relația mea cu Taras?

Am zărit râul în față și am iuțit pasul. Oare cum ar fi? Anii de chin s-ar sfârși în momentul în care aș cădea în apele înghețate.

Am urcat pe pod, înfruntând vântul care îmi pătrundea prin

hainele subțiri și simțind pietrele reci prin tălpile pantofilor împletiți.

Nu zăreai nici țipenie de om pe gerul acela. Nu ar exista martori la prăbușirea mea în apele întunecate.

Pe la jumătatea podului, m-am aplecat peste balustrada din piatră, care-mi ajungea până la brâu, și m-am uitat la râu. Am tras aer în piept și am scos din buzunar cheia de la cătușe. M-am uitat la metalul argintiu care îmi sticlea în palmă. Odată cu ea, va dispărea atât de multă durere.

Am azvârlit cheia și am privit-o cum cade în apa întunecată. Nici măcar Taras n-o s-o mai găsească.

Am așteptat câteva clipe, ca să fiu sigură că se duce la fund, după care, cu valiza în brațe, am coborât de pe pod și am plecat să-mi întâlnesc iubirea.

Capitolul 53

SOFIA
1918

Imediat după aceste evenimente, Eliza a apelat la toate cunoștințele și relațiile de familie pentru a ne obține vize de călătorie în America. Ardeam de nerăbdare să plec. Potrivit prevestirilor mamei Varinkăi, Max va fi în siguranță abia când va ajunge sub torță, și bănuiam că e vorba de Statuia Libertății. În același timp, mă măcina un dor teribil de Afon și gândul că mă lepăd de amintirea lui, îndepărtându-mă și mai mult de Rusia.

Eliza se străduia din răsputeri să ne ajute, ba chiar ne aducea micul dejun în pat. O punea pe *madame* Solange să ne pregătească sufleuri de ciocolată și lăsa orice treabă când Max o ruga să-i citească din cărțile cu povești ale lui Caroline. Max și Liuba și-au reluat relația din punctul în care se oprise. Dormeau din nou „ca la cort”, pe podeaua din camera lui, și cel mai mult îi plăcea să stea la ea în poală. Liuba m-a ajutat să-i explic ce se întâmplase și că tatăl lui era acum printre stele, alături de bunici.

Îmi plăcea enorm să-l țin de mânuță și îl îmbrățișam ori de câte ori prindeam ocazia, atât eram de recunoscătoare că îl

aveam din nou, teafăr și nevătămat, alături de mine.

În prima noapte împreună, după ce am stins lumina, i-am simțit buzele moi sărutându-mă pe obraz.

— Noapte bună, *maman,* a spus, în beznă.

Mi-a luat câteva secunde să îi răspund.

— Somn ușor, dragul meu copil.

•

Imediat ce am considerat că nu mai suntem în pericol, l-am dus pe Max să vadă grajdurile, la adăpostul întunericului. Nu îndrăzneam încă să ieșim ziua în amiaza mare. Acum, că eram spălată și îmbrăcată îngrijit în haine de împrumut, riscam cu atât mai mult să fiu recunoscută de spionii comuniști din Paris. La fel și Max.

Când am cerut niște zahăr, *madame* Solange a pus cu inima îndoită două cubulețe în buzunarul lui Max, căci, din punctul ei de vedere, făceam mare risipă. Îmi mai rămăseseră suficienți bani din vânzarea părului ca să o plătesc pe îngrijitoarea grajdului. Era oare prea târziu? O omorâseră pe scumpa mea Jarușka?

Am intrat în grajd și ne-a ieșit în întâmpinare îngrijitoarea căreia i-o încredințasem pe Jarușka. Mi-a aruncat o privire suspicioasă. Nu mă mai recunoștea, nemaiavând fața murdară și nemaipurtând haina aceea oribilă din blană de câine.

— Am venit să discut în legătură cu iapa mea, Jarușka.

— A expirat termenul.

M-au năpădit lacrimile.

— N-am avut cum să ajung.

— E numai vina dumitale.

M-am lăsat în genunchi și mi-am îngropat fața în umărul lui Max.

Copilul m-a mângâiat pe păr.

Dinspre boxe, a venit în fugă o fată, vorbind repede în franceză.

— Nu mi-o lua, te rog. E calul la care am visat mereu și nu pot trăi fără ea.

— Fiica mea, Carmine, a zis îngrijitoarea.

M-am ridicat.

— Deci, e în viață? Putem s-o vedem?

Am urmat-o pe fată până la boxa Jarușkăi, pe care am găsit-o rumegând ovăz dintr-o căldare, cu o cunună de levănțică și

ierburi pe cap. Am intrat, fosnind prin rumegușul de pe podea, iar calul și-a vârât nasul la gâtul meu, după care a încercat să-și mănânce coronița.

— Tu i-ai făcut o cunună așa frumoasă?

Fata a încuviințat din cap și și-a șters lacrimile cu dosul palmei.

— O țesăl de trei ori pe zi și mă pupă de fiecare dată.

— Se vede că o iubești mult.

— O scot la plimbare în parc.

— Eu trebuie să plec într-o călătorie foarte lungă, Carmine. Până în America. Ești drăguță să ai tu grijă de ea?

Fata s-a luminat la față.

— Bineînțeles.

— O să trimit după ea când primesc aprobare de la vamă, am zis și i-am dat banii mamei. Cred că acoperă…

Îngrijitoarea a refuzat să primească banii.

— Nu, mulțumesc.

L-am tras pe Max aproape de Jarușka.

— Poți să-i ridici palma la bot? O să te pupe.

Max a ridicat palma, Jarușka l-a pupat, după care și-a vârât nasul la gâtul lui.

— Ce moale e! a râs și și-a șters mâna pe palton. M-a ținut minte.

Jarușka și-a frecat botul de buzunarul lui, și el a scos un cub de zahăr.

I-am mângâiat grumazul mătăsos, iar iapa a bătut din copite. Simțea că plec. Ce prietenă de nădejde îmi fusese!

L-am luat pe Max și am ieșit din boxă.

— Să te porți frumos cu Carmine, i-am zis.

Carmine îi țesăla grumazul cu mișcări ample.

— O s-o păzesc cu prețul vieții, a strigat fata după noi.

Am părăsit grajdul în grabă, nu înainte de a mai arunca o ultimă privire împăienjenită de lacrimi spre Jarușka; și ea se uita lung după noi.

Capitolul 54

SOFIA

1920

La câteva luni după ce l-am găsit pe Max la Paris, în primăvara lui 1919, eu și Liuba l-am dus în America, unde urma să locuim cu Eliza, în casa din Gin Lane. Din spusele ei, prezența noastră aducea un suflu proaspăt în bătrâna locuință și o bucura pe mama ei, care ne aștepta pe alee, împreună cu Caroline, fluturând steagul Rusiei, ca un purtător de fanion de pe puntea unui distrugător.

Era un sentiment atât de plăcut să revăd casa în care se născuse Max. Nu-mi venea să cred că trecuseră doar cinci ani de când Afon și părinții mei stăteau pe terasa aceea. Mă bucuram să mă aflu la adăpost, în America, dar moartea crudă a lui Afon îmi trezea gânduri negre în cele mai nepotrivite momente și îmi era dor de casă. Era greu să simt legătura cu Rusia de la o asemenea depărtare. În Franța, încă mă puteam simți aproape de casă, dar, în America, încetineala serviciilor poștale ne sporea și mai mult senzația de înstrăinare.

Am trecut, totuși, peste toate greutățile cum am putut mai bine. Am pornit o afacere horticolă, iar, din banii câștigați în acea vară, am închiriat o locuință pentru mine, Liuba și Max.

Bucătarul, care locuia în nordul New York-ului și se străduia să obțină diploma de bucătar-șef, nu venise să ne vadă de un an de când ne aflam acolo. Aveam mulți oameni afectuoși lângă mine și nu mă gândeam nicio clipă la viața mea amoroasă.

Dar, într-o după-amiază de toamnă, chiar înaintea concertului de binefacere de la Madison Square Garden, toate acestea s-au schimbat. Liuba și Caroline mă ajutaseră să organizez evenimentul dedicat celor 780 de orfani ruși care fuseseră smulși din căminele lor. Amenințați de Armata Roșie și izgoniți spre Siberia, copiii fuseseră preluați de Crucea Roșie și îmbarcați pe o navă, care îi transportase prin Canalul Panama până la New York. Ne-am adunat în sala de mese, unde toată lumea punea în cutii instrumente muzicale și daruri, spre a fi împărțite copiilor. Nancy și Peg îl ajutau pe Thomas, abia întors din Franța, care se chinuia să aranjeze cutiile în mașina mamei Elizei.

M-am așezat la masă și m-am uitat pe chitanțe. Caroline i-a arătat Elizei o cutie de carton.

— Chitarele se pun acolo.

— N-ar fi mai bine să le dăm balalaici? a întrebat Eliza.

Caroline s-a întors. Se făcuse o fată tare frumoasă. La cei șaptesprezece ani ai săi, era retrasă, dar nu timidă, înaltă și suplă. Arăta foarte matură gătită în costumul acela gri-închis.

— Vor chitare, mamă. Ca să cânte muzică americană.

— Douăzeci și șapte de chitare, a zis Liuba.

Caroline a verificat lista.

— Și un fluier.

— A, bun. Avem și un rebel, a spus, zâmbind, mama Elizei.

— N-avem cum să terminăm la timp, a zis Eliza. Spectacolul începe la șase și ne întâlnim cu Julia aici.

— Calmează-te, mamă. Doar ne duce bunica. O să ajungem cât ai clipi.

Max, un băiețel voinic, în vârstă de șase ani, se plimba la parter cu mașinuța cu pedale. Se schimbase enorm și își recăpătase spiritul vesel. A traversat în liniște holul, căci roțile de cauciuc nu făceau niciun zgomot pe podeaua din lemn, a ieșit pe verandă și, de acolo, a luat-o prin curtea din spatele casei.

Liuba a aruncat o păpușă într-o cutie.

— Fii cu ochii pe el, altfel mi-e teamă că nu se mai oprește până la Manhattan.

La vârsta de șaisprezece ani, Liuba era aproape de aceeași înălțime cu tatăl ei și mai că o ajungea din urmă pe Caroline. Îmbrăcată în uniforma cu dungi roz, de soră medicală inferioară, se sfătuia din când în când cu Caroline, luându-și foarte în serios rolul de organizator.

— Lasă mașinuța, Max, am strigat. Spală-te pe mâini și vino să-ți bei ceaiul.

— Lasă-l să se mai joace, a zis Liuba. E o zi așa frumoasă.

— Are nevoie de reguli, Liuba. Îi dau un sentiment de siguranță.

Mă simțeam mult mai încrezătoare în abilitățile mele părintești, iar efectul era vizibil în privința fiului meu.

— Doamna Montessori ar fi mândră de tine, a spus Liuba, fluturând o scrisoare. Azi au sosit formalitățile pentru schimbarea numelui.

Nu era nevoie să afirm ceea ce știam cu toții prea bine. La New York eram mai protejați decât oriunde, dar bolșevicii își consolidaseră autoritatea în Rusia, iar imigranții ruși de neam

nobil încă erau în primejdie. În afară de asta, după victoria bolșevicilor în Rusia, americanii se temeau tot mai mult să nu cadă și ei pradă valului comunist. Cum atitudinea ostilă Rusiei se accentua, schimbarea numelui ne oferea acel anonimat pe care mi-l doream.

Liuba a deschis plicul.

— E ciudat că în țara asta poți să-ți schimbi numele după bunul plac.

— Asta înseamnă să fii liber, a zis mama Elizei.

Liuba a scos un stilou din buzunar și a netezit foaia pe bufet.

— Dintotdeauna mi-am dorit să mă cheme Lyra. Înseamnă „harpă” în greacă. Iar steaua Vega din constelația Lira e cea mai scânteietoare pe cerul nopții.

— Era musai să fii cea mai strălucitoare, am zis.

— Bun, deci rămâne Lyra, a stabilit Liuba, completând formularul. Tu, Sofia, ai putea să-ți iei numele Hydrus. Înseamnă șarpe de apă.

— Mulțumesc pentru sfat, surioară.

— La ce nume te-ai gândit pentru Max? a întrebat, așteptând cu stiloul în mână, deasupra foii.

— Ce părere ai de Cepheus? a zis Caroline. Înseamnă rege.

— Nu știu ce să spun, m-am codit. Deja are impresia că domnește peste noi toți.

Eliza a trecut pe lângă noi, ducând câte un saxofon în fiecare mână.

— John, atunci?

M-a pufnit râsul.

— Aș vrea un nume rusesc, dar ușor de pronunțat pentru americani.

Au urmat câteva momente de liniște, tulburate doar de țipetele îndepărtate ale pescărușilor și rândunicilor-de-mare.

— Pe bunicul lui nu-l chema Serge? a întrebat Eliza.

— E cam anost, nu ți se pare? a spus Liuba, jucându-se cu stiloul.

— Îmi place, am zis.

— Serge să fie atunci, a spus Liuba, notând numele pe formular.

•

A durat o oră să instalăm pe toată lumea în mașini, dar, spre sfârșitul după-amiezii, ne-am luat la revedere și i-am trimis la

concert. După aceea am servit un delicios preparat culinar cu cod, pescuit chiar din Atlantic, cu garnitură de mazăre din recolta târzie a domnului Gardener. După o zi de pedalat și o poveste în limba rusă, Max a adormit rapid, iar eu am dat o raită prin casă, ca să aprind câte o lumină din loc în loc, cum îi plăcea mamei să facă. Era ritualul ei preferat, pe care îl respecta aproape cu religiozitate, la lăsarea serii, aprinzând ici și colo câte o lumânare sau câte o lampă cu petrol.

Am intrat în salonul întunecat, m-am așezat pe canapea și am ascultat valurile care se izbeau de țărm la intervale regulate, în vreme ce briza răcoroasă se strecura pe fereastră și îmi gâdila brațele dezgolite. Ceasul acela al nopții era cel mai dificil, căci atunci mă năpădeau amintirile lui Afon. Trandafirul meu își răspândea parfumul de pe servantă, iar petalele îi tremurau sub adierea ușoară a vântului. Mulțumită noului ghiveci din porțelan, în care era plantat, părea fericit că se întorsese pe pământul natal. Ce călătorie nemaipomenită făcuse plăntuța aceea!

Lumina unor faruri s-a revărsat pe peretele salonului și am auzit bufnetul unei portiere. M-am ridicat. Să fi fost domnul Gardener? Să fi uitat ceva vreunul din grupul Elizei?

M-am dus spre partea din față a casei și, tocmai atunci, am auzit ușa de la intrare trântindu-se.

Bărbatul a intrat în vestibul. Lampa de pe masă trasa pe podea un cerc de lumină.

— Îmi pare bine să te revăd după atâta vreme, am spus.

— Și mie, Sofia.

Bucătarul și-a scos pălăria și a lăsat-o pe masă alături de o imensă diplomă înrămată.

— De azi înainte, sunt bucătar cu acte-n regulă la New York.

Am zâmbit.

— Din câte observ, dacă reușești să cari diploma până acasă, poți și să gătești orice dorești.

— Am primit nota maximă la tocatul legumelor și știu zece moduri în care poți să gătești încet și bine friptura la cuptor.

Mă bucuram nespus să îl revăd. Oare ce se citea pe chipul lui? Fericire? Nehotărâre? M-am rușinat brusc și nu mai îndrăzneam să mă uit la el.

— Îmi pare rău pentru ce s-a întâmplat cu Afon.

Mi-am pus mâinile în sân și am legănat din cap, temându-mă că, dacă rostesc vreun cuvânt, mă podidește plânsul.

— Și pentru că v-am părăsit la Malinov. N-am putut să mă întorc…

— Mi-a povestit Eliza.

— Părinții tăi…

— Nici acum nu-mi vine să cred.

Bucătarul a venit spre mine.

— Te-ai tuns.

Am încuviințat din cap.

— Îți stă bine.

Mi-am trecut palma peste tunsoarea scurtă.

— În scurt timp, n-o să mai fiu Sofia. Ne-am gândit să ne schimbăm numele. Liuba o să fie Lyra. Eu am ales Vivian. Cum ți se pare?

— Faci cum dorești, dar cred că exagerezi. Comuniștii n-o să te urmărească până aici. Eu nu pot să-ți spun altfel decât Sofia.

— O să poți, dacă ții la noi.

S-a apropiat de mine, mi-a luat mâna și m-a sărutat în palmă.

— Tremuri, a spus.

Mâna stângă îi era goală, faimosul lui inel dispăruse. L-o fi pierdut? Îl vânduse ori i-l furase cineva pe drum?

— Inelul…

— A trebuit să mă despart de el. Dar am bani suficienți să-mi deschid propriul restaurant. Știu că multe afaceri de genul ăsta dau faliment, dar sunt dispus să-mi asum riscul.

— Unde?

— Aici, în oraș. Mi-ar prinde bine un partener.

— Am pornit și eu o afacere. E doar o florărie, dar…

— Cred că știi la ce fel de partener mă refer, Sofia. Poate mai târziu, după ce îți mai revii. Îmi dau seama cât suferi din cauză că l-ai pierdut.

— Mă străduiesc, am spus, ștergându-mi lacrimile cu încheieturile mâinilor.

M-a cuprins în brațe.

— Străduiește-te să-ți iubești viața, Sofia. Cred că și el și-ar dori același lucru.

Mi-am lipit obrazul de cămașa lui albă și i-am inspirat mirosul de pudră de talc și apă de colonie. Cât de norocoasă eram să am lângă mine un om atât de cumsecade! De ce, totuși, nu reușeam să-l cuprind de gât și să-l sărut?

— Fii răbdător cu mine, am zis.

— Întotdeauna, Vivian.

Capitolul 55

ELIZA
1920

Cât de plăcut a fost s-o văd pe Sofia, instalată cu toată familia, la casa din Gin Lane în acea toamnă! După câteva săptămâni, Caroline a propus să facem o plimbare până la Fânarul din Bethlehem. Am acceptat fără să stau pe gânduri, știind că va rămâne cu gura căscată când va vedea renovările pe care le dirijasem de la distanță. Peg era la curent cu surpriza pe care i-o pregătisem și nu suflase o vorbă despre lucrările de tâmplărie pe care le comandasem. Am trimis-o înainte, împreună cu domnul Gardener, ca să termine toate pregătirile.

Thomas ne-a dus cu mașina la Fânar. Caroline stătea în față și discuta politică cu el. Era o zi răcoroasă, când simțeai că vine toamna și frunzele tocmai începeau să capete acea nuanță ruginie.

Când am intrat pe aleea cu pietriș, mai că n-am recunoscut casa, căci meșteșugarii din zonă îmi îndepliniseră toate instrucțiunile. Pe peluza din față, păștea o vacă adusă de la Woodbury, iar Fânarul era îmbrăcat într-un strat proaspăt de var alb, obloanele negre luceau, iar olanele cele noi, din lemn de cedru erau brun-roșcate, nu decolorate de vreme.

Caroline a luat-o la fugă spre partea din față a casei, traversând fâșia de peluză ce cobora până la Birtul Păsării. Ajunsă, între timp, elevă de liceu, Caroline purta cu mândrie uniforma de la Chapin, compusă dintr-o cămașă albă, mai sobră, cravată, fustă verde-închis și jachetă cu curea.

— Avem o *vacă*! a strigat Caroline către mine.

— O să avem tot felul de animale. Cai. Ce-ai zice să luăm un pechinez? Chiar și un porc, dacă vrei.

Trecuseră șase ani de când vizitaserăm prima oară Fânarul. Multe se schimbaseră de atunci.

Am intrat în salon, unde masa era gătită cu cea mai bună veselă imprimată și flori proaspete, apoi mirosul de lemn de

arțar ne-a atras în bucătărie. Gaura din podea fusese reparată și acoperită cu plăci de gresie albe și negre, iar bufetele, vopsite într-un albastru-închis, ca oul de măcăleandru.

Peg m-a întâmpinat în bucătărie și mi-a întins un pahar.

— Niște vin, doamnă Ferriday? Cina va fi gata în curând.

Am mângâiat-o pe Caroline pe mâneca jachetei.

— Ce i-ar mai fi plăcut tatălui tău să vadă asta!

— Mai ales vinul, a spus Caroline, zâmbind.

Mi-am dat seama că, pentru prima oară, după foarte mult timp, amintirea lui Henry nu mă mai înjunghia ca un pumnal în inimă. A venit și domnul Gardener în bucătărie.

— N-o să vă vină să credeți, a spus, cu o figură îngrijorată.

L-am urmat în bibliotecă. Peg decorase minunat camera, cu covorul persan roșu cu bleumarin, adus de la oraș, și un birou dotat cu hârtie și stilouri de cea mai bună calitate. Ne-am apropiat de bovindoul ce dădea spre curtea care cobora în pantă dulce, din spatele casei.

Caroline s-a dus la fereastră și a scos un geamăt.

În locul în care, pe vremuri, se înălța semețul nostru arțar, se afla acum o buturugă neagră, cu margini crestate.

— Doamne, Dumnezeule! am spus.

În spatele buturugii, paralel cu casă, zăcea copacul.

— L-a retezat fulgerul azi-noapte, ne-a explicat domnul Gardener.

M-am întors spre el, cu mâinile în șold.

— Asta nu poate să însemne decât un singur lucru.

— În două zile, curăț tot locul.

— Înseamnă că Dumnezeu vrea să avem o grădină și trebuie să ne apucăm imediat de treabă.

— Vorbești serios, mamă? a zis Caroline, ieșind din casă.

— M-am rugat pentru asta, a spus domnul Gardener, zâmbind.

— O să organizăm o grădină de merișori, cu model geometric, în spatele casei, unde să cobori pe niște trepte din piatră. Iar acolo, chiar lângă casă, facem una cu ierburi aromatice.

Domnul Gardener s-a tras un pas înapoi.

— Dar n-avem niciun model de grădină.

— Îți fac eu planul imediat.

Am luat un caiet de pe birou și am trasat același model de pe covorul de sub picioarele noastre, un desen rectangular care se

regăsea pe majoritatea covoarelor orientale, cu o margine groasă și un medalion central format din patru triunghiuri.

— Aici, între arbuștii de merișor, plantăm trandafiri, iar, în mijloc, o să avem un mic iaz.

Caroline a intrat în fugă.

— E un cal în grajdul din fund. Identic cu cel pe care mi l-a promis tata.

— Singurul jugan pag din tot statul Connecticut. Exact ce visa pentru tine. Iar acum urmează al doilea cadou.

Am prins-o de braț și am urcat pe scara principală. Am luat-o prin dormitorul meu, ca să ajungem la al ei, și, în trecere, i-am arătat cu un gest din mână icoana argintată de pe perete, cea pe care mi-o dăruise Nancy.

— Ai atârnat-o pe perete!

Cât de bine îi ședea comorii mele acolo!

Am intrat în dormitorul lui Caroline și m-am dat la o parte, ca să vadă ce o aștepta în capătul camerei. Era o construcție nouă în spatele casei, o prelungire de câțiva metri executată din planșeu nou și cu ferestre înalte, care lărgea camera în așa fel încât să aibă vedere la curtea din spate. Podeaua din zona nou construită era mai ușoară decât cea veche, dar, lărgind spațiul, camera părea mult mai luminoasă.

Caroline privea curtea din spate, mută de uimire.

— E perfect.

M-am apropiat de ea și am admirat splendida priveliște asupra livezii de meri, până la strada Munger.

— În felul ăsta, o să vezi grădina în fiecare dimineață.

— E loc pentru trei persoane acum. Am putea invita câteva rusoaice aici. Întreb la Birtul Păsării dacă au posturi libere pentru ele.

— Minunată idee, Caroline!

M-a cuprins cu un braț de talie.

— Cred că o să le placă grădina. Putem să plantăm măceși?

M-a pufnit râsul.

— Poți să plantezi oricâți măceși dorești. Și stânjenei. Și nu uita de bujori, preferații tatei.

— Și liliac?

— Firește.

Am strâns-o în brațe.

— Cred că tata s-ar bucura mult pentru noi, nu-i așa?

— Enorm, a zis.

•

A doua zi, a sosit o echipă de muncitori, cu șase cai de povară, care să tragă până pe imașul satului bolovanii scoși de pe pajiștea noastră. Pe fiecare bolovan era prinsă câte două plăci de bronz: una comemora victimele Războiului Civil, iar alta, pe cele ale Marelui Război Mondial.

După ce pastorul episcopal a rostit câteva cuvinte în memoria celor căzuți în război, m-am dus la magazinul Merrill și Frații, aflat peste drum de imaș. Amenajasem clădirea veche, o fostă locuință, o curățasem și o dotasem cu rafturi noi în salonul din față, dar îl lăsasem pe noul proprietar să se ocupe de restul.

Merrill a ieșit în pridvor. Datorită aerului curat de Bethlehem și leacurilor familiei Woolsey, cum ar fi ceaiul de vită și berea de molid, părul începuse să-i crească la loc, majoritatea plăgilor erau aproape vindecate, iar vederea i se ameliora pe zi ce trecea. Cu toate că medicul îi recomanda fizioterapie, procedură ce părea extrem de chinuitoare, singurul indiciu al rănilor suferite era un ușor șchiopătat, defect care îl făcea și mai atrăgător în ochii mei.

A coborât treptele în întâmpinarea mea și am admirat amândoi firma de la intrare, făcută pe comandă, un panou negru pe care stătea scris cu litere aurii, *Merrill și Frații.* Semăna mult cu firma pe care o avusese Henry la Poor Brothers.

— Ai ridicat-o tu singur, Merrill? Nu trebuia să…

— Lasă-mă să muncesc, Eliza. Nu există leac mai bun decât munca.

— E foarte frumoasă, dar de unde ți-a venit denumirea „Merrill și Frații”? De ce „Frații”?

— Sună mai bine decât simplu Merrill, nu crezi?

Era genul de decizie de afaceri pe care ar fi luat-o și Henry.

— Nu vrei să vinzi și mere? l-am întrebat. Au început deja să se coacă în livadă.

— Mă supără faptul că acum ești legată de locul ăsta, Eliza.

I-am scuturat un firicel de praf de pe umăr. Era tare chipeș.

Renunțase la costumul elegant în favoarea pantalonilor simpli de băcan, purtați cu bretele și cămașă albă.

— Echipa de baseball e gata. Săptămâna viitoare, avem primul meci și te-au ales căpitan, am zis.

Merrill a zâmbit și a dat să vină spre mine.

Am întins brațul și l-am oprit.

— Caroline nu știe nimic despre noi, nu uita. Nici mama. În public, o să-ți spun domnul Merrill. Ce părere ai?

Am urcat treptele din lemn și ne-am oprit în fața ușii.

— Închide ochii, Eliza. Vreau să fie surpriză.

— Zău așa, Merrill!

Am închis ochii și m-am lăsat condusă înăuntru. Mă așteptam să văd o ladă cu pepeni și câteva săpunuri.

— Ce parfum divin! De pâine și scorțișoară, și…

— Gata, poți să te uiți.

Am deschis ochii și am descoperit o varietate extraordinară de produse. Borcane de sticlă pline cu bomboane, printre care și mentosanele preferate ale lui Henry. Rafturile de pe o lateralã erau ticsite cu toate delicatesele la conservă de care aveai nevoie la o petrecere, în partea cealaltă, se înghesuiau doctorii și leacuri care mai de care. Hamamelis. Loțiuni pe bază de mușețel. Sare amară. Dovleci ghindă așezați în banițe.

Era cu totul altfel decât magazinul lui Henry, unde un raion întreg era dedicat căciulilor din blană de castor și paltoanelor bărbătești, iar cutiile cu biscuiți erau stivuite unele peste altele, până la tavan.

De ce trebuia să compar totul cu magazinul lui Henry? Henry nu mai era. De ce nu reușeam să merg mai departe?

Merrill mă privea, așteptând cu nerăbdare o reacție din partea mea.

— E exact cum am visat, Merrill, dar, dacă nu te superi pe mine, aș mai avea ceva de rezolvat. Ceva ce am amânat de prea mult timp.

•

Odată cu lăsarea serii, mi-am dat seama că trebuie să-mi iau inima în dinți și să merg în șura unde petrecusem ultimele clipe de fericire alături de Henry. Șura pe care, până atunci, o evitasem cu obstinație.

Am pornit într-acolo, cu câte un pahar de Dubonnet în fiecare mână, și am intrat în încăperea înmiresmată; pe lângă perete stăteau înșirate cutii cu fân. O familie de rândunele s-a pus pe ciripit în streașină când am călcat pe podeaua de scânduri. Mireasma de cedru mi-a readus în fața ochilor imaginea vie a lui Henry.

Excursia pe care o plănuia. Sărutul.

M-o auzi oare, aici, în locul nostru sacru?

Am așezat un pahar pe o ladă cu fân și m-am uitat la grinzi. Mi se părea atât de caraghios să vorbesc cu un mort. Cu ce să încep?

Mi-am tras haina pe lângă corp.

— Îți mulțumesc că ai găsit locul ăsta, Henry.

Păsările au tăcut. Mă asculta oare?

— Ai avut dreptate, firește. O să-i aducă mare alinare lui Caroline. Treizeci și opt de hectare. Suficient loc să se plimbe în voie. O să cumpăr și câțiva cai.

Am sorbit din lichior și am simțit o arsură plăcută pe gât.

— Juganul a fost o surpriză extraordinară. S-au aciuat și câteva mierle albastre aici. O să le pun câteva căsuțe pe pajiște.

Aveam senzația că stau la taifas la o petrecere, nefăcând altceva decât să amân discuția importantă.

Am lovit cu piciorul într-o scândură noduroasă.

— Voiam să-ți spun că trebuie să fac ceva. Sunt sigură că o să mă înțelegi. Poate că n-o să ți se pară mare lucru, dar pentru mine este.

M-au podidit lacrimile și mi-am mușcat buza, ca să nu izbucnesc în plâns.

Mi-am scos inelele de pe degetul de la mâna stângă.

— Mai ții minte când ai spus că vrei să mergi peste tot cu mine? Ți-am spus că și eu vreau același lucru, și încă îmi doresc asta.

Am pus inelele pe inelarul de la mâna dreaptă.

— Dar trebuie să-mi continui viața, Henry. Asta nu înseamnă că te iubesc mai puțin. Vei fi mereu alături de mine, oriunde m-aș duce și cu cine aș fi. Nimeni nu te poate scoate din sufletul meu.

Am rămas în tăcere, preț de câteva clipe. M-o fi auzit oare?

M-am întors și am pornit spre ușa șurii. În momentul acela, o rândunică a coborât de pe streașină și a aterizat pe marginea paharului așezat pe lada cu fân. A băgat ciocul în lichidul auriu, o dată și încă o dată, apoi a zburat la loc în fânar.

Mulțumesc, Henry.

Am ieșit din șură, cu inima mai ușoară.

În drum spre casă, m-am oprit să admir asfințitul ce cobora ca un văl roz-violet peste strada Munger.

Merrill venea dinspre alee, cărând câteva banițe.

M-am dus către el; gleznele îmi erau mângâiate de aerul răcoros.

— Bună seara, domnule Merrill.

I-am deslușit zâmbetul în întunericul tot mai adânc.

— Seara bună, doamnă Ferriday. Am venit să culeg niște mere pentru magazin.

Am întins mâna să iau o coșniță.

— Dă-mi voie să te ajut.

Am cules mere, în timp ce soarele cobora tot mai mult în spatele căsuței de joacă a lui Caroline. Pajiștea a căpătat o nuanță aurie, iar liliecii au început să zboare pe deasupra livezii, niște siluete negre pe fundalul trandafiriu al văzduhului.

Eu, domnul Merrill și Henry.

EPILOG

LIUBA
1921

Gin Lane

Lumea mă întreabă de ce am venit în America, împreună cu sora mea, Sofia. Le răspund că n-am putut rezista ispitei înghețatei cu fistic. Oamenii pufnesc în râs când aud asta și nu trebuie să mă mai gândesc la părinții mei și la tot ce am lăsat în urmă.

Viața merge mai departe.

Drăgălașul Max, care acum răspunde la numele de Serge, merge la școală și, la cei șapte ani ai lui, e cel mai înalt din clasă. Le-a spus învățătoarei și colegilor că nu trebuie să se atașeze prea tare de el, fiindcă o să se întoarcă în Rusia. Sofia povestește întâmplarea zâmbind, dar știu că și ea simte același lucru. Nu s-a statornicit încă și așteaptă în continuare ca „povestea cu bolșevicii” să se încheie, iar aristocrația să revină la putere. Marea Britanie însă i-a recunoscut pe comuniști drept guvernul legitim al Rusiei și, după părerea mea, situația nu poate decât să se agraveze de acum înainte.

„Zi divină”, cum zice Eliza.

Bănuiesc că nu îi e deloc ușor Sofiei să vadă că, pe zi ce trece, Max seamănă tot mai mult cu tatăl lui. Părul lui nu mai e blond, ci a căpătat o nuanță de castaniu-deschis. Chiar acum, când scriu aceste rânduri, ea se plimbă pe malul oceanului. S-o fi gândind oare la Afon?

Are o relație frumoasă cu Bucătarul. Uneori, când se țin de mână, sunt emoționați ca doi adolescenți, iar Sofia poartă inelul primit de la el. La nunta lui Peg și Thomas, Bucătarul a sorbit-o din ochi, dar ea s-a prefăcut că nu vede.

Ar trebui să-i spunem pe numele lui adevărat acum, și anume Iuri. Se pregătește să deschidă un cabaret în Quogue. Cred că Sofia îl îndrăgește mult, dar încă păstrează fotografia lui Afon într-un sertar din dormitorul ei. O privește din când în când.

Oamenii sunt de părere că ne-am integrat de minune, asta însemnând, probabil, că vorbim engleza din ce în ce mai bine. Eu lucrez la spitalul local și, din primul salariu, am cumpărat revista *Povești adevărate,* cea mai bună metodă de a învăța expresii din reclamele la pastă de dinți, ca de pildă, „Un zâmbet plăcut face minuni”. Tot din această revistă, am aflat cât de important e rujul rezistent la transfer. Au venit multe rusoaice aici și chiar am auzit discutându-se despre construirea unei biserici pentru noi, în Sea Cliff.

Sofia s-a certat cu Eliza, după ce a vândut colierul cu smaralde al mamei. Dar sora mea n-a vrut să cedeze și pace. A depus banii la Banca Southampton, ca să pot studia eu la Universitatea din New York, căci, spune ea, asta ar fi fost dorința mamei.

Am plantat trandafirul Sofiei în grădina casei din Gin Lane, iar Eliza a chemat preotul să țină o slujbă de pomenire pentru Agnessa, tata și contele von Orloff. Bucătarul și doamna Ferriday au gătit preparate rusești, ca să ne mai aline durerea, dar toate astea n-au făcut decât să-mi reamintească lucrurile pe care nu le voi mai face vreodată. Cum ar fi să admir picturile lui Rembrandt de la Ermitaj, în timp ce pisicile mi se plimbă printre picioare. Ori să mă joc cu verișorii noștri Romanovi la Palatul Aleksandr. Ori să privesc stelele din stepă, împreună cu tata.

Ce-ar zice dacă ar ști că mă văd cu polițistul orașului, un tânăr pe nume William Maddox, cu niște ochi blânzi și dinți foarte albi, care m-a invitat la un suc? Nu știa mai nimic despre astronomie, dar l-am învățat eu. Îmi spune Lyra, noul meu nume, și, uneori, nu-i răspund, ceea ce îl amuză nespus. „Cine nu-și cunoaște propriul nume?”, zice.

Agnessa s-ar îmbolnăvi dacă ar afla că am o relație cu un polițist. Dar ce părere ar fi avut mama?

Mama.

Mă gândesc deseori la ei, îndeosebi în zilele proaste, și simt un junghi de durere. De câte ori văd un crâng de pini, mă gândesc că Afon se odihnește la Malinov, sub zada lui preferată, acasă, departe de noi. Când văd un cățeluș cafeniu, cu botul umed. Când îl văd pe domnul Hildreth, cu ochelarii lui cu rame de sârmă, că ai tatei, ori când simt parfumul unui trandafir sălbatic, sufletul meu tânjește de dorul mamei.

O să încerc, totuși, să mă concentrez asupra noii mele vieți în

America, să învăț bine engleza și nu pun nimic la îndoială.
Jur pe stelele lui Dumnezeu.

Nota autoarei

În perioada în care m-am documentat și am scris *Când înflorește liliacul,* m-am îndrăgostit de mama lui Caroline Ferriday, Eliza Woolsey Mitchell. Fiica lui Caroline Carson Woolsey Mitchell, una dintre faimoasele femei din seminția Woolsey, din New York, adepte convinse ale mișcării aboliționiste și filantroape, Eliza a învățat de la o vârstă fragedă ce înseamnă să dăruiești altora din preaplinul tău. Și-a închinat viața cauzei refugiaților „Albi”, foști aristocrați ruși care au pierdut totul în momentul în care bolșevicii l-au detronat pe țar, în 1918. Odată ajunși la New York, cei mai mulți dintre ei traumatizați și fără mijloace de supraviețuire, bărbații și-au găsit slujbe, însă femeile și copiii au fost mai puțin norocoși. Susținătoare fermă a acestor femei, Eliza a ajutat la înființarea Comitetului Central American pentru Ajutorarea Refugiaților Ruși, s-a străduit să le găsească locuințe și locuri de muncă, ba chiar le-a pus la dispoziție apartamentul său din New York și reședința personală din Southampton.

La sfârșitul Marelui Război, Occidentul a descoperit exoticele țări slave din Europa de Est și, odată cu invazia imigranților rușilor la Paris, arta, meșteșugurile și îmbrăcămintea rusești au ajuns la mare căutare. Profitând de acest curent, Eliza și Comitetul Central American pentru Ajutorarea Refugiaților Ruși au dat comandă de obiecte artizanale la un atelier din Paris, care angaja nobile rusoaice, spre a le vinde la diverse târguri de binefacere.

Caroline Ferriday și-a descoperit latura filantropică, prin prezența la aceste târguri, organizate în apartamentul familiei din East Fiftieth Street nr. 31 și la hotelul Plaza, și deseori și-a îndemnat colegele să participe la astfel de manifestări. Tinerele, îmbrăcate cu tradiționalele sarafane rusești și *cocoșnice,* supravegheau vânzarea obiectelor artizanale realizate la Paris: păpuși de cârpă în costume populare rusești, lenjerie de pat cu dantelă, ii și casete smălțuite. Târgurile de acest gen au avut un succes enorm, iar vânzările au continuat câțiva ani, fiind unul dintre subiectele preferate ale grupului de jurnaliști mondeni, numit Cholly Knickerbocker, și au strâns sume importante de

bani pentru ajutorarea refugiaților ruși.

Eliza a contribuit și la alte evenimente caritabile, în tot acest timp crescându-și fiica singură și suferind după moartea iubitului ei soț, Henry. Henry a fost un abil comerciant de mărfuri uscate, a cărui familie se trăgea din Ferriday, Louisiana, dar și din Anglia. În copilărie și tinerețe, a petrecut mult timp la Paris, era un mare francofil și i-a insuflat fiicei sale, Caroline, dragostea sa pentru Franța. Henry a murit de pneumonie la scurtă vreme după ce a cumpărat Fânarul, neavând șansa de a se bucura pe deplin de casa pe care o îndrăgea enorm.

Eliza a cunoscut mulți imigranți ruși, printre care prințul Matchabelli, parfumier, și pe soția acestuia, Norina, pe prințesa Cantacuzino, nepoata președintelui Grant, căsătorită cu prințul Mihail Cantacuzino, general și diplomat rus. Prințesa Cantacuzino a devenit o bună prietenă a Elizei, ajutând-o deseori să vândă obiecte artizanale. Cartea ei, *My Life Here and There,* oferă o fascinantă perspectivă asupra celor douăzeci de ani petrecuți în Rusia, din punctul de vedere al unei americance îndrăgostită pătimaș de această țară.

Multe dintre biografiile foștilor aristocrați din acea perioadă m-au inspirat și m-au ajutat să conturez personajul Sofiei Strešnaiva, prietena Elizei. Maria Tolstoi, Mare Ducesă a Rusiei, contesa Olga Hendrikoff și multe altele m-au ajutat să compun detaliile vieții Sofiei în Rusia. Dar cea care m-a inspirat cel mai mult la zugrăvirea personalității Sofiei a fost contesa Edith Sollohub. Fermecătoare și modestă, Edith era fiica unui înalt diplomat rus, a cărei viață a fost profund tulburată de revoluția bolșevică. Cărțile acesteia, *The Russian Countess* și *Stories from Forest and Steppe,* oferă o viziune intimă asupra vieții rurale rusești din perioada aceea și o perspectivă asupra unei femei chibzuite și inteligente, care a triumfat în ciuda sorții potrivnice.

Varinka este un personaj fictiv, deși cartea *Home Life în Russia* mi-a fost de mare ajutor la crearea acesteia, grație informațiilor fascinante despre superstiții, obiceiuri și viața rurală. Țăranii din perioada aceea înfruntau nenumărate greutăți, iar cartea m-a ajutat să le înțeleg.

Julia Marlowe a fost o bună prietenă a Elizei, până la finalul vieții. A fost o actriță celebră, despre care *The New York Sun* scria: „Nu există artistă în America sau Anglia care – din punctul de vedere al frumuseții – să fie demnă a-i lega șireturile”. Julia și

cel de-al doilea soț al ei, E.H. Sothern, s-au bucurat de un uriaș succes și au fost mentorii lui Caroline Ferriday din adolescență și pe parcursul carierei pe Broadway și în turnee. Am avut șansa de a vizita casa Juliei, Wildacres, situată în munții Catskill, unde i-am regăsit prezența, căci camerele, deși părăginite, păstrează încă ecoul vieții ei minunate.

Pentru a crea personajul Bucătarului m-am inspirat de la Serge Obolenski, fost general rus, provenit dintr-o familie bogată, și o figură charismatică din societatea din Southampton. Cartea *One Man in His Time* oferă încă o perspectivă fascinantă asupra unui aristocrat rus, nevoit să înceapă o viață nouă pe pământ străin. Cu toate că iubea Rusia, s-a adaptat bine în patria adoptivă, spre deosebire de mulți dintre conaționalii lui, care „stăteau cu valizele făcute”, așteptând să treacă revoluția bolșevică. În timp, Armata Roșie a reușit să învingă Armata Albă. Pe 16 noiembrie 1933, președintele Franklin Roosevelt a pus capăt celor șaisprezece ani în care Statele Unite au refuzat să recunoască existența Uniunii Sovietice, o ultimă lovitură dată imigranților care încă sperau.

Am făcut o călătorie în Rusia pentru a mă documenta pentru această carte. În felul acesta, mi-am făcut o idee mai vie, căci întotdeauna e mai ușor să scrii despre un lucru atunci când îl vezi cu ochii tăi. Am descoperit o Rusie complexă și fascinantă și mă bucur că îi cunosc mai bine istoria, pentru a-i înțelege locul în lumea de azi.

Deși prezența familiei regale ruse este sumară în paginile acestei cărți, scrisorile Olgăi Romanov mi-au oferit informații esențiale despre familie și sfârșitul ei tragic. Tatăl său, țarul, și-a pecetluit soarta prin decenii de guvernare deficitară, concentrarea averilor și refuzul de a recunoaște valorile umane fundamentale, după modelul celorlalte monarhii europene, precum și prin opresiune constantă, încurajând și trecând cu vedere pogromurile împotriva evreilor ruși. E greu însă să nu-i compătimești pe cei cinci copii ai săi, care au plătit cu viața pentru greșelile părinților. M-am atașat în mod deosebit de Olga Romanov, iar cartea *Journal of a Russian Grand Duchess* oferă o perspectivă dureroasă asupra unei femei inteligente, a cărei viață a fost curmată în floarea tinereții.

Reconstituirea experiențelor trăite de nobilii ruși refugiați la Paris mi-a adus multe satisfacții. A fost incredibil să descopăr

Rue Daru, cândva nucleul culturii imigranților ruși. Catedrala Aleksandr Nevski, cu superba sa criptă pictată, și restaurantul A la Viile de Petrograd, închis de curând, încă dăinuiesc. Bordelul din Rue Chabanais există și în prezent. Pe vremuri una dintre cele mai faimoase și mai luxoase case de prostituție, este acum un bloc de locuințe, amplasat pe o străduță liniștită, astfel că nimic nu mai amintește de prospera *maison close* de altă dată. A fost închis în 1946, când bordelurile au fost interzise în Franța. Mi-a făcut deosebită plăcere să vizitez cea mai veche bombonerie din Paris, À la Mère de Familie, din Rue de Faubourg nr. 35. Când pășește pe ușă, orice iubitor de dulciuri este transportat înapoi în 1761. Planetariul din Paris, unde Eliza și Sofia au dus-o pe Liuba în scena din prologul acestei cărți, a existat în realitate. Deși a fost de mult demolat, le Globe Céleste a fost construit în 1900, pentru Expoziția universală de la Paris, o uriașă planetă Pământ, care îi încânta pe amatorii de astronomie. Vizitatorii expoziției se lăsau pe spate în fotolii, iar prin fața ochilor „li se derulau imagini care înfățișau sistemul solar”.

Bunica mea a fost o croitoreasă pricepută și îmi plăcea nespus să o privesc la lucru. Poate tocmai de aceea mi-am dorit să prezint munca de cusătoreasă a mamei Varinkăi. Lanvin și alte mari case de modă din Paris au angajat sute de imigrante ruse în atelierele lor și, datorită măiestriei ruse, moda internațională și-a îndreptat atenția către portul rus. *Cocoșnicul,* diadema tradițională rusă, brodată cu mărgele, a făcut asemenea senzație în lumea modei, încât regina Maria a purtat o diademă în stil *cocoșnic* în ziua nunții.

M-am simțit nemaipomenit în perioada petrecută în Southampton, New York, pentru a mă documenta despre orașul și perioada aceea minunată. Magazinul Hildreth, înființat în 1842, există în continuare pe strada principală și rămâne un încântător și prosper magazin de produse casnice, deținut tot de familia Hildreth, după treisprezece generații. La crearea doamnelor din Societatea Verde și Roz m-am inspirat de la „Cuirasatele” din Southampton, doamnele din vechea gardă care organizau ceaiurile dansante ale orașului. Ele stabileau codul vestimentar, vegheau la aplicarea regulilor de conduită și păreau hotărâte să facă viața socială cât mai stânjenitoare.

Bellamy-Ferriday House & Garden, casa lui Caroline, numită

pe vremuri Fânarul, a fost nucleul din care mi-am tras inspirația pentru această carte. Din arhiva de acolo, am folosit scrisorile lui Caroline și ale Elizei, precum și alte scrieri personale, pentru a le aduce la lumină povestea. Iar bătrâna casă are propria evoluție. După moartea lui Henry Ferriday, Eliza a dotat-o cu instalație sanitară și i-a mai adăugat o aripă de serviciu, unde se aflau bucătăria și camerele servitorilor. Fosta școală a fost mutată în livadă și transformată în casă de joacă pentru Caroline. Fânarul a fost un loc pe care Eliza, Henry și Caroline l-au îndrăgit din prima clipă, iar Caroline și Eliza au adorat grădinile pe care le-au creat acolo. Chiar și atunci când se afla în mult iubitul său Paris, Caroline scria: „Mi-am dat seama că sufletul meu e la Bethlehem. În mijlocul splendorilor pariziene, deseori mă întreb dacă nu cumva mi-au atacat cărăbușii trandafirii și ce mai fac crinii imperiali”.

Astăzi, se pot face vizite la Fânar, cunoscut sub numele de Bellamy-Ferriday House & Garden, căci toate cele treizeci și opt de hectare au fost lăsate moștenire de Caroline, prin testament, Societății Istorice din Connecticut.

Clădirea în care funcționa magazinul Merrill și Frații este acum o locuință particulară, iar bolovanii mutați de Eliza de pe proprietatea ei încă se află pe imașul satului, un monument închinat veteranilor din Războiul Civil și Primul Război Mondial.

Pentru următoarea mea carte, am decis să mă întorc și mai mult în trecut, până la Războiul Civil, pentru a istorisi povestea străbunicii lui Caroline, Jane Eliza Newton Woolsey, și a familiei sale, lupta lor împotriva sclaviei și strădaniile de a pune bazele primului serviciu de asistență medicală din America. Femeile din seminția Woolsey.

Alte femei dârze și neînfricate care mi-au pătruns în suflet.

virtual-project.eu

violin